

**100 ANYS DE L'ESCOLA D'ENGINYERIA
DE VILANOVA I LA GELTRÚ
(1901-2001)**

Albert Tubau

2001

Presentació

Vilanova i la Geltrú. La ciutat

La industrialització del segle XIX

Vilanova i la Geltrú, 1901

Els estudis tècnics. Precedents

L'educació i la instrucció obrera a Vilanova i la Geltrú

El Centre Teòric i Pràctic d'Arts i Oficis (1881)

L'Escola d'Arts i Oficis (1886)

L'Escola d'Enginyeria. El creixement (1901-1923)

 L'Escola Superior d'Indústries (1901-1906)

 L'Escola Industrial (1907-1923)

L'Escola d'Enginyeria. La decadència (1924-1944)

 Del daltabaix a l'esperança (1924-1935)

 Temps de guerra (1936-1944)

L'Escola d'Enginyeria. La recuperació (1945-1971)

 Represa i optimisme (1945-1958)

 El projecte es consolida (1959-1971)

L'Escola d'Enginyeria. L'expansió (1972-2001)

 Escola Universitària (1972-1982)

 L'Escola Politècnica (1983-1994)

 L'apoteosi (1995-2001)

Present i futur

Fonts bibliogràfiques

PRESENTACIÓ

Pretendre fer el retrat d'una institució com l'Escola d'Enginyeria de Vilanova i la Geltrú ens obliga, indefugiblement, a fer una lectura dual d'aquesta trajectòria, en aquest cas centenària. D'una part hi ha la realitat endògena que ha generat el propi centre, sovint a remolc de les circumstàncies i de les pautes del món educatiu, amb unes infraestructures i un personal: directiu, docent, administratiu, alumnat... Però hi ha, també, i el cas de Vilanova i la Geltrú és especialment paradigmàtic, la influència que la institució exerceix de portes enfora, en el context social o econòmic de l'entorn. L'exclusiva anàlisi històrica del primer aspecte seria pobre i inevitablement incomplet. Seria la interpretació d'una realitat aïllada, gairebé abstracte i l'antítesi del que ha de ser una institució educativa. Així, doncs, una i altra consideració no poden anar dissociades.

Quan una institució, en aquest cas l'Escola d'Enginyeria de Vilanova i la Geltrú, compleix cent anys, és obvi de pensar que hagi tingut una vida densa, plena de vicissituds, d'èxits i de fracassos, i que, en definitiva, n'hagi vist i n'hagi passat de tots colors. En aquesta presentació voldria emfatitzar quins són els efectes i les influències que l'Escola Universitària, a partir d'ara en direm l'Escola Industrial o senzillament l'Escola, ha tingut en l'entorn immediat de Vilanova i la Geltrú i la seva comarca i quina ha estat la seva contribució a la realitat socioeconòmica local. Quines interrelacions ha tingut amb la ciutat ?. O potser, primer caldria preguntar-se, hi ha hagut interrelació ?. Amb quins sectors ?. Com ha evolucionat i s'ha adaptat l'Escola ?. Però, abans de res i per centrar-nos una mica, situem-nos en la significació del centenari. Aquest any commemorem els cents anys d'ençà que el 17 d'agost de 1901 un Reial Decret proposava la creació d'una Escola Superior d'Indústries a Vilanova i la Geltrú. En altres paraules significava la implantació d'estudis superiors i, més concretament, de la

carrera de peritatge. Però allò no fou una decisió arbitrària, desarrelada i que naixia del no res. Hi havia unes arrels sòlides. De fet, quan es remenem els fonaments i els precedents d'aquella Escola Superior, hom s'adona de que aquell decret de 1901 no va ser sinó un graó més en el desenvolupament d'unes institucions predecessores d'estudis elementals implantades de feia molt de temps, com el Centre Teòric-Pràctic d'Arts i Oficis o l'Escola d'Arts i Oficis. Un , doncs, té la temptació de poder considerar aquest procés com un tot sense discontinuïtat, apel·lant així a un projecte educatiu únic i que, per tant, ens duria no al 1901 sinó al 1881, és a dir, cent vint anys enrere. En qualsevol cas, les bases del joc ja estan fixades de fa temps, però cal deixar clar que prescindir d'aquells capítols anteriors seria amputar-li a l'Escola una part innegable de la seva pròpia història i, això, no ho farem. Aclarit aquest punt, cal fer al·lusió a un joc de coincidències, d'altra banda gens forçades. Tornem al 1901. El 14 de gener moria Víctor Balaguer, el 17 d'agost es creava l'Escola Superior d'Indústries i el 4 de setembre es constituïa a Vilanova l'empresa Pirelli i Companyia. Aquests dos darrers elements tenien una significació especialment notable ateses les circumstàncies de crisi econòmica que travessava la ciutat i bona part del país i que ara no ens aturarem a detallar, de moment. La mort d'en Balaguer marcava un punt de reflexió davant la profunda empremta que aquell personatge polifacètic havia deixat a Vilanova i la Geltrú. També, i pel que fa a la creació de l'Escola Industrial hi va tenir un paper fonamental. La pregunta seria: Sense Víctor Balaguer, hauria tingut Vilanova una Escola Superior ?.

En tots cas, aquelles tres circumstàncies, eren la concreció de tres pilars genèrics: cultura, educació i indústria, sobre la que descansava la Vilanova de canvi de segle. L'Escola Industrial és filla del segle XIX, hereva directe del comerç amb Amèrica, de la mítica Havana Xica i del procés de industrialització que va situar la nostra ciutat a primera línia en volum d'activitat. L'Escola Superior neix per

Reial Decret. Però això no ens ha d'amagar l'autèntica realitat. Sense un teixit industrial dens i ben estructurat, sense l'esforç formatiu d'altres entitats, Escola d'Arts i Oficis, Ateneu, etc., sense la pressió i la influència dels industrials, de l'Ajuntament i altres organismes corporatius, i sense persones que poguessin traslladar aquelles inquietuds a les més altes instàncies com ho va fer el mateix Víctor Balaguer, mai hauria arribat aquell nomenament.

Potser tampoc es cap casualitat que l'Escola, des del primer moment, es veié acomboiada per l'acció directe o el llegat d'alguns dels personatges i entitats més significatives de la Vilanova d'aquell temps: Víctor Balaguer, Josep Tomàs Ventosa, Francesc Xavier Lluch o l'Ateneu Vilanoví entre altres.

L'Escola Industrial, com no podia ser d'altra manera, ha mantingut el pols del temps que li ha tocat viure, amb els mateixos alts i baixos, fent coincidir els moments d'algidesa i de decadència amb aquell mateix ritme que afectava a la resta de la societat. De fet, una institució educativa pot estar més o menys aïllada de la realitat quotidiana, però mai en podrà estar al marge. L'Escola, en tant que instrument de formació i de difusió cultural, ha estat especialment sensible als períodes totalitaris. Els moments de màxima decadència coincideixen amb la dictadura de Primo de Rivera, la guerra civil i els anys del primer franquisme. Un símptoma evident del seu talant plural, liberal i democràtic.

Al marge d'aquests condicionants d'ordre històric, l'Escola ha patit unes altres vicissituds, ens atreviríem a dir que també endèmiques i consubstancials a aquest i altres organismes educatius. L'Escola ha estat, també, marcada per la tradicional manca de recursos que ha patit fins no fa molts anys l'estament universitari. Mancada de diners, de infraestructures i d'equipaments adequats, l'Escola va haver d'afrontar l'aventura d'adaptar-se a una societat i a una evolució tecnològica que han avançat de manera molt ràpida. El repte no era gens fàcil. És en aquest punt on voldria fer un reconeixement que moltes altres persones han subratllat amb anterioritat, i que jo subscriu, ignorant aquí la meua

condició de persona implicada. Si bé és cert que els recursos materials han estat migrats, no seria just el no reconèixer que, contràriament, els recursos humans han estat l'actiu més notable de que ha disposat el centre en aquests cent anys de vida. Professors, equips directius, personal administratiu i de serveis i, perquè no, els mateixos estudiants han estat el baluard més valuós i la garantia més eficaç per aconseguir que avui puguem estar aquí commemorant aquest centenari.

L'esforç docent i de gestió fou especialment meritori a partir de la represa dels ensenyaments superiors el 1945. El panorama, òbviament, no era apte per optimismes. Només la tenacitat, l'obstinació, la professionalitat i unes extraordinàries dosis de il·lusió i de vocació pogueren fer revifar la institució. I no només això, amb relativament pocs anys foren capaços de recuperar les titulacions, aconseguiren nous equipaments i fins i tot, no sense un èpic esforç, pogueren aixecar un nou edifici. Homes i dones que van creure en l'Escola i en el projecte engrescador que aquesta incorporava. I encara gosàriem identificar una tercera línia d'obstacles, aquesta molt estretament lligada a la seva condició d'Escola d'enginyers tècnics. Aquests estudis han tingut una trajectòria irregular, víctimes d'una legislació i unes decisions sovint arbitràries i poc coherents que han determinat una alternança d'evolucions i involucions, dels que l'Escola tampoc n'ha restat al marge. Ha estat una carrera inestable. S'ha especulat massa al voltant de les seves atribucions professionals i en cent anys fins i tot ha faltat concreció en el nom que calia donar al títol: enginyers de segona, tècnics industrials, pèrits, pèrits industrials o enginyers tècnics.

Com diu Jordi Garriga a *Crònica de la vida professional del Enginyers Tècnics Industrials de Catalunya*: “potser el nom concret de la professió no sigui important, però en aquest cas sí que ho és, ja que amb aquest s'ha anat reflectint, d'una manera o altra, el sentit i la dimensió que l'Administració i els governs han anat atribuïnt a la professió que ens ocupa”.

Tot i que, com el mateix autor apunta: “no hi ha cap mena de dubte de que els

enginyers tècnics industrials, mitjançant el desenvolupament de la seva professió al servei de la societat, han estat decisius per al progrés de Catalunya”.

L'Escola fou concebuda amb l'únic ajut de les subvencions estatals. No podem oblidar, però, que en anys pretèrits els ajuts municipals, monetaris i materials, foren molts i significatius. Volem destacar, però, molt especialment les donacions que arribaven dels fabricants locals. Un ajut que podríem interpretar com una inversió de futur. Els industrials no només s'implicaren en el finançament sinó que també intervingueren sovint en els òrgans de gestió. No podem oblidar que l'Escola orientava els seus estudis al món empresarial des d'una òptica que podríem qualificar d'integral. S'impartien ensenyaments de perfeccionament obrer, una singularitat que donà nom i prestigi al centre, així com un ventall de formacions específiques: aprenents, mestres industrials, oficials o pèrits; que molt aviat posarien els seus coneixements al servei d'aquelles, sigui com obrers, tècnics o directius.

Se'n dedueix, doncs, que hem tingut eminentment una Escola popular. Històricament, la filiació majoritària dels estudiants era d'adscripció obrera, i no podia ser d'altra manera, ateses les condicions socioeconòmiques de la comunitat en que estava integrada.

Fruit d'aquesta realitat, des del primer moment, la institució acadèmica simultaniejà els nouvinguts ensenyaments superiors amb els tradicionals ensenyaments elementals que incorporaven el perfeccionament obrer, l'aprenentatge, la mestria o l'oficialia. Certament, a un li costa de seguir el fil per separat de cadascun d'aquells estudis sense que contínuament s'estiguin solapant i condicionant mútuament, més enllà de l'exclusiva coincidència de instal·lacions o de professorat. Per tant, ensenyaments superiors i elementals, ens podem permetre d'agafar-los i interpretar-los com un conjunt únic.

Un exemple singular i significatiu de la dinàmica de integració social fou l'Associació d'Alumnes Obrers de l'Escola Industrial de Vilanova i la Geltrú,

constituïda el 1917 i que actuà com a mecanisme aglutinant i que exercí una notable influència i pressió i que alhora fou un incessant focus de irradiació d'activitat cultural i esportiva.

Aquella amalgama, aquell esclat de inquietuds pedagògiques i culturals, dugueren al gran escultor penedesenc Josep Cañas a afirmar amb admiració “aquells anys, Vilanova era com una ciutat del Renaixement”.

Si l'Escola ha tingut una relació bilateral especialment intensa, aquesta l'hauríem de buscar amb la indústria local i, molt especialment, amb la companyia Pirelli. Com ja hem manifestat, ambdues es constituïren el mateix any, tot i que l'empresa italiana començà a funcionar un any més tard. La relació ha estat estreta en tots els àmbits: formació d'aprenents, formades de tècnics, pèrits o gent d'ofici, programes de col·laboració, professionals de l'empresa que simultaniejaren l'activitat docent i altres nexes d'unió. Queden enrere aquelles èpoques en que el contingent més important de nous titulats era absorbit per la Pirelli. En aquesta gairebé coincidència d'aniversaris, la reflexió immediata proposa que, malgrat els incidents i els accidents d'un periple llarg i dens, ambdues institucions, a quina més emblemàtica per a la ciutat, continuen en actiu, i continuen perquè s'han fet les coses a consciència i perquè han tingut la capacitat d'adaptació necessària. Les expectatives de progrés i desenvolupament d'ambdues són enormes. Hi ha un pòsit d'història irrefutable, però, sobretot, hi ha un potencial immens de futur.

Entenent i acceptant la profunda simbiosi que ha existit secularment entre Escola i indústria, podríem arriscar-nos a fer la següent pregunta. Que hi fa una Escola Industrial en un entorn cada cop menys industrial ?. Anem a pams. Certament, avui, tal com diu el seu nom, partim d'una Escola Politècnica, que integra la formació d'enginyers tècnics industrials, però també de telecomunicacions, de informàtica, i de ... ja veurem !. Però, lluny d'entendre-ho com a disciplines substitutòries, en el context d'allò que anomenem la nova

economia, no queda més remei que interpretar-les com a pràctiques complementàries.

La revolució industrial va crear una societat industrial. L'actual revolució tecnològica, però, ha creat unes dinàmiques socials i econòmiques interdisciplinàries i interrelacionades que han convergit en aquesta mena de *big-bang* que hom ha definit com la societat de la informació. Avui, les tecnologies de la informació i la comunicació (TIC), més enllà d'aquest concepte abstracte, sovint intangible que no acabem de veure on ens portarà, esdevenen una eficaç eina al servei del que fins avui ha estat el sistema d'economia tradicional. En aquest nou escenari la indústria hi tindrà un comportament determinant. Avui, afortunadament, a Vilanova i la Geltrú només es pot parlar de indústria residual des del desconeixement i la ignorància. La indústria actual, si bé és cert que menys intensiva en mà d'obra, té un nivell i una capacitat tecnològica extraordinària com ho testimonien els paràmetres més concrets: el producte industrial, la capacitat de inversió, els índex d'exportació i una alta qualificació en termes de productivitat, qualitat, processos i respecte pel medi ambient entre altres. Es pel seu caràcter interdisciplinari, amb la incorporació de renovats factors i amb un règim d'evolució accelerada, que cal promoure i incentivar com mai el règim de col·laboració i interdependència entre universitat i empresa. Caldrà una sintonia perfecta i l'adaptació mútua. Es amb aquesta òptica que hem d'assimilar la creació d'iniciatives innovadores com el Centre Tecnològic de la nostra Escola Politècnica o el futur projecte Neàpolis, de tutela municipal, pel desenvolupament de les noves tecnologies de la informació.

La universitat haurà de ser un fòrum de debat i un ens més obert que mai, adaptant-se a les necessitats d'una societat en mutació constant. Però la universitat també ha de ser capaç, apel·lant al seu caràcter de institució dipositària dels més nobles valors humanistes, de modular i regular en la mesura de les seves possibilitats el ritme d'aquesta evolució vertiginosa. Sabem

perfectament el risc que suposen les evolucions a dues o més velocitats. No ens podem permetre d'alimentar més desequilibris que hipotequin imperdonablement el nostre futur i el de les generacions futures.

L'Escola de Vilanova i la Geltrú ha crescut i ha sabut adaptar-se a la dinàmica efervescent d'aquests darrers anys. S'han assolit unes quotes quantitatives i qualitatives insospitades en qualsevol etapa precedent. En aquest punt, és bàsic saber equilibrar el creixement. Equilibri, adaptació i permeabilitat han de ser conceptes de capçalera per seguir avançant amb coherència.

En altres èpoques s'havia acusat a la nostra Escola d'estar aïllada de l'entorn, tancada en les seves funcions acadèmiques i ignorant la realitat exterior. És probable que fos així. Però també és probable que fos així pel recel i la por que provocava l'ambició d'un es autoritats polítiques amb anhels de control i intervenció sobre l'activitat acadèmica. Els temps eren propicis a aquesta mena de pràctiques dirigistes. La universitat és un organisme viu, dinàmic i sobretot lliure, que es desenvolupa i s'expandeix bé en règim de llibertat i democràcia, però que s'encongeix i s'ofega amb la manca d'aquests elements vitals.

Avui la institució és oberta com mai no ho havia estat en aquests cent anys. És i ha d'actuar com a interlocutor social, fent ús de la capacitat influent que té i que li pertoca. En l'actualitat les seves dependències acullen altres iniciatives, des de l'Aula Universitària de la Gent Gran fins l'Acadèmica de Ciències Mèdiques. Es bo que sigui així.

Tampoc no deixa de ser simptomàtic que l'actual director del centre i el seu predecessor immediat siguin gent de casa, i de la casa. No és, ni ha de ser això, un factor determinant, però sovint, les decisions més complexes tampoc estan exemptes d'altres consideracions que emanen de fonts que escapen subtilment de la racionalitat més estricta, tals com la sensibilitat, la fidelitat o el reconeixement de la pròpia identitat, però que hi són i que es tenen en compte. I això no minimitza ni una engruna que altres directors i els seus equips haguessin

fet una aposta personal i contundent a favor del centre. Una feina que aquí i ara cal valorar i agrair sense paliatius.

L'Escola Industrial ha estat des dels orígens una porta d'entrada a nouvinguts, nois i noies, homes i dones, que en repetides ocasions han acabat vivint i treballant a Vilanova i la Geltrú, i que avui son vilanovins d'adopció gràcies a l'Escola. Estudiants que arribaven de les comarques de ponent, de les Illes o del mateix País Basc, entre altres indrets. Avui, el contingent principal prové de Barcelona i rodalies, com ho evidencia la gernació que cada matí inunda l'estació i les seves rodalies. Es un moviment de masses sense paral·lel a la Vilanova d'avui. En aquesta nova dinàmica global, avui l'Escola acull també estudiants vinguts d'altres països de la Unió Europea. Un fenomen que s'ha de cuidar i incentivar, perquè valors com la cultura i el intercanvi de coneixements, aquests sí que no han de tenir fronteres.

La nova residència d'estudiants ve a completar un capítol inherent a la relació entre Escola i ciutat. De sempre, els estudiants s'escampaven per la nostra població, en residències i hostals, en cases particulars, en apartaments de la platja. Un moviment que va provocar que "l'estudiant de l'Escola" fos un element ràpidament identificat de la fauna urbana local. Un element que s'integrava perfectament al barri, a les festes i balls de societat, a la vida associativa o esportiva local o a les activitats de carnaval.

Vilanova i la Geltrú és avui una vila universitària, per mèrits propis i amb totes les conseqüències. I tothom n'ha de ser conscient. I això costa més, perquè la ciutat s'ha fet més gran, i tot projecte, tota iniciativa, tota realitat, es dilueix amb més facilitat. En el primer terç del darrer segle, es diu que molta gent coneixia la ciutat per l'existència i dinamisme de la seva Escola Industrial. Avui, hem d'aconseguir que aquesta sigui novament un puntal de referència i un far d'orientació per aquells que tenen afany de coneixement. Les coordenades, davant d'aquest magne temple de la cultura que es la Biblioteca-Museu Víctor

Balaguer, son immillorables.

L'Escola ha de refermar els vincles de complicitat que de sempre ha tingut amb el teixit industrial, contribuint a generar i irradiar una oferta tecnològica imaginativa que sigui l'embrió definitiu per vertebrar una economia industrial sòlida i competitiva. Tenim la universitat, tenim comunicacions adequades i tenim una colla d'elements singulars que podem orientar-nos cap aquest objectiu: Galàctica, la Fira, o el futur projecte Neàpolis.

El repte de la universitat és formar bons tècnics, no només amb els coneixements per desenvolupar-se professionalment, sinó també amb les capacitats necessàries per adaptar-se a la societat canviant i ser capaços de interpretar la nova realitat. En definitiva, ha de formar tècnics, però també ha de formar persones. La universitat ha de liderar aquest procés evolutiu, ha d'estar a l'avantguarda de la societat obrint-li nous camins i orientant-la en aquesta realitat espessa i complexa. Ha d'estar, en definitiva, al servei de la comunitat.

Volem tenir la certesa, o potser l'esperança, de que l'Escola Universitària Politècnica de Vilanova i la Geltrú ha estat una eina al servei de la societat on es va integrar ara fa cent anys. Pensem que ho ha demostrat amb escreix. Va néixer de les seves necessitats i s'ha mantingut i evolucionat perquè les necessitats de l'entorn, ara renovades, han continuat essent vàlides.

Ho va dir l'historiador local Josep Mª Freixa en el seu *Bosquejo de la enseñanza local*: “La enseñanza técnica no aparece en Villanueva y Geltrú hasta que nace su necesidad, y esto no se produjo hasta la mitad del siglo pasado”.

Era un projecte de futur i avui ho continua essent, perquè el món, afortunadament, es continua movent.

El text que segueix pretén acostar-nos al que ha estat la realitat d'aquests cent anys. Una aproximació que ens ha de permetre interpretar les claus de l'evolució de l'Escola d'Enginyeria de Vilanova i la Geltrú, i de pas entendre i valorar alguns dels factors essencials de la vida socio-econòmica local. Fet aquest

exercici, potser disposarem de la base necessària per intuir la projecció actual i futura d'una institució universitària més vital i dinàmica que mai i que batega per adaptar-se i influir positivament en una societat en transformació permanent.

VILANOVA I LA GELTRÚ. LA CIUTAT

Vilanova i la Geltrú es desenvolupà a partir del nucli històric i medieval de la Geltrú. L'antiga Vilanova de Cubelles nasqué amb la carta de població atorgada pel Rei Jaume I l'any 1274. La seva plana s'encaixa entre la Mediterrània i la Serralada litoral que aquí conformen els estreps ponentins del massís del Garraf. Aquest mateix conjunt orogràfic és el que durant segles ha mantingut la ciutat allunyada de les zones de pas i amb unes comunicacions terrestres deficientes. Un camí de les costes perillós i intransitable i un camí de Vilafranca en penoses condicions eren les alternatives més vàlides per connectar la ciutat amb la resta del país.

Així, la ciutat s'obrí a la mar, única solució adequada per poder comercialitzar amb el món exterior. Aquesta situació s'alterà significativament a partir de 1881 amb l'arribada del ferrocarril, després de l'agosarada aventura de foradar el Massís de Garraf i salvar esculls tècnics i econòmics de tot ordre. L'empresa la pilotà el vilanoví Francesc Gumà i Ferran amb diners propis i aliens, reunits majoritàriament pel comerç amb Cuba.

La línia del ferrocarril que enllaçaria Barcelona i Vilanova i la Geltrú, i posteriorment Valls, significà allò que algú va batejar com "a segona fundació de Vilanova".

La plana vilanovina, de pendent suau, ve creuada per un seguit de rieres i torrents que evacuen a la mar. El sòl està constituït bàsicament de calcàries miocèniques i cretàiques. El terreny ha estat ocupat i perfectament aprofitat per la mà de l'home que ha emmotllat i transformat els seus relleus aixecant marges de pedra seca, feixes i terrasses per adaptar el territori a les necessitats de l'expansió agrària. En aquest camp cal esmentar els conreus de vinya, ordi, civada, blat i garrofers. Avui, l'expansió urbanística i els condicionants propis de l'activitat han propiciat la desaparició de bona part del terreny agrícola.

Les comunicacions milloraren encara més amb la construcció del port el 1949, després d'un seguit de projectes avortats i amb les noves i modernes xarxes viaries de carreteres i autopistes desenvolupades durant el darrer quart del segle XX. L'històric aïllament terrestre de la població i la seva expansió marítima cap a terres exòtiques d'ultramar va marcar el caràcter dels seus habitants. En aquest context cal emmarcar una fecunda tradició associativa o la força de les festes de Carnaval.

La fesomia urbana de la ciutat queda definida per una emblemàtica rambla que creua la ciutat de nord a sud, desembocant al passeig marítim, i per una colla d'elements arquitectònics singulars que li confereixen un estil noble i elegant, i d'entre els que destaquen la plaça de la Vila, l'Ajuntament, les esglésies parroquials de Sant Antoni amb el seu campanar, i la de la Geltrú, la Biblioteca-Museu Víctor Balaguer o l'escola Samà. També cal destacar molts edificis notables que s'aixecaren com a residències particulars i que s'escampen per la geografia urbana donant fe de la destinació d'una part dels capitals repatriats del comerç amb Amèrica. D'altra banda, el Castell de la Geltrú i l'assentament ibèric d'Adarró esdevenen els testimonis més il·lustratius d'èpoques més pretèrites.

Exemples de l'efervescència sòcio-econòmica de la vila ho foren altres iniciatives com la Caixa d'Estalvis i el Banc de Vilanova, constituïts el 1877 i el 1881, respectivament.

No fou fins l'any 1768 que la vila adoptà el nom de Vilanova i la Geltrú en detriment del de Vilanova de Cubelles. Així mateix, fins el 1860 la ciutat no es convertí en cap del partit judicial. L'ordenació territorial dels anys trenta convertí Vilanova en capital de la recent creada comarca del Garraf. Històricament, la ciutat havia format part de la vegueria de Vilafranca del Penedès i, posteriorment, del Corregiment de Tarragona. Eclipsat durant molts anys pel sector primari i secundari, el sector de serveis i l'activitat turística ha

tingut un desenvolupament modest.

Al llarg del segle XX l'activitat agrària i la industrial han decaïgut notablement obligant a cercar noves formules de dinamització a través dels serveis i el potencial residencial de la zona. A partir de l'equador del segle iniciaren la seva desaparició la majoria de les grans indústries tèxtils de la vila, moltes de les quals arrelades en el mateix inici de la industrialització. El sector del metall també passà per problemes econòmics notables fins que va permetre consolidar algunes indústries productives orientades al món de l'automoció.

L'escenari industrial a començaments de segle XXI ofereix un panorama atractiu i engrescador a partir de la presència d'un grup d'empreses prou diversificades que compten amb una gens menyspreable capacitat de inversió, exportació i desenvolupament tecnològic, elements que permeten ser optimistes respecte a la continuïtat d'aquest sector tradicional. El creixement demogràfic dels darrers anys ha comportat una decidida expansió urbanística i demogràfica que ha aconseguit de ultrapassar a la meitat dels anys noranta els 50.000 habitants.

La ciutat creix i amb ella la necessitat de més serveis i infraestructures. En aquest context l'Escola d'Enginyeria haurà d'afrontar també els nous reptes d'adaptació a una societat dinàmica i canviant. Consolidar els nous plans d'estudi, aprofundir en les actuals i futures titulacions o la potenciació del nou campus universitari i el centre tecnològic son elements que han de contribuir a fer que Vilanova i la Geltrú disposi d'un equipament educatiu i cultural de primer ordre. Un Centre que, sens dubte, ha de prestigiar la ciutat i enorgullir els seus habitants. Cent anys de història l'avalen.

LA INDUSTRIALITZACIÓ DEL SEGLE XIX

Vilanova i la Geltrú fou durant el segle XIX i bona part del XX una ciutat eminentment industrial. La seva posició costanera la convertí el segle XVIII en el punt de sortida dels vins i aiguardents del Penedès interior i meridional, fet que propicià una decidida evolució de la tradicional economia agrícola a un moviment comercial important. Fou aquest fet el que determinà l'obertura de mercats a Amèrica i l'establiment de molts vilanovins a terres caribenyes. Fou així que es consolidaren uns capitals comercials significatius que un cop repatriats contribuïren a la transformació urbanística, a multiplicar els equipaments i les infraestructures, a reforçar el desenvolupament cultural i també a aixecar noves i modernes indústries .

En aquest sentit, Vilanova i la Geltrú s'afegí de manera incontestable al camí que seguïren altres ciutats del nostre país que apostaren per un procés de industrialització "a l'anglesa", amb l'aplicació de la força del vapor.

Era un repte agosarat, atès que el país no disposava dels ingredients bàsics per afrontar amb èxit un procés d'aquella mena que des de finals del XVIII sacsejava una part d'Europa. Sense matèries primeres bàsiques, ni ferro, ni cotó, sense fonts d'energia com el carbó, o sense polítiques de foment adequades, res feia preveure que Catalunya pogués seguir el ritme del procés d'industrialització amb garanties. Però el país disposava de capitals per invertir, provinent de la secular activitat comercial, especialment amb les colònies americanes i, sobretot, disposava de persones emprenedores disposades a liderar aquella nova aventura. En pocs anys Vilanova i la Geltrú prengué una posició capdavantera en el context industrial català. Bona part d'aquesta estructura encara es mantenia l'any 1901, malgrat una situació econòmica adversa fruit de la pèrdua el 1898 dels mercats colonials protegits, de la fil·loxera que destruï bona part de les vinyes, i del daltabaix financer del darrer quart de centúria, entre altres aspectes.

Les principals indústries cotoneres de la vila en aquell traspàs de segle són les que es detallen a continuació, en referència a la raó social del moment. Els successius canvis de raó social que es produïen inevitablement en funció de l'alternança dels socis principals va fer que la gent del poble, cansada de canvis continuats, assignés a aquells centres fabrils denominacions més perennes i genèriques lligades habitualment al seu lloc de ubicació.

És precisament aquesta referència popular la que es relaciona entre parèntesi. Són pròpies d'aquella època les empreses cotoneres Soucheiron y Cia (la Fàbrica de la Rambla) constituïda el 1833, Juan Ferrer-Vidal S. en C. (la Fàbrica de Mar) del 1848, Escoda y Cia (la fàbrica del carrer Sant Roc o ca l'Escoda) del 1854, Puig y Cia" (cal Xoriguer) del 1855, Manuel Marquès y Cia (cal Marquès) del 1878, Bach Hnos. (cal Ganeta) del 1880; o Bresca i Cia, aquesta de teixits de llana. Aquell procés efervescent que durà mig segle vingué acompanyat per una colla de millores estructurals i de infraestructures i serveis que situaren Vilanova i la Geltrú com una vila moderna i en expansió.

La construcció d'una apreciable xarxa de carreteres, el gas (1858), la canalització d'aigua potable (1861), la Caixa de Vilanova (1877), l'arribada del ferrocarril (1881) o el Banc de Vilanova (1881), havien consolidat els potencials econòmics de la vila.

Continuava faltant un port que permetés l'activitat comercial, sobretot dels productes vitivinícoles i industrials i que alhora permetés l'arribada amb garanties de les matèries primeres i el carbó necessaris per la fabricació. Passarien molts anys, abans no es materialitzés aquell projecte mantes vegades reivindicat.

El començament de la revifalla vindria amb l'arribada de l'empresa italiana Pirelli que l'any 1902 inaugurarà a la ciutat una fàbrica de cables elèctrics aïllats. Fou la recuperació de l'esperança i la possibilitat d'una diversificació industrial que fins aleshores havia estat testimonial davant la preeminència del sector tèxtil

i, de manera més precisa, del sector cotoner.

Anys a venir, i dins el primer terç de segle XX aquella realitat es veuria recolzada per l'aparició d'altres iniciatives notables com els tallers de l'empresa ferroviària Compañia de los Ferrocarriles de Madrid a Zaragoza y Alicante (MZA), la fàbrica de ciment blanc Griffi, La Calibradora Mecànica o l'empresa de filats de cotó Font Vilaseca, la Fàbrica Nova.

VILANOVA I LA GELTRÚ, 1901

Vilanova i la Geltrú encetava l'any i el segle farcida de inquietuds i d'angúnies. Les desfetes de les darreres dues dècades, allò que Albert Virella va qualificar encertadament com "els anys tristos", no convidaven pas a l'optimisme.

Un redactor del *Diario de Villanueva y Geltrú* ho explicitava prou clar a la primera plana del número del 1 de gener de 1901: "Al siglo XIX: No comprendo como los españoles podemos despedirnos del siglo XIX más que con una cencerrada, como viva protesta de lo funesto que nos ha sido".

Potser tampoc n'hi havia per tant. Els redactors de *La Defensa*, en la seva edició del 5 de gener en feien una anàlisi més d'acord amb la seva posició filoreligiosa: "Gracias a Dios, acabamos de presenciar la desaparición del siglo XIX como un meteoro, y se ha hundido en el abismo del tiempo. Ha desaparecido el siglo de las luces en medio de un silencio sepulcral, dejándonos en densas tinieblas. Siglo que se ha disipado como una nube tempestuosa de Mayo sin dejarnos otro recuerdo que los tristes efectos de una horrorosa tempestad".

La valoració del segle que tancaven era de fracàs malgrat els avenços que la ciutat havia fet. El to apocalíptic era present en tota valoració: "El siglo de las luces podria más bien llamarse siglo de las tinieblas, de la ignorancia y de la perdición, por haberse en el desviado la humanidad del verdadero camino que debe hacernos felices, conduciendonos a la patria del Cielo...".

Potser per atenuar o fer oblidar les precarietats que acompanyaven al segle que marxava, l'arribada de la nova centúria fou celebrada de manera esplèndida. La nit del 31 de desembre fou plena de gresca i sarau. El banquet oficial presidit per l'alcalde tingué lloc al Círculo Villanovés, actual seu del Foment Vilanoví. En aquell traspàs de segle l'ombra de la malaltia d'en Víctor Balaguer planava damunt dels vilanovins.

Aquella nit la façana de l'Ajuntament i la de l'Escola d'Arts i Indústries de la

Plaça de la Vila aparegueren il·luminades. Aquesta darrera amb una inscripció que deia: “¿Gloria al trabajo! - Esperanza en el progreso del siglo XX”.

Hi hagueren focs d'artifici, concerts, actes oficials i litúrgics i molta gent pels carrers fins altes hores de la nit.

Josep Carbonell i Rovirosa ho explicava al seu dietari: “La fiesta con que Villanueva ha solemnizado el principio del siglo, dejará indeleble recuerdo entre cuantos la presenciaron, siendo grandemente de elogiar en medio de todas las limosnas que se han repartido entre pobres, los cuales recordarán con satisfacción el primer día del presente siglo”.

L'any 1900 Vilanova i la Geltrú era una vila de 12.045 habitants. Això la situava en la tretzena posició de Catalunya en termes demogràfics, darrera de viles com Barcelona, Reus, Tarragona, Manresa, Tortosa, Sabadell, Lleida, Mataró, Badalona, Girona, Terrassa i Valls.

Insistim en que Vilanova i la Geltrú era una vila ofegada pels problemes econòmics derivats de la crisi financera que s'arrossegava des dels vuitanta, dels efectes de la fil·loxera o de la pèrdua de les colònies americanes. En encetar-se la darrera dècada hi havia al voltant de 3.000 aturats i les aturades intermitents a les fàbriques de filats i teixits de cotó era quelcom habitual.

Entre l'any 1885 i el 1900 prop de 6.000 persones abandonen la vila mogudes per la manca de feina i a la recerca desesperada de millors expectatives per guanyar-se la vida. Eren èpoques en que un rector apocalíptic pronosticava que l'herba cobriria els carrers de la vila i els llops es passejarien per la seva rambla.

Aquell èxode encara era perceptible l'any 1904, anys després de l'establiment de l'Escola Superior d'Indústries i de la pròpia Pirelli.

Al *Diario de Villanueva* del 1 d'octubre d'aquell any, un redactor no albirava esperances de recuperació i pregonava una veritable reconversió econòmica: “Hay que destacar la baja del censo que viene observándose en nuestra villa desde el año ochenta. La emigración continua aún, y está amenazada de mayor

incremento con la perspectiva de cierre de las fábricas de algodón. Detener la emigración obrera del arte fabril és verdaderamente difícil, dadas las circunstancias que atraviesa la industria. Hoy por hoy no se presenta en nuestros horizontes más que una esperanza, y es la realización del proyectado pantano sobre el río Foix, para convertir en regadío nuestras tierras de secano”.

Potser per contribuir a contrarestar tants amargors, el nou segle s'encetava amb una trilogia d'esperances prou fonamentades: la implantació de l'Escola Superior de Indústries, l'aprovació del projecte del futur Pantà de Foix, i la constitució i construcció de Pirelli.

La crisi financera subsegüent al període expansiu conegut com la febre d'or, els efectes devastadors de la fil·loxera a les vinyes i la decadència del comerç americà amb la pèrdua dels mercats protegits, va arrossegar la davallada de l'activitat agrària, la indústria cotonera i altres manufactures tradicionals com la indústria dels boters o les fassines d'aiguardent.

La falta de feina i les aturades intermitents a les fàbriques eren el comú denominador. Veiem el comentari d' Albert Virella en el programa de Festa Major de l'any 1977: “Eren una gran multitud els obrers sense feina que vagaven per places i carrers, jugant a les bitlles, prenent el sol, cercant musclos, o caragols, o espàrrecs, o gotims de les vinyes, o badant a la plaça dels Quarters quan els soldats feien les seves evolucions. Els que no sabien estar-se desvagats deixaven la vila cercant feina per llocs no tan condolguets per la crisi; alguns fins emigraven a l'estranger, deixant els seus pisos buits i freds, calculant-se en més de cinc-cents els que estaven per llogar”.

De la pèrdua colonial del 98 en parlava Josep Maria Freixa a les *Relaciones estimativas* ...: “para Villanueva era el funeral: se perdían los intereses de Cuba y se perdía un mercado para la industria, todo ello empalmando con la ruina del ferrocarril por la costa y el principio de la desvalorización monetaria”.

La primera notícia de l'any que traspalsà la societat vilanovina fou la mort d'en

Víctor Balaguer i Cirera que s'esdevingué el 14 de gener. Malgrat que el desenllaç s'esperava de feia temps la notícia commocionà a bona part de la ciutadania. Per la mateixa raó, un important sector de l'opinió pública s'indignà pels comentaris expressats per Mn. Joan Fontanals al *Diario* del 12 de febrer: “Balaguer por lo visto, fue detestable político, mentiroso historiador, desliñado poeta, patricio como hay muchos, ignorado filántropo, propagandista de errores, amén de masón hasta sus últimos días, y por ende, casi hasta la muerte, enemigo de Jesucristo”. Afirmacions que provocaren un allau de crítiques cap el mossèn, així com atacs violents i fins i tot una manifestació de desgreuge.

Per aquella època el Conde de Romanones s'estrenaria com a nou ministre d'Instrucció Pública i Belles Arts. Ell seria un personatge clau en la definició de la nova organització dels estudis tècnics que conduiria a la creació, amb la intervenció del propi Balaguer, de l'Escola Superior de Vilanova i la Geltrú.

Paral·lelament, un altre procés embrionari s'estava gestant a la vila. S'iniciaren les primeres gestions que acabarien amb l'establiment a la ciutat de la companyia Pirelli que inauguraria les seves instal·lacions el setembre de 1902.

L'Escola es convertí en un precedent i una fita significativa en aquell procés encara tímid de recuperació. Els primers mesos de 1901 visitava la vila el Sr. Valdani, un tècnic italià encarregat de cercar un indret favorable on aixecar la fàbrica de cables elèctrics.

Precisament, i amb la perspectiva del decret de creació de l'Escola del 17 d'agost, al *Diario de Villanueva* de l'endemà s'hi podia llegir: “Acompañados del Sr. Alcalde, ayer visitaron el edificio y terrenos donde funcionaba la fábrica de los Srs. Bresca y Cia los ingenieros representantes de una poderosa casa italiana que piensa establecer en España una gran fábrica de alambres para instalaciones eléctricas, al objeto de examinar dichos edificios y terrenos para su adquisición, caso que resulten a propósito”.

Bresca y Cia era l'antiga fàbrica de teixits de llana que havia funcionat a la

confluència del carrer de l'Aigua amb la Rasa del Miquelet, a tocar de l'actual plaça de Catalunya. Pirelli no seria, no ha estat, una empresa qualsevol. Més enllà de significar l'element en que es pretenia recolzar la recuperació econòmica i industrial de la vila, la casa italiana representaria moltes altres fites prou singulars. D'una banda, Pirelli era una empresa de tecnologia d'avantguarda. El cable elèctric era un producte innovador i d'actualitat en un moment en que s'estava consolidant l'electrificació del país. Es tractava també de la primera multinacional instal·lada a la ciutat. Fou precisament amb aquella decisió que l'empresa italiana assolí la seva categoria transnacional. Les manifestes millores socials i laborals pels seus treballadors i la concreció d'aquella activitat com un fenomen de diversificació industrial, alimentaren l'expectativa d'haver obert una via per poder superar la crisi galopant que patia la ciutat i el país. Així ho feia constar el redactor del diari local en la seva edició del 3 d'octubre de 1901 tot fent una mena de primera presentació de la nova fàbrica a la societat vilanovina: "los beneficios que ha de reportar a nuestra villa dotandola con una nueva industria tan distinta de las que funcionan de tejidos, hilados y pintados, y que por lo mismo constituye un centro más de trabajo no ligado con las huelgas ni las contingencias de las crisis que suelen sobrevenir a menudo la industria algodonera".

Finalment, el setembre de 1901 es formalitzarien els acords pels que Pirelli es quedava definitivament a Vilanova i la Geltrú. Just un any després i acabada la fàbrica de nova planta, tota una cursa contra el temps, l'empresa iniciava la seva activitat productiva.

Per situar-nos en la gravetat del context encara ens cal veure el que exposava un redactor del mateix diari el 14 de gener de 1902: "La decadència de exportación en nuestro comercio vinícola, la falta de trabajo en las fábricas, ya por el coste crecido de los carbones ya por las exigencias del socialismo cada día en aumento, ayudado todo por el centralismo barcelonés creo han sido las verdaderas y

únicas causas de la decadencia de nuestra algun día floreciente villa”.

L'Escola i Pirelli caminarien de bracet entre les llums i les ombres del segle que començava. La conflictivitat sòcio-laboral creà un clima entre resignat i contestatari que feia tenir les autoritats en un continuat estat d'alerta.

Durant el mes de maig, el Capità General de Catalunya Manuel Delgado Zulueta decretà l'estat de guerra a la província de Barcelona en virtut de l'anunci d'una vaga general que s'inicià a Barcelona i que afectà altres poblacions.

L'any 1901 era alcalde de la ciutat Joan Braquer i Roger, un liberal regionalista nomenat per Reial Ordre i que ocupà el càrrec entre el 1 de gener de 1900 i el 31 de desembre de 1901. Així mateix, l'industrial Joan Ferrer-Vidal i Soler actuaria com a diputat a Corts entre el 1899 i el 1903.

A les eleccions a diputat pel districte que es celebraren el mes de maig el candidat conservador Joan Ferrer-Vidal i Soler fou reelegit amb 4.207 vots en contra dels 1.111 vots assolits pel candidat republicà Joan Lladó, segons dades extretes del diari local del 9 de maig.

Però, més enllà dels problemes derivats de la crisi econòmica encara quedava esma per altres dedicacions menys transcendents. L'11 d'agost de 1901 es jugava el primer partit de futbol a Vilanova i la Geltrú. El partit es jugà en un espai de la plaça de l'estació cedit per la companyia ferroviària M.Z.A. entre els *teams* de la Sociedad Española i el Club Català. El diari local va aprofitar per fer un resum explicatiu sobre la normativa i regles del joc.

L'agost de 1901 també començava a caminar un dels projectes més reivindicats i anhelats pels vilanovins, el Pantà de Foix. En aquelles dates l'enginyer Sr. Gorria i el seu equip iniciaven els treballs de camp per materialitzar una aventura que havia de permetre canviar el model de l'economia agrària de la comarca. El rec del pantà arribaria a Vilanova i la Geltrú, Sitges, Sant Pere de Ribes, Cubelles, Cunit o Calafell. Les expectatives de desenvolupament agrari, que beneficiarien

el conreu de rec en detriment del secà, no s'arribarien a complir mai.

La concessió fou atorgada l'octubre de 1901 gràcies a les gestions d'una comissió negociadora que viatjà a Madrid formada per l'alcalde Joan Braquer, el diputat Joan Ferrer-Vidal i el concessionari Pelegrí Ballester. A la tornada tingueren una rebuda multitudinària a l'estació. El 3 d'octubre un redactor del *Diario* feia la següent reflexió: “Un pantano no debe ser jamás un objeto de especulación para los que lo construyen; debe ser ante todo, elemento de riqueza para los que lo utilicen”.

També per aquelles dates la premsa local i nacional es feia ressò de les enginyoses activitats del vilanoví Cristòfol Juandó i Rafecas, capficat en el desenvolupament d'un aparell volador.

L'any 1901 fou, doncs, fecund en projectes i iniciatives. El clima pessimista de regressió econòmica es veia compensat tímidament per un gruix de promeses i realitats que permetien formular esperances en un futur més pròsper. Aquest, però, com passa sempre, en guardava de fredes i de calentes.

ELS ESTUDIS TÈCNICS. PRECEDENTS

Els precedents dels estudis tècnics i de formació al nostre país es remunten al paper que a partir del segle XVIII exercí la Real Junta de Comerç de Barcelona (1758-1847). Es de ressaltar la notable participació del vilanoví Antoni Bonaventura Gassó que exercí el càrrec de secretari de la institució durant vint-i-quatre anys, del 1792 al 1814.

A finals del XVIII es crearen dins la Junta de Comerç les escoles de Nàutica (1769), Taquigrafia i Dibuix i Belles arts (1775) , Química (1805), Mecànica (1808), Física (1814), Economia (1814), Matemàtiques (1829) i Dibuix lineal (1840). El detall de les activitats educatives d'aquella institució queden perfectament recollides al treball de Jordi Monés *L'obra educativa de la Junta de Comerç*. La tasca pionera de la Junta es posa de manifest en el fet de que bona part del material i el professorat passaria a formar part de la nova Escola Industrial de Barcelona, convertida el 20 de setembre de 1851 –com indica Guillermo Lusa–, en Escola Superior Industrial.

En aquest sentit es prou significatiu aquest text original del segle XVIII citat pel historiador Carrera Pujal: “Destacaba que en Cataluña la enseñanza teórica era más conveniente que en el resto de España, ya que si careciendo de ello habia acreditado plenamente su aplicación y pericia, ¿qué progresos no deben esperarse, tanto en las ciencias naturales como en las artes, agricultura y comercio, si a una gente naturalmente laboriosa se le facilita la instrucción correspondiente?”.

Òbviament aquest comentari es feia molt abans de que s'iniciés el procés de industrialització que transformaria el país profundament. Si això era vàlid aleshores, com no havia de ser-ho en el moment de màxima algidesa ?.

Es de ressaltar, com indica Jordi Monés, que Vilanova i la Geltrú figurava com una de les viles que més alumnes aportava a les escoles de la Junta de Comerç.

Tal vegada, una de les seccions més obertes al desenvolupament tecnològic que després aplicaria al procés d'industrialització fou l'escola de mecànica, encarregada el 1808 al professor Francesc Sampons. Es prou significatiu que al cap de poc temps la disciplina era seguida per més d'un centenar d'alumnes.

És una evidència contrastada que a les beceroles del desenvolupament industrial i tecnològic, el país comptà amb la decidida col·laboració i el suport destacat de tècnics estrangers que provenien majoritàriament de zones tecnològicament més avançades com França, Alsàcia o Anglaterra. Al seu costat els catalans aprengueren, copiaren i no trigaren a desenvolupar aquells coneixements amb una formació pròpia.

Vilanova i la Geltrú ha comptat amb exemples paradigmàtics d'aquest talent emprenedor, des de Josep Ferrer i Vidal a Francesc Gumà i Ferran.

En aquella fase pionera de la industrialització no hi havia tradició, ni maquinària, ni tècnics, ni coneixements. Amb una visió de futur extraordinària hagueren de començar de zero i apostaren esforços i capital en una activitat que no coneixien. Aquells homes, però, llegiren, viatjaren, visitaren fàbriques a d'altres països, compraren màquines a l'estranger, contractaren tècnics forasters i aprengueren, en definitiva, a dominar una nova tecnologia.

Aquest extrem el corrobora el propi Vicens Vives al text *Industrials i polítics*: “Un fet important és la rapidesa amb que els industrials de Catalunya assimilaren les innovacions tècniques de l'estranger”. I encara més: “Com que el nivell cultural i científic del país era tan baix que no consentia la creació de noves formes industrials, com que els capitals que manejava la indústria eren sempre insuficients per a dedicar bona part dels beneficis a la recerca tècnica, l'única actitud possible era la de no perdre de vista els avenços i perfeccionaments que es realitzaven més enllà dels Pirineus”.

Tal com ha descrit Ramon Tamames al clàssic text *Estructura Económica de España*: “En el siglo XIX el nivel de la técnica y de la enseñanza en España era bajísimo.

Las escuelas de ingeniería surgieron mediando la centuria, pero sus promociones eran reducidísimas”.

La gent del país havia entès que no es podien aplicar les tecnologies que el nou futur demandava sense unes quotes de formació adequades. Vilanova i la Geltrú tampoc es volia quedar enrere en aquest aspecte. Josep Maria Freixa comenta als *Anales de Villanueva y Geltrú* una de les primeres iniciatives adaptades a aquesta finalitat: “Junto con el magisterio de primeras letras, ya tuvo Villanueva a principios del siglo XIX un Magisterio de aritmética y una escuela de cálculo mercantil, además de solicitar otra escuela de náutica”.

Pensem que a partir del segle XVIII i durant bona part del XVIII la intensificació del comerç amb les colònies americanes havia fet dels vilanovins uns experts navegants i homes d’aventura. Navegació i comerç anaven de bracet i alhora eren sinònims de prosperitat. No en va l’autoritat municipal reclamava una institució educativa en matèria nàutica. Ho deia el mateix Freixa: “En 1803 el Ayuntamiento solicitó del Estado una Escuela de Náutica. Y el Estado se la concedió si se sujetaba a las reglas prescritas, corriendo el sostenimiento, como las demás del Reino, a cargo del sobrante de propios y arbitrios. Fue nombrado Maestro de esta Escuela el primer piloto José Viñals. Posteriormente, estas Escuelas debieron nutrirse del presupuesto de las Corporaciones y, puesta en práctica la desamortización, la Escuela de Villanueva dejó de funcionar”.

El 1833 es constituïa a Vilanova i la Geltrú la primera gran fàbrica cotonera de la vila. Sota la raó de Roquer, Gumà i Cia s’aixecava la primera fàbrica i alhora la primera moguda a vapor. S’engegava, doncs, amb un nivell qualitatiu poc comparable al de altres indrets. Malauradament la fàbrica no va poder iniciar la seva activitat fins l’any 1939 i sota la raó de Gumà, Ferrer i Cia a conseqüència de la primera guerra carlina o dels set anys i pel decomís de part de la maquinaria que s’havia de importar d’Anglaterra.

Cal considerar que ja el 1835 la Junta de Comerç tenia comissions establertes a

Mataró, Vic, Terrassa, Igualada, Vilafranca i Manresa. Els primers indicis d'una iniciativa seriosa en benefici de l'organització d'uns estudis tècnics a Vilanova i la Geltrú la trobem en les gestions de Llorenç Presas. Seguim novament les indicacions de Josep Maria Freixa: “En 14 de febrero de 1838, el catedrático Lorenzo Presas escribió una carta a los individuos del Ayuntamiento de la villa en contestación a otra que le habían dirigido aquellos solicitando su opinión sobre la enseñanza. Lorenzo Presas daba preferencia a los estudios técnicos, pudiéndose señalar su programa como el origen de las futuras Escuelas Industriales”.

El programa d'assignatures proposat incorporava: Matemàtiques, Canvis nacionals i estrangers, Regla conjunta, Geografia i Codi mercantil, Economia política, Física i Química i Història natural.

A nivell general l'any 1845 s'articula el primer Pla General d'Estudis que fou presentat a la reina Isabel II el 17 de setembre pel ministre de Governació Pedro José Pidal. D'això en resulta que el pla fou conegut per *Plan Pidal*, redactat pel director general de Instrucció Pública Antonio Gil de Zárate. El seu contingut i directrius podien considerar-se d'una validesa prou sòlida, fins el punt que Guillermo Lusa es permetia d'afirmar: “La Universidad diseñada por el Plan Pidal es prácticamente la misma que ha llegado hasta los años sesenta del siglo XX”.

Abans de la reforma cada Universitat era independent tant en recursos com en patrimoni, mentre que amb la nova orientació s'adoptaren mesures uniformitzadores i centralitzadores que permeteren sistematitzar i homogeneïtzar algunes funcions.

Gil de Zárate fou també l'artífex de la reforma que desembocà en el Real Decret de 4 setembre 1850 de creació dels ensenyaments industrials. En trobem doncs en el moment clau a partir del qual arrencaran amb força i amb identitat pròpia els estudis tècnics. S'establien així tres classes d'escoles: les elementals, les

d'ampliació i les superiors.

Al preàmbul del text que dictamina els objectius de la nova carrera d'enginyeria industrial s'hi llegeixen com a prioritats: “apartar a la juventud ansiosa de enseñanza del estudio de las facultades superiores a que afluye en excesivo número, para que se dedique a las ciencias de aplicación y a profesiones para las cuales hay que buscar en las naciones extranjeras personas que sepan ejercerlas”. I com a conseqüència d'això es pronosticava que en sortirien “perfectos químicos y hábiles mecánicos”.

Just a l'equador del segle, el 1850 es crearan les primeres escoles industrials del país. L'aposta per un ensenyament tècnic especialitzat, reglat i sistematitzat és una realitat. L'origen de la carrera d'enginyer s'atribueix al Reial Decret de 4 de setembre de 1850 sota el regnat de Isabel II. Malgrat tot, les coincidències no són majoritàries i hi ha qui creu que aquell text té un caràcter ambigu i la seva interpretació resultaria confusa. Però davant d'aquesta incipient polèmica hi han altres fonts més contundents, tal es el cas de Josep Mª de la Poza: “l'origen de la nostra carrera cal fixar-lo en el RD de 4 de setembre de 1850, del Ministeri de Comerç, Instrucció i Obres Públiques, que va organitzar la instrucció pública general, durant el regnat d'Isabel II, quan era ministre Manuel de Seijas Lozano”. La decisió venia motivada per la necessitat de “normalitzar i formalitzar l'educació tècnica del país”.

S'establirien estudis tècnics en diferents gradacions: grau superior per a la formació d'enginyers de primera, anomenats enginyers mecànics, i que serien homologables als actuals enginyers industrials; segon grau per la formació d'enginyers de segona, actuals enginyers tècnics industrials i tercer grau o ensenyament elemental per a mestres industrials i similars.

Concretant encara més i seguint novament a Josep Maria de la Poza, l'origen dels estudis del peritatge industrial caldria situar-los en aquell R.D. i amb el punt de partida a l'Ordre del Ministeri d'Educació Nacional de 31 de maig de 1951.

De fet, en virtut d'una R.O. del 24 de març de 1851 es creava l'Escola Industrial de Barcelona que substituïria definitivament les escoles de la Junta de Comerç, immerses en la crisi econòmica i la decadència provocada per factors externs. Aquí caldria esmentar la nova ordenació provincial de 1833 i la llei de duanes del 8 de juliol de 1841 que eliminava el dret pariatge, un eina imprescindible pel finançament de les seves activitats. Com esmenta Guillermo Lusa, amb l'Escola de Barcelona es crearen també les de València, Bergara i Sevilla.

El primer curs de l'Escola de Barcelona s'inicià l'octubre de 1851 a l'antic convent de Sant Sebastià, un edifici desaparegut prop de la Llotja.

Malgrat tot, i com indica Jordi Garriga a la *Crònica professional dels Enginyers Tècnics Industrials de Catalunya*, el panorama de l'ensenyament tècnic no es va aclarir ni regularitzar del tot. Com a mostra d'això, constata l'aparició de nous centres de instrucció sota formules no previstes: “un cop els estudis d'enginyeria ja havien estat oficialitzats per l'Administració Central, encara continuaren sorgint centres d'estudis paral·lels que naixien per necessitats particulars, moltes vegades geogràfiques”.

Aquest era el cas del Centre Instructiu de Vilanova i la Geltrú, precedent immediat del Centre Teòric i Pràctic d'Arts i Oficis i del que després seria l'Escola Superior.

En l'aspecte corporatiu cal esmentar que el 1863 naixia l'Associació d'Enginyers de Barcelona que aplegava conjuntament enginyers de primera i de segona. Aquesta cohabitació sota un mateix organisme corporatiu encara duraria uns anys.

L'EDUCACIÓ I L'INSTRUCCIÓ OBRERA A VILANOVA I LA GELTRÚ

Hem parlat anteriorment de la iniciativa de Llorenç Presas. Ara cal focalitzar l'interès en una figura cabdal pel desenvolupament educatiu de la vila: Josep Tomàs Ventosa i Soler. Ventosa havia nascut a Vilanova i la Geltrú l'any 1797 i havia fet diners exercint l'activitat comercial a la població de Matanzas a la illa de Cuba. Aprofitant el procés de desamortització Ventosa va comprar el convent dels Caputxins que ocupava una àrea important del centre de la ciutat. Una part la cedí al municipi per la construcció de la futura plaça de la Vila, mentre que l'any 1851 aixecà un edifici annex a la mateixa plaça amb la idea de convertir-lo en escoles. Així naixien les Escoles Gratuïtes de Ventosa o Escoles Públiques que s'inauguraren el 15 de setembre de 1854 quan la ciutat patia la fatídica epidèmia del còlera. El 1865 s'instal·là en el mateix edifici un col·legi de segon ensenyament, futur Institut Lliure de Segon Ensenyament.

Ens hem aturat en aquests precedents perquè serà aquests mateix edifici el que anys a venir acolliria l'Escola Superior d'Indústries.

Paral·lelament, es succeeixen a la ciutat diferents projectes del que se'n deien escoles de perfeccionament obrer. Durant el segle XIX, condicionats pel fort desenvolupament industrial, patrons, organitzacions sindicals i els propis obrers s'adonen que cal promoure programes de instrucció obrera com a complement indispensable per poder afrontar i sostenir amb èxit el procés d'industrialització. S'adoptaven noves tecnologies i la formació era vital per poder assegurar un nivells de rendibilitat i competitivitat adequats. Això és el que remarcava Josep Maria Freixa al *Bosquejo histórico de la industria y de la enseñanza técnica local* l'any 1958: "Al crecer la industria, cada vez se hacía más imperiosa la necesidad de poder contar con operarios, no solamente diestros en su profesión, sino lo suficientemente instruídos para resolver los problemas que la creación de una

industria no artesana planteaba. Por otra parte, el propio estímulo del obrero , siempre vivo en la villa , pedía con gran antelación a otras poblaciones la creación de centros de enseñanza para ellos mismos”.

Cal reiterar que la instrucció general del proletariat del XIX era escassa i deficient. Per cobrir aquestes necessitats la formació educativa s’havia d’adaptar als rigorosos horaris laborals de l’època. S’iniciaren així classes nocturnes per estudis elementals d’aplicació pràctica amb assignatures com: càlcul, dibuix, tecnologia o taller. Ens consta l’existència l’any 1857 d’un Centre Instructiu Popular a l’edifici de La Galera al carrer de Sant Gervasi que dirigit pel Sr. Vila, director de la fàbrica tèxtil del carrer de l’aigua que s’havia constituït tres anys abans sota la raó social de Fransi, Guardiola y Cia. Hi exercien com a professors de dibuix els vilanovins Srs. Famades, Hurtado i Sugranyes segons detalla el Butlletí dels Alumnes Obrers del maig de 1924. El centre funcionava amb l’exclusiu finançament de les quotes dels socis protectors i es dissolgué amb data de 7 de juny de 1870. Així mateix, constatem que en virtut de la Llei Moyano de Instrucció Pública de 1857 les Escoles Públiques d’en Ventosa passaren a rebre , dos anys després de la seva promulgació, el nom de Escuelas Industriales Superiores tal com especificava Albert Virella en el text commemoratiu del setanta-cinquè aniversari de l’Escola l’any 1977. Les mateixes fonts detallen que aquests ensenyaments superiors només es dugueren a terme entre 1860 i 1865, data en que la totalitat d’aquestes escoles foren clausurades.

Així, doncs, en aquell breu període l’Escola Industrial vilanovina obtingué l’adjudicació de tots els nivells d’ensenyament de l’enginyeria: elemental, d’ampliació i superior. Allò era un precedent sòlid del que havia de venir.

Aprofundint en l’esmentada llei reformadora de l’ensenyament tècnic de 1857 diu Josep Maria de la Poza: “La primera reorganització dels ensenyaments industrials va ser promulgada per la Llei d’Instrucció Pública de data 9 de

setembre de 1857, en la qual ja s'esmentaven dues enginyeries mecànica i química, on s'esmentava l'ensenyament de l'aritmètica, la geometria, la física, la química, la mecànica i la construcció, i es pot dir que van ser les primeres manifestacions dels estudis tècnics, que van quedar per desenvolupar en el programa de 26 d'agost de 1858". És amb aquesta nova normativa que els fins aleshores enginyers industrials "de segona", passarien a anomenar-se pèrits industrials. Cal dir que quan el 1867 tancà el Real Instituto de Madrid, l'Escola d'Enginyers de Barcelona esdevingué l'únic centre a l'Estat on es podien cursar aquella mena d'estudis. Un cop més Catalunya gaudia de la preeminència en quan a l'estat de l'ensenyament tècnic. De fet, no podia ser d'altra manera atès el seu nivell de desenvolupament de la indústria i de la tècnica en comparació amb l'Estat espanyol.

El 1873 l'Escola d'Enginyers es traslladava a l'edifici de la Universitat on hi romandria fins el 1927, any en que es traslladaria a les instal·lacions de l'emblemàtica fàbrica Batlló del carrer Urgell. Finalment, el 1964 l'escola d'enginyeria s'emplaçaria al nou edifici de l'Avinguda Diagonal enmig de la recent creada zona universitària.

Tornant a l'àmbit local reprenem el contacte amb una altra de les institucions de instrucció tècnica que s'incorporaren al programa educatiu a la segona meitat del XIX. El 1 de novembre de 1860 es fundà el Centro Instructivo Villanovés amb l'objectiu de propagar la instrucció entre les classes obreres. El reglament intern prohibia debats polítics o religiosos, fet que va modificar-se posteriorment a conseqüència de la revolució del 68. En paraules de Josep Maria Freixa, la institució centrava les seves activitats en les classes de lectura, escriptura, aritmètica, gramàtica espanyola i francesa, dibuix natural i lineal, geografia i geometria. El centre desaparegué cap el 1870. Respecte a les causes de la seva desaparició Josep Maria Freixa exposa als *Anales* que el Centro Instructivo: "puso en manos de la clase obrera un instrumento de cultura que no pudo ser

aprovechado por completo debido a la mentalidad del obrero, a la ausencia de un profesorado abundante y al pequeño vacío con que las clases dirigentes recibieron la marcha del Centro”. El *Centro* oferí la primera oportunitat d’un ensenyament obrer sistemàtic i seriós. Per això, Freixa constata que: “El Centro Instructivo sirvió para crear entre el elemento trabajador la noción de que con el estudio podía liberarse y hacerse más digno en su propia estimación y en la de los demás”. El centre d’ensenyament organitzava les seves pròpies estudiantines durant l’època de carnaval, exposicions i altres festes i activitats que permetien, segons el mateix autor “apartar del obrero la máscara penosamente embrutecida por la incultura y el aguardiente”.

No devia ser fàcil aconseguir de fer cristal·litzar iniciatives culturals semblants amb una jornada laboral de catorze hores de treball dur i penós sense les mínimes condicions de higiene i seguretat.

En aquella època la ciutat disposava dels primers serveis públics i entre ells calia tenir en compte una incipient però disponible xarxa de gas per l’enllumenat, la qual cosa afavoria l’existència d’unes classes nocturnes per la instrucció obrera.

En definitiva, aquell centre de curta durada es presentava com el precedent més clar del que anys a venir seria la nova Escola Industrial.

El 1863 es constituïa l’Associació d’Enginyers de Barcelona, una mena de corporació que agrupava els enginyers de primera i els de segona segons els nivells establerts per l’antic Real Decret.

Tal com ja s’ha esmentat, el 1865 s’instal·lava a l’edifici de les Escoles Gratuïtes Ventosa de la plaça de la Vila, aleshores de la Constitució, el col·legi subvencionat de segon ensenyament. Albert Virella indicava a *Els anys tristos* que aquest col·legi “després de la revolució del 1868, es convertí en Institut lliure, capaç d’expedir diplomes de batxillerat en Arts i Peritatge Mercantil”.

El centre desaparegué pocs anys després amb motiu de la restauració monàrquica que eliminà els Instituts Lliures de Segon Ensenyament.

Pocs anys després de la desaparició del Centro Instructivo Villanovés s'aprovava la constitució d'un nou col·legi de primer i segon ensenyament regentat pels pares escolapis.

El Col·legi Samà s'aixecà amb el llegat de Salvador Samà i Martí que morí l'any 1866 a l'Havana i que entre altres donacions testamentaries cedí 30.000 duros per l'establiment de l'esmentat col·legi de segon ensenyament dirigit per escolapis. La seva construcció s'aprovà el 30 de setembre de 1876 i no s'inaugurà fins tres anys després, el 1879. Mentre, en aquest període de temps els clergues s'establiren provisionalment a les escoles Ventosa, edifici que el 1892 ocuparia l'Escola d'Arts i Oficis.

En aquesta mateixa etapa és del tot obligat parlar de la creació el 1877 de l'Ateneu de Vilanova o Ateneo Villanovés, i de l'Ateneu Obrer de Vilanova. L'Ateneu s'establí inicialment al carrer de Pàdua i recollia fidelment l'antiga tradició de la instrucció obrera fomentada pel desaparegut Centro Instructivo Villanovés.

A la junta fundacional encarregada de definir el projecte destacava la presència del prohoms Teodor Creus i Corominas. Cap el mes de juny el governador aprovava el reglament de la nova societat i es donava via lliure a l'inici de les activitats. Un altre dels homes clau de la institució fou el polifacètic escolapi Pare Eduard Llanas. L'Ateneu Obrer tingué una gènesi paral·lela a la de l'Ateneo Villanovés i s'inaugurà el 17 de juny de 1877 al carrer de Sant Gervasi, seu del Casino Artesano i més endavant del Círcol Catòlic. Com va exposar Albert Virella, la junta era formada per reconeguts membres de la burgesia vilanovina, factor que va desencadenar els principals recels per part del proletariat.

Magí Bertran era president de l'Ateneu Obrer. Tot i la diferent orientació que proclamaven de ben aviat es començà a parlar de la unificació d'ambdós centres. Es així que el 10 d'octubre de 1880 s'ajuntaren finalment els dos Ateneus sota la direcció conjunta d'Eduard Llanas tal com posa de manifest

Casimir Martí a la seva història de la ciutat. La fusió es concretà en el naixement del nou Ateneu de Vilanova i la Geltrú amb seu social al carrer de Sant Gervasi a l'antic local del Casino Artesano. Malgrat tot, sembla que les controvèrsies i les interpretacions més radicals davant del resultat no s'aturaren.

El centre disposava d'una biblioteca de 1.300 volums i edità un butlletí entre els anys 1882 i 1915. La seva activitat es perllongà fins el 1939. Segons el reglament redactat el 1881 la principal finalitat de la institució era: "Su objeto es cultivar las ciencias, las letras y las artes; estrechar los vínculos de amistad y compañerismo entre los individuos que a él pertenezcan; aproximar las clases sociales y promover el perfeccionamiento moral y el fomento de los intereses materiales".

En relació a la seva tasca educativa s'hi arribaren a fer classes elementals de dibuix per a 460 alumnes d'acord al *Butlletí de l'Associació d'Alumnes Obrers* de maig de 1924. Joan Oliva n'era professor de francès i anglès.

Poc abans de 1880 l'Ajuntament de Vilanova i la Geltrú i alguns particulars s'adreçaren a Llorens Presas, aleshores professor de l'Escola d'Enginyers Industrials de Barcelona i de qui ja hem parlat anteriorment, perquè aportés algunes orientacions vàlides per la constitució d'una futura Escola d'Arts i Oficis a la ciutat.

EL CENTRE TEÒRIC I PRÀCTIC D'ARTS I OFICIS (1881)

El 13 de juliol de 1880 el governador civil es dirigí a l'Ajuntament de la ciutat per sondejar si hi havia interès en dotar-se d'un centre d'aquelles característiques. En cas afirmatiu es demanava que es presentessin a la Diputació els plans d'estudi, programes, professors, pressupost anual... Aquell projecte serviria de base pel futur Centro Teórico y Práctico de Artes y Oficios previ a l'Escola d'Arts i Oficis. En resposta a aquella petició la institució municipal delegà en l'Ateneu la confecció de l'estudi.

El 5 de desembre de 1880 es presentà la memòria del projecte avalada i signada per l'enginyer Francesc Xavier Lluch i Rafecas en representació de l'entitat cultural. L'informe elaborat per Lluch duia la data del 30 de novembre de 1880 i perfilava un pla d'estudis basat en quatre cursos més un de preparatori . S'hi presentaven entre altres el quadre d'assignatures i el de professors. La informació està extreta del lligall 2726 de l'Arxiu Històric Comarcal. Els cursos preparatoris constaven de: lectura, escriptura, gramàtica castellana (amb la inclusió de traduccions del català al castellà) i aritmètica. El pla d'ensenyament s'estructurava en funció de la seva orientació a operaris o capatassos. Les especialitats establertes serien: arts mecàniques , arts químiques i arts agrícoles. A l'apartat d'ensenyaments especials s'hi preveien futurs cursos de màquines de vapor i locomotores, filatura, teoria i pràctica de teixits i tintoreria. El projecte contemplava que l'Ateneu ja tenia establerta una classe de llengua francesa.

Així mateix, Lluch i Rafecas elaborà el quadre de professors del futur Centre Teòric i Pràctic d'Arts i Oficis. El primer curs l'integraven Francesc Bonet i Espasa d'Aritmètica, Antoni Ferrer i Mañosas de Geometria plana i Josep Sugrañes de Dibuix lineal. En el segon curs s'hi trobaven Frederic Cusi d'Elements de Ciències aplicades, Antoni Ferrer i Mañosas d'Aplicacions de la geometria i Fidel Mas de Dibuix lineal. En el tercer curs, primer dirigit a

capatassos, hi eren Francesc Bonet per Ampliació de l'aritmètica i Elements d'Àlgebra, Josep Casellas de Física elemental i aplicada, Francesc Ivern d'Elements de geometria, Demetri Galceran de Química inorgànica i Fidel Mas de Dibuix industrial.

El quart curs aplegava els mateixos professors amb la incorporació d'Enric Puig per a les lliçons d'Agricultura. També exercia de professor Josep Mitjans per l'ensenyament preparatori nocturn. La memòria del projecte detallava també el temari del projecte educatiu així com les obres de text necessàries, els materials disponibles i els objectius establerts per a cadascuna de les especialitats esmentades: mecànica, química i agricultura.

Entre altres mesures de caràcter complementari es preveia que els alumnes amb qualificació d'excel·lent quedarien exempts del pagament de la matrícula l'any següent. Lluch elaborà també el projecte de pressupost que contemplava els sous dels docents, conserge i bidell, el lloguer de l'edifici i el cost del material (manteniment, enllumenat, subscripcions a revistes i obres de consulta). El pressupost datat també a 30 de novembre de 1880 pujava a un total de 1690 pessetes mensuals.

El fons documental consultat conté altres projectes de pressupost i previsions d'ingressos en dates diferents però properes a l'esmentada.

Manllevem les paraules d'en Josep Maria Freixa al *Bosquejo* respecte el nou centre d'ensenyament tècnic: “Bien claro ha de quedar que aquella primera Escuela de Artes y Oficios no era el resultado de las gestiones de ningún Diputado, sino puro merecimiento de la villa que pedía aquel Centro y justificaba su instauración por haberse ella desarrollado sobre las espaldas de la industria y querer para la misma una verdadera base de sostenimiento”.

En aquell moment històric la ciutat es trobava en el zenit del seu desenvolupament industrial. L'aventura de l'arribada del ferrocarril era a punt de culminar i es comptava amb la inestimable influència a Madrid de Víctor

Balaguer. Res podia fallar.

Del projecte de la nova Escola retenim aquest paràgraf al voltant dels recursos disponibles per a la seva posada en funcionament: “La instalación de la Escuela puede hacerse paulatinamente sin necesidad de arbitrar fondos extraordinarios, si la Exma. Diputación Provincial concede ya desde el primer curso el auxilio que se le pide que es de cinco mil setecientas pesetas anuales y el Ayuntamiento y Ateneo afrontan las cinco mil restantes que proyectan gastar anualmente”.

Així doncs, es preveia que el pressupost quedaria repartit entre Diputació, Ajuntament i Ateneu en les quantitats que s'indiquen en una proporció aproximada del 50, 25 i 25 per cent respectivament.

I per acabar de fer-ho quadrar encara es feien les següents previsions: “como durante los tres primeros años no se daran todavía el conjunto de asignaturas que integran la enseñanza de Artes y Oficios habrá sobrantes con los cuales podran adquirirse los aparatos de Mecánica, Física y Química y las colecciones para Química, Historia Natural, Agricultura y modelos para las clases de Dibujo”.

Finalment, el 2 de gener de 1881 s'inauguren les classes del Centro Teórico y Práctico de Artes y Oficios pel perfeccionament obrer. Inicialment, les classes es feien a l'edifici familiar d'en Lluch i Rafecas, conegut per Can Lluch, a la Rambla Principal 71 i en el mateix indret on anys més tard s'hi establirien les escoles patronals de cal Marquès i les escoles Teresianes. El primer any s'hi matricularen un total de 200 persones.

Respecte a la quantitat pressupostada notem una notable diferència entre el projecte inicial elaborat per Lluch que ens parlava de 1.690 pessetes mensuals i la quantitat consignada a repartir entre les institucions que es concreta en les 10.700 pessetes. Així mateix, Freixa als *Anales* anota un pressupost anual de 11.400 pessetes, quantitat que també difereix de les anteriors.

L'any 1882 s'inaugurà l'Exposició Regional de Vilanova i la Geltrú amb

l'objectiu d'esdevenir una mostra pública i representativa de l'activitat industrial i comercial de les principals viles que des de l'any anterior havien quedat unides pel nou ferrocarril. Incidim en que aquesta exposició d'ordre regional es celebrava tot just sis anys abans de que Barcelona inaugurés la gran Exposició Universal de 1888. Aquella mena de certàmens començaven a posar-se de moda i eren un reclam excepcional per poder promocionar els productes regionals.

Fou a partir d'aquell exercici de difusió exterior i aprofitant el moment d'excepcional optimisme generat per l'empresa del ferrocarril, que es plantejà la idea de fer un pas més en el camp de la instrucció tècnica. Algunes fonts apunten que fou a partir d'aquella fita que es demanaren la inclusió de l'ensenyament d'oficis com manyà o fuster. Fins aleshores, els capítols d'instrucció es limitaven a l'ensenyament de dibuix artístic i industrial.

Suñé i Bolet en un "Bosquejo de l'història de les ensenyances obreres a Vilanova" publicat al *Butlletí de l'Associació d'Alumnes Obrers* de maig de 1923, o el mateix Josep Maria Freixa anoten que la creació del Centro Teórico y Práctico era conseqüència de l'Exposició. Com hem vist, el Centro inaugurarà les seves activitats un any abans i, en tot cas, cal reconèixer que una i altra iniciativa tenen la seva raó d'existir en el clima expansiu i optimista que regnava per aquelles dates. Un clima que molt aviat es veuria enterbolit per la davallada de l'empresa del ferrocarril i la crisi financera general que fou l'encarregada de tancar l'etapa de generosa prosperitat que s'ha conegut com la Febre d'Or . Vilanova i la Geltrú entraria en el període de "els anys tristos", tal com el qualificà l'historiador Albert Virella.

El novembre de 1884 la junta del Centro teórico práctico de artes y oficios adreçà una carta a l'alcaldia en que convidaven a la màxima autoritat municipal a la inauguració de les classes. El Centre tenia aleshores la seu social al carrer de la Mercè, 6 i 8. El document es troba al lligall 2794 de l'Arxiu Històric

Comarcal. Deia el text: “como jóvenes amantes del progreso de toda clase de industrias, hemos creado un centro en el que por unanimidad se ha acordado el nombrar a V. como socio honorario, considerandolo un deber por dos conceptos. Primero como amante que es del progreso e instrucción, de lo cual depende segun nuestro concepto el desarrollo de las artes y oficios de Villanueva, y segundo como autoridad representante de dicha villa ...”.

Aviat, el Centro Teórico y Práctico es convertiria en la nova Escola d'Arts i Oficis. L'ensenyament tècnic continuava avançant.

L'ESCOLA D'ARTS I OFICIS (1886)

El *Diario de Villanueva y Geltrú* en la seva edició de 7 de novembre de 1886 donava notícia del Real Decret en virtut del qual es creava una Escola d'Arts i Oficis a Vilanova i la Geltrú. El text es complementava amb la transcripció del telegrama que adreçava Víctor Balaguer a les autoritats locals en qualitat de diputat pel districte i Ministre d'Ultramar: “Madrid, 6, 4 tarde –El Ministro de Ultramar– Gaceta de hoy publica decreto creando en Cataluña una Escuela de Artes y Oficios señalando a esa como residencia. Agradezco en el alma Su Magestad la Reina la bondad y alteza de miras que ha tenido para favorecer a Villanueva y Geltrú y felicito de todo corazón a esa villa y su digno municipio”.

En justa reciprocitat l'Ajuntament dirigí un text d'agraïment a la Reina, a Carlos Navarro Rodrigo, Ministre de Foment i al mateix Víctor Balaguer.

Precisament, feia poc més d'una setmana que s'havia commemorat el segon aniversari de la inauguració de la Biblioteca-Museu Balaguer, veritable temple de la cultura i admiració d'autòctons i forasters.

La notícia de l'adjudicació de l'Escola també l'apuntava Josep Carbonell Rovirosa al seu dietari amb data de 6 de novembre: “En la gaceta de hoy, S.M. la Reina ha creado ocho escuelas de artes y oficios, concediendo una a Cataluña, habiendo tenido la gracia a instancia de Don Victor Balaguer de que se establezca en Villanueva y Geltrú, mejora que dara honra y provecho a nuestra querida Villa”.

El mateix Carbonell corroborava que la institució s'instal·laria, o millor dit, continuaria, a la casa que el difunt Sr. Lluç tenia a la Rambla Principal. Afegia que el Centre ja disposava d'un director, quatre professors, quatre ajudants, un secretari, dos mossos per la neteja i un porter.

La bona notícia, però, es va veure eclipsada només tres dies després per l'impacte d'una autèntica tragèdia ciutadana. Un ferotge temporal que assotà la

mar vilanovina va provocar la pèrdua d'algunes embarcacions i amb elles la mort de vint-i-dos mariners, deixant un reguitzell de vídues i orfes. El record d'aquella desfeta s'ha perpetuat amb el nom de "l'any dels negats".

Davant la creació de l'Escola d'Arts i Oficis l'Ajuntament tingué una reacció lenta i ambigua a jutjar pel contingut de la documentació del lligall 2726 de l'Arxiu Històric Comarcal. Una carta dels regidors de l'Ajuntament Srs. Grífols i Milà datada el 11 de novembre requeria de les autoritats municipals més mostres de reconeixement. En aquest sentit apel·laven a obviar les filiacions polítiques, donant a entendre que el grau de satisfacció no era unànime: "teniendo muy en cuenta que el carácter de este asunto es ajeno completamente a la política, creen que el Ayuntamiento debe manifestar unanimamente su agradecimiento a las personas que han contribuido a favorecerla con tan señalada distinción".

En aquesta sentit proposaven adreçar uns missatges de reconeixement a la Reina, al Ministre de Foment i a Víctor Balaguer que "de una manera espontanea ha interpuesto su valiosa influencia en este asunto en favor de Villanueva".

Tornem, però, a la gènesi d'aquella institució tant anhelada per Vilanova i la Geltrú i que, ara sí, seria el precedent definitiu de l'Escola Superior d'Indústries que tant havia de beneficiar a la ciutat. Una Reial Ordre (RO) publicada el 5 de novembre de 1886 disposava la creació de set Escoles d'Arts i Oficis a l'estat espanyol. Carlos Navarro i Rodrigo era el Ministre de Foment responsable de la decisió, atès que en aquelles dates encara no s'havia creat un ministeri de Instrucció Pública. Víctor Balaguer exercia aleshores com a Ministre d'Ultramar.

Diferents fonts ens han apuntat el paper rellevant i la influència determinant que tingué Víctor Balaguer en el nomenament d'una d'aquelles escoles a Vilanova, la vila que l'havia escollit com a diputat a Corts. Així mateix, Albert Virella es fa

ressò de l'opinió de Francesc Suñé i Bolet, coetani de Balaguer i membre destacat de l'Ateneu i de l'Escola, respecte al paper preeminent d'aquest últim.

Es de considerar, pel que apunten algunes fonts, que algunes de les altres poblacions que aconseguiren idèntics nomenaments també es beneficiaren de les gestions de personatges amb representativitat política rellevant vinculades als municipis respectius. Sembla, doncs, que el pes polític i la capacitat influent de personatges com Balaguer foren decisoris en aquelles eleccions.

Un element a destacar es que el pla d'assignatures i les normes de règim interior que regularien el funcionament d'aquests nous centres s'inspiraven en les pautes de funcionament del Centro Teórico y Pràctico de Vilanova i la Geltrú.

Les noves escoles s'establiren a: Alcoi, Almeria, Béjar, Gijón, Logronyo, Santiago de Compostela i Vilanova i la Geltrú, que s'afegirien a la que hi havia a Madrid.

En aquests centres la matrícula seria gratuïta, entre els requisits bàsics de ingrés es demanava saber llegir i escriure i s'instaurà un concurs de mèrits per adjudicar una beca anual de cinc-centes pessetes segons declara Virella al text del setanta-cinquè aniversari del centre.

Ja hem esmentat que l'activitat docent es dugué a terme a l'edifici de Can Lluç. Es preveia que l'Ateneu acabés ocupant aquell edifici de la Rambla Principal deixat en herència per Josep Lluç i Torrents, però això no fou així i l'immoble fou ocupat per l'Escola. Mentre, l'Ateneu s'establí finalment al carrer de Sant Pere, a tocar de la Caixa d'Estalvis de Vilanova.

Les primeres classes a la nova Escola d'Arts i Oficis s'iniciaren el 15 de desembre de 1887 inaugurant el curs 1887-1888 amb una matrícula de 211 alumnes i sota la direcció de l'enginyer Enric Puig i Rafecas. Des del primer moment s'imposà un règim de classes diürnes i nocturnes. De fet, l'inici del nou curs es preveia oficialment pel 1 de desembre, segons una notificació del director general de instrucció pública. El local, però, encara no es trobava en condicions

per poder-hi fer cap activitat, forçant a la direcció i a la junta de professors a traslladar la data fins el 5 de desembre.

Finalment, fou el rector de la Universitat de Barcelona Julian Casaña qui va accedir a ajornar-ho fins el 15 del mateix mes, segons nota adjunta que el secretari de l'Escola Joan Roca va trametre a l'alcaldia amb data de 6 de desembre, i disponible al lligall 2726 de l'Arxiu Històric: "ha acordado este Rectorado de conformidad con lo manifestado per V.S. y en atención a que el día 11 del actual quedarán definitivamente terminados los trabajos de albañilería de esa Escuela, que la solemne apertura del curso de 1887 a 1888 tenga lugar en la misma el día 15 del corriente".

Paral·lelament el director Enric Puig s'adreçava a l'alcaldia demanant una subvenció per a sufragar les reformes i noves instal·lacions del Centre. En aquest sentit es feia ressò de l'exemple seguit per altres països respecte al suport institucional a les Escoles d'Arts i Oficis: "los Gobiernos extranjeros, han dedicado todos sus esfuerzos al fomento y extensión de los conocimientos adquiridos en las Escuelas de Artes y Oficios, siendo admirable lo que se trabaja en este sentido en Rusia, Alemania, Estados Unidos, y hasta prodigioso lo que invierte Inglaterra en estos Institutos".

Aquella mena de missives es repetirien en diferents ocasions entre el 1887 i el 1888. L'ofec econòmic seria una constant al llarg de la trajectòria de la institució.

El primer quadre d'assignatures quedaria definit per les següents disciplines: Aritmètica i Geometria, Principis de l'Art de construcció i Coneixements de materials. Dibuix geomètric i industrial, Dibuix de guarniment i Figura, Nocions de física i química, Mecànica, Modelat i buidat i Teoria i pràctica de teixits.

D'altra banda el planter docent inicial preveia cinc professors numeraris i cinc d'auxiliars, a part dels necessaris administratius i auxiliars. Enric Puig i Rafecas fou el primer director, alhora que exercia de professor de Física, Química i

Mecànica. Joan Braquer actuava com a auxiliar de la mateixa disciplina. Joan Roca i Serra era Secretari, alhora que professor d'Aritmètica, Geometria i Principis de construcció amb Alfons Vinyals que exercia d'auxiliar de l'assignatura. També exercien Enric Rebentós i Gener com a professor de Dibuix geomètric i industrial, Tomàs Moragas i Torras de Dibuix d'Adornament i figura, i Josep Maria Ràfols i Gassó de Modelatge i buidats, actuant Gaspar Miró d'auxiliar. El 1888 ingressava Josep Castany i Valls com a professor de Teoria i pràctica de teixits mentre que, un any després, era Josep Maria Ràfols qui deixava la seva plaça.

En la inauguració del curs 1888-89 Enric Puig i Rafecas citava un text prou significatiu de l'escriptor i economista Campomanes: "la nación que no tiene industria, no emplea materias primas ni tiene obreros ni artesanos que puedan consumir y pagar aquellos frutos. En su lugar mantiene ejércitos de mendigos, los cuales en vez de pagar al labrador sus frutos, son otros tantos zánganos que viven a sus expensas y contribuyen á sobrecargarle. De aquí resulta ser imposible la prosperidad de la agricultura sin que florezcan las artes, y éstas no serian útiles quitando labradores al campo, sino reduciendo a los mendigos y a los ociosos de los pueblos grandes a la aplicación de los talleres y obradores".

Aquell 1 d'octubre, i tal com seria habitual, es va fer al Teatre Principal la solemne obertura del segon curs de l'Escola. La Memòria corresponent a les activitats del curs anterior fou llegida pel secretari Joan Roca i Serra.

Aquest es referí monogràficament als moments inicials de la materialització el projecte i a la precarietat de condicions amb que treballava la Junta de Professors: "No contaba más que con un local donde instalarse, facilitado por la Corporación Municipal que, hallándose animada de los mejores deseos y más levantados propósitos, no pudo hacer cuanto deseaba, dada la penuria de su erario, limitándose al pago de las obras de reparación y modificaciones del edificio más indispensables para que llenara éste el objeto a que iba destinado".

I precisava encara més: “Once mil pesetas asignadas por el Gobierno constituyeron el total de los fondos con que había de atenderse a la adquisición de muebles y utensilios para las diversas dependencias y a la compra de material”. Un cop consolidada l’activitat docent feia repàs dels recursos materials disponibles per impartir els ensenyaments: “a pesar de la escasez de material de que las clases en general se resienten, él éxito ha superado a las fundadas esperanzas que habíamos concebido y Villanueva puede orgullecerse de haber sabido, cual pueblo culto, corresponder a la deferencia de que la hizo objeto el gobierno de S.M. designándola como otra de las poblaciones dignas de poseer un centro de tanta trascendencia”.

Malgrat tot, les perspectives eren optimistes i l’allau de sol·licituds de matriculacions de primer curs va fer que els estudis s’haguessin de dividir en dues seccions, una per alumnes de preparació i una segona per alumnes de primer curs. El primer incorporava els alumnes que per curta edat i probable carència de coneixements poguessin tenir problemes per seguir l’ensenyament amb la normalitat exigida.

Deia d’aquests: “Y no se crea que se contentaran los alumnos con asistir a las clases y aprobar curso; sinó que algunos de ellos (demasiados quizás) quisieron medir sus fuerzas en el palenque abierto de las oposiciones a premios ordinarios, presentandose trabajos, notables algunos de ellos, y que cuando menos revelan bajo el tosco estilo literario de sus autores y bajo el inseguro trazo de sus lápices ,condiciones que, valoradas con el estudio, pueden serles mañana de innegable utilidad”.

Del discurs del director Enric Puig i Rafecas en destaquem aquestes paraules: “Nuestros obreros, dotados de clara inteligencia y ávidos de ilustración, comprendieron des de el primer momento la utilidad y trascendencia de la Escuela, demostrándolo la inscripción a la matrícula en el curso pasado, primero e incompleto de nuestras tareas, la que arrojó la respetable suma de 211

alumnos”. Així mateix, el director no s’estava de fer altres comentaris al voltant de l’estat de la indústria i la instrucció tècnica. Unes reflexions plenes de contingut i de transcendència interpretant-les en el context de l’època i la realitat industrial del moment: “Escasa más que nunca España de genios mecánicos y de verdaderos apóstoles de la ciencia desde últimos del siglo XVI en adelante (...) ¿Qué nos queda de aquella pujanza industrial?. Ineludible es la obligación que tenemos todos, gobernantes y gobernados, de ganar el tiempo perdido levantando del suelo el pabellón del trabajo nacional, donde yace en vergonzoso castigo de nuestra proverbial indolencia y de los errores cometidos en las relaciones económicas Internacionales”.

El director també feia esment de la recent ampliació d’estudis amb la disciplina de Teoria i pràctica de teixits, una assignatura d’obligada aplicació d’acord amb la tradició cotonera de la vila: “La Junta de Profesores de ésta Escuela acordó la apertura de una cátedra y taller para la enseñanza de tejidos, confiándola a los inteligentes de dos grandes establecimientos fabriles de esta villa, señores Montserrat i Castany, con el fruto de cuyas lecciones podrán aspirar muchos obreros a convertir en profesión su modesto oficio de tejedor mecánico”.

En aquest aspecte incidia en la proliferació arreu d’Europa de moltes escoles especials orientades a la formació en el sector tèxtil i es lamentava de que aquell moviment no tingués paral·lel a Catalunya: “A remediar, en la posibilidad de sus medios, semejante abandono, acude hoy la Escuela de Villanueva y Geltrú, única de carácter oficial en Cataluña, y por éste privilegio comprometida á expedir dos diplomas de capacidad en aquellas enseñanzas por cuya virtud reciban los industriales del Principado el valioso concurso de esos lugartenientes”.

El cos docent havia sofert unes lleugeres modificacions durant el curs 1888-1889, i quedava configurat d’aquesta manera: el Doctor Enric Puig i Rafecas com a director i l’enginyer industrial Joan Roca i Serra de secretari com a personal

directiu; Tomàs Moragas i Torras, Josep Maria Ráfols i Gassó , Enric Rebutós i Gener i els mateixos Enric Puig i Joan Roca com a professors ; i Alfons Viñals i Roig, Joan Braquer i Roger, Gaspar Miró i Lleó i Germán Roig i Alonso com ajudants.

El 16 d'octubre de 1889, seguint la informació de Freixa al *Bosquejo* s'ampliaren els ensenyaments amb uns estudis dedicats específicament a les dones. Les disciplines impartides eren: Aritmètica, Geometria i Dibuix de guarniment i figura. El 1895 foren suprimides les dues primeres assignatures d'acord amb el baix nombre d'alumnes.

El *Diario de Villanueva* en la seva edició de 19 de maig de 1890 anunciava el trasllat de l'Escola d'Arts i Oficis de la casa Lluç de la rambla Principal a les Escoles Ventosa de la Plaça de la Vila amb el corresponent permís de l'Ajuntament i en règim de cessió parcial. Al mateix edifici, aixecat el 1851 per Ventosa i Soler per acollir la seva obra educativa, coexistirien ,doncs, l'Escola i els ensenyaments públics. Per aquesta raó s'hi farien obres de condicionament amb l'objectiu de instal·lar definitivament l'Escola d'Arts i Oficis a partir del 1 de juliol. El trasllat i reubicació al nou immoble es faria aprofitant les vacances d'estiu. L'estada al nou immoble es perllongaria fins un total de 68 anys.

Davant dels insistents rumors –sense fonament– que circulaven els primers mesos de 1890 respecte al possible trasllat o supressió de l'Escola, el lligall 2726 de l'Arxiu Històric conserva dos telegrams dirigits al Ministre de Foment i un altre signat per Rius i Taulet dirigit a Praxedes Mateo Sagasta, president del govern, en que es demanava s'emprenguessin accions per impedir la supressió o el trasllat de l'Escola d'Arts i Oficis de Vilanova i la Geltrú fent notar els serveis que prestava a la comunitat.

Francesc Rius i Taulet, que fou diputat a Corts i alcalde de Barcelona, convidava a Sagasta a influir positivament “para que se sostenga escuela Artes y Oficios de Villanueva y Geltrú = Obra de D. Víctor Balaguer. La desea

población en masa como altamente beneficiosa para clase obrera”.

Remarquem un cop més la voluntat manifesta d’atribuir l’existència de la institució a Víctor Balaguer, un argument de pes que hom utilitzava amb convicció. Afortunadament, aquells rumors es van esvair aviat i no se’n tornaria a parlar.

El 26 de setembre de 1891 moria el director i professor de Física, Química i Mecànica Enric Puig i Rafecas, ocupant-se interinament de la direcció del Centre el secretari Joan Roca i Serra. Mentre, Enric Rebutós i Gener ocuparia la vacant de la secretaria. El 20 de novembre prenia possessió com a nou director Ramon Lopez i Redondo, alhora que la plaça de professor deixada per Puig l’ocuparia l’industrial paperer Lluís G. Espoy i Machado. Aquest ocupà el càrrec de secretari a partir de 1893 en substitució d’Enric Rebutós i Gener, professor de Dibuix industrial que causà baixa. També es va incorporar al cos docent Policarpo Pérez i Terrados que el 8 de juny de 1894 ocuparia el càrrec de secretari i poc temps després el de director.

Hem vist com homes de la indústria vilanovina, com era el cas d’Espoy o Castany s’anàvem incorporant a la tasca docent, simultaniejant les activitats tècniques i directives. Un element singular que sempre acompanyaria l’Escola Industrial. El 12 de setembre presentà la dimissió el director i professor Ramon López i Redondo que fou substituït el 24 d’octubre de 1895 per Josep Rius i Casas, professor d’Aritmètica, Geometria i Principis de l’art de la construcció i coneixement de materials, que també actuaria com a director accidental fins a la seva renúncia materialitzada el 9 de maig de l’any següent en ser traslladat a Madrid. En virtut d’una RO de 17 d’abril, Josep Rius obtingué la càtedra de Termodinàmica i motors de l’Escola Central d’Arts i Oficis.

El motiu de la dimissió de l’anterior director ens arriba a partir de la memòria redactada pel secretari Policarpo Pérez, disponible al lligall 2725 de l’Arxiu Històric: “motivada por cuestiones de delicadeza y a causa de la Real Orden de

20 de agosto de 1895, y nuevo Reglamento de estas Escuelas, donde se exigía que para ser Director de las Escuelas de Artes, era necesario poseer título académico de Ingeniero, Arquitecto o Licenciado en Ciencias”.

Amb la marxa de Rius retornà a la direcció amb caràcter accidental Ramon López tal com constata Freixa al *Bosquejo*. Mentre, l'escola continuava creixent i el curs 1895-96 comptava amb 322 alumnes matriculats.

La memòria de l'obertura de curs de l'any 1896 es feia resso de la petició de l'Escola a l'Ajuntament en referència a la cessió dels baixos de l'edifici on s'hi guardaven les bombes contra incendis. Aquelles dependències es volien destinar a un projectat Museu Industrial de l'Escola que, segons l'informe, “es de reglamento”.

Policarpo Pérez fou nomenat director accidental el 1897 , alhora que a Lluís G. Espoy li fou encarregada la secretaria. En aquest context, el 28 d'agost de 1898 s'establí per decret el canvi de denominació que convertia els, fins aleshores i des del 1850, enginyers de segona en pèrits industrials.

Al lligall 2726 de l'Arxiu Històric hi consta la carta que el 6 de novembre de 1898 adreçà a l'alcaldia el professor Joan Gomis sol·licitant la inspecció de l'edifici que segons ell es trobava en unes pèssimes condicions higièniques. Hi exposava el següent: “suplica al Ayuntamiento de su digna predidencia se sirva ordenar una inspección al edificio de referencia, y disponer desde luego las modificaciones que aquella juzgue convenientes para ponerlo en condiciones de salubridad que la higiene reclama en todo edificio y en especial en éste, en que se albergan durante el día tiernos hijos de Villanueva, los cuales merecen que se les atienda”.

L'Escola arribà al final de segle amb Policarpo Pérez i Terrados i Francesc Toldrà i Carbonell com a director i secretari interí, respectivament. Finalment, un Real Decret de 4 de gener de 1900 modificava el tradicional nom d'Escola d'Arts i Oficis que, a partir de llavors, passaria a denominar-se Escola d'Arts i

Indústries, com a element comú a d'altres centres similars ,segons indica Virella en el text del setanta-cinquè aniversari.

En els quinze anys de funcionament l'Escola d'Arts i Oficis havia obtingut un nivell de matriculacions que oscil·lava entre els 250 i els 300 alumnes anuals. El Centre s'havia fet popular entre la ciutadania de Vilanova i la Geltrú i la comarca amb el nom de "Els Arts", nom que es perpetuà i sobrevisqué temporalment a la pròpia institució.

El segle XIX es tancava enmig de la crisi general, especialment econòmica i de referents, que afectà amb força a la indústria local, indiscutible força propulsora de la darrera centúria.

La transició al nou segle estaria envoltada d'ombres i d'incerteses. La pèrdua de les colònies americanes, la guerra del Marroc, les aturades intermitents de les fàbriques tèxtils, vagues i un estat generalitzat de pessimisme feien que el nou segle s'iniciés sota la pressió de les convulsions econòmiques i socials. Vilanova i la Geltrú viuria en primera persona aquestes vicissituds que ja hem detallat a l'inici d'aquest treball. L'any 1901 dos raigs de llum contribuirien a atenuar la foscor. D'una banda, la creació de l'Escola d'Arts i Oficis i, d'altra, l'establiment a Vilanova i la Geltrú de l'empresa Pirelli que aquell mateix any iniciava la construcció de la seva primera fàbrica fora de Itàlia.

El 14 de gener de 1901 moria a Madrid l'insigne vilanoví d'adopció Víctor Balaguer i Cirera, home polifacètic que intervingué en la creació de l'Escola d'Art i la posterior Escola Superior. Aquesta darrera institució esdevindria el llegat pòstum d'un personatge que ja havia deixat la seva empremta definitiva materialitzada en la construcció i el contingut de la Biblioteca-Museu Balaguer, al marge d'altres iniciatives. Anys a venir, ambdues institucions compartirien un estret veïnatge i, alhora, s'erigirien com a dos dels millors signes de identitat i de projecció exterior de la ciutat.

L'Escola Industrial prenia el relleu i es convertí en un inequívoc símbol

d'esperança per afrontar un segle que es presentava difícil. Cents anys per davant que, com passa sempre, han estat una alternança de clars i obscurs. L'Escola Industrial, "l'Escola", sense més contemplacions, ha sabut adaptar-se a la realitat que li ha tocat de viure. Les etapes d'algidesa i de decadència han estat paral·leles i coincidents amb els períodes d'algidesa i decadència de la pròpia ciutat i, ens atreviríem a dir, del país sencer. Per primer cop es consolidarien uns estudis superiors que situarien Vilanova i la Geltrú com un referent ineludible de l'ensenyament tècnic al nostre país. El repte no era gens fàcil, per a la ciutat i per a l'Escola s'iniciava una etapa apassionant.

L'ESCOLA D'ENGINYERIA. EL CREIXEMENT (1901-1923)

El 17 d'agost de 1901 es creà l'Escola Superior d'Indústries de Vilanova i la Geltrú. El 1903 s'hi cursaven estudis de peritatge mecànic, electricista, químic i tèxtil repartits en un període sis cursos lectius. El 1906 la carrera reduiria un any la seva durada i un any després el centre es convertiria en Escola Industrial, homogeneïtzant els estudis superiors i els elementals amb l'estructura d'un curs preparatori i quatre d'oficials.

Hem vist amb un cert detall quina era la situació socio-econòmica de la Vilanova i la Geltrú de 1901 i quins eren els condicionants locals i generals que intervenien en aquella realitat especialment hostil i esquerra. El desànim s'havia instal·lat a tots els nivells de la societat, encara eren tendres les calamitats de final de segle i, el que era pitjor, res feia presagiar que hi hauria un canvi de signe. Les eufòries del passat s'havien esmicolat en un tres i no res i les expectatives de futur eren prou migrades. En l'àmbit polític continuarien i s'intensificarien les alternances de poder entre liberals i conservadors. Aquesta mateixa successió semblava acomodar-se en diferents aspectes de la vida quotidiana. L'Escola Industrial i la Pirelli serien les primeres banderes d'una desitjada recuperació. El desenvolupament del motor d'explosió i l'avanç imparable de l'electrificació acompanyarien l'aparició i el creixement de nou model econòmic i de desenvolupament. El 1907 i sota la raó de Ricart y Cia es constituí la primera central elèctrica de la ciutat. Potser per contrarestar aquell clima sòrdid, a poc d'encetar el segle es constituïa la societat humorística La Grècia Grogga, referència ineludible de l'humor i els carnivals vilanovins d'abans de la guerra. El contrapunt seriós el posaria el 1913 la fundació de la societat La Gran Penya. El 1902 s'iniciaria el regnat d'Alfons XIII i Bertran i Musitu era elegit diputat a Corts pel districte. Moria el polític republicà Miquel Guansé i agafaven una

embranzida notable les reivindicacions catalanistes nascudes del moviment vuitcentista de La Renaixença. En els dos primers decennis de segle destaquen les alcaldies de Felix C. Puig del Campo, Joan Ventosa i Roig o Joan Pujol i Carbonell. El 1905 es construí un nou i flamant far marítim, “la farola”, i també es posava en marxa la fàbrica de gèneres de punt de Francesc Navarro. Un fet remarcable fou la constitució de Productos Pirelli, S.A. el 1917 com a filial estatal de la companyia italiana. Les convulsions socials i sindicals serien el comú denominador dels primers anys. El 1903 s’havia establert la normativa laboral del descans dominical i poc temps després es regularia el dret de vaga. El juliol de 1909 esclataren a la capital catalana les protestes populars contra la guerra del Marroc. Allò fou el detonant que desembocà en l’episodi conegut per la Setmana Tràgica. A Vilanova i la Geltrú la sacsejada es reduí a algunes manifestacions i sabotatges puntuals. La societat avançava en molts terrenys, i això, comportava també l’aparició d’activitats i conductes que sovint entraven en conflicte amb els cànons més tradicionals i conservadors de l’època. Així es podia interpretar l’escàndol que provocà la prohibició de l’espectacle de La Bella Chelito o els articles de Mn. Joan Fontanals al periòdic *La Defensa* advertint de la perillositat moral del cinema. Mentre, les cases de barrets del carrer Puigcerdà gaudien d’una salut i prosperitat envejables. D’altra banda, es permetia per primer cop l’accés de les dones a la Universitat. El 1907 aparegué l’òrgan informatiu *Democràcia* d’adscripció republicana. També es constituïa la Comunitat de Regants del Foix al voltant de l’esperat projecte del Pantà de Foix que el 1912 posava la primera pedra. Un projecte il·lusionat que pronosticava la diversificació agrària a partir del desenvolupament de nous conreus de regadiu que mai van arrelar amb força. El 1913 la Caixa d’Estalvis de Vilanova es convertí en sucursal de la Caixa de Pensions de Barcelona. La Primera Guerra Mundial entre 1914 i 1918 –la Gran Guerra–, suposà el primer gran conflicte del segle i tingué múltiples repercussions polític-geogràfiques. L’Estat espanyol

practicà una neutralitat calculada que li permeté de gaudir d'un període d'algidesa econòmica, tot aprofitant el bloqueig i la paràlisi de molts dels estats bel·ligerants. Entre l'any 1917 i el 1920 Vilanova i la Geltrú visqué un notable increment demogràfic i migratori propiciat per la instal·lació dels tallers generals de la companyia ferroviària Madrid, Zaragoza y Alicante (M.Z.A), coneguda popularment per "el Recorrido". L'anhelat port de la ciutat es convertí en una incipient realitat a partir de la construcció d'una raquílica punta del moll. El 1919 les reivindicacions sindicals prenen volada amb dos referents ineludibles. A escala local el locaut protagonitzat per la multinacional Pirelli que s'allargà durant unes quantes setmanes i, en un altre escenari, l'emblemàtica vaga de La Canadenca. Aquella situació evidenciava una fonamentada crisi de postguerra. La Gran Guerra s'havia acabat i l'Estat Espanyol fou incapaç de mantenir els mercats, els avantatges comparatius i les taxes d'activitat econòmica que li havia proporcionat aquell conflicte a gran escala. Com les desgracies mai venen soles, els desgavells colonials semblaven perpetuar l'esperit de trist record de 1898. El 1921 tingué lloc el desastre de la guerra del Marroc o del Rif a Annual, en el qual el "gloriós" exèrcit espanyol fou escombrat sense més romanços. Aquell seguit de despropòsits van desembocar, amb l'aprovació implícita de la monarquia, en la dictadura del general Primo de Rivera. Com la història s'ha encarregat de demostrar, els règims totalitaris mai han estat la solució adequada als problemes de la societat. Aquell cop, tampoc.

L'ESCOLA SUPERIOR D'INDÚSTRIES (1901-1906)

L'Escola d'Arts i Indústries s'afegí a les llüides commemoracions de l'entrada del nou any i segle. La nit del 31 de desembre de 1900 la façana de l'Escola a la Plaça de la Vila estava guarnida amb una inscripció lluminosa on s'hi podia

llegir: “¡Gloria al trabajo! - Esperanza en el progreso del siglo XX”.

Josep Carbonell i Rovirosa, en el seu dietari personal parlava d'una inscripció lluminosa a la Plaça de la Vila “alusiva al siglo XX” sense concretar si era la de l'Escola d'Arts i Oficis o alguna altra. En tot cas ens diu que: “no dió el resultado apetecido por causa del impetuoso viento que apagó las luces”. En canvi, a les anotacions corresponents al dia 2 de gener diu: “Air estaban adornadas y luminaria en la casa de la vila, Arts y Oficis, casinos y alguna casa particular habiendo inscripción a la entrada de la Iglesia”.

Les festes solemnes d'entrada de segle es veieren enterbolides a nivell local per l'agreujament de la malaltia de Víctor Balaguer. Balaguer estava a Madrid i hom preveia el fatal desenllaç d'un moment a l'altre. Així fou, i el 14 de gener de 1901 moria aquell pròcer destacat, fill adoptiu de Vilanova i la Geltrú.

El mateix dia, en reunió de la Junta de Professors de l'Escola Industrial, el seu director Policarpo Pérez Terrados va testimoniar les mostres de condol pel traspàs de qui fins a la data, deia, havia exercit com a vocal de la Junta Inspector de les Escoles d'Arts i Indústries. Aquella jornada i en senyal de dol es suspengueren les classes i s'encarregà un corona de flors en nom de la institució educativa. Molt s'ha parlat de la seva decisiva influència en la creació de l'Escola Superior d'Indústries que seria una realitat set mesos després del seu traspàs. La feina, però, ja estava feta, tal com indicava Albert Virella al programa de Festa Major de l'any 1977: “els comentaristes més autoritzats –com els professors Pau J. Riera i Leopold Crusat– que van viure aquella època no es van recatar de reconèixer l'influx balaguerià en la nova conquesta”.

En aquest mateix sentit, el mateix autor, posa en boca de Pau J. Riera, primer director de l'Escola Superior d'Indústries, la reconeguda influència de Víctor Balaguer tant en la creació de l'Escola d'Arts i Oficis com la seva reconversió en Escola Superior. Un extrem que, tanmateix, ha aixecat alguns dubtes.

Com apuntava Virella, aleshores Víctor Balaguer estava allunyat de la realitat

vilanovina, ja no era diputat pel districte i vivia a Madrid. A finals de segle exercia de senador, era lluny de les grans decisions polítiques i estava malalt. Davant d'això, l'autor es preguntava: Quina influència real podia tenir ?. Ell mateix ho relativitzava: “Val a dir, que ambdues concessions –malgrat i ésser guanyades a dreta llei per l'esforç dels vilanovins– han estat atribuïdes al valiment del gran home d'estat i entranyable amic que fou de Vilanova, don Víctor Balaguer i Cirera”.

La reflexió immediata que s'imposa es que una decisió d'aquelles característiques mai hauria tingut una raó de ser sense la voluntat implícita i sòlida reivindicació de la societat política, econòmica i cultural vilanovina. Sense el dinamisme de l'activitat industrial i sense la necessitat del desenvolupament efectiu dels ensenyaments tècnics mai hauria arribat aquella concessió. Aquelles eren les condicions necessàries que la probable intervenció de Balaguer convertí en suficients.

El *Diario de Villanueva* en la seva edició del 24 de març de 1901 informava que el professor Roque Domínguez Barruete prenia possessió de la càtedra de Física i Química de l'Escola d'Arts i Indústries. Pocs mesos després en seria nomenat secretari. Així mateix, en carta del 3 de juny el director Policarpo P. Terrados – sovint ignorava la grafia completa del seu primer cognom– demanava una subvenció a l'Ajuntament per poder sufragar els ensenyaments extraoficials de Teoria i pràctica de teixits i Dibuix artístic industrial de la dona. Per aquesta raó i tal com consta al lligall 2726 de l'Arxiu Històric es demanaven 200 pessetes per dedicar-les a premis que estimulessin i incentivessin a l'alumnat.

El juny de 1901 a la premsa i a l'Escola es començaren a fer conjetures al voltant del futur decret sobre instrucció que preparava el ministeri de Instrucció Pública encapçalat pel seu titular el Conde de Romanones. S'especulava que el decret tindria més d'un centenar d'articles i afectaria tots els nivells de l'ensenyament.

El *Diario de Villanueva y Geltrú* del 4 de juny aportava la següent informació: “En instrucción primaria, por ejemplo, no basta con pagar a los maestros, sino que es preciso empezar por hacerlos, pues hay muchos cuya competencia no está a la altura de su misión”. Afegia també que calia que els estudiants aprenguessin a llegir i escriure en castellà, així com la necessitat de suprimir algunes càtedres inútils i crear-ne d’altres. Així, doncs, calia una reforma profunda. El sistema proposat havia donat excel·lents resultats en altres països qualificat com de “més avançats”.

El projecte fou presentat al Consell de Ministres i el *Diario* lamentava que no s’haguessin tingut més en compte les opinions dels sectors implicats i professionals. Es criticava públicament la tendència de que cadascun dels ministres electes en els darrers anys havien impulsat l’elaboració d’un nou pla d’ensenyament. D’aquesta manera els plans es succeïen sense possibilitat de consolidar el seu contingut ni de verificar la seva bondat en l’aplicació pràctica.

En el terreny de la promoció exterior, la publicació *La Ilustración Artística* reproduí una col·lecció de fotografies corresponents a l’Escola d’Arts i Indústries vilanovina, amb un text al·lusiú de qui en fou professor, Francesc Toldrà. L’article fou reproduït al *Diario* en la seva edició del 20 de juny. S’hi feien consideracions com aquestes: “y si aún esas Escuelas no son en España modelos de perfección, ni gozan de una vida tan prospera como en el extranjero, en donde el desarrollo de las suyas, llamadas Profesionales, ha experimentado un crecimiento verdaderamente asombroso”.

Un cop més, es feia especial esment de que la primera de les escoles d’Arts i Oficis s’havia instaurat a Vilanova i l’Geltrú “debido a las gestiones del malogrado D. Víctor Balaguer”. També defensava el paper d’aquests centres en tant que suposaven adquirir un major grau de comprensió i habilitats dels obrers. Ho feia en aquests termes: “la suma de conocimientos prácticos se ha hecho más patente en la enseñanza de tejidos, que ha contribuido a formar un

buen plantel de contra maestres y mayordomos en la especialidad que, como es sabido, es en Villanueva la principal fuente de vida”.

Abans de l'estiu es produí una situació un tant desconcertant en referència al relleu de la direcció de l'Escola.

El *Diario de Villanueva y Geltrú* del 24 de juny reproduïa un telegrama del diputat a Corts pel districte Joan Ferrer-Vidal i Soler, fill de l'industrial cotoner Josep Ferrer i Vidal, dirigit a l'alcalde de la ciutat Joan Braquer on li manifestava: “En mi poder obra credencial nombrando Director de esa Escuela de Artes e Industrias a D. Francisco Ferrer y Ferret”.

Entenem que en aquell moment encara era director titular el professor Policarpo Pérez i Terrados, atès que presentà la dimissió en data de 1 de juliol. Els arguments de la seva decisió eren publicats en el *Diario* del 2 de juliol: “En la conveniencia de consagrarme por completo a las tareas que me impone el cargo de profesor de la clase de Dibujo industrial y deseoso de que la dirección de esta Escuela esté desempeñada por persona más idónea y que ofrezca mayores garantías de acierto, vengo en suplicar a V.S. se digne admitir la dimisión de éste último cargo para el que fuí nombrado por S.M. el Rey (q.D.g.) en treinta y uno de Enero de 1899”.

Francesc Ferrer i Ferret fou nomenat nou director en virtut del Reial Decret de 22 de juny de 1901. El relleu i traspàs del càrrec es produí durant la Junta de Professors del 15 de juliol. Tal com consta a l'acta, Policarpo Pérez presentà la dimissió que, òbviament, li fou admesa per tots els assistents. Tot seguit s'incorporà a la reunió Francesc Ferrer ja en qualitat de nou director.

Ferrer publicà una *Memoria elevada al ilustrísimo Sr. Subsecretario del Ministerio de Instrucción Pública y Bellas Artes*. En ella s'hi manifestava la dificultat per complir l'article 21 del Reglament que regia aquella mena de centres, tot i preveure d'entrada que els canvis serien imminents a curt termini: “el nuevo plan que espera la sanción de las Cortes para regir en dichas Escuelas, determina todas las

reformas que se han de implantar en ellas”.

Malgrat això, el contingut no perdia en contundència i realisme. Cal entendre el text com la manifestació dels punts que caldria valorar en el procés d'adaptació als nous ensenyaments superiors: “He de fijar en primer término la atención en que los alumnos de estas Escuelas, casi en su totalidad obreros, llegan a las clases insuficientemente preparados para comprender con facilidad ciertas asignaturas que requieren especial preparación”. Els alumnes arribaven a les classes amb “las energias gastadas por el trabajo de todo el día”.

La realitat indicava que el vint per cent dels matriculats no arribaven a final de curs, tot i que no s'amagaven les grans dosis de força de voluntat. Com a recurs pedagògic per atenuar el cansament, trencar la rutina i mantenir el seguiment de l'alumne s'incrementaren les activitats de resolució de problemes a la pissarra o els experiments de laboratori. La conclusió era evident: l'obrer hauria de poder veure l'aplicació pràctica de tanta teoria en tallers de tipus industrial: “En esta Escuela deberían estos talleres limitarse a nociones de Mecánica y Electricidad aplicadas, toda vez que de lo que se trata es de crear un número de obreros aptos e inteligentes para servir de intermediarios entre los ingenieros y hombres de saber en todas las técnicas, y los obreros que han de realizar sus proyectos”.

Demana professorat preparat i una càtedra o taller complementari de l'assignatura de dibuix artístic: “con esto, se evitaria el que nuestros industriales de objetos decorativos imitaran el gusto, a veces detestable de un arte exótico”.

També es reclamava l'ensenyament teòric i pràctic de l'Agricultura. El programa demanat per la direcció del centre era ampli i interdisciplinari, però pragmàtic. De la mateixa manera, es donava a entendre que la direcció coneixia perfectament que molt aviat s'atorgaria el nivell d'Escola Superior al centre de Vilanova i la Geltrú. Entenem que, precisament per això, els responsables de l'Escola posaven de relleu les mancances i deficiències que calia corregir en el futur: “El nuevo plan de enseñanza para las Escuelas Superiores en las que va

incluida la que tengo el honor de dirigir, transforma completamente todo su modo de ser actual, lleva más anchos horizontes a las enseñanzas técnicas, y las convierte en pequeñas Universidades industriales donde podran alcanzar los alumnos títulos suficientes para inresar en las Escuelas de Ingenieros, en la carrera de telegrafistas y ejercer de mecánicos, de electricistas, de aparejadores ensayadores y de químicos; pero falta para la Agricultura un título, un peritage, una carrera que, comprendiendo especialmente la vinicultura, creara hombres prácticos también para el cultivo de la tierra y para la elaboración de sus productos”.

Pocs dies abans d’oficialitzar-se la conversió del centre en Escola Superior, el *Diario* es feia ressò d’algunes irregularitats detectades en la contractació de places laborals. Així, en l’edició del 7 d’agost es posava de manifest: “Es objeto de comentarios la noticia de no haber obtenido plaza en el concurso a los ayudantes numerarios vacantes en la Escuela de Artes e Industrias de esta villa dos apreciables personas que han prestado eminentes servicios en dicho centro docente y que cuentan con mayores meritos que algunos de los nombrados”. D’això se’n diu fer bullir l’olla.

A les portes de la nominació, la institució tenia un prestigi consolidat al que hi havien contribuït tant els mèrits propis d’una trajectòria gradual i coherent com els reconeguts i irrefutables actius i atractius econòmic-industrials de la ciutat. El darrer curs de 1900-1901 a l’Escola Elemental s’hi havien matriculat 218 alumnes, 174 homes i 44 dones. S’observa com a mostra estadística que entre els homes hi havien 38 estudiants, 31 serrallers, 29 teixidors, 11 fusters, 8 pintors, 7 ebenistes i altres ocupacions minoritàries.

La plantilla directiva i docent de l’any 1901 estava formada per Francesc Ferrer i Ferret com a director; Alfons Viñals i Roig de secretari interí; Policarpo Pérez i Terrado, Antoni Alsina i Amils i Roc Domínguez i Barruete com a professors i Alfons Viñals i Roig, Francesc Toldrà i Carbonell, Germà Roig i Alonso i

Francesc Suñé i Bolet com a professors ajudants. Josep Castany i Valls era mestre de taller.

El 10 d'agost de 1901 es celebrà la Junta de Professors immediatament anterior al nomenament oficial de l'Escola Superior. A la reunió presidida pel director Francesc Ferrer i pel secretari Alfons Viñals no es fa cap referència al voltant de la imminent reforma educativa.

El 17 d'agost de 1901 es promulgava finalment el Reial Decret de reforma dels ensenyaments, coneguda per Llei Romanones en referència al seu promotor Alvaro de Figueroa i Torres, Ministre d'Instrucció Pública i Belles Arts, i en virtut de la qual algunes Escoles d'Arts i Oficis es convertirien en Escoles Superiors d'Indústries. En el preàmbul corresponent a la creació de les noves Escoles Superiors s'apuntava que el seu objectiu era “la formación de técnicos, capaces de perfeccionar las manufacturas y hacer prosperar nuestra industria”.

El Reial Decret fou publicat al número 231 de la *Gaceta de Madrid* del dilluns 19 d'agost de 1901 i, a la vista de la detecció d'alguns errors, rectificat en una segona publicació amb data 25 del mateix mes.

El text justificatiu que acompanyava el Reial Decret i que anava dirigit a la Reina Regent Maria Cristina era signat a Madrid en data de 16 d'agost pel Comte de Romanones. El Reial Decret, pròpiament dit, i promulgat “atendiendo a las razones expuestas por el Ministro de Instrucción Pública y Bellas Artes, de acuerdo con el Consejo de Ministros y con la opinión de las Secciones primera, segunda y quinta del de Instrucción Pública” era rubricat per la regent Maria Cristina “en nombre de mi agosto hijo el Rey D. Alfonso XIII” i pel mateix ministre i datat a San Sebastian el 17 d'agost de 1901.

El començament no podia ser més explícit: “Señora: El arduo problema de la educación nacional no puede ser resuelto con reformas parciales; en determinados órdenes de la enseñanza se requiere un cambio rápido y radical de los Centros que sirven de órgano adecuado al ejercicio de las funciones

docentes, y la experiencia ha demostrado por modo claro y evidente que se impone este cambio (...) Modestos són los fines que se persiguen: trátase tan sólo de organizar la enseñanza de modo que responda a un estado social tan complejo como el presente, y a unas necesidades tan varias como son las de la moderna vida comercial, industrial y científica”.

Demana temps d'adaptació i pràctica. El raonament absolutament realista estava fora de tota dubte: “Ofrece desde luego obstáculo infranqueable al necesario desenvolvimiento de todo proyecto reformista en la enseñanza, la penuria de nuestro Tesoro, que no consiente, al menos por ahora, gravamen alguno en el presupuesto consagrado a la instrucción pública. Claro está que la exigüidad de las cifras de este presupuesto está en proporción con la inferioridad de nuestra cultura respecto a la de otros pueblos de Europa, y que el aumento exigible no podrá demorarse largo tiempo si hemos de rehabilitarnos como nación progresiva, y si no hemos de quedarnos completamente distanciados de todo lo que significa y representa el verdadero sentido de la civilización”.

El Ministre confessava que hagués estat més del seu grat emprendre aquella reforma des de l'aplicació rigurosa dels principis d'especialització “que hoy predominan en el orden pedagógico y científico”. Però la manca de infraestructures i recursos no permetia independitzar entre sí les diferents categories de centres d'ensenyament”.

Respecte a l'apartat específic de la creació de les Escoles elementals i superiors d'indústries deia: “trátase de formar prácticos y peritos bien instruidos en todos los pormenores de la técnica industrial y avezados a las prácticas del taller. Así podrán ir siendo sustituidos los técnicos extranjeros por técnicos españoles. Entre el hombre de ciencia, que ha de seguir una larga, costosa y difícilísima carrera, y el obrero, cuya escasa instrucción no le permite otra cosa que el desempeño de sus mecánicas tareas, existirá el técnico que en las múltiples ocupaciones a que el desarrollo de la industria le brinda, encontrará empleo adecuado a su actividad y

satisfacción decorosa a las necesidades de su vida”.

I tot seguit afegia: “Por otra parte, la existencia de las Escuelas de Industrias favorecerá en todos los ámbitos de nuestro país la propagación de los trabajos de esta índole, que tan beneficiosamente pueden contribuir a la prosperidad nacional. No cabe dudarlo: el espíritu de otros siglos fue humanista, y la educación revistió un carácter clásico; en nuestro tiempo, el espíritu es industrial, y la educación debe ser técnica (...) A este fin se ha procurado corregir en este proyecto la defectuosa organización actual de las Escuelas de Artes é Industrias, separando convenientemente los estudios especiales y técnicos de los estudios de Bellas Artes”.

Un darrer apartat feia esment dels ensenyaments nocturns per a obrers dels que l’Escola de Vilanova i la Geltrú en tenia esperit pioner i molta tradició: “las enseñanzas nocturnas para obreros, establecidas ya con buen acuerdo en los Institutos por el anterior Ministro, serán provechosísimas organizadas con cierto método y de tal manera que alcancen a todas aquellas gentes que por estar dedicadas al trabajo diurno únicamente pueden obtener los beneficios de la instrucción si en los Institutos se efectúan trabajos de los llamados de extensión universitària”.

Malgrat els plantejaments, suficientment contrastats amb els millors especialistes, en paraules del propi ministre, aquest deixava la porta oberta a futures modificacions: “tan amplia reforma habrá de ser objeto de discusiones y críticas que vengan a contrarestar sus ventajas. No tiene el Ministro que suscribe criterio cerrado; está muy lejos de creer que su obra sea perfecta, y dispuesto se halla a modificarla en todo aquello que la práctica y la experiencia lo exija”.

De moment, però, era una eina “que hará avanzar no poco a nuestra decadente cultura, orientándola en modo y forma que se ponga en consonancia con el inmenso desarrollo de los progresos materiales y en armonía con los profundos cambios que en el terreno social tiende a realizar el espíritu moderno”.

El Reial Decret constava de vuit capítols amb disposicions addicionals i un total de 83 articles. Els capítols feien referència a qüestions diverses com: instituts, estudis generals del grau de batxiller, escoles de mestres, estudis elementals d'agricultura, estudis elementals i superiors d'indústries, estudis de comerç, estudis elementals de Belles Arts, i estudis de les Escoles elementals nocturnes per a obrers.

Centrant-nos en el capítol referent als estudis elementals i superiors d'indústries aquest tenia setze articles que anaven dels números 43 al 58 del Reial Decret. Dels estudis elementals s'hi deia: “en los Institutos provinciales existiran estudios elementales de Industrias, en los que se ingresará en la forma y del modo prevenidos para el examen de ingreso en el Bachillerato, y en que se cursaran los necesarios para obtener el certificado de Práctico industrial y para poder ingresar en las Escuelas superiores Industriales”.

A l'article 49 s'hi llegia: “En Madrid, Alcoy, Béjar, Gijón, Cartagena, Las Palmas, Tarrasa, Vigo y Villanueva y Geltrú, se crean Escuelas Superiores de Industrias. Podrá autorizarse la creación de estas Escuelas á instancia de las Corporaciones provinciales o municipales, á expensas de las mismas, siempre que en sus estudios y organización se acomoden á lo dispuesto en el presente Decreto”.

L'article 50 exposava els plans d'estudis corresponents a les diferents especialitats de mecànica, electricitat, metal·lúrgics, químics i aparelladors. Altres disposicions feien referència a: “la índole de las asignaturas y el carácter práctico de la enseñanza determinaran la duración de cada clase (...) El personal docente de estos estudios superiores se compondrá de cinco Profesores numerarios, dos Auxiliares numerarios y dos Ayudantes repetidores pertenecientes al personal actual de las Escuelas de Artes e Industrias, y dotados con los sueldos que hoy disfrutan. Las plazas vacantes se proveerán inmediatamente por oposición”.

I seguint amb el mateix text: “Una vez aprobadas todas las asignaturas que constituyen los estudios superiores de Industrias, el alumno deberá sufrir un exámen de reválida para obtener el Certificado de Mecánico, Electricista, Metalurgista ensayador, Químico o Aparejador, título que da derecho a ejercer las profesiones respectivas y a matricularse en las Escuelas superiores de Ingenieros industriales de Madrid, Barcelona y Bilbao”.

L'apartat dels ensenyaments pràctics seria especialment important pel desenvolupament dels estudis en centres com el de Vilanova i la Geltrú: “Mientras no sea posible establecer en los Institutos y Escuelas un taller y disponer de maquinaria para las prácticas diarias, éstas se verificarán en los talleres o fábricas particulares de cada población, debiendo las Autoridades civiles proporcionar a los Profesores y alumnos de estos estudios todas las facilidades necesarias para el trabajo de éstos”.

El mateix Reial Decret ordenava la creació de l'Escola Central d'Enginyers Industrials a Madrid. Així mateix, es deia que les Escoles d'Enginyers Industrials de Barcelona i de Bilbao haurien d'adaptar-se al pla d'estudis de la de Madrid.

Respecte als ensenyaments nocturns per a obrers inclosos al capítol vuitè, el Decret establia que: “En cada Instituto habrá una Escuela elemental nocturna de enseñanzas obreras de siete a diez de la noche. Cada día se daran dos conferencias o clases prácticas de una hora de duración por los respectivos Catedráticos y Profesores”.

Fins aquí, el contingut del Reial Decret de 17 d'agost en relació als estudis superiors d'indústries i, molt concretament, al seu article número 49 que determinava la creació d'una Escola Superior a Vilanova i la Geltrú i a vuit ciutats més.

En altres textos preliminars de debat s'exposaven alguns dels arguments més concloents per justificar l'aprovació d'aquella mesura legislativa: “su fin es el de formar prácticos y peritos bien instruidos en la técnica industrial, es decir, en los

conocimientos científicos que utiliza la industria, y avezados a las prácticas manuales de taller, para que así pueda irse sustituyendo con técnicos nacionales a los extranjeros, y se forme un cuerpo de útiles funcionarios, destinados a ser Contramaestres y Jefes de taller, los cuáles hallen, mediante empleo adecuado a su actividad, satisfacción decorosa para las necesidades de su vida y contribuyan al florecimiento industrial de la nación”.

Així doncs, l'estratègia per a prestigiar i potenciar les escoles de pèrits passava per fer obligatori el pas previ per aquella mena de centres com a preludi del salt a la carrera d'enginyer industrial: “el deseo de que la ligazón fuera tan íntima entre ambos grados, sobre todo cuando se tratase de aspirantes al superior de ingeniero, que para ésta, la enseñanza secundaria de nuestras Escuelas de Industrias, fuese el único camino para llegar a la enseñanza superior”. De fet, la realitat del moment ja semblava caminar per aquells viaranys: “Es más; son varios, aunque no tantos como debieran ser, a causa de las desventajas que les ofrecen las actuales circunstancias, los que así entendiéndolo han obtenido el título de Perito, antes de principiar sus estudios en las Escuelas de Ingenieros, por comprender que, nada más beneficioso puede haber para el grado superior, que el paso por el secundario, si se quiere obtener las ventaja de una enseñanza técnica gradual, tal como la vienen practicando las naciones más adelantadas”.

A les Escoles de Indústries s'hi podia accedir amb la nova llei a partir dels dotze anys. S'havia incrementat l'edat en dos anys per entendre que aquesta era la més adequada per integrar-se a les pràctiques de taller. Les famílies, però, estaven acostumades a altres formules i no volien esperar tant de temps. Tradicionalment i per la força de la costum, als deu anys els pares ja acostumaven a situar els fills en estudis alternatius potser menys selectius. Aquella tendència perjudicava en gran manera el desenvolupament exigible dels ensenyaments tècnics. I encara hi havia més: “tampoco son escasos los que, atendiendo más a la brevedad de sus estudios que a la naturaleza de los mismos,

han considerado camino más expédito, para llegar a Ingeniero, estudiar en los Institutos aquellas pocas asignaturas que se les exige para ingresar a los quince años en las Escuelas de Ingenieros ...”.

De les localitats implicades per la bona nova cal dir que Alcoi, Béjar, Gijón, Madrid i Vilanova i la Geltrú ja tenien el precedent de l'Escola d'Arts i Oficis, mentre que Cartagena, Las Palmas, Terrassa i Vigo, aconseguiren un estatus d'Escola Superior sense haver disposat d'una Escola Elemental prèvia.

Contràriament, ciutats com Almeria, Logroño i Santiago de Compostela, amb Escoles d'Arts i Oficis, no obtingueren un nivell d'estudis superiors segons es desprèn de les dades aportades per Virella al text del setanta cinquè aniversari.

Josep Maria de la Poza parla de la reforma Romanones en aquests termes: “aquestes bones orientacions del Comte de Romanones, en lloc d'anar-se perfeccionant, van ser dispersades poc a poc, ja que els ministres i parlamentaris, succeïts a una velocitat vertiginosa, van multiplicar el nombre d'escoles, responnent més que a necessitats nacionals a exigències locals o interessos de campanyes electorals, i van modificar plans d'ensenyament, reduint la seva extensió i legislant en excés, sense més objectiu ni més finalitat que sortir al pas d'una situació momentània o d'un problema de pressupost per a possibles vots”.

La nova organització reconeixia tres nivells d'ensenyament: ensenyament de pràctica industrial, pèrit industrial i classes nocturnes per obrers

Val a dir, abans de continuar, que la notícia de la concessió de l'Escola Superior d'Indústries a Vilanova i la Geltrú no va generar entre la població, ni de lluny, les mostres d'entusiasme que s'havien viscut el 1886 amb la creació de l'Escola d'Arts i Oficis. Més enllà de les autoritats i del personal directiu i acadèmic del centre, sembla que la majoria dels ciutadans no van saber entendre o interpretar el valor real i la significació d'aquell moment.

En la seva primera oportunitat després de la publicació del RD, el mateix *Diario de Villanueva* va posar molt poc èmfasi en la divulgació de la notícia. Així, en la

seva edició del 18 d'agost –l'endemà del Reial Decret–, a l'apartat de la crònica hi apareixia una modesta notícia: “En virtud de las reformas introducidas en la enseñanza por el Sr. Conde de Romanones, pasa a ser Escuela Superior Industrial la que en la actualidad era elemental de Artes e Industrias de esta villa”.

No serà fins l'edició del 23 d'agost que la premsa local dedicà una atenció remarcable a la nova Escola Superior valorant en la seva justa mesura la veritable importància d'aquell esdeveniment: “la reforma que han sufrido las Escuelas de Artes e Industrias a consecuencia del último decreto del ministro de Instrucción Pública y Bellas Artes, ha sido tan profunda, que ha cambiado totalmente el modo de ser de dichas Escuelas, dirigiendo la enseñanza por vías completamente nuevas”.

El cronista intentava fer conèixer els canvis substancials que molt aviat afectarien el centre d'ensenyament: “Desde el próximo curso nuestra Escuela quedará convertida en una pequeña Universidad industrial donde se podrán alcanzar los títulos siguientes: Mecánicos, Electricistas, Metalurgistas ensayadores, Químicos y Aparejadores. Los que obtengan alguno de esos títulos tienen derecho a ejercer la profesión y a matricularse en las Escuelas Superiores de Ingenieros Subalternos de Madrid, Barcelona y Bilbao, y si el título adquirido es de Electricidad se habilita además para ingresar en el cuerpo de telégrafos en la forma que determina el reglamento”.

Cal assenyalar que un setmanari local com *La Defensa* no es va fer ressò en cap moment de la notícia. El *Diario* presentava el programa d'assignatures corresponent als tres cursos de que constaven cadascuna de les cinc especialitats. Algunes de les assignatures previstes eren: Àlgebra superior, Geometria analítica i descriptiva, Comptabilitat, Anglès o Alemany, Dibuix de màquines, Pràctiques de taller o laboratori, Mecànica general i aplicada, Física industrial, Màquines tèrmiques, Electrotècnia, Electroquímica, Màquines i instal·lacions elèctriques,

Motors hidràulics de gas i aire comprimit, Metal·lúrgia, Anàlisi químic, Dibuix arquitectònic i ornamental, Química industrial inorgànica, Legislació i altres disciplines específiques de cada especialitat.

El cronista hi afegia les següents consideracions: “de momento parecen estas carreras o profesiones muy complicadas, pero a poco que se fije la atención se ve que en relación a las ventajas que pueden proporcionar a los que las cursan, son sencillas y practicas de adquirir, viniendo preparado con los conocimientos que se adquieren en las escuelas municipales”.

De fet, el tema tampoc fou objecte de cap comentari especial durant la reunió de la Junta de Professors de l'Escola celebrada el 16 de setembre, primera després de la publicació del Reial Decret. En aquella junta, i tal com es detalla a l'acta de la mateixa, hi assistiren Francesc Ferrer en qualitat de director, i Antoni Alsina, Policarpo Pérez, Roque Domínguez, Ramon Anguiano i Alfons Viñals. Durant la reunió es feren diferents nomenaments de caràcter intern corresponents a diferents departaments docents i la planificació dels horaris i distribució dels professors. Pensem que estava a punt d'inaugurar-se un nou curs. El tema més rellevant de la sessió fou la dimissió del secretari interí Viñals que fou acceptada pels presents i que suposà el nomenament de Roque Domínguez, professor de física i química, com a secretari titular. Un acord que, segons es desprèn de la redacció de l'acta, ja estava previst des del 31 de gener d'aquell mateix any.

També, i en el mateix ple, l'equip directiu aprovà la cessió de les instal·lacions de l'Escola per poder fer les classes de dibuix artístic per a “señoritas” que organitzava l'Ajuntament.

A la reunió ordinària del 28 d'octubre tampoc es fa un esment especial als estudis superiors, i la sessió es centra en la necessitat de més recursos econòmics per fer obres i adequar les instal·lacions. També es parla del futur Museu Industrial de l'Escola.

Curiosament, a nivell de carrer continuava preocupant el salt qualitatiu i les dificultats que imposarien els nous estudis atenent a la formació bàsica dels alumnes, provinents la majoria d'ells d'una adscripció eminentment obrera i d'uns estudis molt elementals i sovint incomplets.

Així doncs, i com indica Casimir Martí a la seva història de la ciutat “per salvar l'obstacle del cúmul de coneixements necessaris per ingressar-hi, la mateixa Escola cercà i obtingué de la Diputació Provincial subvencions per organitzar uns cursos dirigits als obrers”. De fet, els estudis de peritatge eren paral·lels i alternatius als de batxillerat, de manera que per entrar a l'escola de pèrits calia un examen d'ingrés. I encara més, el mateix *Diario* de setembre de 1902 proposà que l'Ajuntament consignés una partida pressupostària amb la finalitat de que l'Ateneu fos capaç d'organitzar una mena d'Escola Elemental per a l'ensenyament i capacitació de joves obrers, i així facilitar l'accés a l'Escola Superior.

L'Ateneu continuava essent una eina essencial i puntera en la divulgació i formació cultural de la vila. Tornant a Casimir Martí, ens diu d'aquesta darrera institució: “el llibre d'actes enregistra a finals d'abril de 1901 l'augment del nombre de socis i d'alumnes, i a mig maig d'aquell any subratlla genèricament la importància del volum de concurrents a les classes nocturnes”.

De ben segur que amb la posada en marxa de la nova Escola Superior l'Ateneu incrementaria encara més els nivells d'assistència. Així, Martí indica que l'any 1906 l'Ateneu amplià instal·lacions llogant una casa del carrer Nou amb l'objectiu de cobrir totes les activitats formatives.

Si alguna cosa era certa és que el ministre de Instrucció Pública, el Conde de Romanones, des que havia accedit a les responsabilitats del ministeri havia generat un elevat nivell d'expectatives entre la comunitat docent del país. No endebades, les seves idees i promeses van contribuir a injectar un esperit d'optimisme que feia pensar en les possibilitats reals de capgirar un model educatiu

secularment decadent i caduc.

En aquesta línia el *Diario* del 13 d'agost de 1901 reproduïa unes paraules seves prou significatives que havien estat publicades al *Heraldo*: “No hay posibilidad de aprender sin tener maestros, y no puede haber maestros si no se les paga; y yo estoy decidido, resuelto a resolver este problema, a concluir en España con el tipo del maestro hambriento, y si no lo consiguiera me consideraria fracasado, y ya se sabe lo que tiene que hacer un ministro que fracasa”.

Com s'ha dit, l'Escola Superior acull els estudis de peritatge en les especialitats de Mecànic, Electricista i Químic, amb un curs previ de pràctic industrial.

El pla d'estudis en la modalitat de Pràctic Industrial incorporava les següents assignatures: Llengua castellana, Aritmètica, Geometria, Francès, Geografia, Àlgebra i trigonometria, Dibuix geomètric i industrial, Comptabilitat general, Física, Química general, Tècnica industrial, Construcció general, Electrotècnica elemental, Mecànica general i Pràctiques de taller.

Un cop obtingut el títol de Pràctic a l'escola elemental, hom podia passar als estudis específics de peritatge en qualsevol de les tres branques esmentades segons el pla d'estudis establert a l'article 50 del Reial Decret de la reforma dels ensenyaments del 17 d'agost de 1901. Algunes assignatures es repetien en diferents nivells i en més d'un curs. Les assignatures genèriques a repartir entre tres cursos eren les següents. En l'especialitat mecànica: Àlgebra superior i Geometria analítica, Comptabilitat de tallers, Anglès o Alemany, Dibuix de màquines, Geometria descriptiva, Mecànica general i aplicada, Física industrial, Màquines tèrmiques, Motors hidràulics de gas i d'aire comprimit, Construcció de màquines, Pràctiques de taller i coneixement empíric de combustibles i matèries greixants. En l'especialitat electricista: Àlgebra superior i Geometria analítica, Física industrial, Anglès o Alemany, Dibuix de màquines, Pràctiques de taller, Geometria descriptiva, Mecànica general i aplicada, Electrotècnica, Electroquímica i electrometal·lúrgia, Màquines i instal·lacions elèctriques,

Motors hidràulics de gas i aire comprimit, Química industrial inorgànica, Telegrafia pràctica i pràctiques de laboratori, de taller i de telegrafia. En l'especialitat química: Àlgebra superior i química analítica, Comptabilitat de tallers, Anglès o Alemany, Dibuix de màquines, Física industrial, Química industrial inorgànica, Mecànica general i aplicada, Química industrial orgànica, Metal·lúrgia, Anàlisi química, Electroquímica i electrometal·lúrgia i Pràctiques de química.

Superant les corresponents disciplines i després d'un examen de revàlida s'obtenia el títol del peritatge corresponent. El gener de 1902 s'ampliaren estudis amb la creació del peritatge tèxtil o manufacturer.

Malgrat tot, la realitat fou que la reconversió de l'escola vilanovina no seria un procés immediat, tal com ho indicava el director de l'Escola Elemental d'Arts i Indústries Francesc Ferrer i Ferret en una nota publicada al *Diario* el 5 de setembre de 1901, a les portes del període de matriculació del nou curs: “Esta Escuela ha sido elevada a superior según Real Decreto de 17 de agosto próximo pasado, cambiando totalmente la enseñanza, pero mientras se esperan instrucciones para poner en práctica el nuevo plan, se abre la matrícula bajo las bases siguientes, que son las mismas que las de los años anteriores”.

Observem com a dada curiosa que l'horari de matriculació era de cinc a sis de la tarda per les noies i de dos quarts de vuit a dos quarts de deu pels nois.

Les assignatures previstes en el programa d'ensenyament elemental eren: Aritmètica i geometria, Dibuix geomètric, Dibuix artístic, Modelat i buidat i Física i Química. L'ensenyament per a les dones es centrava exclusivament en el Dibuix artístic i a l'apartat dels ensenyaments especials s'incorporava la Teoria i pràctica de teixits.

En el capítol d'advertiments destacaven les normes generals d'admissió. L'accés a l'ensenyament de “senyoretetes” era a partir dels tretze anys. Els requisits recollien que en virtut de l'article 57 del Reglament “seran matriculados cuantos

lo soliciten, si son mayores de 12 años y acrediten saber leer, escribir y las cuatro reglas de la Aritmética”. Els professors de l’Escola estaven facultats per excloure aquells que no complissin les normes prescrites.

A l’apartat de preferències i prioritats per a l’ingrés a l’Escola de Treball s’hi comptaven aquells que en el curs anterior haguessin aconseguit bones qualificacions, així com aquells que: “acrediten ser artesanos, hijos de artesanos o dependiente de comercio”. La matrícula era gratuïta i calia que l’estudiant determinés quin era el seu objectiu professional.

El 23 de setembre de 1901 es va fer al Teatre Principal la solemne obertura de curs de l’Escola d’Arts i Indústries. L’acte fou presidit pel director Francesc Ferrer, l’alcalde accidental Emili Viñals i el rector de Sant Antoni Mn. Jacint Pugés. Entre els professors assistents hi destacaven Policarpo Pérez, Antoni Alsina, Ramon Angusiano, German Roig, Francesc Suñé, Magí Escofet, Josep Castany i Roque Domínguez, aquests darrer també en qualitat de secretari i encarregat de llegir la memòria anual.

El nou curs s’iniciaria novament amb més de 200 alumnes matriculats.

Emili Viñals dedicà unes sentides mostres d’afecte al seu amic i nou director Francesc Ferrer, tal com ressenyava el *Diario* de l’època: “se felicitaba de que el nombramiento de Director hubiese recaído en persona tan idónea y que por su vasta ilustración y dón de gentes, era una garantía para la buena marcha y prosperidad de la Escuela”.

En el decurs de l’acte es va fer l’entrega de premis als alumnes destacats en el curs anterior. S’establien dues categories de guardons, els oficials o ordinaris que atorgava el propi Centre, i els premis extraordinaris donats per l’Ajuntament i entitats com el Centro Industrial, Centro Artesano, Centro Federalista o Círcol Catòlic, entre altres. Els premis consistien per regla general en llibres, miralls, ventalls o caixes d’aquarel·les pels alumnes de l’Escola Elemental. D’entre els llibres destacaven obres de Víctor Balaguer o títols tècnics com *La electricidad*

aplicada de l'escolapi P. Eduard Llanas.

La política d'adjudicació de premis no sempre era prou diàfana, a parer d'una notícia publicada al *Diario* del 26 de setembre de 1901: “un alumno que mereció en los exámenes la calificación de sobresaliente con premio, único que hubo en la clase, le correspondió como premio extraordinario un sencillo libro, habiendo correspondido a otros notables con premio y accésits otros premios muy superiores”. Els trofeus atorgats en el capítol de Teoria i pràctiques de teixits acostumaven a ser consegüents amb els coneixements que adquirien els alumnes: aparells pesa-fils, compta-fils o un tractat de màquines Jacquard.

Precisament, i aprofitant aquesta bona sintonia entre Escola i indústria local, l'octubre de 1901 els establiments cotoners de la vila es brindaven de comú acord a subvencionar els ensenyaments teòric-pràctic de teixits que es cursaven al centre educatiu.

La col·laboració es faria extensiva a aquesta i altres disciplines any rere any. No en va, els industrials eren els primers beneficiats de l'adequada instrucció del personal que passava per l'Escola Industrial. Malgrat la col·laboració dels empresaris, era obvi que no n'hi havia prou. Com a exemple, la carta que el director adreçava a l'Ajuntament el 5 de setembre tot cercant noves subvencions: “en vista del nuevo plan de Enseñanza en que quedan suprimidas las clases de Dibujo artístico y Teoria y práctica de tejidos que tantos beneficios han reportado a las clases obreras y que son el mayor adorno de esta Escuela van a quedar sin dotación ninguna de dichas clases, siendo imposible sostenerlas”. El document localitzat al lligall 2726 de l'Arxiu Històric posa de manifest que la direcció de l'Escola pretenia continuar impartint algunes disciplines que s'havien eliminat del pla oficial.

Hem esmentat que el primer salt qualitatiu que va fer l'Escola Superior va ser la creació dels nous estudis de Manufacturerero o perito textil en virtut del Real Decret de 10 de gener de 1902. Constava igualment de tres cursos posteriors en

haver superat prèviament el curs de Pràctic industrial.

El programa d'estudis d'aquesta especialitat contemplava assignatures comunes i específiques: Àlgebra superior i Geometria analítica, Teoria de teixits, Comptabilitat de tallers, Tecnologia tèxtil, Anglès o Alemany, Dibuix de guarniment i figura i pràctiques de taller, Física industrial, Mecànica general i aplicada, Química industrial inorgànica, Dibuix industrial i Pràctiques de taller (teixit i anàlisi elemental), Química industrial orgànica, *Lavaje* o desgreixatge, Tintoreria i Aprests, Anàlisi industrial de mostres i càlculs de fabricació, Dibuix aplicat al teixit i Pràctiques de taller. Bona part dels programes de cadascuna de les especialitats foren lleugerament modificats el 1904.

El 16 de novembre de 1903 fou Pau J. Riera qui, en qualitat de nou director, s'adreçava a l'Ajuntament per reclamar més subvencions. Aquella mena de peticions es repetirien gairebé amb caràcter rutinari any rere any, curs rere curs, com ho testimonien molts documents aplegats al lligall 2726 de l'Arxiu Històric.

Els arguments de Riera eren clars, per a sostenir les dues escoles, l'elemental i la superior, calia més suport, calien més diners: “el Gobierno de S.M. ha reorganizado este Centro docente manteniéndolo en categoria de Superior a condición de que sean explicadas en el mismo todas las enseñanzas que constituyen el grado elemental”.

Per si no n'hi havia prou, calia continuar impartint els ensenyaments gratuïts per obrers. L'any següent es demanava un ajut anual de dues mil pessetes “para el sostenimiento de las enseñanzas populares (extraoficiales)”. Decididament, i com sempre, feien falta més diners. La precarietat econòmica seria una constant en aquella etapa inicial, però no exclusiva, atès que el fenomen acompanyaria als gestors de la institució al llarg dels cents anys.

Una Reial Ordre del Ministeri d'Instrucció Pública i Belles Arts datada el 29 d'agost de 1903 determinava les atribucions que regulaven l'activitat dels nous pèrits industrials. Els detalls els precisava el propi director Pau J. Riera i Soler

segons es documenta en el lligall 2725 de l'Arxiu Històric. El transcrivim íntegrament: “Los alumnos que adquieran el título de Perito Industrial en las condiciones que determinan el R.D. de 17 de Agosto de 1901 y su complementario de 10 de Enero de 1902, se han de considerar oficialmente autorizados: 1. Para servir de Ayudantes a los Ingenieros Industriales, con preferencia a cualquier otro aspirante que no acredite haber cursado y aprobado éstos o más extensos estudiós; 2. Para firmar proyectos y realizarlos en obras particulares cuya importancia no exija la intervención de un Ingeniero Industrial; 3. Para informar como Peritos en cuestiones de su especial competencia. Además seran preferidos en el Ministerio de Instrucción Pública y Bellas Artes, y recomendados por éste a los demás Ministerios, para la provisión , dentro de las condiciones que la regulen, de aquellos cargos públicos que requieran conocimientos técnicos de su especialidad”.

Per un Reial Decret de 13 de setembre de 1904 s'aprovava el nou quadre d'assignatures que modificava lleugerament el programa de cadascuna de les especialitats en el marc del nou reglament de l'Escola Superior d'Indústries i la posada en marxa de la mateixa. El programa del curs iniciàtic de Pràctic Industrial quedava intacte. Del peritatge mecànic es suprimiren assignatures com Comptabilitat de tallers i Coneixement empíric de combustibles i matèries greixants, i s'hi afegiren altres disciplines a l'estil d'Electrotècnia, Química industrial inorgànica, Docimàsia (assaigs de control de materials), Materials combustibles i greixants, Interpretació gràfica de projectes industrials i de màquines i Construccions industrials. Per la seva part els estudis de peritatge electricista suprimien Electrotècnia se segon curs i Comptabilitat de tallers, i afegien Construccions industrials i Interpretació gràfica de projectes industrials i màquines. En el cas del peritatge químic es suprimiren Comptabilitat de tallers i Metal·lúrgia i anàlisi químic; mentre que s' incorporaven Electrotècnica, Construccions industrials, Dibuix de màquines de segon curs, Docimàsia, Anàlisi

i assaig de minerals, Materials combustibles i greixants i Interpretació gràfica de projectes i màquines. Finalment, a la secció de pèrits manufacturers s'eliminava la Comptabilitat de tallers, tot afegint Geometria descriptiva i Electrotècnia

Aquest nou pla d'estudis tampoc no tingué una vida molt llarga, atès que per un R.D. de setembre de 1906 s'imposà una nova organització. No obstant, podem considerar aquella reforma com el veritable punt d'inflexió en que l'Escola Superior actuarà com a tal i es desmarcarà definitivament dels ensenyaments elementals.

En aquesta veritable línia de sortida Pau J. Riera i Soler i Leopold Crusat es consolidaren com a primer director i secretari, respectivament. Però, no tot eren flors i violes i, com acostuma a passar, mai plou a gust de tothom. Per algunes veus crítiques el nou model d'Escola representava el perill de desplaçar una instrucció que fins aleshores havia tingut una atenció preferent per la classe obrera cap un nou model orientat a classes més benestants, malmetent els veritables orígens de la institució educativa.

A l'apartat dels beneficis cal consignar que Ajuntament, Diputació, govern estatal i el col·lectiu d'industrials procuraren incrementar el nivell de les subvencions, permetent la creació de tallers de teixits, fusta i ferro, filatura o electricitat.

D'ençà d'aquelles dates pretèrites el centre d'ensenyament sempre va procurar simultaniejar els estudis elementals i els superiors amb l'equilibri de recursos necessaris per assegurar la convenient complementarietat. Es amb aquest mateix propòsit que l'any 1904 es creà la primera escola d'aprenentatge, pionera a l'estat i precedent dels futurs estudis de Formació Professional.

Un altre comú denominador al llarg dels anys va ser la manca d'espai disponible, necessari per atendre tots els alumnes, el professorat i els espais dedicats a tallers i laboratoris. Aquest problema s'agreuja amb la concurrència en espais comuns dels dos nivells d'ensenyament assenyalats.

Així, el 1904 i segons consta lligall 2726 de l'Arxiu Històric ens consta la petició feta pel director Pau J. Riera a l'Ajuntament en que reclamava permís per ocupar l'espai destinat a l'escola de pàrvuls, ubicada al mateix immoble de les Escoles Gratuïtes Ventosa. Unes dependències que es dedicarien específicament a tallers: “implantadas en esta Escuela numerosas asignaturas de las que deben constituir en su día los peritajes Mecánico, Electricista, Químico y Manufacturerero, urge instalar –si han de producir aquellas los resultados que este Claustro espera–, talleres donde puedan verificarse las prácticas prevenidas por la legislación vigente, y en los que los alumnos apliquen los conocimientos teóricos adquiridos en Cátedra”.

Per si no n'hi havia prou, del mateix any ens consta una queixa al govern municipal per part de Joan Gomis, mestre de la Escuela Pública Superior que compartia edifici amb l'Escola Industrial. El docent denunciava les condicions de insalubritat de l'immoble: “ni como Maestro ni como padre, puedo mirar con indiferencia la falta de elementos vitales en el aire que han de respirar buenas horas del día mis alumnos, y constantemente mis hijos. Desde el centro del edificio donde está instalada la Escuela de mi cargo, emana constantemente de la letrina allí situada una atmósfera pestilente saturada de miasmas que dificultan en alto grado la respiración y se esparcen por todas las dependencias del edificio”.

Un problema que també afectava a les habitacions personals del mestre situades al mateix edifici. Així, el contenciós assolí connotacions de caràcter més domèstic. En una segona carta, el docent afirmava se li presentà el conserge de l'Escola d'Indústries anunciant-li, de part del seu director, la prohibició de penjar roba al terrat de l'edifici. Segons el mestre, el terrat de l'immoble constava com a dependència d'ús personal.

D'aquells primers anys de l'Escola Superior tenim notícies d'algun intent d'organitzar associacions de defensa dels estudiants. Casimir Martí esmenta una

notícia apareguda a mitjans de novembre de 1904 al *Diario* respecte de les gestions encetades per formar una Agrupació Escolar d'Indústries.

El primer conflicte important que afectà al nou centre el posava de manifest el diari local del 7 d'abril de 1905 fent-se ressò d'una reunió dels alumnes de l'Escola Industrial per definir les accions a emprendre arrel de les darreres disposicions del Ministeri d'Instrucció Pública que tenien a veure amb la limitació del temps d'estudis i un canvi en el sistema d'exàmens. Els moviments estudiantils es generalitzaren arreu de l'Estat i aixecaren repetides mostres de solidaritat. L'assemblea de Vilanova i la Geltrú fou dirigida pels estudiants Fusté, Pujol, Alorda i Sabatés, i s'acordà d'adherir-se al moviment de vaga i organitzar una manifestació. Aquesta va fer el recorregut entre la plaça de l'Estació i l'Escola Industrial situada a la plaça de la Vila, on una comissió d'estudiants formada pels Srs. Pujol, Sagalés, Marrugat, Toldrà i Escofet, s'entrevistaren amb el director. Qui ostentava la direcció interina era Gustau Galceran, que s'apressà a llegir-los un telegrama on s'informava de les faltes col·lectives i les pertinents sancions si no abandonaven l'actitud contestatària.

A la informació del *Diario* s'hi podia llegir: “se unieron unánimamente a la huelga los alumnos de la superior, elemental, obreros y señoritas”. L'acord de vaga s'havia pres el 5 d'abril i es tenen notícies d'alguns aldarulls el dia 7. L'endemà s'acabà el conflicte amb la derogació reial de la R.O. del 31 de juliol de 1904 en referència a l'aplicació del paràgraf segon i tercer de l'article 7 del R.D. del 28 de juliol de 1900. Finalment, s'optà per deixar sense efecte tota mesura disciplinaria que la protesta hagués generat. No trigaria gaire temps que vindrien altres conflictes.

El 1904, i com a conseqüència de la denominació de pèrits industrials, que el 28 d'agost de 1898 havia substituït l'antiga d'enginyers de segona, es creava l'Associació de Pèrits Industrials de Barcelona, precedent directe de l'actual Associació d'Enginyers Tècnics Industrials de Catalunya.

Per primer cop, els pèrits industrials van haver d'associar-se al marge de l'Associació d'Enginyers, un organisme corporatiu que fins aleshores havia aplegat enginyers de primera i de segona. Com indica Jordi Garriga a la seva *Crònica de la vida professional ...*: “tot fa pensar que en un principi el canvi de nom de la titulació no va ser mal rebut ja que, d'alguna manera, es deixava enrere una jerarquia poc afortunada a l'hora de ser expressada. El problema, però, vist ara amb més dimensió històrica, segurament va ser el fet de deslligar-se formalment del concepte enginyeria”.

El nucli embrionari de la primera junta directiva de l'Associació de Pèrits Industrials de Barcelona presentà els estatuts el 28 de juny de 1905. Com assenyala Jordi Garriga, “la nova associació tenia un caràcter molt obert o acceptava perits i tècnics industrials de totes les escoles de l'Estat”. El primer president fou Josep Mestres i Borrell, veritable promotor i figura aglutinant del grup i que fou professor de les escoles industrials de Vilanova i la Geltrú i Barcelona. Mestres fou també el director de la revista *Electricidad y Mecánica* que editava l'Associació.

La reforma de 1904 implicà alguns canvis organitzatius que no alteraven l'esperit ni el propòsit d'aquells ensenyaments. Com constava al mateix text de la Llei: “Ciñese la misión de las Escuelas industriales a dos cosas, a enseñar y propagar aquellas industrias que son desconocidas o estan poco adelantadas en España, y, entre ellas las que puedan implantar los artesanos por sí mismos, con poco dispendio; y por otro lado, a aumentar el grado de cultura e ilustración de la clase obrera, para que levante su inteligencia sobre el nivel común de los simples operarios”. I així mateix, es posava de relleu la importància de l'ensenyament tècnic: “En casi toda Europa pugna por abrirse paso un nuevo género de educación escolar, llamada real o moderna, que desentendiéndose de la clásica tradicional, quiere emplear en mayores estudios matemáticos y físicos el tiempo que ocupan las lenguas muertas y sus copiosas literaturas. Preténdese,

con esto, apartar a la juventud de las carreras universitarias, de donde sale un enjambre de graduados sin porvenir seguro, y encaminarla hacia la grande industria, donde se cree que tendrá camino más provechoso para sus energias”.

Els peritatges impartits s’havien consolidat en les especialitats de mecànic, electricista, químic i manufacturer. Per les tres primeres els dos cursos inicials eren comuns i el tercer ho era d’especialitat.

La definició de la nova llei garantia l’ingrés als ensenyaments superiors en els següents supòsits: 1. Els que presentessin certificat de Pràctic industrial de qualsevol Escola Elemental d’Indústries; 2. Els que haguessin aprovat totes les assignatures del grau elemental a l’Escola de Vilanova, 3. Amb examen d’ingrés si s’acreditava tenir aprovades determinades assignatures base; i 4. Els que tinguessin el grau de batxillerat i aprovessin un examen de les assignatures: Compatibilitat general, Tècnica industrial, Construcció general, Mecànica general i Electrotècnica elemental. Tanmateix, la matrícula contemplava un seguit d’assignatures incompatibles.

L’obsessió per oferir uns estudis de clara vocació pràctica feia que es donessin totes les facilitats possibles, únicament limitades per la manca d’espai i de recursos. Així, les sales de dibuix i els tallers estaven oberts tot el dia per poder adaptar-se i atendre els necessari ensenyaments pràctics dels alumnes.

Del quadre de professors pel curs 1904-1905 en formaven part: Manuel Massó, Francesc Sánchez, Pau J. Riera, Francesc Suñé, Josep Roig, Lluís Balari, Gustau Galceran, Joan Rosich, Joan Soldevila, Antoni Robert, Arimany i Sánchez. També exercien en funcions especials Josep Castany i Josep Sugrañes.

Els estudis per obrers atenien un total de 274 alumnes matriculats, dels quals se n’examinaren 127. Els ensenyaments específics per a la dona comptaven amb 66 matriculades i 39 examinades. Les assignatures en aquest darrer cas eren: *Corte* o tall sistema mètric, Aritmètica, Francès de primer curs, Francès de segon curs, Mecanografia i Dibuix d’ornament i figura. Les professores eren Josefa Ribas,

Mercedes Pi, Adela Pi i Francesca Massana, a part d'altres professors comuns a la resta de cursos i ensenyaments.

Com a nota curiosa, als fulletons i memòries editats per l'Escola hi apareixia molt sovint publicitat de pensionats i acadèmies on també s'hi podien cursar estudis o fer la preparació pel peritatge. Vet aquí alguns exemples. Acadèmia Politècnica, situada a la Plaça Universitat de Barcelona, amb ensenyament complet de tots els estudis i especialitats de peritatge. Amb pensionat i “talleres de carpintería y cerrajería instalados en la misma casa, para efectuar las prácticas exigidas en los estudios de Prácticos Industriales y Peritajes establecidos en las Escuelas Superiores de Tarrasa y Villanueva y Geltrú”.

O també la “Academia de Estudios Teórico-Prácticos de Industrias” dirigida per Antoni Ferrer i Dalmau al carrer Pelai de la capital catalana. Així mateix, s'inseria propaganda del Col·legi Samà de Vilanova i la Geltrú amb aquest text: “Admite a pensión, además de los estudiantes de primera y segunda Enseñanza y Comercio, a estudiantes que aspiren al Bachillerato y Peritaje industrial. Las lecciones que no se reciben en el Colegio, se reciben en la Escuela Industrial. En cuyo caso, tanto a la ida como al regreso de la Escuela, los alumnos son acompañados por el personal propio del Colegio”.

Una carta dirigida el 1905 a l'Ajuntament per part de Gustau Galceran, sots-director de l'Escola, posava de manifest les dificultats que hi havia per poder cobrar les subvencions acordades. S'exposava en aquests termes: “que la partida de 10.000 pesetas solicitada por esta Dirección para subvencionar las enseñanzas elementales de indústrias será considerada como de pago voluntario y nunca de carácter obligatorio e ineludible, comprometiendose formalmente esta Dirección a no reclamar el total o partidas de dicha suma, si el Ayuntamiento no se encuentra en situación desahogada y con fondos bastantes para cubrir sus preferentes atenciones”.

Potser per efectes de la llei de la compensació, l'any següent el propi Ajuntament

aconseguí del Ministeri de Instrucció Pública i Belles Arts una subvenció addicional de 4.000 pessetes per l'Escola Superior.

En aquesta situació de precari equilibri econòmic, el 25 de maig de 1907 l'Ajuntament assumí el compromís de dotar d'una subvenció anual de 5.000 pessetes, extensiva a un quinquenni, dirigida als ensenyaments elementals de l'Escola "con carácter obligatorio y preferente". I novament, en una carta d'abril de 1908 de la direcció a l'alcaldia es posava en evidència aquell acord: "El incumplimiento del repetido acuerdo de 25 de mayo, ha de ocasionar una perturbación de importancia en la marcha económica de este Centro, respecto al que, se permite el que subscribe, llamar la atención de ese Consistorio, pues las actuales subvenciones que disfruta la Escuela destinadas de un modo principal y preferente al sostenimiento de las enseñanzas elementales de industrias, según dispone la R.O. de 17 de octubre de 1903, no alcanzan para gratificar las enseñanzas de obreros que se han establecido en este curso, algunas de ellas a cargo de Profesores que no perciben emolumentos más que por este concepto".

L'Ajuntament fugia d'estudi atribuint l'incompliment a la migradesa econòmica derivada de la crisi obrera que afectava la vila.

En començar el curs 1905-1906 Pau J. Riera i Soler i Manuel Massó i Llorens eren el director i el secretari, respectivament, tal com ho havien estat en l'exercici anterior. Massó era un expert del sector tèxtil, professor i habitual conferenciant de classes de filatura a moltes empreses segons testimoniava la revista *Fomento del Trabajo* de març de 1907.

La plantilla docent la formaven els propis Pau J. Riera i Manuel Massó, Leopold Crusat i Prats, Josep Mestres i Borrell, Joan Soldevila i Cantó, Ramon M^a. Pons i Bas, Joan Rosich i Rubiera i Gustau Galceran i Ferrer, com a professors numeraris. Els professors auxiliars interins eren Lluís Ballarí i Iglesias i Eduard Lozano i Monreal. Com ajudants interins hi eren Josep Castany i Valls,

Francesc Suñé i Bolet i Josep Agell i Agell. Aquell exercici acollí 284 inscrits en els estudis elementals i 207 en els estudis superiors. Els ensenyaments no oficials presentaven un registre de 299 matriculats en els estudis elementals i 321 en estudis superiors segons dades aportades per Josep Maria de la Poza.

El 1906 el director de l'Escola demanava permís a l'Ajuntament –segons consta al lligall 2726 de l'Arxiu Històric– per poder instal·lar a la planta baixa de l'Escola un motor a gas de 10'5 HP de potència per a poder fer funcionar la maquinaria de proves existent als tallers.

L'economia del centre docent, i més concretament la política de subvencions, feia trasbalsar cada curs els projectes d'inversions. El pressupost anual de 1906, amb data d'1 d'octubre de l'any anterior, pujava a 20.400 pessetes; 9.500 destinades al professorat, 1.400 per representacions i gratificacions, 1.500 pels sous del bidell i el mosso de taller, i 800 per despeses ordinàries, material científic i despeses d'oficina segons dades del lligall 2726 de l'Arxiu. La quantitat total de les subvencions eren de 7.940 pessetes; 5.000 de la Diputació, 1.500 de l'Ajuntament i 1.440 dels industrials o, millor dit, “de los señores fabricantes”.

L'ESCOLA INDUSTRIAL (1907-1923)

L'any 1906 es produïa un dels canvis més significatius en la curta història dels nous estudis superiors. Un Reial Decret de setembre reduïa la carrera de peritatge de sis a cinc anys. Un any després i pel R.D. de 6 d'agost de 1907 es diluïa la distinció entre estudis elementals i secundaris, compartint ambdós plans un programa de curs preparatori i quatre cursos de carrera. El sistema s'agrupà sota un mateix model d'ensenyament tècnic oficial, reduint-se a quatre els cursos de peritatge, amb el curs previ preparatori. Amb aquella nova estructura el centre va passar a convertir-se en Escola Industrial.

De la reforma i el nou pla d'ensenyaments en parla Jordi Garriga a la *Crònica de la vida professional ...*: “la reforma dels estudis del 1907 és important ja que és amb aquesta que el títol d'enginyer passa a ser considerat, de forma real, com el compendi d'un conjunt d'estudis teòrics, pràctics i de relació que provaven el titulat com a plenament competent. Amb la reforma d'estudis de 1907 als enginyers mecànics se'ls passa a denominar enginyers industrials, i als enginyers de segona, perits industrials, ja fos en la branca mecànic-elèctrica i química industrial”.

Tornant a la institució vilanovina, el personal numerari del centre era adscrit amb exclusivitat als estudis superiors. Calia, doncs, un increment notable de personal que ja s'havia previst en el projecte de Pressupostos.

La Junta de Professors acordà pel curs 1907-1908 que els ensenyaments “destinados a la ilustración y cultura general de los obreros” serien els de: Dibuix geomètric, Dibuix artístic, Aritmètica, Geometria, Mecànica i física, Química, Electricitat industrial i Filatura del cotó. La matrícula continuava essent gratuïta.

La conflictivitat estudiantil no trigaria a tornar, tal com havíem indicat amb anterioritat. El 15 de febrer de 1907 el *Diario* anunciava la vaga unànime dels estudiants que protestaven contra el decret que reduïa les atribucions dels perits industrials. De fet, aquest seria un problema endèmic que mai deixaria d'acompanyar la professió. El mateix mitjà de comunicació informava el 20 de febrer de la finalització de la vaga en aquests termes: “Después de varias exhortaciones del Director a los escolares y merced a la sensatez y cordura de éstos últimos, anteayer terminó la consabida huelga en la Escuela Superior de Industrias volviendo a entrar en las clases”.

L'1 d'octubre prengueren possessió, en virtut de l'acord de la Junta de Professors de 9 de setembre, els nous professors ajudants meritoris interins: Alfred Sagalés, Joan Robert, Jaume Majó i Julià Artigas. Un mes després foren nomenats pels

mateixos càrrecs Pere Fuster, Josep Bardolet i Josep Sugranyes.

L'equip docent l'any 1907 quedava format per: Josep Mestres i Borrell en qualitat de director; Leopold Crusat i Prats com a secretari; Pau J. Riera i Soler, Manuel Massó i Llorens, Ramon M. Pons Bas, Joan Rosich Rubiera, Manuel Riquelme i Sanchez i els mateixos Josep Mestres i Leopold Crusat com a professors numeraris. Altres professors auxiliars, ajudants i mestres de taller eren: Josep Castany i Valls, Eugeni Escriche i Mantilla, Josep Agell i Agell, Josep Caixés i Gilabert, Josep Roig i Chovar, Francesc Suñé i Bolet, Julià Artigas i Calafell, Joan Robert i Fort, Jaume Majó i Pujal i Josep Sugranyes i Florit.

El director Josep Mestres era autor del text *Electricidad Industrial para Peritos Electricistas* i professor d'electricitat i altres disciplines complementàries. Leopold Crusat ho era d'Aritmètica, Àlgebra, Geometria i Trigonometria.

La síntesi de les activitats que es duïen a terme al centre, projectes, quadre docent i pla d'assignatures quedaven exposats a la Memòria que s'editava anualment i que presentava el director. Es tractava d'un requisit obligatori: "creyendo interpretar el espíritu que informa la Superior disposición, obligando al Director de cada Centro á elevar anualmente una Memoria que, a la par que constituya un resumen de lo ocurrido durante el curso, contenga las aspiraciones de este Claustro".

Un repàs exhaustiu a les actes de les Juntes de Professors dels primers anys d'existència de l'Escola Superior de Vilanova i la Geltrú ens submergeix en un veritable ball de càrrecs de professors pels diferents departaments de la institució. Una inacabable i avorrida seqüència de nomenaments interns és el comú denominador d'aquelles sessions que difícilment aporten altres informacions més interessants i transcendents.

El 1908 finalitzaven els seus estudis la primera promoció de peritatge de l'Escola, d'acord amb les matrícules pioneres del curs 1902-1903 i el programa original de sis anys de carrera. Hem vist que aquesta es reduïa a cinc anys el 1906, i a

quatre més un preparatori amb posterioritat.

L'Escola incrementava lentament el patrimoni fos per la via de les inversions, o bé fruit dels donatius d'empreses i institucions. Així passava el 1908 segons consta al lligall 2725 de l'Arxiu Històric: “los donativos de las casas constructoras van siendo cada vez más numerosos e importantes, en proporción al renombre que va adquiriendo la Escuela”. I a tall d'exemple exposava: “así se explica el valioso regalo de La Industria Eléctrica de Barcelona, consistente en una generatriz de corriente alterna, pudiendo darla de distintas fases, y construída especialmente para la enseñanza de la electricidad en dicha Escuela”. També es va rebre un condensador elèctric de la Société Générale des Condensateurs Electriques.

I com acostuma a passar, amb una peça d'aquí i una peça d'allà: “honrando el aludido donativo, el Claustro de Profesores de esta Escuela acordó formar, con los distintos elementos que en ella había, una pequeña central eléctrica de corriente continua y alterna, para lo cual se habilitó un nuevo local y se trasladó a él la dinamo y cuadro existentes en el cuarto motor”.

Amb més donatius i facilitats de les cases comercials i industrials es van poder fer importants millores i adquisicions que d'altra banda no permetia el migrat pressupost. En destacaven l'adquisició d'una secció completa de filatura pel Peritatge manufacturer; una bateria d'acumuladors per Electrometria i una petita instal·lació de foneria pel taller mecànic.

La cosa rutllava i les expectatives eren optimistes. Però, amb tot, no n'hi havia prou. El 1908 l'alcalde sol·licitava al Ministeri d'Instrucció Pública una subvenció per a la compra de maquinària per la preparació i filatura destinada a les pràctiques dels pèrits manufacturers i per les pràctiques tèxtils de les classes nocturnes per a obrers. També es pretenia una instal·lació supletòria d'electricitat i un nou taller de fosa. En definitiva, i segons el lligall 2726 de l'Arxiu, la sol·licitud constava de: “1. un surtido de máquinas de preparación e

hilatura, cuyo costo aproximado es de 8.100 ptas.; 2. un surtido de máquinas de abrir, batir y cardar, de costo aproximado 7.700 ptas.; 3. una instalación de acumuladores y aparatos de electricidad, presupuestada en 4.000 ptas; 4. un taller de fundición, presupuestado en 4.000 ptas”.

Continuant en l'àmbit econòmic, el director de l'Escola adreçà una carta al Ministre d'Instrucció Pública garantint que la quantia de les subvencions s'aplicaria adequadament: “comprendiendo el profesorado que, dada la cuantía del material de Talleres que exigen estas enseñanzas no es posible que sean atendidos todos de una vez, tiene previamente estudiados los proyectos que más convienen a cada peritaje y, de antemano fija la destinación de las subvenciones ordinarias y extraordinarias que se conceden a esta Escuela. Gracias a esta uniformidad de criterio, se observa en el desenvolvimiento de este Centro el orden y la orientación clara hacia un fin determinado; cualidades ambas, necesarias para sacar provecho de los dispendios que el Estado efectúa, y también para dotar rápidamente a todas las enseñanzas del material necesario”.

D'això se'n diu haver de donar explicacions. Però, com deia la nota final: “no es pues de extrañar, que recibida una subvención, sea esperada ya la otra”.

Però no totes les demandes apuntaven cap a la qüestió econòmica. També s'exigia més personal pels tallers. El criteri d'incentivar l'ensenyament pràctic conduïa a exigir un increment d'horaris de pràctiques, més recursos per dotar de millors equips els tallers i laboratoris i més personal per cobrir-los. Aquesta fou una de les constants durant molts anys.

Els bons resultats contribuïen a atenuar les adversitats. Com deia el director: “por satisfecho puede darse un Profesorado como éste que en medio de tan desfavorables condiciones, logra conservar su contingente, y ve coronados sus esfuerzos por el cambio de orientación que imprime a sus alumnos, que abandonando la enseñanza libre vienen a acogerse a la oficial”.

Durant el curs 1908-1909 va tenir lloc un especial desenvolupament de la

formació pràctica tèxtil amb la instal·lació d'uns nous tallers de filatura: “instalación de los nuevos talleres de filatura, debidos en primer lugar a la cesión que de un nuevo local nos ha hecho el Ayuntamiento como preliminar del más amplio que ya tiene acordado conceder para las demás atenciones de nuestro Centro, y que ser el que actualmente ocupa la Escuela de párvulos, y en segundo lugar a la casa Platt Brothers, que ha cedido gran parte del surtido de máquinas que en dicho taller de filatura figuran, y con las cuáles van colocándose las enseñanzas de hilatura y tejidos a la altura que requiere el Peritaje Manufacturero”.

Precisament, una Reial Ordre de 15 de desembre de 1909 concedia al professor de tecnologia tèxtil Manuel Massó i Llorens una pensió per a l'estudi de la Tecnologia tèxtil i Teoria de teixits a França i a Anglaterra.

Massó, fill del propietari de la Banca Massó, havia nascut a Sant Gervasi de Cassoles el 22 d'octubre de 1876 i morí a l'exili de Buenos Aires el 29 de novembre de 1951. Manuel Massó es casà amb Mercè Basora, filla del notari Joaquim Basora i Nin que exercia a Vilanova i la Geltrú. Diputat per la Mancomunitat, a partir de 1909 Massó fou elegit regidor de l'Ajuntament vilanoví en dues ocasions. Bon orador, les seves intervencions eren càustiques i controvertides. Francesc X. Puig a *El govern municipal de Vilanova (1900-1923)* el qualifica de personatge impulsiu i busca-raons. A Catalunya i a l'exili Massó i Llorens fou un destacat activista del moviment separatista català, afiliat a Acció Catalana, dissident de la Lliga i alhora enfrontat a les tesis de Macià. Hem volgut destacar aquests trets característics de la personalitat de Manuel Massó i Llorens ateses les diferents facetes d'eminent catedràtic i tècnic tèxtil, secretari de l'equip de govern de l'Escola i la seva intensa activitat política i insurreccional.

Al marge de l'activitat formativa de l'Escola Industrial, la ciutat comptava amb altres iniciatives paral·leles, especialment destinades a la instrucció obrera o de la dona. Casimir Martí indica que el 25 de març de 1909 s'establiren les Escoles

Obreres al carrer de Santa Madrona. L'horari era de 12 a 1 del migdia i de 7 a 8 de la tarda amb ensenyament gratuït per les noies treballadores.

El mateix autor fa esment de que pel febrer a l'Ateneu es creà un servei d'ensenyament destinat exclusivament a la preparació de la classe d'ingrés a l'Escola Superior. Veiem així, que Escola i Ateneu podien complementar perfectament els serveis educatius que oferien.

Cal esmentar que a l'Escola elemental, paral·lelament als estudis reglats, s'hi impartien classes nocturnes teòric-pràctiques d'aprenentatge i perfeccionament obrer. Mancades de pressupost, aconseguien subsistir amb les subvencions de l'Ajuntament i els ajuts dels industrials.

Al lligall 2726 de l'Arxiu hi trobem una interessant carta del director de l'Escola datada el 1910 i dirigida a l'alcaldia amb el propòsit de “exponer la verdadera situación de este Centro”. L'alcalde ostentava alhora la vicepresidència del patronat de l'Escola. La carta deia: “el edificio que ocupa la Escuela de Industrias, no reúne las condiciones requeridas, cosa nada extraña si se atiende al primitivo objeto para que fué construido. Más es lo cierto, que a medida que las enseñanzas de esta Escuela se han ido ordenando, y los Talleres y laboratorios se han implantado, se han hecho sentir cada vez más tales deficiencias hasta e punto de imponerla realización de obras impropias de tales Centros, que requieren grandes plantas y pocos pisos”.

En relació a aquella problemàtica la Junta de Professors acordà de fer un altre pis per laboratoris sobre l'actual aula de dibuix, “después de haber solicitado y esperado inutilmente la cesión del local Escuela de párvulos, que junto con los patios anexos hubiese podido servir de alguna expansión a los talleres y laboratorios y evitado el gasto del nuevo piso”.

De fet, tampoc hi havia pressupost per acabar el pis destinat a laboratoris de química. Les mancances d'equipament i infraestructura, una qüestió que l'Escola patiria durant molts anys, eren objecte de comparació amb les dotacions

d'altres Centres similars i molt especialment amb el de Terrassa. Aquí deien, sense ambigüitats: “Contrastan estas dificultades con las facilidades que tiene en este sentido el Profesorado de otras Escuelas”.

L'Estat no subvencionava les classes nocturnes per obrers ni les d'aprenents, ni tampoc les que formant part del pla de peritatge havien estat integrades anteriorment als anomenats ensenyaments elementals. En cap d'aquelles seccions hi havia professorat oficial. El sosteniment econòmic venia, repetim, de Diputació, Ajuntament, industrials i drets de matrícula.

Al respecte de les subvencions dels industrials, posem en consideració aquesta carta del lligall 2726 de l'Arxiu datada el 7 de desembre de 1910 i adreçada a l'alcaldia pel fabricant cotoner local i home fort del Fomento del Trabajo Manuel Marquès i Puig: “estoy conforme en subvencionar en el año 1911 nuestra Escuela de Industrias, en concepto de suscripción voluntaria y no como arbitrio municipal, con la cantidad de 300 pesetas, además de las trescientas con que vengo haciendolo anualmente desde hace bastante tiempo. Así, pues, puede contar la Escuela con una subvención doble de la que venía percibiendo por mí”.

En el mateix sentit consten notificacions similars d'altres centres fabrils com Juan Escoda y Viñes, Ricart y Cia o Tey y Vinyas.

El soroll de de la maquinaria dels nous tallers sembla que molestava els veïns que presentaren reclamació davant les autoritats. Precisament, fou el Govern Civil qui revocà un acord de l'Ajuntament que desestimava aquelles reclamacions.

El 1910 es produí un fet significatiu que omplí d'orgull els components de l'Escola vilanovina. Aquell any, l'Escola Superior d'Indústries de la població andalusa de Linares va adoptà els plans d'estudis de l'Escola de Vilanova i la Geltrú com a model a seguir.

Aviat es passaria, però, de la claror a la foscor. Un Real Decret de 16 desembre

d'aquell mateix any proposava un nou pla d'estudis per a les escoles d'ensenyament tècnic. Mantenia el curs preparatori i quatre cursos de carrera per cadascuna de les quatre especialitats. El preparatori l'integraven: Aritmètica i Geometria pràctiques i Nocions de Ciències Físiques, Químiques i Naturals.

La reforma, lluny de ser neutra, suposà d'entrada moltes confusions i malestar entre directius i docents. Hi hagué alguna dimissió i s'emprengueren gestions oficials prop del ministeri per tal d'evitar modificacions que s'interpretaven lesives per l'Escola. El resultat final va ser que el centre educatiu va perdre el qualificatiu de Superior que havia adquirit tant sols nou anys abans i es convertí exclusivament en Escola Industrial, un nom ja utilitzat i que s'ha popularitzat fins els nostres dies amb independència dels posteriors ensenyaments i denominacions oficials.

Així, doncs, podem dir que l'any 1911 neix l'Escola Industrial.

Malgrat tot, alguns punts de la reforma com el referit a l'especialització dels diferents centres fou acollit favorablement pel director de l'escola local. Així ho testimoniava Josep Mestres en carta al Ministre, segons consta al lligall 2725 de l'Arxiu Històric: "El nuevo Real Decreto de 16 de Diciembre de 1910, sobre la reorganización de nuestras Escuelas, obligando la especialización de cada una de ellas según las condiciones propias de la localidad en que estuviere instalada, y de las del personal y material de que dispusiera, satisfacía una vivísima aspiración de este Profesorado, manifestada consecutivamente a V.E. durante los cinco cursos que me honro ocupando esta Dirección".

Un nou Reial Decret de 19 d'octubre de 1911 trencava, però, aquelles expectatives: "en él se establece la plantilla del profesorado de estas Escuelas bajo la base de conservar, en casi todas, los tres, cuatro y hasta más Peritajes que se cursan en todas ellas". Una filosofia que entrava en contradicció amb l'esperada especialització. La proposta organitzativa que presentava la direcció vilanovina era prou argumentada: "mejor que fundar el aumento de plantilla en la

conservación de todos los Peritajes, hubiese sido preferible aplicarla al perfeccionamiento de uno sólo, destinando el sobrante de este crédito a nutrir más rápidamente los talleres y laboratorios correspondientes y la especialidad elegida por cada Escuela”. També es proposava que la denominació de Tècnic resultaria més apropiada que la de Pèrit.

Per aquelles dates, la planta baixa de l'edifici de les escoles Ventosa de la plaça de la vila era ocupada per una escola pública de pàrvuls, espais mantes vegades reivindicats per l'Escola Superior. Mentre, aquesta ocupava les plantes segona i tercera que resultaven, com hem dit, del tot insuficients. La jugada era clara, calia treure els pàrvuls. Així ho comenta Casimir Martí a la seva crònica: “A primers de març de 1911 l'alcalde Joan Braquer comunicà a la premsa que, amb la intenció de traslladar-hi l'escola de pàrvuls, havia llogat un edifici amb jardins situat al lloc on havia estat instal·lat anys abans el col·legi de Sant Agustí, al carrer del Recreo”.

Segons el lligall 2726 de l'Arxiu Històric fou el setembre que es suprimí definitivament l'escola de pàrvuls per destinar l'espai a l'ampliació de l'Escola Industrial.

Aquell mateix any, l'Ajuntament presidit per Joan Braquer va fer la cessió de l'edifici de les Escoles Ventosa a l'Escola Industrial.

El discurs de l'especialització estava de moda i així ens trobem que l'octubre de 1911 es produí la visita del Inspector General d'Instrucció Ramon Gaset que insistí a la Direcció de la necessitat d'orientar els tallers cap una especialitat determinada. Fou per això mateix que els Patronats de les Escoles de Vilanova i la Geltrú, Terrassa i Barcelona s'entrevistaren a la Diputació.

Les darreres reformes i canvis organitzatius i de infraestructura generaren renovades necessitats econòmiques i, per tant, la necessitat de subvencions extraordinàries que el propi alcalde Joan Braquer s'encarregà de demanar en carta de 5 de març de 1912 dirigida al Ministre de Instrucció Pública i Belles

Arts. El preàmbul insistia que d'ençà de l'organització dels estudis industrials a l'Escola de Vilanova per R.O. de 17 d'octubre de 1903, la corporació local, la Diputació i els fabricants de la ciutat que constituïen el Patronat, havien costejat els ensenyaments elementals de l'Escola "consideradas en el plan de estudios de 17 de agosto de 1901 como base de las enseñanzas superiores de industrias", aquestes darreres subvencionades per l'Estat.

Els ensenyaments de perfeccionament obrer de l'escola elemental, els més emblemàtics de la institució vilanovina, sempre van estar penjant d'un fil. Davant del perill de desaparició, el Patronat de l'Escola va nomenar diferents comissions de treball. El professorat d'aquell ensenyament especial tenia unes remuneracions baixíssimes, fins el punt de poder considerar-se una tasca de voluntariat. Els ensenyaments nocturns per obrers incorporaven per aquelles dates les assignatures de Matemàtiques elementals (aritmètica, geometria i àlgebra), Mecànica elemental, Electrotècnia elemental, Teoria de teixits, Filatura, Dibuix artístic, Dibuix geomètric industrial, Fusteria i Serralleria. El 1912 aplegaven un total de 139 alumnes.

El 29 de gener de 1912 es constituïa a Barcelona la primera Associació de Perits Industrials de Catalunya de la que en seria primer president Luciano Novo de Miguel, antic alumne de Vilanova i que l'any 1945 tindria un paper rellevant en el restabliment dels ensenyaments superiors a l'Escola vilanovina. Així mateix, es creà una delegació local a Vilanova i la Geltrú.

S'hi refereix Josep Maria de la Poza quan esmenta un document datat del 29 de desembre de 1929 que demostra que Luciano Novo de Miguel, aleshores president de l'Associació de Pèrits Industrials de Barcelona, i Joaquim Montserrat, de la mateixa associació, mantingueren el 1913 una reunió a l'Escola vilanovina amb l'objectiu de designar Josep Rius i Prats com a representant-delegat dels professionals de la vila. I precisa: "Allò s'hagués convertit en el precedent del que anys a venir seria la constitució d'una

Associació de Pèrits a Vilanova”.

Entre el 25 i el 27 de maig de 1912 es celebrà a Vilanova i la Geltrú el II Congrés d'Ateneus i Associacions de Cultura de Catalunya en el qual hi tingueren un paper destacat algunes persones vinculades a l'Escola Industrial. Només cal dir que el Comitè Executiu era presidit pel professor de l'Escola Leopold Crusat i Prats, amb dos vicepresidents, el també professor i president de l'Ateneu Francesc Suñé i Bolet i el delegat de l'Ajuntament Joan Ventosa i Roig. Entre la resta de membres del comitè també s'hi observa una nodrida representació del centre d'ensenyament tècnic, factor que subratlla novament les interrelacions intenses de l'Escola amb l'entorn cultural. Com a vocals s'hi comptaven Gustau Galceran, Pau J. Riera i Soler, Carles Boselli, Pere Soler i Bertot, Francesc Oliva i Almirall, Joan Rosich, Josep A. Ribot i Brunet, José Grau Solanes, Francesc Garrigó, Josep Castany o Francesc Morgades.

Les monòtones memòries de curs signades pel Director de l'Escola i adreçades al Ministre d'Instrucció Pública cada cop eren més modestes en contingut i, també cal dir-ho, en reivindicacions, atesa, suposem, la poca receptivitat oficial.

En aquest sentit es prou significatiu l'encapçalament de la memòria de 1913 que signava Josep Mestres: “Al cumplir el deber reglamentario de elevar a V.E. la Memoria anual, como resumen de la marcha de este Centro y exposiciones de las aspiraciones de su Claustro para la constante mejora del mismo”.

Continuava tenint força acceptació la política d'incentius adreçada als alumnes en forma de premis en metàl·lic i altres donatius provinents de particulars. Alguns exemples d'aquella mena de reclams podien ser, a tall d'exemple i per un any concret: una regla graduada amb nivell i semicercle, sis peus de rei tipus Colombu, vuit compassos de punta nord-americans darrer model, un triangle cartabó de metall o quatre escaires graduats nord-americans.

L'any 1913 Josep Mestres Borrell va deixar la direcció de l'Escola que fou ocupada per Manuel Riquelme i Sánchez, alhora que Leopold Crusat

continuava com a secretari. Riquelme era professor de Ciències físiques, químiques i naturals, i actuaria com a director fins el 1923. Fou professor a Vilanova i la Geltrú i Terrassa.

Amb la inauguració del curs 1913-1914 exposava els projectes més imminents: “un plan completo de enseñanzas de aprendizaje y Profesional, así como la creación de una Escuela de Maquinistas ferroviarios, al igual de lo que se realiza en las Escuelas técnicas del extranjero”. Tota una desitjada novetat que no va desenvolupar-se com s’esperava. La direcció de Manuel Riquelme va aixecar bones expectatives i va imprimir un clima expansiu a l’Escola.

Així ho explicava Josep Maria de la Poza: “El gran desenvolupament de l’activitat industrial després de la Primera Guerra Mundial va incorporar a les escoles tècniques un nou concepte d’ensenyament i per efectuar el canvi es va pensar que seria convenient que ocupés la màxima responsabilitat del centre el ja conegut i notable professor Manuel Riquelme Sánchez”.

Al marge de la seva activitat docent, Riquelme i altres professors tenien altres habilitats i aficions. Continuem amb els comentaris de De la Poza: “Els professors Enric Calvet, Manuel Riquelme, Leopold Crusat, Francesc Suñé i Manuel Tous són les grans figures de la literatura tècnica-industrial, escrivint les seves inquietuds a la premsa local”.

En definitiva: “Amb la direcció del doctor Riquelme, l’escola va modernitzar els seus programes d’estudi. A ell es deuen moltes innovacions de carregat accent social encaminades sobretot a millorar les condicions de treball i a establir unes relacions de cordialitat en l’àmbit escolar entre professors i alumnes, humanitzant-les fins al màxim”.

D’acord amb aquest darrer comentari De la Poza fa esment de la festa que Manuel Riquelme va organitzar amb els alumnes de l’Escola abans de ser-ne nomenat director. El banquet de germanor es va fer al restaurant de l’Estació amb diferents professors i molts alumnes de la promoció de 1916.

El 22 de gener de 1914 visità el centre el Ministre d'Instrucció Pública i Belles Arts Francisco Bergamín, a qui se li presentà el projecte d'ampliació de tallers als baixos de l'edifici. Així, els tallers quedarien integrats per les seccions de mecànica, electricitat, fusteria, filatura i teixits.

Un dels projectes més anhelats pel cos docent i per l'empresariat de la vila era la creació d'una Escola d'Aprenents. Un projecte que tenia una base sòlida on fonamentar-se: “El taller de Carpintería, el de Cerrajería, el de Filatura y Tejidos, el de Electricidad, son los cimientos de una gran Escuela de Aprendizaje y Profesional, como las establecidas en otros países”. Aquella idea era un dels objectius prioritaris del claustre, amb l'ajut de l'Ajuntament, la Diputació i els fabricants. Amb aquesta pretensió, el maig de 1914 una comissió formada pel claustre, Patronat i l'alcalde amb el diputat Bertran i Musitu, va fer una visita al ministre amb el propòsit d'informar-lo sobre aquell tema.

El 25 de juliol d'aquell mateix any s'efectuà una operació urbanística que tindria transcendència en el futur de l'Escola vilanovina. Aquell dia es signà davant de notari una escriptura de permuta entre l'Ajuntament i la Compañia de los Ferrocarriles de Madrid a Zaragoza y Alicante, la M.Z.A. El primer cedia una franja de terreny a l'alçada del Parc Samà i el carrer de Marianao per possibilitar la construcció de la doble via del ferrocarril, i la companyia cedia a l'Ajuntament els terrenys de la plaça de l'Estació. Signaren l'operació davant del notari Joaquim Basora, el director de general de la M.Z.A. Eduard Maristany i l'alcalde de la ciutat Joan Braquer. Part d'aquells espais serien cedits els anys trenta per a la construcció del nou edifici de l'Escola.

Mentre, es presentà el projecte d'una Escola de Maquinistes de Ferrocarrils i un pla d'estudis específic per aquests ensenyaments. La proposta no era cap casualitat, atès que es preveia que en poc temps s'establissin a Vilanova i la Geltrú el dipòsit i els tallers generals de l'esmentada companyia ferroviària. Per això, es demanava l'ajuda econòmica de l'Estat i es comptava amb el suport de

l'Ajuntament, la Diputació Provincial i alguns particulars .

El projecte no es materialitzà, però cal dir que algunes disciplines específiques de la formació ferroviària s'integraren en els especialitats convencionals en forma d'ensenyaments d'ampliació. Tal com esmentava Albert Virella en el text del setanta-cinquè aniversari: "L'enginyer director dels nous tallers, don José Lapresilla, el 1916 donava classes d'ampliació sobre ferrocarrils, destinades als pèrits mecànics i a l'objecte de formar personal especialitzat i competent per als serveis de tracció i de tallers". L'objectiu, tal com deia la memòria del curs, era formar personal tècnic competent per la conducció de les "modernas máquinas locomotoras" i altres serveis de tracció i tallers de la mateixa empresa.

Des de sempre i d'acord amb l'esperit fundacional de la institució, Ajuntament i escola intentaven facilitar l'accés dels més desafavorits als ensenyaments tècnics a efectes de poder integrar-los al teixit industrial de la ciutat. Es per això, que l'any 1915 l'Ajuntament atorgava una pensió anual de cinc-centes pessetes per poder cursar algun dels peritatges sempre i quan els interessats complissin els requisits establerts. Així, es demanava als possibles candidats l'acreditació de "pares pobres" i, òbviament, optar per aquell alumne que "a juicio de la Junta de Profesores reuna condiciones para ello".

La instància anava acompanyada d'un informe del Secretari de l'Ajuntament, semblant al que s'annexa, tal com consta al lligall 2725 de l'Arxiu Històric: "examinado el amillaramiento, sus apéndices, repartos de la contribución territorial, matrícula del subsidio y demás datos estadísticos obrantes en las oficinas de mi cargo, no se halla continuado en ninguno de dichos documentos D., por cuyo motivo no contribuye al Tesoro, por ningún concepto en éste termino". No contribuir al Tresor era, doncs, sinònim de pobresa evident i, per tant, condició suficient d'admissió.

A la inauguració del nou curs, quan bona part d'Europa estava immersa en la Primera Guerra Mundial, assenyalem les paraules concloents del responsable del

taller de mecànica Joan Rosich, reincidentes en la necessitat de disposar d'uns tallers i laboratoris de pràctiques adequats: “no debiera dar título de Perito ninguna Escuela que no tuviese los talleres y laboratorios indispensables, pues no está capacitada para ello”. Els esforços de la direcció es centraven cada cop més en aquesta qüestió i en elevar la crítica per l'estat de les instal·lacions en general. Recuperem per aquest propòsit les paraules de Josep Mestres, segons consten en una memòria del lligall 2725 de l'Arxiu: “Instalada esta Escuela en un vasto edificio donado a la población por el insigne patricio D. Tomás Ventosa para fines de enseñanza, ha tenido que sufrir en su desarrollo las penalidades de una difícil adaptación en un local no exprofeso, es decir, sin aquella extensión necesaria en la planta baja, sin los pabellones aislados, etc., etc., que requieren, y que aparecen en los planos de las Escuelas técnicas modernas”.

Aquella situació circumstancial feia prevaldre uns principis de prioritat molt clars: “Estas circunstancias iniciales han obligado a prescindir de todo lo superfluo y secundario, para atender principalmente a lo que constituye el alma de estas enseñanzas, es decir, los Talleres y Laboratorios, dejando en segundo término todo lo referente a la ornamentación de Oficinas, Salones de actos, etc., que tan bien hermanan la industria con el arte, factor indispensable en todas las manifestaciones de la vida”.

La definició d'objectius era coherent amb la política fundacional de la institució que no va perdre mai de vista la seva relació amb l'entorn i la realitat econòmica vilanovina, allò que el director anomenava “elementos genuinamente villanoveses”: “la importancia de nuestros talleres se agranda atendiendo al doble fin técnico que tratan de llenar. En efecto; convencido el Claustro de la necesidad de que a ellos acudan los elementos genuinamente villanoveses, que son los que constituyen el elemento fabril de esta localidad, ha establecido, aparte de los estudios de Peritaje, otros no menos importantes para obreros, dividiéndolos en dos grupos: uno para aprendices y otros profesionales para

oficiales”.

Escola d'aprenents, tallers i laboratoris, classes de perfeccionament...; tot plegat imposava unes necessitats a les que costava fer front amb la migradesa de recursos disponibles. Els diners s'arrencaven d'aquí d'allà, bé sigui amb subvencions de institucions públiques, o bé amb donacions de caràcter particular. Hi havia, però, un element que en el seu endemisme condicionava el desenvolupament i l'expansió del centre: l'espai. Aquest, sens dubte, ha estat un dels pilars fonamentals en la retòrica reivindicativa dels darrers cent anys. Per això, l'agost de 1915 es posaven les bases per intentar avançar en aquest terreny. Un informe datat el 5 d'agost –dia de la Festa Major– indica l'existència d'una comissió encarregada del projecte d'un nou edifici, segons el lligall 2726 de l'Arxiu. La realitat era ben clara, havien colonitzat la totalitat del local de les Escoles Ventosa i s'havien adaptat amb penes i treballs a les necessitats dels nous ensenyaments. Ara, disposaven d'un immoble de planta baixa i dos pisos amb 900 m² que ja no es podia eixamplar. La pertorbació que suposaria la separació física de tallers i Escola només donava lloc a una alternativa possible; un nou edifici.

La idea era engrescadora: “construir un nuevo edificio expresamente para Escuela Industrial que permitiera la instalación de dichos talleres, con la amplitud que requieren las modernas orientaciones de la instrucción técnica-industrial, y facilitara también en su día, la completa implantación de las enseñanzas de aprendizaje y perfeccionamiento de profesiones”. Malgrat tot, ja avancem que ens trobem a l'any 1915, i que la materialització d'un nou edifici no seria una realitat fins el 1959. Haurien de passar encara molts anys.

Per estudiar la viabilitat del projecte es constituí una comissió mixta del Patronat de l'Escola i de l'Ajuntament. Allà sorgí la proposta d'oferir a l'Estat la cessió dels terrenys de la plaça de l'Estació, amb un total de 6.408 m² valorats en unes 300.000 pessetes i ocupats en aquell moment per un camp d'esports i per assaigs

d'agricultura.

L'operació s'entenia, segons consta al lligall 2726, com “un nuevo sacrificio que añadir a los muchos hechos por el Municipio en favor de la Escuela Industrial”.

En contrapartida, l'Ajuntament utilitzaria l'edifici de la Plaça de la Vila per establir-hi unes Escoles Graduades, profusament desitjades, que no havia estat possible d'organitzar fins aleshores per la manca d'espais disponibles.

La Comissió instava al govern a que, per poder fer front a les operacions d'aixecar un nou edifici i adaptar l'antic per escoles graduades, es fes ús del producte de la renda de títols del deute interior que tenia l'Ajuntament i que pujaven un valor de 56.000 pessetes.

L'informe acabava dient: “nunca pudieron tener mejor destino ni quedar más fielmente cumplida la voluntad del donante de los bienes que nos ocupan, el insigne patricio D. José Tomás Ventosa”.

Tornant als aspectes estrictament acadèmics, el 6 de setembre de 1915 hi hagué una reunió a l'Ajuntament amb el propòsit d'oposar-se a unes modificacions que, pel que sembla, volia imposar l'Escola Industrial de Terrassa sense acord previ amb la de Vilanova i la Geltrú. La reforma unilateral, segons indicacions d'Albert Virella, pretenia limitar el ventall d'estudis cursats a Vilanova i la Geltrú donant l'exclusivitat al centre educatiu terrassenc. Aquell intent no va prosperar i es continuaren impartint les quatre especialitats.

Però, tornem a les gestions dels nous terrenys. El *Diario de Villanueva* en la seva edició del 5 de novembre anunciava que el ministeri d'Instrucció Pública havia acceptat, en principi, la cessió dels terrenys de la plaça de l'Estació proposada per l'Ajuntament i el patronat de l'Escola. La realitat fou que la lentitud de les gestions i altres adversitats no permeteren cristal·litzar una part del projecte fins el 1930.

El curs 1916-1917 es matricularen un total de 644 alumnes, el nombre més alt fins a la data comptabilitzant les xifres conjuntes de les escoles Superior i

Elemental. Les especialitats de peritatge acollien uns 290 matriculats.

L'increment de l'alumnat, les instal·lacions disponibles i la professionalitat del professorat aviat convertiren l'Escola Superior vilanovina en un referent dels estudis tècnics al nostre país. Així ho expressava també Albert Virella: "Els professors contribuïen com ningú al prestigi i a la continuïtat de l'Escola Industrial i, a més, estaven plenament identificats amb la vida i els problemes locals, de manera que aviat se'ls tenia com uns vilanovins més".

D'acord amb això, Josep Mestres, professor d'electrotècnia va fer una conferència a l'Escola Industrial de Barcelona al carrer Urgell sobre l'organització i funcionament dels ensenyaments obrers de l'escola vilanovina.

La interrelació de l'Escola i el seu entorn ha viscut diferents vicissituds al llarg de la seva història. Moments d'obertura i integració absoluta s'han alternat amb altres etapes d'aïllament. L'Escola –direcció, professors, treballadors i alumnes– ha mantingut en general una estreta relació amb l'entorn, simultaniejant sovint l'activitat al centre amb la participació en organismes del món econòmic, cultural o polític de la ciutat. En aquest sentit són simptomàtics els contactes íntims que s'havien establert amb el propi Ajuntament, l'Ateneu, la premsa o la majoria de les indústries locals, per citar-ne alguns exemples significatius.

Al text *Vilanova i la Geltrú. Imatges de la ciutat i de la comarca*, Virella indica el moment dolç que es visqué durant l'equador dels anys deu: "llavors els estudiants omplien tot Vilanova perquè eren una cosa consubstancial a la ciutat mateixa. Se'ls veia en els balls, en els esports i en totes les empreses serioses o de gatzara. Són els enyorats temps del *Pika Pika*, publicació satírica estudiantil que procurava fer honor al seu títol".

Ramon Maria Pons i Bas, professor de Mecànica general i Mecànica aplicada, fou l'encarregat de llegir la memòria tècnica a la inauguració del curs 1916-1917. La dissertació versà sobre l'organització de tallers, fent especial esment a les noves tendències organitzatives i a l'aplicació concreta de la Llei de Taylor.

A l'acte hi era representada una comissió del Regiment de Caçadors de Treviño establerts a la caserna de la ciutat, amb un capità i un subaltern. L'objecte era valorar la possibilitat de que membres de tropa de la guarnició poguessin assistir regularment a les classes.

Un informe del lligall 2725 de l'Arxiu Històric relaciona els equipaments disponibles per a pràctiques de que disposava el centre l'any 1916. La central elèctrica funcionava amb un motor de 6,5 cavalls de corrent alterna trifàsica que movia una dinamo de corrent continua que, entre altres funcions, servia per l'enllumenat de la planta baixa de l'Escola. L'element formava part del taller i laboratori d'electricitat sota la direcció del professor i anterior director Josep Mestres i Borrell. El taller de serralleria, ajust i construcció estava sota la direcció del professor Joan Rosich i Rubiera; el director del de fusteria era el mestre de taller Francesc Suñé, i el de filatura i teixits estava a càrrec dels professors Manuel Massó i Llorens i el fabricant Josep Castany i Valls.

Així mateix, els laboratoris de química estaven sota la responsabilitat de Josep Agell en quan a les disciplines de química general i orgànica, anàlisi químic i electro-química. El de química orgànica, matèries colorants i tintoreria era dirigit per Manuel Riquelme, professor i Director de l'Escola.

Riquelme era, alhora, professor a la facultat de Ciències de la Universitat i també director de l'Acadèmia Riquelme a la Plaça de Catalunya de Barcelona "preparatoria para carreras civiles y militares", tal com constava als fulletons divulgatius.

L'equipament dels tallers a la dècada dels anys deu era detallat per Freixa al *Bosquejo*. Al taller mecànic hi havia un torn de precisió, un torn d'alta velocitat especial per a ferramentes d'acer ràpid, un torn revòlver amb vuit eines; una fresadora universal, llimadores, una planejadora, una màquina de rectificar i esmolar broques espirals, un equip de soldadura oxiacetilènica i un forn de fosa de metalls, a part de l'utilitat més corrent.

El taller d'electricitat disposava d'una sala d'assaig de màquines elèctriques amb dinamos, alternadors, motors de corrent alterna i contínua, transformadors, acumuladors, etc; i un laboratori de mesures elèctriques on era possible l'assaig de comptadors, resistències i tota mena d'aparellatge elèctric.

La fusteria comptava amb una màquina Tupí per a motlures; màquina de ribotejar o planejar; màquina de ribotejar gruixos, màquina de foradar i d'enfornar, serres circulars i de cinta, etc.

El taller de filatura disposava, a part de la maquinària típica (cardes, debanadores, contínues, etc.), d'una secció completa Platt de l'any 1909 utilitzada per molts fabricants de la vila per fer fils d'un número determinat. El de teixits tenia un teler Nortroph per al canvi automàtic de canilles amb parafilis d'ordit i altres tipus de telers.

Material, tot ell, posat a disposició de l'alumnat i dels professionals per permetre l'adequada formació pràctica que l'Escola sempre havia perseguit. Com deia Freixa: "Este material de enseñanza permitía tanto al futuro perito, como al obrero que acudía para ampliar sus conocimientos, un perfecto adiestramiento, no solamente en el manejo de aquellas máquinas y aparatos ya de uso común en el taller, sino en aquellas otras que le eran desconocidas".

Aquella preparació pràctica, un veritable privilegi, havia proporcionat a l'Escola alguns guardons en diverses mostres com l'exposició regional valenciana de 1909, el certamen d'aprenents de Reus de 1911, o la primera exposició general escolar de Vilanova i la Geltrú el 1915.

El 8 d'octubre de 1916 es fundà l'Associació d'Alumnes Obrers de l'Escola Industrial de Vilanova i la Geltrú. Els "Alumnos", com es coneixerien popularment, esdevingueren a la vegada un grup d'opinió, un grup de pressió, un grup d'amics i, en definitiva, una entitat que durant els anys que va funcionar va aplegar gent molt heterogènia i de diferents àmbits amb l'Escola Industrial com element aglutinador.

De fet, la idea d'aquella associació s'havia gestat mesos abans, concretament el 28 i 29 d'abril en el decurs d'una excursió a Barcelona feta pels alumnes de l'especialitat mecànica acompanyats del director Manuel Riquelme i els professors Ramon Maria Pons i Joan Mercader. La iniciativa es va entendre com una manera espontània de mostrar l'agraïment, consideració i estima dels alumnes i ex-alumnes respecte els professors i la pròpia institució educativa.

Així mateix, a la solemne obertura de curs al teatre Apol·lo de Vilanova i la Geltrú en presència de Valentí Carulla, Rector de la Universitat de Barcelona, es va organitzar un homenatge d'alumnes i ex-alumnes al director Manuel Riquelme. Li feren entrega d'una placa amb el següent text commemoratiu: "Al digno profesorado de la Escuela Industrial de Villanueva y Geltrú, por su acierto en la organización y desarrollo de las enseñanzas para obreros".

Aquests precedents forjaren la base sobre la que s'assentaria la creació de l'Associació d'Alumnes Obrers de l'Escola Industrial. Finalment, el 10 de juny de 1917 a la sala d'actes de l'Ateneu s'inaugurà oficialment l'Associació.

Encetà l'acte el president de l'Associació Bonaventura Freixa i el secretari llegí la memòria fent esment dels precedents i preparatius per a constituir-la. Intervingueren Francesc Suñé i Bolet com a president de l'Ateneu, que havia posat el local a disposició de la nova entitat, Joan Braquer pel Foment del Treball, José Grau i Solanes del Círculo Dinástico, l'alcalde Joan Ventosa i Roig, i tancà l'acte Leopold Crusat, professor i secretari de l'Escola en representació del director Manuel Riquelme que excusà l'assistència per motius de salut.

La primera Junta directiva de l'Associació d'Alumnes Obrers la formaren Bonaventura Freixas i Rocasalbes en qualitat de president; Daniel Martí, vicepresident; Antoni Borbonés, secretari; Marcel·lí Camarós, vicesecretari; Joan Badia, tresorer ; Juli Ferrer, bibliotecari, i Ricard Demestres , Joan Albet i Miquel Llambrich com a vocals. Agafant les paraules d'Albert Virella: "la nova

Associació no era –malgrat els qualificatiu d'Alumnes Obrers– classista ni exclusivista. I fou per raó d'aquest eclecticisme, d'aquest criteri ample i obert, que l'Associació fou, durant més de vint anys, una entitat capdavantera de les inquietuds vilanovines ...”.

La seva tasca s'orientà a donar suport a totes aquelles activitats vinculades amb l'Escola, però els seus membres també conrearen activitats multidisciplinàries, especialment relacionades amb el món cultural i esportiu. Per aquesta raó, l'Associació aplegà persones vinculades al centre, però també altres d'alienes que saberen captar la seva essència i reconegueren les íntimes interrelacions entre el centre educatiu i la ciutat.

L'any 1923 s'inicià la publicació del *Butlletí de l'Associació d'Alumnes Obrers de l'Escola Industrial de Vilanova i la Geltrú*, en el que sovintejaven aspectes al voltant de l'activitat de l'Escola, els ensenyaments tècnics i altres qüestions de difusió general de caràcter tècnic i cultural, a més del noticiari propi de l'entitat.

Amb data de 14 de juny de 1917 la Junta Directiva nomenà com a presidents honoraris de l'Associació al Rector de la Universitat de Barcelona Valentí Carulla, i a Manuel Riquelme i Leopold Crusat com a director i secretari de l'Escola, respectivament.

L'Associació d'Alumnes Obrers mantingué des del primer moment una estreta relació amb l'Ateneu, amb el que no únicament compartia el local, sinó molts dels seus associats. Moltes persones simultaniejaren càrrecs i activitats en una i altre entitat. Un aiguabarreig que feia honor als orígens, quan el primigeni projecte d'Escola Industrial es gestà al voltant de l'Ateneu.

El ritme acadèmic no s'aturava i a l'acte de inauguració del nou curs 1917-1918 s'organitzà la conferència pronunciada per Josep Mestre i Borrell, professor i antic director, amb el títol de *La enseñanza técnica en nuestra nación*. Del seu contingut destaquem alguns paràgrafs prou significatius, segons el text consultat al lligall 2725 de l'Arxiu Històric: “Es creencia general que el rápido adelanto

alcanzado por las naciones más poderosas, débese, en gran parte, a la organización y desarrollo de su enseñanza técnica”. El conferenciant s’esforçava en minimitzar els prejudicis de sempre: “Está muy arraigada la idea de que no hay en nuestro país verdadero amor al estudio y que sólo se aspira al título profesional.No diré que tal afirmación este desprovista de fundamento; pero lo que no puede asegurarse, es que dicho amor no haya existido nunca”. Proposava un nou model d’ensenyament amb curioses coincidències amb el que s’aplicaria anys a venir: “es ya hoy día muy admitida la conveniencia de establecer una segunda enseñanza con doble orientación literaria y técnica, dividiendo los estudios del Bachillerato en tres grupos: uno de ampliación de la cultura general dada en la primera enseñanza; otro de cultura técnica, preparatoria para las carreras científicas , y otro de cultura literaria para las carreras literarias”. La raó no podia ser més explícita: “¿es que conviene enciclopédicos con estudios superficiales o bien estudios intensificados?”.

S’insistia en la necessitat de que l’aprenent d’enginyer passés obligatòriament per una escola tècnica secundària, no tant per tenir el títol de pèrit, sinó per tenir la cultura tècnica preparatòria adequada. Es valorava així mateix la desproporció evident entre el nombre d’escoles tècniques i els recursos que s’hi destinaven en els pressupostos generals de l’Estat. Potser és per això, que les darreres disposicions oficials proposaven de reduir centres i repartir millor les especialitats.

L’autor insistia en els tres puntals de l’eficiència educativa: “En cuanto a la forma de llevar debidamente a cabo estas enseñanzas, puede resumirse a tres factores: buen plan, buenos talleres y laboratorios y gran voluntad en el profesorado”. Calia, en definitiva, disposar de plans ben orientats. Els actuals exigien, potser, modificacions de detall però en cap cas canviar-los tant sovint com s’havia fet fins aleshores. Era important deixar-los sedimentar perquè donessin el fruit esperat, un pràctica que poques vegades s’ha tingut en compte.

En quan a les funcions del pèrit s'hi deia: “Según nuestro modo de ver, el Perito es un técnico intermedario entre el Obrero y el Ingeniero, un auxiliar de éste, y, por lo tanto, un hombre que poseyendo una cultura análoga a la de su jefe, tenga el sentido práctico para interpretar sus concepciones y llevarlas a la ejecución utilizando debidamente los operarios a sus órdenes. El Perito ha de ser eminentemente práctico; es el verdadero ejecutor del ejército industrial, y por lo tanto su enseñanza ha de estar orientada en este sentido”. Potser per això es criticava l'excés d'assignatures orals o teòriques. I per acabar: “hay un elemento que nos ha hecho y nos está haciendo triunfar; y éste es la voluntad. En virtud de ella aparece nuestra Escuela en todos los certámenes que se presenta, como si realmente tuviera todo lo que le falta, y no dudo que como nuestra Escuela son todas las demás compañeras de España”.

Disset anys després d'aprova la reforma de l'ensenyament tècnic proposada pel ministeri encapçalat pel comte de Romanones i que, entre altres mesures, havia suposat la creació de l'Escola Superior a Vilanova i la Geltrú, l'experiència i la realitat dels ensenyaments tècnics posaven en evidència que els resultats no eren els que s'esperaven. Així ho testimoniava una Reial Ordre publicada al número 227 de la *Gaceta de Madrid* el 15 d'agost de 1918. El preàmbul era prou explícit: “La orientación que, sin duda alguna, con laudable propósito se ha seguido en las diversas disposiciones que han regulado hasta el presente la organización de la enseñanza técnica en las Escuelas denominadas hoy Industriales y Artes y Oficios, no han dado, por desgracia, el fruto que de ellas se esperaba. Tal vez haya contribuido a la relativa esterilidad de muchas de ellas el criterio de uniformidad seguido al constituir las. Es indudable que cierta meditada y flexible especialización hubiera hecho más eficaces y útiles las enseñanzas, ya que podrían darse en cada ciudad aquellos que estuvieran en armonía con las industrias propias de la localidad y de la región”.

Aquest argument, de connotacions ben familiars i ben semblant al que havia

mogut la reforma de 1901 i que, certament, encara motivaria altres transformacions similars en el futur, feia intuir un tornar a començar. En aquesta orientació s'hi deia: “propónese el Gobierno habilitar eficazmente la enseñanza técnica para la gran obra que le incumbe ahora”.

Per aquella nova tasca, la Reial Ordre disposava que els centres educatius contestessin les preguntes que es formulaven en una enquesta destinada a conèixer la situació real dels ensenyaments tècnics. Veiem quines foren les respostes i observacions realitzades per l'Escola Industrial de Vilanova i la Geltrú, redactades en sessió extraordinària del claustre de 21 d'agost de 1918 presidit pel director Manuel Riquelme i el secretari Leopold Crusat. La primera pregunta era referent a les condicions del local en que estava instal·lada l'Escola. La resposta era contundent: “males”. I l'argument, previsible: “las condiciones del local son malas para el objeto a que está destinado. Tiene el defecto originario de no haber sido construido ad hoc, de estar situado en el centro de la población y de las reducidas dimensiones de cada una de sus dependencias”.

La resposta sobre l'estat dels tallers era més optimista, indicant que es disposava de bons equipaments però evidenciant la manca d'espai disponible. A la tercera pregunta calia precisar si els ensenyaments que s'impartien responien a les necessitats de la indústria de la localitat. Aquí, la junta de professors de l'Escola apuntava que: “las enseñanzas de Peritaje que se dan actualmente en la Escuela, responden perfectamente a las necesidades de las industrias locales”. En aquest sentit es justificaven detalladament cadascuna de les quatre especialitats impartides. Malgrat tot, es precisava que el claustre de professors era favorable a una política d'especialització i que els recursos disponibles eren insuficients per atendre les necessitats docents de quatre especialitats. Alhora, es proposava la creació d'una classe especial de Ferrocarrils orientada als perits mecànics que volguessin ampliar el seu títol amb el de Maquinistes, justificat per la presència a la ciutat dels tallers de la companyia ferroviària M.Z.A. i el dipòsit de màquines.

A la darrera pregunta s'aclaria la innecessària transformació dels actuals ensenyaments per altres de caràcter més pràctic.

Els resultats de totes les enquestes elaborades arreu de l'Estat haurien de servir en el futur per incorporar mesures correctores i endegar un pla de reforma de l'ensenyament tècnic per adaptar-lo a les necessitats reals de les demandes de cada territori.

L'any 1919 es torna a remoure el tema del nou edifici. Així, el 19 de juliol es reuní la comissió consistorial pro Escola Industrial. El *Diario* informava que els regidors membres de la comissió eren José Grau i Solanes, Francesc Puig i Font i Josep Hugué i Virgili. S'acordà que l'arquitecte municipal informés de la viabilitat tècnica i econòmica del projecte. Aquest elaborà un dictamen que fou entregat el 2 d'agost. No fou, però, fins el 30 d'octubre que l'Ajuntament aprovà un acord ratificat per la junta municipal el 7 de novembre, de destinar els terrenys de la seva propietat ubicats a la plaça de l'Estació a la construcció del nou edifici de l'Escola Industrial.

El 6 de desembre del mateix any l'arquitecte municipal feia l'entrega protocol·lària dels plànols a l'alcalde Ferrer i Puig, segons documents del lligall 2727 de l'Arxiu Històric. L'Ajuntament acordà, així mateix, de vendre les propietats procedents del llegat de Josep Tomás Ventosa i aplicar l'import recaptat a la construcció del nou immoble de l'Escola. El local estava valorat en 57.500 pessetes.

Paral·lelament, es procedí a l'estudi i anàlisi del protocol del llegat Ventosa, elaborant un dossier de informació destinat a informació pública que fou objecte de moltes consultes i dictàmens, tant d'entitats com de particulars. Tot plegat no representà cap inconvenient, atès que la quantia seria destinada a un equipament educatiu i cultural com era l'Escola Industrial i, per tant, perfectament d'acord amb l'esperit i contingut del llegat.

El 1919 apareix la publicació *Escoles Obreres* lligada a la institució educativa del

mateix nom dedicada a la formació integral de les dones obreres i vinculada al centre dels Esbarjos. Un organisme confessional que funcionava sota el lema de “Cultura física, intel·lectual i moral per a les obreres vilanovines”. De inspiració i dependència catòlica, la revista es presentava amb l’afegit de “amb llicència eclesiàstica”. El president era Eliseu Oliver i el secretari el prevere Mn. Joan Fontanals, autor d’aquest text de justificació: “I perquè en aquest bocinet de món obrer, nostra pàtria xica, Vilanova i Geltrú, hi resplandís més el sol de la veritat, justícia i caritat cristianes, i es popularitzin més, vingueren a la vida aquestes obres catòliques i socials: les Escoles Obreres i els Esbarjos”.

Es pot comprovar que la formació i la instrucció de la classe obrera que tant havia preocupat i catalitzat iniciatives durant el XIX, continuava vertebrant i alimentant projectes de tota mena durant el segle XX.

Amb l’horitzó d’aquell primer quart de segle hi havia, però, elements immutables que continuarien essent consubstancials a la trajectòria de la pròpia Escola com la política de subvencions o els ajuts per facilitar l’accés a l’ensenyament. L’any 1920 s’atorgaven beques de cinc-centes pessetes anuals per aquells que poguessin acreditar el compliment dels següents requisits segons consta en el lligall 2726 de l’Arxiu Històric. El primer punt apuntava en la necessitat de que “deberan acreditar haber sido alumnos de las clases nocturnas para obreros que se dan en la Escuela Industrial o de las Escuelas Nacionales de esta villa; acreditar ser hijos de familia no pudiente y ser naturales de esta villa”. De la mateixa manera, s’indicava que la pensió tindria un caràcter temporal de quatre anys, que era el període normal d’estudis en cadascun dels quatre peritatges; que haurien de tenir aprovades les assignatures del curs preparatori amb qualificació d’excel·lent o notable; que la pensió es concediria per oposició davant d’un tribunal constituït per professors de l’Escola, i que el temari objecte d’examen faria referència a les assignatures d’Aritmètica i Geometria pràctiques i a Nocions de Ciències Físiques, Químiques i Naturals. Finalment, es feia

esment de que la pèrdua d'un curs implicava la supressió de la beca.

L'Escola Superior entrava als anys vint catapultada per un seguit de projectes i per un clima general d'expansió que mantenia la inèrcia dels anys de desenvolupament que havia suposat per al país l'episodi de la Primera Guerra Mundial (1914-1919). Les coses ,però, es torçarien en poc temps amb l'arribada imminent de la dictadura del general Primo de Rivera.

Abans d'això, Virella, en el text commemoratiu del setanta-cinquè aniversari, donava notícia del funcionament els anys 1921 i 1922 d'un "actiu Ateneu Escolar constituït pels estudiants de peritatge", que morí en els anys de decadència de l'Escola, entrada l'etapa dictatorial.

El 23 de maig de 1922 el diari local es feia ressò d'una notícia que evidenciava la singularitat de que una dona cursés estudis tècnics a l'Escola Superior vilanovina: "Con satisfacción comunicamos a nuestros lectores que la bella señorita Mercedes Fusté Salvatella ha terminado, con sobresaliente en todas las asignaturas, el Peritaje químico".

El 5 de novembre del mateix any el ministre de Foment Sr. Argüelles visitava l'Escola, la Biblioteca-Museu Balaguer i els terrenys de la plaça Estació, emplaçament del futur edifici.

L'ESCOLA D'ENGINYERIA. LA DECADÈNCIA

(1924-1944)

Amb l'arribada de la primera dictadura del segle protagonitzada pel general Miguel Primo de Rivera les coses es començarien a torçar per l'Escola i per moltes altres institucions i associacions del país. Els estudis superiors serien eradicats vint-i-cinc anys després de la seva implantació. Així, a partir de 1926 només va funcionar l'escola elemental, sense estudis de peritatge. El 1930 es cediren els terrenys de la plaça de l'estació per a la construcció d'un nou centre, on quatre anys més tard s'aixecarien les naus destinades a tallers. El mateix 1930 l'Escola es constituí en centre de Formació Professional amb una escola elemental i una escola superior de treball on s'impartirien els títols d'Auxiliar Industrial i Tècnic industrial.

El cop d'estat militar de Primo de Rivera es va fer amb la complicitat de la monarquia. Els efectes d'aquell règim draconianà es suavitzaren posteriorment amb el govern de Berenguer. El 12 d'abril de 1931 es celebraren eleccions amb un contundent triomf dels partits d'esquerres i republicans. Fruit d'això, el Rei es veié obligat a deixar el país i el 14 d'abril es proclamava la República.

El vilanoví Francesc Macià es convertí en el president, primer de la República Catalana i després del govern de la Generalitat de Catalunya. La seva mort el dia de Nadal de 1933 esdevingué una gran manifestació popular de dol. Lluís Companys es convertí en nou president. L'alcalde de Vilanova i la Geltrú Antoni Escofet i el consistori foren destituïts arrel dels fets revolucionaris del 6 d'octubre de 1934. La ciutat fou objecte d'enfrontaments armats, morts i fins i tot un desembarcament militar. La situació política es restablí amb el triomf del Front Popular a les eleccions del 16 de febrer de 1936. El 18 de juliol s'inicià l'aixecament militar encapçalat pel general Francisco Franco que dividí el país i l'abocà a tres anys de guerra civil. La guerra i la postguerra estigueren

carregades de mancances i misèries. A les desgràcies del front calia afegir-hi els bombardeigs, la por i la gana de la rereguarda. El vespre del 21 de gener de 1939 les tropes feixistes del Cuerpo del Ejército Marroquí del general Yagüe ocuparen Vilanova i la Geltrú. El 1 d'abril es signava a Burgos el darrer ban de guerra: “vencido y desarmado el ejército rojo (...)”. S'obria una etapa de reconstrucció, però també de represàlies, presó, exili i repressió imposada pel nou règim franquista. El militar retirat Santiago Diaz Moyano es convertí en el primer alcalde del franquisme. En un clima de racionament, restriccions elèctriques i auxili social, el 15 d'octubre de 1940 era afusellat el president de la Generalitat Lluís Companys. Eduard Pascual i Manuel Navarro ocuparen successivament les alcaldies del primer franquisme.

En el camp econòmic la constitució el 1924 de l'empresa de ciment blanc Griffi significà una iniciativa industrial innovadora impulsada per socis i capital local. El mateix any el Banc de Vilanova feia suspensió de pagaments i era absorbit pel Banco Urquijo Catalan. A finals dels anys vint s'instal·là l'empresa La Calibradora Mecanica de capital suís i s'inaugurà el Pantà de Foix. En iniciar-se la dècada dels trenta es constituí la fàbrica de filats de Josep Font Vilaseca i la Caixa de Pensions absorbí la Caixa de Vilanova. Durant la guerra bona part de les empreses foren confiscades i col·lectivitzades, i moltes d'elles convertides en indústries de guerra. El migdia del 21 de gener de 1939 la fàbrica Pirelli fou dinamitada pels republicans en retirada. Els indicadors econòmics de la República trigarien molts anys a recuperar-se.

La ciutat vibrà amb la visita que el 1924 va fer el Rei d'Itàlia Victor Manuel III amb motiu de la inauguració de la nova rambla Pirelli. El 1929 es va celebrar a l'Ateneu la III Exposició d'Art del Penedès. A l'equador dels trenta s'autoritza l'emissió de Ràdio Vilanova impulsada per J.M. Cucurella. Després de la guerra s'inaugurà el nou mercat iniciat el 1935 amb el llegat testamentari de Soler i Carbonell i sota el projecte de l'arquitecte Miró i Guibernau. El 1942

reapareixia el diari local sota el control del Movimiento i amb una nova capçalera, *Villanueva y Geltrú*.

DEL DALTABAIX A L'ESPERANÇA (1924-1936)

El febrer de 1923 i després de no pocs sacrificis s'inaugurava el nou camp d'esports de l'Associació d'Alumnes Obrers de l'Escola Industrial. L'Associació havia modificat l'antic lema de "Cultura" i adoptava ara el de "Cultura integral". De la qüestió se'n feia ressò el *Diario de Villanueva* uns mesos abans, tal com detalla l'edició del 7 de desembre: "tras muchos esfuerzos, una institución cultural, la asociación de Alumnos de la Escuela Industrial de esta villa, ha llevado a cabo por fin, la adquisición de un espléndido campo de *sports*, tan necesario, indispensable ya en todas las poblaciones de mediana importancia".

El setembre de 1923 s'estrenava el nou govern sota la fórmula d'un directori militar encapçalat per Primo de Rivera. Un context de dictadura que gens afavoriria les aspiracions de les institucions culturals i educatives en general i de l'Escola Superior d'Indústries de Vilanova i la Geltrú en particular. Les coses anirien malament i en moments crítics es va arribar a qüestionar la pròpia continuïtat del centre educatiu. La institució aconseguí de subsistir, però la qualitat i el ventall dels ensenyaments impartits se'n va ressentir de manera important.

Coincidint amb la imposició d'un nou ordre polític Manuel Riquelme i Leopold Crusat renunciaren als càrrecs de director i secretari, respectivament. Aquest darrer fou traslladat a l'Escola de Terrassa en virtut d'una Reial Ordre del 29 d'octubre. La renúncia irrevocable de Riquelme quedà registrada a l'acta de la Junta de Professors celebrada el 15 de setembre. El 3 de gener de l'any següent Pau J. Riera presidia la junta de professors en qualitat de director accidental. El

nou home fort del Patronat Local de Formació Professional de Vilanova i la Geltrú, en connivència amb el nou règim, seria el monàrquic José Grau i Solanes. Tot plegat agafaria un to més agre i crispat i, com a exemple d'això, només cal dir que amb motiu d'una protesta estudiantil, un oficial militar de la caserna vilanovina va entrar al recinte de l'Escola de la plaça de la Vila muntat a cavall, a semblança de com va fer-ho el general Pavia al Congrés de Diputats per acabar amb la Primera República.

Virella constata que alguns professors de ideologia catalanista hagueren de marxar de l'Escola. L'esforç de molts anys se n'anava en orris. Així ho expressa el mateix autor en el text del programa de Festa Major de 1977: "A rel de l'adveniment de la Dictadura del general Primo de Rivera es constituí una Comissió Reorganitzadora de l'Ensenyança Tècnica i l'Escola de Vilanova, que era la tercera d'Espanya en quant a matrícula i la quarta pel nombre de títols expedits, corria un seriós perill de perdre's en l'enrenou de la reforma projectada".

Precisament, l'Escola havia aconseguit recuperar el nivell de matriculats després de la davallada de 1921, provocada segons el *Butlletí dels Alumnes Obrers* de març de 1925 per l'assumpte del Marroc. En els anys següents, immediatament anteriors a la reforma de l'ensenyament tècnic, el nombre de matriculats tornaria a incrementar-se i a consolidar-se en xifres normals i estables. Dels 329 alumnes matriculats el 1920, la xifra davallà fins els 269 l'any següent. El 1922 el número es recuperaria amb 296 matriculats i un any més tard la quantitat arribaria als 313.

Enmig d'unes expectatives més aviat fosques el novembre de 1923 veia la llum el primer número del *Butlletí de l'Associació d'Alumnes Obrers de l'Escola Industrial de Vilanova i la Geltrú*. Encapçalava aquell primer número una carta autògrafa del Marquès de Carulla, Rector de la Universitat de Barcelona que moriria el mes d'octubre. La carta anava dirigida al president de l'Associació Vicenç Virella.

Per aquelles dates feia set anys que s'havia constituït l'Associació amb un contingent inicial de 64 socis numeraris i 25 de protectors. En aquell moment s'arribava als 355 i 315 associats, respectivament. Manuel Riquelme i Leopold Crusat gaudien encara del títol de presidents honoraris de l'Associació.

El Butlletí naixia amb la voluntat de ser un òrgan de comunicació entre l'entitat i els associats. Es tractava de fer-se ressò de les activitats i constituir-se en tribuna de divulgació de temàtica cultural i científica. En aquest sentit així ho manifestava en el primer número: "Programa?. El de l'Associació, que s'enclou sintèticament en dues paraules: CULTURA POPULAR".

El Butlletí alternaria amb èxit articles de divulgació científica d'actualitat i tota mena de col·laboracions literàries. Intervingueren homes de lletres com Ricard Vives o J. A. Ricart Forment i altres plomes il·lustres com Amador Romaní. Així mateix, es feien recensions de les conferències organitzades preferentment de temàtica industrial, musical, artística o literària. Cal assenyalar que en determinats moments de la seva singladura, el contingut artístic i literari del Butlletí tenia un caràcter permanent i prioritari, elements que el convertiren en una publicació de difusió artístic-cultural de primer ordre que recordava iniciatives similars de l'època com *Prisma*. El Butlletí, però, mantenia sempre una secció dedicada a les notícies que afectaven als seus associats, professors de l'Escola i familiars, informant de naixements, casaments o necrològiques.

Però bufaven vents de tempesta, i l'any 1924 es constituïa a Madrid la comissió reorganitzadora de l'ensenyament tècnic. Les reformes projectades posaven en perill la continuïtat del centre o, si més no, de bona part dels estudis que s'hi feien.

Aviat s'inicià la reacció. Així, el 21 de juny 1924 Vicenç Virella i Jacas en representació de l'Associació dels Alumnes Obrers adreçà una nota al president de la comissió sota el títol prou eloqüent de "Per l'Escola Industrial i per Vilanova". El text fou publicat prèviament al Butlletí de maig i en ell s'hi feia

una proposta alternativa de pla de preparació tècnica pels alumnes. La seva demanda, convertida en súplica, feia referència als punts següents: manteniment dels quatre peritatges, ampliació dels estudis a altres especialitats com: enginyers tèxtils, directores d'indústries, mestre de taller mecànic i electricista..., i ampliació d'ensenyaments nocturns per obrers. En aquest camp específic es posava èmfasi en els apartats d'ensenyament per aprenents i en un curs de perfeccionament per obrers oficials. En el primer cas es reclamaven les especialitats de fuster d'obres, fuster modelista, ebenista, serraller d'obres i serraller mecànic, preveient un pla de quinze hores, de dilluns a divendres i de sis a nou de la tarda. Per això es demanava el condicionament dels tallers i un professorat adient.

En el segon cas, i pel curs de perfeccionament per obrers oficials es requerien les especialitats de muntador mecànic, muntador electricista, pràctic tèxtil, pràctic filador de cotó i mecànic ferroviari, d'acord amb les conveniències de la indústria i l'experiència dels matriculats. Es tractava d'un pla de deu hores setmanals de caràcter més teòric. Al text s'hi adjuntava un detallat pla d'estudis per cadascuna de les especialitats demanades. També es sol·licitaven beques pels obrers amb voluntat de instrucció.

El model proposat d'ensenyament estaria articulat pels mateixos professors de les classes diürnes, la mateixa direcció de l'Escola i el mateix patronat d'acord amb el RD de 13 de setembre de 1904. El patronat era format per l'alcalde, un vocal representant de cadascuna de les entitats culturals de la vila, un vocal representant de cada un dels industrials protectors, dos representants dels alumnes i el director i el secretari de l'Escola.

La mitjana anual actual era de 300 alumnes i es preveia amb el nou programa un increment del 50 %. Les explicacions annexes eren prou concloents: "Podemos citar infinidad de casos, en que jóvenes de humilde origen, salidos de nuestra Escuela, ocupan en la actualidad elevadísimos cargos en importantes Compañías, entre ellos, el Subdirector y varios altos empleados de la Catalana

de Gas y Electricidad ,de Barcelona; directores de sección de Riegos y Fuerzas del Ebro, Maquinista Terrestre y Marítima, e infinidad de Técnicos en fabricas y talleres de menor importància industrial”. També es feia notar el notable contingent de professors i de mestres de taller que es dedicaven a l’ensenyament en aquesta o en altres escoles. I acabava dient: “En el deseo de que el programa indicado por ésta Asociación merezca benévola acogida de la Comisión Reorganizadora de la Enseñanza Técnica, y de que tengan en cuenta nuestras razones para que en ésta villa subsista la Escuela Industrial”.

En el segon *Butlletí de l’Associació ...* editat mesos més tard s’insistiria en la defensa i el manteniment de l’ensenyament per a obrers: “l’obrer que assisteix a aquestes classes, millora en tots els conceptes, fins el tracte, l’expressió habitual del mateix, sofreix un canvi, d’un faisó tal i en tal sentit veritablement de progrés, que no ho sabríem comprendre sinó tinguèssim, com a prova convincent, els resultats de les classes que amb èxit es donen a la nostra Escola Industrial”.

L’Associació d’Alumnes Obrers escollí aviat nova junta amb Vicenç Virella com a president, Gabriel Juliachs com a sots-president i Antoni Castells de secretari, entre altres càrrecs.

Fou, però, amb la promulgació del decret llei de 31 d’octubre de 1924 que s’aprovà l’estatut de l’ensenyament industrial que, segons Jordi Garriga, definia millor les facultats de cada titulació. Així mateix, les escoles industrials passaren del Ministeri d’Instrucció Pública a dependre del Ministeri de Treball i Previsió. Aquella reforma i el pla de reorganització comportaren la supressió definitiva dels ensenyaments de peritatge en algunes Escoles, entre elles la de Vilanova i la Geltrú. Allò que tant s’havia temut havia passat de debò, i ara, l’Escola vilanovina perdria els cobejats estudis superiors de peritatge.

Malgrat tot, la gent de l’Escola, l’Ajuntament, institucions, entitats i els ciutadans en general lluitarien fins el final per evitar-ho. Per aquesta raó el 25 de juliol es convocà una reunió a l’Ajuntament per expressar la preocupació davant

l'alcaldia. D'aquesta trobada n'informava el *Diario de Villanueva* del 26 de juliol sota el títol de "En defensa de nuestra Escuela Industrial" on s'exposaven els acords i l'esperit de "la reunión magna de las fuerzas vivas de esta villa para tomar acuerdos con respecto a los proyectos de reforma de la Escuela Industrial de esta villa". El diari local s'alineava clarament al costat de les tesis de defensa de l'Escola vilanovina amb arguments singulars com aquest: "un centro instructivo que, además de fomentar la cultura patria, es una excelente institución donde los hijos de las clases humildes tienen medios para escalar posiciones". La reunió a l'Ajuntament fou presidida per l'alcalde Rafael Pollés que, en qualitat de president del Patronat de l'Escola, havia convocat a aquesta i altres institucions. Intervingueren el Sr. Riera com a director de l'Escola i el Sr. Virella en representació de l'Associació d'Alumnes Obrers. Així mateix, foren prou significatives les paraules del comandant militar de la vila Luis Vázquez del Valle anunciant l'autorització del Capità General per destinar alguns soldats a les classes nocturnes de l'Escola. També hi havia representants de diferents entitats: Biblioteca-Museu Balaguer, Ateneu, Foment de Treball, Associació d'Alumnes Obrers, La Unió Vilanovina, l'Orfeó Vilanoví, la Cambra de la Propietat Urbana, el Sindicat Agrícola, diverses cooperatives, Gremi de Pescadors, Comunitat de Regants, Banc de Vilanova, la Pirelli, cal Marquès, ca l'Escoda, Fàbrica de Mar, fàbrica de la Rambla, Bach, La Paperera, Tallers Tomàs, les companyies de l'aigua, Griffi, els mitjans *Diari de Vilanova*, *La Defensa*, *Democràcia*, i altres empreses i associacions.

Cal constatar que en poques ocasions l'heterogeni mosaic de la societat local s'havia manifestat amb tanta unanimitat com en aquella ocasió ho va fer en defensa de l'Escola Industrial. Es reivindicà l'Escola com un patrimoni cultural equiparable a la Biblioteca-Museu Balaguer, l'Ateneu o el Col·legi Samà. Es presentaren uns gràfics estadístics elaborats pel Instituto Geográfico y Estadístico corresponents a les tretze escoles superiors del país on es constata l'avantatjosa

i privilegiada situació comparativa del centre vilanoví.

A petició de Vicenç Virella es facultà a la junta del patronat per la creació d'una comissió que es traslladés a Madrid per negociar la continuïtat dels estudis superiors. També, i per acord dels presents, s'envià un telefonema al president del Directori Militar, al subsecretari del Ministeri de Treball i al marquès de Magaz amb aquest missatge: “Reunidos todos los elementos económicos, industriales, culturales de la villa junto con representantes y autoridades, acuerdan por unanimidad absoluta conveniencia mantenimiento peritaje en la Escuela Industrial Villanovesa”.

De fet, segons informava el *Diario* no tant sols es pretenia la continuïtat de les especialitats pròpies sinó que es demanava l'ampliació d'aquestes: “va acordar-se fer tots els treballs possibles per al manteniment de l'Escola tal com és actualment i si pogués ésser, ampliant el seu ensenyament a altres especialitats, i per unanimitat, facultar a la Junta del Patronat de l'Escola el nomenament d'una Comissió per anar a Madrid a gestionar l'assumpte”.

Des del *Butlletí de l'Associació d'Alumnes Obrers* s'encapçalava la campanya d'oposició tal com ho demostra aquest text corresponent al número de juliol de 1924: “l'Escola de Vilanova, no és com altres institucions que sense respondre a veritables necessitats foren creades solsament per caprici de personatges influents per tal d'afavorir la localitat a la qual devien la seva representació. L'Escola de Vilanova, és el fruit madur d'aquell arbre humil que començant per ésser un Centro Instructivo, essent després una Escola d'Arts i Oficis, és avui l'Escola Industrial, espill on el legislador s'hi ha emmirallat per a crear-ne d'altres”.

Aprofitem per recordar que la nova Escola de Linares prengué com a model la de Vilanova, o que el marquès de Carulla –Rector de la Universitat de Barcelona–, havia atorgat a l'Escola Industrial de Vilanova i la Geltrú el títol honorífic de filla predilecte del seu districte universitari.

Seguia el text: “No podem creure tampoc, que la supressió dels peritatges de l’Escola de Vilanova obeeixi a l’interès d’afavorir a determinada institució docent. Nosaltres no mirem mai les qüestions tan arran de terra. Era el nostre deure dir ço que havem dit; ara, els vilanovins tenen la paraula”.

En l’edició del 29 de juliol el *Diario* tornava a l’atac amb el titular “La Escuela Superior Industrial. Debe mantenerse a toda costa”, on s’hi remarcava que en els darrers anys l’Escola es trobava en el tercer lloc entre les de la seva categoria respecte al nombre d’alumnes matriculats, i en quarta posició en quan a nombre de títols expedits. Incorporava també altres arguments de caràcter local prou rellevants: “Los peritajes són una necesidad en esta villa, que cuenta con la primera y más vasta instalación fabril española para producción de material eléctrico, y con uno de los más amplios talleres mecánicos, el de la Compañía de los ferrocarriles de MZA; además de importantes y variadas industrias, manufactureras principalmente”.

Així mateix, es feia repàs dels anteriors intents de suprimir els estudis tècnics a l’Escola local i, concretament, d’aquell que promogué el Ministerio de Instrucción Pública y Bellas Artes a proposta del Consejo de Instrucción Pública. Un intent que fou frustrat gràcies a les gestions encapçalades pel industrial Manuel Marquès, aleshores vocal del Patronat.

Amb l’estatut de 31 d’octubre les escoles de peritatge d’arreu de l’Estat quedaren definitivament reduïdes a nou. Es decidí, això sí, que aquells que haguessin iniciat els ensenyaments els poguessin continuar. L’Escola Industrial de Vilanova i la Geltrú perdia els ensenyaments superiors i quedava relegada a Escola Elemental. D’això se’n ressentí el nombre de matriculats que passaren de 560 alumnes el curs 1924-1925, a 240 el 1926-1927 segons informacions extretes de les memòries anuals.

Paral·lelament, i paradoxalment, una Reial Ordre promulgada en aquelles dates determinava les facultats professionals dels pèrits industrials. Centrats en l’article

35, ens deia: “Los Peritos Industriales tendrán además, las facultades propias de los Ingenieros Industriales, limitadas a las industrias o instalaciones mecánicas, químicas o eléctricas cuya potencia instalada no exceda de 100 HP, la tensión de 15.000 voltios y su personal de 100 obreros o contramaestres”. Aquella definició seria vàlida durant pràcticament mig segle i afectada per molt poques modificacions.

El *Butlletí de l'Associació d'Alumnes Obrers* de setembre de 1924 reproduïa els estatuts reformats de l'entitat. Estaven redactats en castellà en virtut dels efectes de la dictadura d'en Primo de Rivera. Per la part que aquí ens interessa, ens quedem amb l'article primer: “La Asociación de Alumnos Obreros de la Escuela Industrial de Villanueva y Geltrú, tendrá por objeto tender al mejoramiento de la cultura general y técnica de los asociados y de la clase obrera de la localidad, valiéndose para ello de los medios conducentes a éste fin, como cursos, conferencias, veladas, visitas, excursiones, deportes, etc. Siendo exclusiva y esencialmente cultural la finalidad de la Asociación, no puede la Junta Directiva ni los socios realizar, en nombre y representación de la misma, actos públicos de significación política o religiosa”.

La seu social continuaria ubicada “provisionalment” al local de l'Ateneu. Ja hem repetit que els lligams entre Ateneu, Associació i Escola eren sòlids i nombrosos. Com hem vist, les cartes, al·legacions, arguments i justificacions per evitar la pèrdua dels estudis superiors es multiplicaren des d'institucions i entitats. Allò suposaria un desplegament d'informació considerable.

D'aquells textos de suport destaquem una mena de carta de presentació del propi centre datada el 1 de setembre 1924 i dipositada al lligall 2726 de l'Arxiu Històric. L'acompanyen tres gràfics estadístics de matrícules, alumnes i títols expedits entre 1916 i 1921 i un comparatiu amb altres ciutats com Terrassa, Gijón , Béjar, Linares, Vigo, Jaén, Cartagena, Santander, Madrid, València, Vigo, Alcoi i Las Palmas. Les dades estaven extretes del *Anuario Geográfico y*

Estadístico. Pel seu interès, transcrivim la carta íntegrament i textualment on es repassen alguns aspectes històrics del centre i reflexions curioses i rellevants:

Por transformación de la única Escuela oficial de Artes y Oficios existente en el Principado, tuvo su fundación en virtud de R.D. de 17 agosto 1901. Se cursan los peritajes de Química, Electricista, Mecánico y Manufacturerero. El local es propiedad del Ayuntamiento, con una superficie de 2098 metros cuadrados. No ha recibido jamás subvención alguna extraordinaria para ampliar y hacer obras reforma del local. Cuenta con abundante material para todos los peritajes. Existe proyecto de construcción de nueva Escuela, para cuyo fin el Ayuntamiento además de ceder el terreno necesario ofrecia invertir un capital efectivo de más de 40.000 pesetas que posee en láminas de la Deuda destinadas a Instrucción pública. La importancia de la escuela queda evidenciada examinando el gráfico publicado por el Instituto Geográfico y Estadístico y por el Ministerio del Trabajo, del que resulta que la Escuela Industrial de esta villa ocupa un lugar preeminente entre sus similares. Ha servido de modelo por el propio Estado cuando se creó la Escuela de Linares. Los alumnos de la Escuela obtienen importantes cargos en la Industria de nuestra patria. Se dan clases nocturnas a obreros y subvencionadas por el Ayuntamiento, Mancomunidad y fabricantes de la población. En todos los certámenes que han concurrido los obreros de la Escuela han obtenido el primer premio. El Ayuntamiento tiene establecida una beca para el estudio de un hijo de obrero. Villanueva y Geltrú, es una población eminentemente obrera. Cuenta con grandes fábricas de hilados y tejidos, además existe la importante de hilos y cables eléctricos, conocida en toda España, cuyo nombre es Pirelli. Tiene además la Compañía de ferrocarriles de M.Z.A. un gran deposito de máquinas y talleres de carpintería y pintura. Existen un sin número de industrias varias, que atestiguan la importancia productiva de Villanueva y que demuestran la necesidad de que continuen los peritajes. Han obtenido título de peritaje un importante número de hijos de obreros, escalando muchos de ellos sitios preminentes en la vida industrial española, y que en otro caso, por falta de medios hubieran quedado confundidos en la gran masa obrera. Además hoy día existen igualmente alumnos de padres obreros que de cesar la actuación de la Escuela en la forma actual, quedarían huérfanos de medios para terminar sus estudios, pues a diferencia de los hijos de los propietarios y potentados, no podrían los padres hacer continuar sus estudios. Es evidente pues que en el último e improbable caso que se mermase el funcionamiento y manera de ser de la Escuela tendría que respetarse cuando menos a que terminasen sus estudios los alumnos que ya han comenzado su peritaje, pues tienen derechos adquiridos que en caso contrario se les irrogaría un notable perjuicio.

El text repassa fidelment la simbiosi que s'establia entre el centre d'ensenyament tècnic i la Vilanova industrial del primer quart de segle, alhora que destaca el paper de l'Escola per facilitar l'accés de les classes obreres als estudis superiors.

El febrer de 1925 era l'Associació d'Alumnes Obrers qui, a través del seu butlletí, feia valoració del decret llei del 31 d'octubre que havia fracturat la capacitat educativa de l'Escola. Hi subratllava els punts de coincidència entre les aspiracions de l'Escola i el decret. Aquest darrer estava d'acord amb la voluntat de reorganitzar l'ensenyament tècnic, tot i que, segons el redactor del butlletí, "no s'hi defineix ben concretament la diferència entre escoles d'aprenents i les d'arts i oficis". I tot seguit afegia: "les escoles d'aprenentatge deuriem crear-se en les regions, províncies o localitats on la gran indústria estigui més desenrotllada, a fi de formar el personal obrer i capacitar-lo per a les necessitats de la mateixa.

Les escoles d'arts i oficis poden estendre's per tota la nació per a formar els obrers de les indústries petites (...) Lo que l'Estatut d'ensenyament industrial es proposa regular, són: les escoles d'obriers i pèrits per a la gran indústria, d'arts i oficis i Escoles d'Enginyers industrials".

El text demanava que fos respectada la continuïtat dels estudis superiors de Vilanova i la Geltrú amb els reiterats arguments de la tradició industrial de la ciutat, citant els exemples singulars de la fàbrica de la Rambla i Pirelli, i apel·lant a la comparació respecte el manteniment de l'Escola de Terrassa.

En un àmbit més irrellevant, per aquelles dates l'Associació d'Alumnes Obrers redactava el reglament de la secció esportiva de l'entitat, sota el propòsit esmentat en l'article primer: "La finalidad de ésta Sección es practicar y cultivar los deportes en general, para poder disfrutar de unos momentos de distracción al mismo tiempo que de cultura física, alternando con el estudio".

Tot l'enrenou que va suposar la reforma de l'ensenyament tècnic i el clima d'expectació i interinitat que va comportar semblava no afectar les classes nocturnes de perfeccionament obrer segons posava de relleu el *Butlletí dels*

Alumnes Obrers de juny de 1925: “malgrat la interinitat amb que es desenrotllen avui tots aquests estudis, esperant amb impaciència la implantació del nou Estatut d’ensenyament industrial, restem satisfets de la tasca portada a terme en el curs passat”. Es remarcava la modèstia dels recursos disponibles, l’elevat nombre d’alumnes matriculats i es felicitaven per la disminució dels exclosos en virtut de la falta d’assistència a les classes. Tot plegat es resumia en un lema significatiu: “fe i entusiasme”. I acabava dient: “llàstima que no puguin donar-se les classes amb l’amplitud que requereixen i estimular amb ço que fos factible als alumnes. Quina tasca cultural més ferma podria fer-se a Vilanova !”.

El 16 de juny de 1925 moria Francesc d’A. Suñé i Bolet, personatge emblemàtic de l’Escola Industrial. Era Mestre de taller i soci honorari de l’Associació d’Alumnes Obrers. També formava part de l’Ateneu, La Unió Vilanovesa, de la Junta Consultiva de la Biblioteca-Museu Balaguer, de la Junta de la Cambra de la Propietat, i havia estat regidor-síndic de l’Ajuntament, entre altres funcions. Suñé era sogre de l’eminent arqueòleg de Capellades Amador Romaní.

L’octubre el butlletí dels “Alumnos” recollia la notícia de la publicació del reglament provisional per l’aplicació de l’estatut de l’ensenyament industrial. S’hi deia: “encarece a los directores y claustros de profesores de las escuelas industriales la apremiante necesidad de que dediquen todos sus esfuerzos a establecer las enseñanzas elementales y las de maestros obreros en forma que sea de verdadera utilidad para los trabajadores de la localidad, sin perjuicio para las enseñanzas de peritos industriales en las escuelas en que éstas subsistan, pero sin olvidar que las primeras deben beneficiar a un número de ciudadanos muy superior y más necesitado de instrucción que el grupo que ha de beneficiarse de los segundos”.

Com a reacció immediata a aquell reglament, la Junta de l’Associació en data de 28 d’octubre de 1925 adreçà una carta signada pel president Vicenç Virella al Subsecretari del Ministeri de Treball, a efectes de poder incloure en el pla

d'ensenyaments de l'Escola de Vilanova i la Geltrú els estudis d'aprenentatge i perfeccionament obrer de la indústria tèxtil no previst en el nou estatut: "la no inclusión del Maestro Textil ocasiona una gran perdida a la juventud estudiosa, como también a la industria téxtil local, tan necesitada de personal obrero y técnico capacitado, para conseguir su máximo desarrollo y perfeccionamiento".

El *Diario* del 3 de novembre publicava l'anunci oficial de *La Gaceta* on s'indicava que els alumnes afectats per la publicació del reglament del 6 d'octubre amb assignatures pendents del primer curs del pla antic, podrien matricular-se d'assignatures de cursos posteriors d'acord amb el mateix pla.

Mentre, l'Escola Elemental seguia el seu curs, igual que continuaven les classes de perfeccionament obrer que tant havien prestigiat l'Escola Industrial, ara en temps de decadència. Els estudis elementals eren compatibles amb els horaris de treball i s'impartien de dotze a una del migdia i de les sis a les set del vespre. La matrícula pujava a vint-i-cinc pessetes tal com establia el reglament del 10 d'octubre. Un reglament que contemplava dos models: l'aprenentatge i perfeccionament professional per obrers; i els estudis de peritatges especialitzats, per la formació de personal tècnic, perfectes auxiliars dels enginyers industrials i caps directors de la indústria, en paraules del propi reglament.

L'Escola vilanovina integrava les tres fases de formació: la preparació per l'aprenentatge, l'aprenentatge, i el perfeccionament obrer. Aquesta darrera opció era dirigida a oficials mecànics, oficials electricistes, maquinistes i químics.

L'ingrés a l'Escola es podia fer a partir dels deu anys amb un examen previ i el pagament de deu pessetes per sufragar les pràctiques.

El programa d'activitats fou molt criticat per la seva extensió i pel fet que el reglament no preveia que les classes per obrers de més de 14 anys es fessin en horaris compatibles amb la jornada laboral. El Reglament contemplava, això sí, la futura creació d'una Junta Local que organitzés els estudis d'acord amb les necessitats particulars de cada població, fet que ajudaria a adaptar les possibles

deficiències.

En aquest sentit, el butlletí dels “Alumnos” del mes de novembre era prou explícit: “demanem i esperem la prompta creació de la dita Junta per acabar d’una vegada amb l’estat d’anormalitat que passa nostra volguda Escola Industrial”.

El 15 de desembre Juli Ferrer era nomenat nou president de l’Associació d’Alumnes, mentre que Gabriel Juliachs i Antoni Castells continuaven com a sots-president i secretari, respectivament. L’anterior president Vicenç Virella ocuparia ara el càrrec de tresorer.

A començaments de 1926 es nomenaren els nous càrrecs directius de l’Escola Industrial, acabant així amb un llarg període d’interinitat. Josep Pizà i Xatart i Manuel Tous i Bertran es convertiren en director i secretari respectivament.

Malauradament, la manca de professorat provocada per la desaparició de l’Escola Superior, limità l’ensenyament nocturn per a obrers, especialment a partir de 1926. Per poder fer front a la demanda real el programa es reduí únicament a dues conferències mensuals sobre diferents disciplines: Aritmètica i Geometria, Ampliació de matemàtiques, Elements de mecànica, Física i Química, Mecànica aplicada, Eletrotècnia, Tecnologia i pràctiques de Taller, Dibuix lineal, Dibuix artístic, Teoria de teixits, Filatura de cotó i Ferrocarrils. Responsables, professors i alumnes mostraren la seva disconformitat, però els ensenyaments normals no es restabliren fins l’octubre de 1927.

També es formularen queixes sobre el retard en iniciar les classes i així es manifestà des del Butlletí dels Alumnes: “lamentem el temps perdut, perquè de la manera que ara vol fer-se també hauria pogut començar-se normalment el curs”. En qualsevol cas, un programa forçat i una evident desorganització eren el símptomes més clars de que la desaparició dels estudis superiors estava arrossegant els ensenyaments elementals i també els de perfeccionament obrer. Aquella fórmula de improvisació i de política de pedaç, desvirtuava l’esperit

original d'aquella mena d'estudis d'orientació eminentment pràctica i molt desitjats per un sector de la classe obrera.

La reacció, però, no es va fer esperar i, un cop més, la tribuna del butlletí de l'Associació esdevingué el vehicle de les critiques: “resultat de certa desorientació que s'ha pogut observar des de principi de curs, en l'organització de l'ensenyament per obrers a la nostra Escola Industrial, ha estat el de convertir les classes de nit en conferències quinzenals, l'eficàcia de les quals no creiem sigui molt gran”. Es permeteren de fer una proposta alternativa i, alhora, lloaven altres èpoques en aquests termes: “nosaltres, que sabem l'organització de les Escoles d'Arts i Oficis i que enyorem de debò aquella antiga Escola que va funcionar a la Rambla”. En definitiva, per reconduir aquella situació s'apel·lava: “al historial de l'Escola, la compenetració espiritual que sempre ha existit entre el Professorat i els alumnes obrers, i l'amor que aquests han sentit i senten pels seus professors”. Com es pot veure, un ambient de conciliació absolut.

Paral·lelament, es constituí la Junta Local d'Ensenyament Industrial per la que foren nomenats els diputats Pau Alegre i Josep Grau en representació de la Diputació Provincial i els regidors Julià Mansilla, Enric Amat i Eduard Mir en representació de l'Ajuntament.

L'Escola estava mancada de diners, per això calien ajuts i subvencions, per pagar els professors, pels tallers i laboratoris, per manteniment de infraestructures o..., per anar de viatge d'estudis. Això darrer, però, no sempre sortia bé. A finals d'any, el propi Rei, a través del Ministeri de Treball, desestimava la petició de subvenció feta per l'Associació d'Alumnes Obrers a través de l'Ajuntament per finançar el viatge d'estudis a València segons es desprèn d'una carta del lligall 2726 de l'Arxiu.

El 26 de maig de 1926 Manuel Riquelme, antic director de l'Escola, donà una conferència a l'Ateneu sota el títol: “El nuevo Plan de Enseñanza Industrial: su aplicación a la Escuela de nuestra villa”. La personalitat del ponent i la temàtica

d'actualitat aixecaren una lògica expectació. L'antic catedràtic defensava que no n'hi havia prou en ser aprenent de taller, calia també passar per les aules de l'Escola. I aquest tema hi anava incorporada en gran mesura la responsabilitat el patró. Les conseqüències per a tothom tenien prou incentiu, atès que a partir de l'ensenyament elemental oficial es podia aconseguir el títol de perit amb tres anys més d'estudis. Així mateix, demanava la creació d'un sistema de beques estable per l'Escola Superior.

Mentre, la tasca de l'Associació d'Alumnes Obrers es consolidava també en l'aspecte econòmic, segons es desprèn de la informació publicada al Butlletí del juny de 1927: "conjuntament amb l'obra de cultura física, intel·lectual i artística que ha dut a cap l'Associació, ha realitzat una tasca d'afiançament econòmic veritablement notable. Té actualment pagat de l'import del Camp d'Esports la suma de ptes 10.000 i 5.562,50 d'interessos, i el valor en conjunt de les obres en el mateix realitzades ascendeix a ptes. 32.000". La Junta acordà l'emissió d'un emprèstit de 24.000 ptes. amb la garantia del Camp d'Esports.

Tampoc s'estaven de fer un comentari general sobre l'evolució de l'entitat: "L'Associació que en un principi fou integrada d'element obrer procedent de les aules de l'Escola Industrial, avui compta amb individus de tots els estaments i dels més oposats camps socials i polítics". Altres reflexions venien a contrapesar aquelles mostres d'autosatisfacció: "no sembla prou adient ni digne que la primera entitat cultural i esportiva de Vilanova hagi de seguir una trajectòria tan migrada i raquítica, vegetant sempre entre la vida i la mort". Finalment, i com sempre, es feia una entusiasta crida solidaria: "¡Per vosaltres mateixos els qui sentiu i estimeu la cultura i l'esport, per l'Associació d'Alumnes Obrers, per Vilanova, és necessari que complim tots com a homes i com a patricis!".

Antoni Castells i Güell fou elegit president dels "Alumnos" acompanyat entre altres de Gabriel Juliachs i Eduard Egea com a sots-president i secretari, respectivament.

L'octubre de 1927 es restabliren finalment els ensenyaments nocturns en la seva totalitat, segons l'acord de reforma adoptat el gener anterior i després d'una etapa de incertesa i decadència.

El 29 de març s'havia constituït la Junta d'Ensenyament Professional dirigida per Pizà, director del centre amb José Grau i Solanes com a secretari, Antoni Robert, Pau Alegre i Antoni Marimon.

L'11 d'agost de 1928 s'aprova per Reial Ordre el Estatuto de Formación Técnica Industrial proposat per Eduardo Aunós Pérez, ministre de Treball, Comerç i Industria. En virtut de la reforma les Escoles Industrials es convertiren en Centres de Formació Professional. Així mateix, la condició de pèrit derivà en les denominacions d'Auxiliar i de Tècnic Industrial en grau superior; la de Mestre Industrial o obrer en grau mig i la d'Oficial Industrial o obrer en el grau elemental.

Amb l'estatut de Formació Professional de desembre de 1928 i després d'una llarga i penosa travessa del desert, el centre vilanoví recuperà els estudis de grau superior amb la denominació de Escuela Superior y Elemental del Trabajo. Les gestions i els esforços de la gent de l'Escola, de l'Ajuntament i de moltes altres entitats i institucions no havien estat en va. Ara, l'Escola de Vilanova i la Geltrú tornava a adoptar el caràcter d'Escola Superior, un títol que mai hauria d'haver perdut.

Inicialment, únicament li fou reconeguda l'especialitat de mecànica, mentre que el tradicional títol de pèrit es convertiria en la nova denominació de Tècnic industrial. Així, doncs, els títols atorgats pel centre reconstituït foren els de Tècnic Industrial Mecànic, Oficial i Mestre Industrial.

L'Estatut de 1928 també possibilità la creació a l'Escola de Vilanova i la Geltrú d'una oficina-Laboratori d'orientació i selecció professional. A l'Escola Elemental s'hi cursaven els graus de pre-aprenentatge i títols d'Oficial industrial i de Mestre industrial. Els títols impartits a l'Escola Superior eren els d'Auxiliar

industrial, Auxiliar d'Oficina tècnica i Tècnic Industrial Mecànic. Els requisits i continguts de cadascun dels ensenyaments per l'Escola elemental són els que s'apunten tot seguit.

L'accés a l'escola de pre-aprenentatge es podia fer a partir dels onze anys, mentre que pels estudis d'Oficial industrial l'edat mínima era de tretze anys previ examen de l'oficina-laboratori d'orientació i selecció professional. S'hi podien cursar les especialitats de mecànic, calderer, fuster, electricista muntador, fogoner-maquinista, filador i teixidor. Els ensenyaments de Mestre industrial, per la seva part, exigien l'ingrés a partir dels quinze anys i calia haver aprovat les matèries del grau d'Oficial. Per poder cursar els estudis de l'Escola Superior de Treball calia tenir els catorze anys i haver aprovat el període preparatori o haver presentat el certificat de Mestre obrer.

Amb dos cursos aprovats s'obtenia el títol d'Auxiliar industrial i amb un altre d'addicional el de Tècnic industrial, corresponent a l'antiga denominació de pèrit. Aquestes dades són aportades per Josep Mª Freixa al *Bosquejo* sobre l'Escola Industrial de Vilanova i la Geltrú.

D'acord amb la nova organització l'òrgan de representació bàsic de l'Escola era el Patronat Local de Formació Professional. Aquest es regia per una carta fundacional que determinava els representants que s'hi havien d'integrar. La carta fundacional corresponent al Patronat Local de Formació Professional de l'Escola Industrial de Vilanova i la Geltrú fou aprovada per la Direcció General de Corporacions amb data de 28 de novembre de 1929.

L'assignació de membres prevista era ben plural, incorporant un representant de les escoles nacionals de la localitat designat pel Rector de la Universitat de Barcelona, un diputat corporatiu o de la comissió permanent de la Diputació designat per aquesta, tres representants del municipi de Vilanova i la Geltrú designats per aquest, el director de l'Escola Superior de Treball com a vocal nat, el director –en cas de ser-hi– de l'Escola Elemental de Treball, el director o

l'encarregat de l'oficina d'orientació professional, un professor de l'Escola Superior de Treball designat pel claustre en representació de la Formació d'Auxiliars Industrials, un representant de la Cambra Industrial de Vilanova i la Geltrú, un patró i un obrer en representació de tots els comitès paritaris o de l'Associació Patronal i Obrera legalment constituïts, la ponència de cultura de la Diputació de Barcelona, un representant de l'Associació d'Alumnes Obrers, un altre de l'Associació de Pèrits Industrials i un altre en representació de totes les altres entitats culturals de la vila. El Patronat es podia ampliar amb “otras personas o entidades en las que, a juicio del Patronato, reunan relevantes méritos o vengan prestando su cooperación moral o material”.

La interpretació fidel d'aquella carta fundacional es posaria en exercici a conseqüència de la forçada recomposició dels Patronats Locals l'any 1939, poc després d'acabada la guerra civil.

Com hem vist, amb la represa dels estudis superiors, la única especialitat que es podia impartir al centre vilanoví era el de Tècnic industrial mecànic. Amb aquest caràcter d'exclusivitat i fins l'any 1932 en que s'amplià el títol a Tècnic electricista, el programa de la carrera quedava constituït per les següents disciplines: Mecànica aplicada i Tecnologia mecànica (resistència de materials, grafostàtica i construcció de màquines), Motors, Dibuix de projectes, Treballs de taller i pràctica i assaig de motors. El capítol d'assignatures voluntàries incloïa l'Anglès i Legislació especial i Organització i Direcció de tallers.

El febrer de 1928 un grup d'ex-alumnes titulats formalitzaren a sala d'actes de l'Ateneu la constitució de l'agrupació local de l'Associació de Pèrits Industrials de Catalunya sota el nom d'Associació de Vilanova i la Geltrú. En poc temps aparegueren diferents agrupacions territorials, que posteriorment es convertiren en demarcacions i que avui tenen l'estatut de col·legis autònoms. Com posa de manifest Jordi Garriga, la de Tarragona s'havia constituït el 1927, la de Girona ho faria el 1930 i a les Balears el 1931. El mateix any que la de Vilanova i la

Geltrú s'havien constituït les corporacions professionals de Córdoba, Gijón i Jaén. Segons De la Poza es tractava d'un grup fundacional de vint-i-cinc professionals del que en formaven part: "Pere Artigas i Xambó, Josep Maria Bultó i Marquès, Francesc Comas i Vila, Enric Cotet i Sanahuja, Antoni Escofet i Marcé, Enric Forgas i Pujades, Jaume Inglés i Isern, Miquel Alimbau i Daura, Manel Coll i Soler, Francesc Castany i Saladrigas, Ricard Demestre i Massó, Josep Maria Ferrer i Pi, Jaume Garriga i Sala, Jaume Matheu i Güell, Pere Mestres i Albet, Ramon Nolla i Pastor, Josep Roig i Montere, Pere Salvó i Saura, Francesc Vives i Sabaté, Frederic Serrano i Mora, Joaquim Mansilla del Toro, Joan Olivella i Lluch, Joan Rossell i Pascual, Joan Segalà i Ventosa i Miquel Salichs i Pascual". El mateix autor indica que el reconeixement de la creació d'aquesta agrupació a Vilanova i la Geltrú calia atribuir-la a l'esforç personal realitzat per Enric Forgas i Pujades.

La primera Junta Directiva, segons Virella, fou predidida per Pere Salvó i Saura, mestre del taller mecànic, actuant de secretari Jaume Inglés i Isern.

Per Josep Maria de la Poza els càrrecs de la primera junta directiva local es distribuïren, segons sembla, entre les mateixes persones que ja ocupaven llocs similars a la corporació de Barcelona. En els primers temps s'alternaren diferents presidents i coordinadors. Destacaven Francesc Vives i Manel Coll com a responsables de la part organitzativa i Francesc Castany i Pere Mestres com a veritables motors impulsors de la iniciativa.

De la Poza indica que per celebrar la notícia de l'autorització de l'Associació local els seus membres participaren amb una carrossa i un ball de màscares al Carnaval vilanoví d'aquell any. En els inicis l'entitat es reunia a la seu de l'Ateneu a la Rambla i, posteriorment, en un local del carrer de Sant Pere.

Temps a venir, quan l'associació es convertí en demarcació del Col·legi Oficial d'Enginyers Tècnics Industrials de Catalunya traslladaren la seu al nou edifici de l'Escola Industrial inaugurat el 1959.

A la reunió a l'Ateneu del 6 de maig de 1928 es va tractar de l'ingrés de l'Associació a la Federació Nacional de Madrid, demanar a l'Ateneu la utilització del seu local, i comunicar formalment a l'Ajuntament, al director de l'Escola i a altres entitats de la vila de la seva constitució oficial.

En una reunió del 3 de juny de 1928 actuava com a president Francesc Castany, responsable de les assignatures de Tecnologia tèxtil i Teoria de teixits.

Per aquelles mateixes èpoques apareix a Vilanova i la Geltrú la revista *Polítècnica* com a òrgan oficial de l'Associació de Pèrits Industrials per fer difusió de les seves activitats. Fou, com veiem, un moment de important reafirmació de la identitat professional i corporativa.

El 19 de març de 1930 es constituí el Patronat Local de Formació Professional presidit pel Dr. Josep Agell i Agell. Nascut al Masnou el 1882 era un professional de vàlua reconeguda en el món de la tècnica i a qui algú va qualificar, segons assenyala De la Poza, de “patriarca de la química industrial espanyola”. Ostentava notables distincions i la seva presència a Vilanova i la Geltrú enorgullia la seva gent i prestigiava el centre educatiu.

El 15 de novembre del mateix any, però, Josep Agell fou traslladat a l'Escola Industrial de Terrassa. El mateix succeí amb Pau J. Riera el 13 de febrer de l'any següent. Amb la pèrdua d'aquells dos valors de pes, ara la sort es girava contra l'Escola vilanovina. Segons Freixa, ambdues vacants foren substituïdes interinament per Joan Robert i Fort i Jaume Inglés i Isern, respectivament.

Mentre, els ensenyaments obrers continuaven amb penes i treballs, tot i que la recuperació dels ensenyaments superiors havia ajudat a la seva consolidació, creant l'efecte contrari dels anteriors anys de decadència. Sobre el particular ressenyem novament les paraules de Freixa al *Bosquejo*: “En 1929 con la reinstauración de las enseñanzas superiores, cobra nuevos bríos la enseñanza para obreros, organizando el patronato la Formación Mixta Libre en la que el obrero, aprendiz y oficial, estando sujeto a un horario de trabajo, acude por la

noche a la Escuela permitiéndole obtener el título de Oficial Industrial, en las mismas condiciones que en las clases diurnas”.

L'abril de 1929 Pere Mestres i Albet resultà elegit nou president de l'Associació d'Alumnes Obrers. Anys més tard seria nomenat Conseller de Sanitat i Obres Públiques del govern de la Generalitat de Catalunya. L'acompanyaven com a homes forts de la nova junta Gabriel Juliachs en qualitat de vice-president, Antoni Nicolau com a tresorer, Artur Planas com a comptador i Francesc Mestres com a secretari. El març de 1930 Joan Segalà i Ventosa ocuparia la vice-presidència.

La qüestió de les infraestructures i del nou local no s'aturava, i així ho testifiquen diversos documents del lligall 2727 de l'Arxiu Històric corresponents a l'estiu de 1930.

Josep Agell, president del Patronat de l'Escola Industrial, i d'acord amb l'alcaldia, demanava a l'arquitecte municipal l'elaboració d'un projecte de tallers per l'Escola amb extrema urgència i amb la finalitat de poder cursar una subvenció de 150.000 pessetes. El 8 d'agost es presentaren els plànols i el 25 del mateix mes ens consta que la Junta d'Emigració concedí la quantitat assenyalada.

Entrats els anys trenta les coses tornaven a rutllar. La dictadura de Primo de Rivera que tants estralls havia causat s'havia acabat, i ara es vivia una mena de moment polític de transició que afavorí l'esclat de moltes iniciatives culturals i acadèmiques. Els ensenyaments de perfeccionament obrer i l'Escola Elemental funcionaven a ple rendiment i l'Escola Superior, a falta de consolidar les especialitats que li havien estat manllevades, es recuperava amb força i optimisme. L'efervescència cultural es vivia no només als centres educatius sinó també al teixit associatiu de la vila. Aquell dinamisme fou reflectit de manera entusiasta per l'eminent artista penedesenc Josep Cañas, fill de Banyeres, qui en una entrevista transcrita per Xavier Garcia i Pujades deia, referint-se a la

Vilanova i la Geltrú dels anys trenta: “Allò de Vilanova, amb aquella Escola d’Arts i Oficis i tot l’ambient que hi havia, era com una ciutat del Renaixement”. No hi calem més paraules.

Amb la constitució del Patronat, la denominació secular d’Escola Industrial desapareixia oficialment en favor del de Centre de Formació Professional. D’això se’n parlava al Butlletí d’Alumnes Obrers de novembre de 1929: “Estem d’enhorabona. La nostra antiga Escola Industrial, refosa i adaptada als darrers canons de la nostra legislació industrial en la seva part d’ensenyament, apareix avui sota el nom de Centre de Formació Professional de Vilanova i la Geltrú”

Malgrat que el nou Centre aparcava l’antiga denominació el poble de Vilanova i la Geltrú mai li ha atorgat altre nom que el d’Escola Industrial o, encara millor, l’Escola, saltant-se tota mena de dictàmens, reglaments i reials ordres que marejaven i confonien aquells que no tenien un contacte directe amb la institució. Malgrat el canvi de denominacions oficials, la ciutadania local i la pròpia gent de la comunitat educativa atorgaren amb convenciment el títol inequívoc d’Escola Industrial. Un nom que havia arrelat amb força com tots els que provenen de la tradició popular, i que es consolidava per damunt de les conveniències i les circumstàncies històriques. Això es el mateix que havia passat durant molts anys quan hom parlava de “l’Ars” en clara referència a l’original Escola D’Arts i Oficis. Quelcom semblant havia passat també al llarg del segle XIX quan la majoria de les grans fàbriques cotoneres de la vila canviaven sovint de raó social en funció de quins eren en cada moment els socis majoritaris. El poble no trigà a adjudicar a aquells centres uns noms genèrics que transcendien sobre condicionants personals i temporals. Fou així com aparegueren els topònims de La Fàbrica de la Rambla, La Fàbrica del Portal o la Fàbrica de Mar, entre altres.

Aquest aspecte fou motiu d’un article per part de Pau J. Riera, professor de l’Escola, que en el Butlletí de setembre de 1930 feia la següent reflexió sota

l'epígraf "L'Escola Industrial i la seva ascendència". Deia el següent: "El nom no fa pas, aquí, la cosa: les diverses apel·lacions que l'Escola vilanovina ha tingut, ahir *d'Indústries*, avui *de Treball*, no alteren la seva fesomia d'institució d'ensenyament tècnic. Però el poble no va gens desencaminat en anomenar-la monosil·làbicament *els Ars*. En remembra així l'origen: en recorda l'aspecte que ell té per més interessant: l'educació de la massa o, potser millor, el cultiu d'habilitats professionals que capacitin als més aptes per a millora de llur estament social".

Amb el curs 1930-1931 es posà en marxa definitivament la reforma dels ensenyaments tècnics. Recordem que la publicació del reglament provisional datava del 10 d'octubre de 1925. Així, el Centre de Formació Professional de Vilanova i la Geltrú disposaria a partir d'aquell moment i amb caràcter operatiu d'unes seccions reconvertides i millorades. D'una part es creà una Oficina-Laboratori d'Orientació i Selecció Professional, amb seccions mèdica, psicotècnica i de informació i estadística. El seu objecte era orientar els estudis i guiar l'alumne en l'elecció de l'ofici o carrera.

En aquell primer curs de la reorganització els serveis desenvolupats per aquell departament foren gratuïts pels alumnes matriculats. Per accedir a l'Escola calia passar per l'oficina d'orientació professional. Com advertia el director Lluís G. Castellà en un escrit al *Butlletí dels Alumnes Obrers* el setembre de 1930: "És precís que tothom s'enteri de la importància que a l'orientació i selecció professional es dóna arreu del món, per tal que els pares, abans de decidir el pervenir del fill, vagin a escoltar el consell, mai la imposició, de l'oficina, i tinguin així unes millors garanties d'encert en elegir la professió, ofici o carrera a què pugui dedicar-se el noi".

L'Escola Elemental de Treball oferia cursos d'orientació professional o pre-aprenentatge, a part dels ensenyaments que li eren propis d'oficial i mestre obrer. Els estudis d'orientació professional o pre-aprenentatge estaven controlats

per l'oficina específica abans indicada per poder orientar l'alumne cap a la sortida professional més adient. L'objectiu de la secció era completar la cultura general de l'alumne i iniciar-lo en algun dels oficis bàsics. S'ingressava a partir dels onze anys i la matrícula era gratuïta amb un dipòsit de cinc pessetes en metàl·lic reintegrables al final de curs. Algunes de les matèries genèriques es cursaven al mateix local de l'Ateneu.

En el cas dels estudis d'oficial i de mestre obrer l'alumne feia l'aprenentatge d'un ofici i li servien alhora per a preparar-lo per a l'ingrés a l'Escola Superior. En cas de no poder o no voler continuar aquesta mena d'estudis superiors l'alumne disposava d'un títol de mestre de taller. Aprofitem per subratllar que aquesta ha estat una figura bàsica en la formació i el desenvolupament de la tradició industrial de la ciutat. Aquests ensenyaments també es feien en horaris nocturns per adaptar-se a les necessitats dels alumnes.

Seguint amb l'esquema d'ensenyaments i titulacions impartides ens trobem amb el títol d'Oficial Industrial. Els estudis tenien una orientació teòric-pràctica i s'hi podia ingressar a partir dels tretze anys amb examen previ de l'Oficina-laboratori d'orientació i selecció de personal. La matrícula era gratuïta per a totes les assignatures, però l'alumne havia de pagar deu pessetes per curs en concepte de pràctiques. Les especialitats impartides eren les de: mecànic, fuster, electricista-muntador, fogoner-maquinista, filador i teixidor distribuïdes en dos cursos d'ensenyaments diürns. L'ingrés per a la titulació de mestre industrial s'obtenia a partir dels quinze anys i presentant el certificat docent d'Oficial o havent aprovat les matèries que constituïen aquest grau. La matrícula era gratuïta per totes les assignatures, satisfent vint-i-cinc pessetes per curs en concepte de pràctiques i amb les mateixes assignatures que el cas de l'Oficial amb dos cursos d'ensenyaments diürns. Paral·lelament, l'Escola elemental presentava una modalitat d'estudis nocturns emparats sota el títol de formació mixta lliure. Es tractava d'ensenyaments dirigits a obrers, aprenents o oficials

que treballaven a la indústria i que tenien interès en aconseguir el títol d'Oficial o de Mestre. Es podia ingressar a partir dels catorze anys presentant un certificat que acredités les obligacions laborals i la impossibilitat d'assistir a les classes diürnes convencionals. La matrícula era gratuïta per a totes les assignatures amb un dipòsit reintegrable de cinc pessetes. Així mateix, el pla d'estudis preveia els tradicionals estudis complementaris i de perfeccionament obrer sense efectes acadèmics. Es tractava d'estudis nocturns dirigits a aquelles persones que, sense l'objectiu de cap títol o diploma, desitjaven matricular-se per ampliar els seus coneixements en les matèries pròpies del programa. Les pretensions eren prou clares: "Continuar la tradición peculiar de la Escuela Industrial de Villanueva y Geltrú que, desde su fundación, viene dando diversas enseñanzas exclusivamente nocturnas dedicadas a aquellos numerosos obreros y en general a todas aquellas personas que, trabajando en fábricas, talleres o despachos, desean sólo dar un complemento cultural a sus conocimientos teóricos y prácticos, pero sin aspirar, de momento, a ningún título ni certificado".

Els alumnes podien matricular-se en qualsevol de les assignatures dels cursos nocturns d'Oficial Industrial i, a més, en les següents disciplines: Dibuix industrial, Dibuix artístic i d'aplicació, Treballs de taller als de mecànica, electricitat, fusteria i modelatge i filats i teixits. Les condicions d'ingrés eren iguals que pel cas anterior.

Arribem finalment a les condicions i característiques dels estudis que impartia l'Escola Superior de Treball, en un moment d'adaptació a la reforma i que segons el programa venia definida en els següents termes: "La Escuela Superior de Trabajo, que sustituye a la antigua Escuela Industrial, tiene por objeto formar el personal auxiliar del Ingeniero Industrial, y en ella se cursan los estudios conducentes a la obtención de los Títulos de Auxiliar Industrial, Auxiliar de Oficina Técnica y Técnico Industrial".

Aquests títols substituïen en diferents nivells els anteriors de pèrit industrial. Per

aquests estudis calia haver passat per l'Escola Elemental, tenir aprovat el batxillerat elemental i haver superat un examen d'ingrés. El programa també preveia oferir una modalitat d'estudis especials per a batxillers: "El alumno que acredite ser Bachiller elemental, podrá ingresar en la Escuela Superior de Trabajo, previa la aprobación de las materias siguientes: Aritmética y Geometría; Álgebra; Trigonometría y sus complementos; Física general; Mecánica general; Nociones de motores y máquinas; Economía industrial y Dibujo industrial, para el examen de las cuales puede prepararse matriculándose en esta Escuela Elemental de Trabajo". D'aquests estudis en parlava el director de l'Escola Lluís G. Castellà en un article al Butlletí dels Alumnes Obrers publicat el setembre de 1930: "Els estudis de Tècnic Industrial que substitueixen amb escreix els de l'antic Peritatge, són donats a Vilanova, igual que en les demés Escoles de l'Estat i segons una legislació de caràcter general. El que varia, segons sigui l'Escola, és la classe de Tècnics que en elles s'hi preparen".

S'anunciava per aquelles dates una possibilitat de millora que no es va arribar a concretar: "En l'Escola de Vilanova, crec que podrem anunciar aviat, a més de la preparació dels Tècnics que avui tenim, la d'un Tècnic especial que no es troba en cap altra Escola, la qual cosa faria créixer la importància d'aquesta".

Desconeixem de quina modalitat es tractava, tot i que el programa d'estudis corresponent al curs 1930-1931 sembla donar algunes pistes: "Se está estudiando poder dar, dentro de este curso, enseñanzas Elementales y Superiores para la obtención del Título de Técnico Ferroviario".

Com a complement a tots aquests ensenyaments oficials, hom preveia la institucionalització d'unes Conferències d'extensió cultural. Es tractava d'una ampliació de coneixements de cultura general i tècnica que es contemplaven en la modalitat de conferències, cursets monogràfics, excursions culturals o visites a fàbriques i tallers. El propi director lamentava la manca d'espai i de recursos per poder dotar d'unes classes pràctiques adients: "Es de doldre que, a causa del

reduït espai de què disposa l'Escola pels seus tallers i laboratoris, les classes pràctiques no puguin aprofitar com caldria a major nucli d'alumnes”.

Una qüestió que era seguida de prop per part del Patronat de Formació Professional presidit pel Dr. Agell. La construcció dels nous tallers als terrenys de la plaça de l'Estació eren un projecte a punt de fructificar. El ple municipal de 7 d'agost de 1930 prengué l'acord definitiu de cedir aquella esplanada a l'Estat. Tot plegat havia estat aturat des de 1915. El solar cedit per l'Ajuntament estava valorat en 300.000 pessetes.

Val a dir que, durant molts anys, aquell espai de la plaça de l'Estació, just davant de la façana principal de la Biblioteca-Museu Balaguer, havia estat dedicat a acollir els circs que visitaven la vila. Per aquell tros hi havien passat els circs de més anomenada del moment, i la seva presència aixecava la curiositat de petits i grans que badaven al voltant d'aquelles exòtiques instal·lacions, tal com ho evidencien algunes fotografies de l'època.

La dinàmica expansiva de l'Escola vilanovina no s'aturava i, després d'uns anys de migradesa, ara arribava el moment de recollir. Una Reial Ordre de 6 d'agost de 1930 nomenà Lluís G. Castellà nou director de l'Escola Superior de Treball. Era l'inici d'una nova etapa que s'havia encetat amb el restabliment dels estudis equivalents a l'antic peritatge i que tancaven cinc anys de decadència. Allò que Virella anomenà “obscura transició de cinc anys”.

A la reunió de la Junta de Professors del 11 de setembre de 1930 s'acceptà la dimissió del director del centre Josep Pizà i, en virtut de la normativa esmentada, Lluís G. Castellà es va fer càrrec de la direcció. El director accidental Pau J. Riera justificà la decisió de Pizà en aquests termes: “la dimisión del cargo de Director presentada por el Sr. Pizà no lo fué por incompatibilidad con el Claustro, sino por causas del cansancio del tiempo que ha llevado esta misión”.

El marge de millora encara era ampli i una ordre ministerial del govern de la República datada el 12 gener de 1932 restituí els estudis de tècnic electricista a

l'Escola Superior, fins aleshores limitats als de tècnic mecànic. Poc a poc s'anava recuperant l'esplendidesa i l'orgull d'èpoques passades. Es així, que en el curs 1932-33 els alumnes matriculats arribaren a 300.

L'any 1929 l'Associació d'Alumnes Obrers amb la voluntat d'integrar-se encara més en la política educativa del centre entrà a formar part de la Junta del Patronat Professional de Perfeccionament Obrer. La delegació l'exercia Antoni Nicolau i Cortés, tresorer de la Junta. Això es produïa en un context en que les relacions entre ambdós organismes havien estat distants i difícils segons les manifestacions d'un ex-alumne en el *Butlletí* dels Alumnes de març d'aquell mateix any: "en el dia d'avui, passades doloroses circumstàncies que força ens dolgueren, el divorci amb l'Escola no és altra cosa que producte del desconeixement de la tasca que en la mateixa es desenrotlla".

Així mateix, la junta directiva de l'Associació acordà la constitució d'una Comissió Escolar per representar els alumnes de l'ensenyament nocturn segons relació publicada en el mateix butlletí. En formaven part: Jaume Boix i Farràs, Salvador Soler i Llambrich, Miquel Bernia Susagna, Lluís Ferret i Olivella, Manuel Terrés i Peñafiel, Didac Gàlvez i Farràs, Antoni Garí i Corella i Daniel Martí i Bruna. El propòsit de intensificar la relació entre ex-alumnes i Escola era l'esperit majoritari i per això es volia establir un principi de col·laboració i reciprocitat. En aquest sentit es demanava una millor orientació per part de la institució i més disciplina per part dels alumnes.

Amb aquest afany d'acostament, el butlletí dels "Alumnos" introduí a partir de juliol de 1930 una secció fixa sota el títol "De la Nostra Escola" amb voluntat de conciliació i defensa de la institució educativa vilanovina: "ja feia uns quants anys que sols podíem anotar en aquestes planes, dia darrera dia, el desgavell introduït dins l'ensenyament industrial i de rebot, l'intent de destrucció sistemàtica de la nostra volguda Escola, sots els auspicis de la qual va néixer la nostra Associació".

Destaquem aquí les reflexions, creiem que prou il·lustratives, del director Lluís G. Castellà al butlletí de l'Associació de setembre de 1930 sota el títol de "El que és, avui, l'Escola Industrial de Vilanova i la Geltrú". Els prolegòmens explicitaven sense contemplacions la darrera etapa de crisi viscuda: "L'Escola Industrial de la nostra vila ha sofert així mateix que totes les demés, un canvi i un trasbalsament que ha estat a punt de costar-li la vida. Després d'haver estat una de les primeres, no sols en ordre cronològic, sinó també en importància pels ensenyaments que en ella s'hi donaven, pel nucli de Professors que l'integraven i pel nombre d'alumnes que hi assistien, molts dels quals estant regentant i dirigint indústries de tota mena, arreu del món, es vegé *capituldiminuta* en publicar-se l'Estatut d'octubre de 1924".

Val la pena seguir els comentaris d'en Lluís G. Castellà per valorar i fer-se càrrec del procés de decadència que havia afectat l'Escola: "Se li llevaren els peritatges; se li minvà el cos de Professors i se la deixà convertida en una Escola d'ensenyaments purament elementals. Així reduí depressa, naturalment, també el nombre d'alumnes i fins correren veus que l'Escola Industrial de Vilanova no existia, que havia deixat d'ésser Escola de l'Estat per a passar a una elemental Escola provincial. Això augmentà la davallada i hi hagué moments en què haurien sobrat dits per a comptar els alumnes de la mateixa". Però aviat l'esforç de tots plegats va contribuir a tornar a agafar un camí de redreçament: "Però l'Escola Industrial de Vilanova i Geltrú no pot morir. No ha de morir. No morirà. Vilanova no farà aqueix greuge a l'eximí Víctor Balaguer que, en plantar-la ací, sabia que la deixava encomanada a bones mans. L'Estatut del 24 es modificà, vingueren nous Estatuts, lleis i Reglaments complementaris. Més Estatuts encara. Per fi, hom vegé la possibilitat de restablir l'Escola i de donar-li el prestigi passat".

El mateix director explicava quina era la realitat de l'Escola el setembre de 1930: "En virtut de la legislació vigent, ha desaparegut, de totes les que abans

s'anomenaven *Escoles Industrials*, aqueix nom, i avui s'anomenen *Centros de formació professional*. Ha desaparegut de totes el grau de Pèrit que ve substituït pels graus d'Auxiliar i de Tècnic industrial, graus superiors; el de Mestre industrial o obrer, grau mig; i el d'Oficial industrial o obrer, grau elemental. La legislació preveu també uns estudis de pre-aprenentatge i unes oficines d'orientació i selecció professional que aconsellin a l'alumne en l'elecció de l'ofici o carrera”.

Enmig d'aquella evident autosatisfacció per haver retrobat el camí adequat encara calien afrontar altres reptes. El primer era, molt probablement, el del nou edifici. L'Ajuntament estava disposada a cedir els terrenys de la plaça de l'Estació, un espai de 6.000 m² permutats amb la companyia M.Z.A. feia una colla d'anys. El setembre de 1930 es produí la resposta positiva de l'administració. El 17 de setembre visità la vila convidat pel Patronat Local de Formació Professional el funcionari del Ministeri de Treball Víctor Hernández. A ell i al president del Patronat Josep Agell es devien les gestions per la concessió inicial d'una subvenció de 150.000 pessetes per a la construcció del nou edifici. Així ho explica el butlletí de l'Associació d'aquell mes. Amb l'assistència del Inspector d'Escoles de Treball Lluçà Novo, ex-alumne de l'Escola, es feren càrrec de la situació i de la delimitació dels nous terrenys. A l'acte hi participaren també el primer tinent d'alcalde Jaume Alba, el president del Patronat Josep Agell, el director de l'Escola Lluís G. Castellà, a més dels presidents de l'Ateneu, de l'Associació d'Alumnes Obrers i de la Delegació de l'Associació de Pèrits de Catalunya entre altres. Després de visitar els nous terrenys de la plaça de l'Estació, la comitiva es traslladà al nou local de l'Ateneu i , després de dinar al Ideal Hotel de la plaça de la Vila, es dirigiren a la Biblioteca-Museu Balaguer i al Camp d'Esports de l'Associació.

Aquesta visita i els esdeveniments que es pronosticaven eren contemplats des del *Butlletí de l'Associació dels Alumnes Obrers* com “els preliminars del ressorgiment de l'ensenyança tècnica a la nostra vila”.

La subvenció de 150.000 pessetes fou adjudicada i les obres s'encarregaren ràpidament al constructor Anton Nicolau d'acord amb el projecte de l'arquitecte municipal Josep Mª Miró i Guibernau.

Segons els detalls explicitats al butlletí de l'Associació, a la part del davant hi hauria les aules, sala d'actes i dependències administratives, i al costat i a la part posterior s'hi ubicarien els laboratoris i els tallers tot deixant un pati central.

El 18 d'octubre de 1930 tingué lloc la visita del Inspector General de Formació Professional César Madariaga i del inspector general d'emigració Francisco Galiay, amb l'objectiu de fer la primera entrega de la quantitat destinada a la construcció del nou edifici. Tots plegats es comprometeren a treballar a Madrid per la bona entesa en el projecte. Recordem que qui pilotaren la iniciativa des de Vilanova i la Geltrú foren Josep Agell i Agell com a president del Patronat i Lluís G. Castellà com a director.

En aquest punt retrobem-nos amb la circumstància avançada amb anterioritat. El novembre de 1930 el Dr. Agell fou traslladat a l'Escola Industrial de Terrassa. El mateix passà el febrer de 1931 amb Pau J. Riera i Soler. Es tractava de dos dels pilars fonamentals en la represa i la consolidació de l'expansió del centre de formació tècnica de Vilanova i la Geltrú. Ells en foren protagonistes indiscutibles en un moment d'embranchada històrica. Ambdós foren substituïts per Joan Robert i Fort i Jaume Inglés i Isern,, respectivament.

Cal fer esment que durant un parell d'anys funcionà a l'Escola un Club Estudiantil de l'Escola Superior Tècnica dedicat, segons indica Virella en el text del setanta-cinquè aniversari, a la defensa de les atribucions professionals i a criticar els plans d'estudis. Col·laborava amb altres associacions similars adherides a la Federació Universitària Escolar (F.U.E.). Amb l'adveniment de la República molts estudiants s'afiliaren, segons el mateix autor, a la Federació Nacional d'Estudiants de Catalunya (FNEC).

Recuperant el fil del nou edifici, en sessió municipal extraordinària de 7 d'agost

de 1930 l'Ajuntament acordà la cessió dels terrenys de la plaça de l'Estació al Patronat Local de Formació Professional, institució depenent del Ministeri. L'acord afectava 6.408 m², quantitat que fou modificada posteriorment i reduïda a 5.809,20 m² en virtut d'una polèmica no aclarida a la documentació del lligall 2726 de l'Arxiu Històric. El 4 d'octubre el Ministeri acceptà definitivament i per Real Ordre la cessió dels terrenys per a la construcció de les noves instal·lacions. La cosa no devia quedar clara del tot, atès que el 17 d'octubre, i segons la mateixa font, l'Ajuntament adreçava una carta al president del patronat Josep Agell en aquests termes: "Fora convenient, perquè no ens trobessim d'haver de fer modificacions, que en les gestions que es facin prop dels Ministeris de la Governació i d'Hisenda, es recabés que en dictar la disposició s'expressés clar i terminantment que accepta la cessió de l'extensió superficial de 5.809'20 m² per emplaçar en ells el local destinat a Escoles de Treball. Així acabariem d'una vegada".

El 20 d'octubre s'iniciaren les obres sota la direcció i els plànols de J.Mª Miró Guibernau. La capacitat pressupostària del moment i les 150.000 pessetes de la subvenció només permeteren la construcció d'algunes naus amb cobertes de dent de serra destinades als tallers tèxtil, mecànic i de fusteria. S'havia posat la primera pedra, les instal·lacions eren poc rellevants però simbòliques, tot i que encara passarien molts anys abans de que la nova Escola s'instal·lés davant de la Biblioteca-Museu Balaguer. Això no seria fins l'any 1959.

Els vents d'un canvi polític bufaven arreu. Les expectatives d'una reforma radical semblaven condicionar també l'activitat cultural i acadèmica. A títol d'exemple reproduïm les notes d'Antoni Escofet i Pascual, responsable del *Butlletí de l'Associació d'Alumnes Obrers* i futur alcalde de la ciutat. Era l'edició del butlletí corresponent al gener de 1930: "Vilanova, ho pregon la seva història, sempre ha estat una vila liberal; més això no ens priva de dir que aquesta qualitat característica dels vilanovins, s'ha anat aguditzant més encara d'ençà

que projecten la seva ombra sobre la vila la Fundació Balagueriana i el nostre Ateneu”.

En el número del mes següent continuaven les reflexions de d'arrel política: “Sortí la nostra revista a la llum pública, un mes després de l'adveniment de la dictadura. Encara que el nostre BUTLLETÍ no sigui el portantveu de cap ideari polític, sinó el mitjà per mantenir-nos en contacte constant amb els nostres consocis, l'estat d'anormalitat en que ha restat Espanya durant aquell llarg període, feu que en donar a la impremta els originals ho féssim amb la natural temença de que els textos no fossin grats al llapis del censor. Això motivà l'allunyament de les nostres columnes d'alguns esperits massa pusil·lànimes que cregueren que el manifestar-se en la llengua vernacle els hi podria produir algun perjudici. Sortosament, hem pogut mantenir-nos a l'estadi de la premsa publicant sempre el que els nostres redactors i col·laboradors, fent-se càrrec de les circumstàncies, ens trametien”.

En aquest punt fem un repàs de l'equip docent que estava en actiu amb data de 1 d'octubre de 1930. El director era Lluís G. Castellà i Lloveras i Emili Rovira i Esteva exercia com a secretari habilitat. Com a professors numeraris trobem Pau J. Riera i Soler, Manuel Massó i Llorens, Josep Agell i Agell, Josep Pizà i Xatart, Santiago Crespo i Martínez, Manuel Tous i Bertran, Vicente Tarazona i Villamazares, Francesc Puig i Figueras i el propi Lluís G. Castellà. Hi havia, així mateix, un equip complementari de mestres de taller, professors auxiliars i professors especials. Més tard s'incorporaria a l'equip Joan Robert i Fort.

Cal esmentar el paper de Mercè Fusté i Salvatella com a auxiliar meritori.

El curs 1930-1931 es matriculen 217 alumnes a l'Escola Elemental del Treball i 41 a l'Escola Superior. El curs següent la relació seria de 223 i 44 respectivament i l'exercici 1932-33 de 215 i 51.

En carta datada el 30 de gener de 1931 el director de l'Escola Lluís G. Castellà anunciava a l'alcalde Francesc Puig i Font la visita a l'Escola i a les obres del

nou edifici de Miguel Sangro Ros de Olano, marquès de Guad-el-Jelú, Ministre de Treball i de Previsió, segons consta al lligall 2798/2800 de l'Arxiu Històric: "Dada la importancia que tal visita puede reportar a este Centro y a la población ruego a Vd. que con los miembros de la Corporación Municipal que tan dignamente preside, se dignen unirse a este Claustro para acompañar al Escmo. Sr. Ministro durante la indicada visita".

L'objectiu era comprovar sobre el terreny el funcionament d'algunes escoles de treball de Catalunya, entre elles la de Vilanova i la Geltrú i visitar els terrenys pel nou edifici. Es visitaren l'edifici de la plaça de la Vila, els nous terrenys de la plaça de l'Estació, el Museu Balaguer i el camp d'esports de l'Associació. Entre altres hi hagué el parlament del Dr. Agell, president del Patronat de Formació Professional qui, segons els redactors del Butlletí: "Recordà la noble figura de Víctor Balaguer, que fou l'iniciador de les Escoles que avui s'anomenen d'indústries, i digué que el Patronat estudia la creació de la secció especial de peritatges ferroviaris, en justa reciprocitat al paper important que ha fet Vilanova en el desenvolupament dels ferrocarrils a Catalunya". La vella idea dels estudis ferroviaris no s'abandonava.

En un altre ordre de coses, el febrer d'aquell mateix any Joan Segalà i Ventosa havia estat elegit nou president de l'Associació d'Alumnes Obrers. L'acompanyaren en els càrrecs directius Manuel Tetas com a sots-president, Ramon Carbonell com a secretari i Antoni Nicolau com a tresorer, entre altres. Josep Oriol i Miquel es cuidava aleshores de la secció esportiva. Els canvis a la Junta directiva es succeïren amb rapidesa i amb el termini d'un any foren elegits com a nous presidents de l'Associació Francesc Mestres i Estradé primer i Josep Maria Cucurella després.

Així mateix, el març s'inaugurà en una dependència de l'Ateneu el local de la delegació local de l'Associació de Pèrits Industrials de Catalunya. El president era Pere Salvó i Saura, professor de l'Escola. Els parlaments commemoratius

anaren a càrrec del mateix Salvó, Francesc Morgades en representació de l'Ateneu, Segalà per l'Associació d'Alumnes Obrers, Escofet pel butlletí de l'Associació i Maldonado com a president de l'Associació de Pèrits Industrials de Catalunya.

El 14 d'abril de 1931 es proclamava la República. Les expectatives de canvi i desenvolupament que s'havien escampat en molts sectors, també es feien extensives a l'ensenyament. A l'Escola de Vilanova i la Geltrú hi havia esperances de que l'ensenyament tècnic també en sortiria beneficiat, en contraposició als efectes perniciosos de la dictadura que ara deixaven enrere, tal com es testimoniava des del butlletí dels "Alumnos" del mes de maig: "Els defectes de l'ensenyament tècnic s'aguditzaren més durant la dictadura, i escoles que havien servit d'exemple –cas de la de Vilanova– quedaren gairebé desertes. Regnava el caos en matèria d'ensenyament industrial".

Amb la reforma que convertia les escoles industrials en escoles de treball s'havia fet un primer pas, però calia avançar més, i deien: "per això tenim veritablement moltes esperances en la tasca de Marcel·li Domingo en el Ministeri d'Instrucció Pública".

El canvi de fórmula política també afectà a l'organigrama de la institució acadèmica. A la Junta del Patronat del 2 de maig presidida per Josep Agell, aquest darrer manifestà la conveniència d'abandonar el càrrec, atès que el ministeri havia nomenat a Mas per aquelles funcions. Cal dir també que Agell marxaria aviat de la ciutat. Mas tampoc acceptà la presidència en tant que era delegat d'una Diputació dissolta en proclamar-se la República Catalana. En aquell seguit deslegitimacions fou Lluís G. Castellà qui, amb l'acord de tothom, ocupà la presidència. Per la seva banda, Manuel Tous es convertí en el nou representant del claustre de professors en substitució de Pau J. Riera. La primera intervenció de Castellà serví per donar la benvinguda a la nova República i a les seves institucions, tal com consta a l'acta de la sessió: "Transmetre l'adhesió

d'aquest Patronat al molt honorable senyor President de la Generalitat de Catalunya, al Govern Provisional de la República espanyola, al Sr. Ministre de Treball i Previsió i al Sr. Director General de Treball. I que des d'aquesta data es redactin en llengua catalana les actes del patronat i demés documents d'ordre intern i públic”.

El 21 de novembre es signà finalment a l'ajuntament l'escriptura de cessió de la corporació municipal a l'Estat dels terrenys de la plaça de l'Estació en un nou capítol d'aquella història inacabable. En foren protagonistes d'aquella acte davant del notari Pere Vidal i Bertran, l'alcalde Josep Sanmartí i Sadurní, Ramon Ferrer i Parera com a síndic i Josep Agell i Agell en representació de l'Estat i com a president honorari del Patronat Local de Formació Professional.

La cessió, tot i tenir caràcter gratuït, es valorà en 271.966 pessetes i amb els següents requisits complementaris, segons s'indica a la documentació inclosa al lligall 2726 de l'Arxiu: “Es condición precisa, que el edificio que se construya sobre la superficie de terreno, sea destinado a enseñanzas profesionales, industriales o de trabajo, el cual podrá sólo y en todo tiempo, por consiguiente, utilizarse para la enseñanza, principalmente de caracter obrero en sus distintos grados y formas, y nunca podrán albergarse en él, otras instituciones de carácter distinto, como no sea de común acuerdo entre el Ayuntamiento y el Estado”.

Signaren com a testimonis el director Lluís G. Castellà i Lloveras i Joan Ventosa i Roig en qualitat de diputat a Corts per la circumscripció.

Segons s'informava al *Diario de Villanueva* en l'edició del 24 de novembre continuaven les obres de les noves instal·lacions educatives, obres lentes i que sovint patien interrupcions.

Amb la nova situació política s'incorporaren algunes de les persones que havien hagut de marxar o havien estat depurades en els primers temps de la dictadura de Primo de Rivera. Així, el novembre retornava a l'Escola el professor Manuel Massó i Llorens exiliat a l'Argentina. Tanmateix, el 1932 demanà l'excedència

perquè la seva càtedra corresponia a l'especialitat tèxtil, una modalitat que aleshores encara no havia estat recuperada. Per tant, tornaria a l'Argentina.

A poc d'acabar l'any els alumnes de les classes diürnes es declararen en vaga en protesta pel comportament del professor d'Electrotècnia Santiago Crespo. Un comissió s'encarregà d'estudiar el cas i, posteriorment, el claustre va emetre un vot de censura en contra del docent segons consta als llibres d'actes de l'Escola. Uns mesos després li fou comunicat el trasllat forçós a l'Escola Superior de Màlaga. Fou substituït per Joan Manuel Montesinos. Sembla que quelcom començava a canviar. Ara, els principis democràtics exigien responsabilitats i respecte recíproc entre professors i alumnes.

Una Ordre Ministerial de 12 de gener de 1932 instaurava els estudis de peritatge en la seva especialitat de tècnic electricista. Els del *Butlletí* ho celebraren: “amb la disposició esmentada s'ha fet la deguda justícia a la història brillant que dins l'ensenyament tècnic havia conquerit la nostra Escola industrial”.

En virtut d'una ordre ministerial del 15 de gener Lluís G. Castellà es convertiria en director de les escoles Elemental i Superior. Poc a poc les coses anaven tornant al seu lloc i ja s'acariciaven els moments d'eufòria i esplendidesa d'altres èpoques. El programa d'estudis de l'especialitat recuperada integrava: Electrotècnia especial i Tecnologia elèctrica, Electroquímica, Dibuix de projectes, Treballs de taller i Pràctiques d'Electrotècnia i Electroquímica, Anglès i Legislació Especial i Organització i Direcció de Tallers, aquestes darreres amb caràcter d'assignatures voluntàries, tal com passava a l'especialitat mecànica.

El juliol es modificà la composició del Patronat Local de Formació Professional. El Ministeri d'Instrucció Pública i Belles Arts nomenà a Ventura Gassol i Rovira, Joan Puig i Ferrater ho fou en representació de la Generalitat de Catalunya, i els regidors Joan Bernat i Papiol, Marcel·lí Miró i Fora i Joan Segalà i Ventosa en nom de l'Ajuntament.

El claustre de l'Escola Industrial de Vilanova i la Geltrú s'adherí a les mostres de

satisfacció derivades de l'aprovació de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya. Tanmateix, les competències en l'àmbit de l'ensenyament no havien estat traspassades.

L'agost de 1932 el *Butlletí de l'Associació dels Alumnes Obrers* oferia unes reflexions de Cucurella al voltant dels “joves desorientats”: “molt sovint, mal aconsellats, i altres voltes sense consells, segueixen aquesta classe d'obriers el transcurs de la seva existència assajant *dotze oficis* per arribar a *tretze misèries* (...) Es indispensable fer tots els esforços per encaminar els jovenets vers la professió, i per tal motiu, procurar per tots els mitjans la creació d'Oficines d'Orientació Professional, perquè secundades per les Escoles de Treball, facin dels nostres jovenets els millors artesans de demà”.

A les darreries de 1932 es celebrà a Barcelona el I Congrés de Pèrits i Tècnics Industrials de Catalunya. Presidia l'acte el professor vilanoví Pere Mestres i Albet en qualitat de diputat al Parlament de Catalunya.

El setembre de 1934 Lluís G. Castellà fou traslladat a l'Escola de Terrassa i deixà la direcció que havia ocupat des del gener de 1932. A partir d'aquell moment Josep Pizà i Xatart ocupà la direcció del Centre vilanoví fins el novembre de 1943.

L'agost del 34 l'alcalde Antoni Escofet i Pascual s'adreçà al Ministeri de Treball en relació a les obres del nou edifici. Les obres continuaven a baix rendiment, quan no aturades. Segons consta al lligal 2726, la màxima autoritat municipal emplaçava l'Estat a continuar les obres aturades tot recordant-li que eren terrenys cedits gratuïtament. Així mateix, indicava que es tractava d'un cas afectat pels “preceptos de la Ley relativa al paro forzoso publicado en la Gaceta de Madrid del día 8 de julio”. En aquest sentit observava: “El problema del paro forzoso ha adquirido un grado de intensidad enorme en esta población, resultando insuficientes los diversos remedios que ha aplicado el Ayuntamiento de esta villa para disminuir la importancia de dicho problema, debido a que el

paro es extraordinario no guardando proporción el número de obreros parados con la población y las posibilidades económicas de Villanueva y Geltrú, agudizándose la crisis en forma tal que todo hace prever que el paro será muchísimo más extraordinario de lo que es en la actualidad”. I tot seguit continuava: “Las obras que el Ayuntamiento de Villanueva y Geltrú solicita que se realicen, tiene aprobado ya su correspondiente proyecto habiendose realizado una parte de las mismas. Se trata de la construcción de una Escuela del Trabajo habiendose construido ya la parte referente a talleres, estando paralizadas las obras ignorando, el que suscribe esta instancia, las causas de tal paralización”.

A l'Arxiu Històric Comarcal hi consten diferents cartes de Domènec Batet, aleshores general en cap de la IV Divisió a Barcelona, qui intercedí en favor de l'Escola vilanovina demanant una subvenció a Madrid de 100.000 pessetes per a la construcció de la nova Escola.

Davant les precarietats econòmiques habituals els empresaris i industrials de la vila continuaven col·laborant com ho havien fet des del primer dia amb aportacions monetàries o materials. Segons consta a les actes del claustre l'any 1934 fou Agustí Caba qui cedí un xassís d'automòbil per a fer-hi pràctiques. En aquesta iniciativa hi col·laboraren industrials, comerciants i particulars de la vila. En aquella època l'equip directiu de l'Escola, segons informació aportada per De la Poza, era format per Josep Pizà i Octavi Viñas en qualitat de director i secretari, respectivament. L'equip docent l'integraven ells mateixos, a més de Manuel Tous i Bertran, com a professors numeraris; Pere Vallcorba i Sanchez, Ricard Demestre i Massó i Frederic Serrano i Mora com a professors auxiliars i Jaume Demestre i Garrigó, Emili Rovira i Esteva, Francesc Ràfols i Coll i Miquel Artigas com a mestres de taller.

L'any 1935 ja funcionaven amb normalitat els tallers ubicats a la nova nau de la plaça de l'Estació. La resta de la construcció quedaria aturada sense data fixada. Aquell mateix any es presentà el que seria el darrer programa de l'Escola

Superior de Treball. Els esdeveniments que s'aproximaven tallarien en sec tota possibilitat de recuperació. L'objectiu d'aquell programa era, segons s'indica al lligall 2725: “La Escuela Superior de Trabajo tiene por objeto formar el personal directivo para determinados trabajos e industrias, y el auxiliar del Ingeniero Industrial; así como facilitar el ingreso a la carrera de Ingeniero Industrial”.

Els requisits i característiques eren els mateixos que havien estat establerts en la darrera reforma i extensius a les dues especialitats impartides, la mecànica i l'elèctrica.

TEMPS DE GUERRA (1937-1944)

El 18 de juliol de 1936 es produí l'aixecament militar contra el legítim govern de la República, un aixecament que comptava amb el suport d'una part dels militars, una part del clergat, monàrquics, tradicionalistes, cacics, terratinents i altres membres de les oligarquies tradicionals que amb les polítiques del govern de la República havien vist perillar els seus privilegis. Allà on inicialment la insurrecció militar no prosperà es produïren moviments revolucionaris de signe contrari. A les zones on els militars es feren amb el poder la repressió fou brutal, una repressió que els franquistes anirien ampliant en l'espai i el temps. Aquells foren els prolegòmens d'una guerra civil que duraria prop de tres anys i que, més enllà de la tragèdia i de les misèries humanes, significà una regressió col·lectiva de molts anys en tots els camps: polític, social, econòmic, cultural... En infinitat d'aspectes caldria tornar a començar. El món educatiu no en seria pas una excepció. Per l'Escola Superior de Vilanova i la Geltrú els efectes també foren contundents, a semblança del que havia passat amb motiu de la dictadura de Primo de Rivera. Albert Virella, en el text del setanta-cinquè aniversari, definí aquella etapa de la nostra Escola com “temps de tragèdia i confusió”. No podia

ser d'altra manera. Les activitats educatives, la formació tècnica, el perfeccionament obrer i totes aquelles facetes que li eren pròpies, s'enterboliren de conceptes més sinistres: depuracions, assassinats, exili, morts al front o a la rereguarda...

Com bé indicava Virella: "Tragèdia perquè va veure vessar-se la sang d'alguns professors i de molts alumnes o ex-alumnes, tant als fronts de combat com a ambdues rereguardes. Confusió per haver-se infiltrat dins d'un centre educatiu l'espantall de la política, cometent-se arbitrarietats i afronts que jamai s'haurien de repetir".

El 6 d'agost de 1936 i per acord del constituït Comitè de Defensa Local es destituïren els professors Francesc Puig i Figueres, Frederic Serrano i Mora i Josep Fèlix Puig i Soler, per considerar-los no afectes a l'ordre revolucionari imposat. Els professors Josep Fèlix Puig i Joan Robert i Fort serien assassinats.

Aquell any visitaren l'Escola els Consellers de Cultura i d' Obres Públiques Ventura Gassol i el vilanoví Pere Mestres, respectivament.

El 3 de setembre de 1936 tingué lloc la darrera reunió de la Junta de Professors. Fou presidida per Josep Pizà i hi assistiren també Antoni Escofet, Artur Planas, Josep Maria Miró i Octavi Viñas en el càrrec de secretari. L'acta de la reunió, amb el número quaranta-dos, es redactà en català i els temes tractats foren el decret del Ministeri de Instrucció Pública del 21 d'agost sobre la reorganització de l'ensenyament professional i la situació de les obres dels tallers. Després d'aquella Junta de Professors no se'n celebrà cap més fins el 9 de maig de 1939 quan Vilanova i la Geltrú ja estava sota l'autoritat del nou règim feixista. Sí però, que amb posterioritat a la darrera Junta de Professors es celebraren diferents reunions de la Junta Econòmica de l'Escola presidides pel director Josep Pizà i pel delegat de la Generalitat Antoni Escofet. Aquestes reunions tingueren lloc el 24 d'agost i el 16 de desembre de 1937 i el 31 de març, el 21 d'abril, el 7 de setembre i el 30 de novembre de 1938. La no convocatòria de

cap nova Junta de Professors a partir del setembre de 1936 posa de manifest l'alentiment del ritme vital del centre i la reducció significativa de la seva activitat provocada per les circumstàncies pròpies de la guerra a les poblacions de la rereguarda, així com la mobilització de personal que havia d'afectar a alumnes, professors i demés personal de l'Escola. Les celebracions periòdiques de les juntes econòmiques obeïa possiblement a una situació de mínima intervenció per permetre la continuïtat i garantir la subsistència de la institució.

L'1 d'octubre, en virtut del decret del Consell de la Generalitat de Catalunya, les Escoles de Vilanova i la Geltrú i la de Terrassa s'incorporaren al departament de Cultura de la Generalitat seguint les instruccions de la disposició que seria publicada pel Diari Oficial d'aquella institució el 4 d'octubre de 1936 i que, segons consta a la comunicació de l'arxiu de l'Escola, obligava a que: "totes les institucions docents de Catalunya responguin a l'acció cultural de la Conselleria de Cultura de la Generalitat".

Antoni Escofet i Pascual fou nomenat delegat de la Generalitat a l'Escola de Treball vilanovina. Aquelles directrius afectaren les Escoles Elementals i Superior de Treball.

Malgrat la sacsejada d'aquells darrers mesos Josep Pizà i Xatart i Octavi Viñas i Heras continuaven en les funcions de director i secretari de l'Escola. Formaven part del cos docent: Pere Vallcorba i Sanchez, Jaume Inglés i Isern, Mercè Fusté i Salvatella i Francesc Ràfols i Coll com a professors auxiliars; Ricard Demestre i Massó, Eduard Bueso i Ferrer i Lluís Díaz i Martínez com a professors ajudants; Artur Galceran i Borrell, Jaume Inglés i Isern, Ramon A. Nolla i Pastor i Joan Ventosa i Roig com a professors especials, el darrer com interí; Jaume Demestre i Garrigó, Emili Rovira i Isidre Roset i Boes com a Mestres de Taller i Damià Torrents i Brunet com a ajudant especial.

El Patronat Local de Formació Professional el formaven Antoni Escofet i Pascual com a president, Josep Pizà i Xatart com a vicepresident, Josep Pijuan i Baró

com a secretari, Manuel Tous i Bertran com a vicesecretari, Artur Planas i Masdeu com a tresorer, Sebastià Pascual i Mirabent de comptador i Ventura Gassol, Josep Puig i Ferrer, Lluís G. Castellà i Lloveras, Octavi Viñas i Heras, Antoni Borbonés i Brunet i Lluís Soto i Cortés coma vocals. Com a vocals adjunts exercien Enric Forgas i Pujadas i Antoni Nicolau i Cortés. Així mateix , formaven part del Patronat en qualitat de vocals honoraris: Jaume Martorell i Miró, Agustí Caba i Morros, Josep Agell i Agell, Antoni Jansana i Llopart, Joan Mas i Yebra, Pau J. Riera i Soler, Florenci Nolla i Torner i Joan Rosich i Milà. Cal notar la presència del Conseller de Cultura de la Generalitat de Catalunya Ventura Gassol com a vocal de l'organisme.

El 16 d'octubre de 1936 s'autoritzava a emprendre de nou els estudis segons l'antic pla d'ensenyament. Un decret del Consell de la Generalitat del 31 del mateix mes aprovà el nou pla d'estudis. La matrícula s'aniria reduint d'acord amb les contínues incorporacions de noves lleves al front de guerra.

Si bé es cert que l'activitat educativa no es va aturar en cap moment, també cal dir que el pes de les circumstàncies feia que aquell procés fos irregular i ple d'alts i baixos. L'adaptació a la realitat de la guerra era cada cop més difícil. Cal advertir que en acabar el conflicte les noves autoritats franquistes declararen la nul·litat de tots els estudis fets amb posterioritat al 18 de juliol del 36. La continuïtat del director i del secretari l'any 1939 contribuïren al redreçament inicial de l'activitat, atenuant les conseqüències dels estralls provocats pel període de guerra, repressió i misèria. Aquests dos darrers elements tindrien encara una trista i lamentable continuïtat.

Tornant, però, al fil conductor, l'Escola afrontà el nou curs acadèmic 1936-1937, primer en situació de guerra civil, amb una relativa normalitat. La normativa de matriculació fou publicada al Butlletí del Comitè de Defensa Local amb data de 21 d'octubre de 1936 amb aquests termes: "D'acord amb l'Ordre de la Conselleria de Cultura de la Generalitat de Catalunya publicada amb data

18 de l'actual i degudament autoritzats pel Comitè de Defensa, es fa avinent als alumnes interessats, que a partir d'avui i fins el 31 dels corrents restarà oberta, de 11 a 1 i de 5 a 7, la matrícula en aquests Centre per a aquells que ja tenen començats els estudis en anys anteriors". En quan als alumnes de nou ingrés la situació preveia un període de interinitat a l'espera de l'elaboració del nou pla d'estudis: "Per als de nou ingrés se n'admetrà també amb caràcter provisional, havent d'adaptar-se a un nou pla d'estudis que en data pròxima serà publicat. Les condicions de matrícula seran posades de manifest a la Secretaria de l'Escola".

El pla fou aprovat, tal com s'ha dit, el 31 d'octubre tot i que les circumstàncies aconsellaren autoritzar els alumnes a poder continuar amb el pla antic. El *Butlletí del Comitè de Defensa Local*, en la seva edició de 30 d'octubre i en portada, feia una crida popular a efectes de incentivar la matriculació tot donant detalls de les característiques dels estudis. Ho transcrivim: "Vilanovins: Recordeu que, per tot aquest mes, és oberta la matrícula a l'Escola Industrial, on podeu adquirir una cultura general i una formació tècnica. Obrers: Acudiu a l'Escola Industrial, on podreu perfeccionar-vos en el vostre ofici. Ensenyaments diürns: Fadrí, Mestre, Auxiliar i Tècnic Industrial. Ensenyaments nocturns: Formació complementària i de perfeccionament obrer, amb classes i conferències sobre Matemàtiques, Dibuix, Llengua francesa, Mecànica, Electricitat, Filats i Teixits. Treballs de taller". Així mateix, s'informava que les classes s'iniciarien el 2 de novembre. Es matricularien un total de 60 persones als estudis superiors i 219 als ensenyaments elementals.

En data de 28 d'octubre s'havia publicat al *Butlletí del Comitè de Defensa Local* la constitució del comitè seleccionador de l'Escola Superior del Treball: "D'acord amb el Decret del Ministeri d'Instrucció Pública que sortí en la Gasetta del 20 de setembre de 1936, s'ha constituït en aquesta localitat el Comitè seleccionador de la següent manera: director, Josep Pizà; representant Front Antifeixista, Josep

Vidal; representant F.E.C.Ll. (Federació Estudiantil de Consciències Lliures), Enric Perla; representant F.N.E.C (Federació Nacional d Estudiants de Catalunya), Anton Caveró”.

El mateix òrgan de comunicació, en aquest cas de 14 de desembre, incorporava una llarga carta signada per Manuel Bastan i Pla sota el títol de “Réplica a una campaña. A nuestros compañeros de la Escuela Superior de Trabajo de Villanueva y Geltrú”. La refutació anava dirigida a aquells que havien demanat al Consell Municipal el tancament de l’Escola durant aquell curs per dedicar l’esforç dels estudiants a la fabricació de material de guerra. Els arguments dels estudiants eren: que l’Escola havia de tancar perquè així ho havien fets altres centres semblants, que els estudiants que es trobaven al front quedarien endarrerits respecte als que continuaven a l’Escola, i que el seu esforç podia ser útil per la confecció de material de guerra.

Manuel Bastan rebutjava aquests arguments de forma contundent: “Menguado y triste argumento para cerrar una Escuela. Acto impropio de estudiantes siglo XX y año 36. Nosotros nos permitimos preguntaros: ¿En que concepto tenéis una Escuela?, ¿Como una taberna, un bar, un café, un cine?. Cerrad si os place todos estos antros de corrupción, vicio y tiempo perdido para abrir de par en par las escuelas y bibliotecas, o sobra toda la Literatura y las promesas que alrededor de ello se han derrochado hasta ahora”. S’apuntaren també solucions mixtes que permetrien treballar a aquells que tinguessin interès en fer-ho i, alhora, poder seguir els ensenyaments: “Para que nuestra ayuda o esfuerzo para la producción sea más efectiva, hemos de comprometernos todos a efectuar el trabajo que se nos asigne, enteramente, completamente e imprescindiblemente gratis, demostrando que nuestro ofrecimiento es noble y desinteresado, pues de no ser así, se podría pensar –ya hasta cierto punto con fundamento– que lo que se pretende es beneficiarse con un sueldecito”.

Desconeixem si aquella polèmica tingué altres derivacions.

Poc a poc, l'Escola Industrial s'anà endinsant en una situació de decadència. A la corprenedora i inevitable realitat hi contribuïren el propi ritme de la guerra i les decisions normatives que afectaven l'ensenyament. En aquest sentit, transcrivim el text de denúncia que l'Associació d'Alumnes Obrers publicà el 4 de setembre de 1937 al *Full Oficial del Consell Municipal* sota el títol de "Escola Industrial": "s'ha portat a terme una intensa campanya perquè els fills dels treballadors, amb la deguda capacitat, puguin obtindre una ensenyança superior aprofitant les facilitats i mides que ha pres el govern (...) I per això s'assenyala l'Institut d'aquesta vila a la joventut obrera. Però nosaltres preguntem: Es que a Vilanova és solament l'Institut l'únic centre d'ensenyament superior ?. I que és l'Escola Industrial ?. Sembla que se l'hagi deixat de banda i no es pensi més que en els estudis de batxillerat. Sembla que aquesta institució cultural (una de les poques de Catalunya) no interessi ja i que tampoc mereixi la pena d'anomenar-se a Vilanova".

L'Associació no s'estava d'acusar a determinats col·lectius d'aquella notable regressió per la que passava el centre d'ensenyament: "Qui en té la culpa d'aquest abandonament ?. No és pas el poble, doncs li han presentat l'Escola Industrial com una cosa morta. La culpa és en part d'alguns professors que, degut al seu poc interès, manca de voluntat o ineptitud en els assumptes que pertocaven a l'Escola i al seu engrandiment, no li han sabut donar un caire popular i fer prendre al poble de Vilanova l'interès que requereix pel seu manteniment (...) L'Escola Industrial de Vilanova, primera d'Espanya i que en els seus millors temps es veié amb un cens escolar de sis cents a set cents alumnes, ara es veu cada any disminuir més, no solament en nombre d'alumnes que ja no venen com abans de totes les contrades de Catalunya per a rebre els seus beneficiosos ensenyaments, sinó que perd fins i tot de professorat".

Certament, els condicionants de la guerra ja no permetrien cap possibilitat de recuperació immediata, i l'activitat de l'Escola i de bona part de institucions del

país s'aniria esllanguint irremissiblement.

A mida que avançava la guerra i els efectes sobre la població civil de la rereguarda s'endurien, l'activitat de l'Escola s'anava alentint i replegant progressivament fins un estat de mínims. La durada del conflicte, la incorporació contínua de noves lleves, els bombardeigs, el cansament generalitzat de la població i les precarietats i mancances pròpies de la situació contribuïren a anul·lar l'aparent normalitat amb que s'havien viscut els primers mesos de guerra. La realitat s'imposà a poc a poc i l'Escola, com tants altres elements de la vida civil, caigué en un estat de paràlisi quasi absoluta. Així, de les actes del claustre es desprèn que l'any 1938 continuava tancada i únicament s'hi feien alguns cursets. El final de la guerra s'acostava. La normalitat, però, encara trigaria molt de temps a fer-se present. De fet, res no tornaria a ser igual que abans. Les anades al front i els bombardeigs donarien pas a altres efectes com la por, l'exili, les presons i altres factors poc o gens favorables a suavitzar la realitat i encara menys a reconduir el país cap a la reconstrucció i el clima de normalitat que era desitjable.

El vespre del 21 de gener de 1939 les tropes del Cuerpo del Ejército Marroquí comandades pel general Juan Yagüe entraven a Vilanova i la Geltrú. Hores abans, les instal·lacions de la fàbrica Pirelli foren dinamitades per l'exèrcit republicà en retirada. Per Vilanova i la Geltrú s'havia acabat la guerra i començava una etapa plena de neguits i interrogants.

L'Escola també es preparava per adaptar-se a la nova situació. A la manca de recursos propis de la postguerra calia afegir-hi la falta de personal docent provocat per les morts, exili, destitucions, trasllats o represàlies en general.

D'aquella etapa en parla Freixa al seu *Bosquejo*: "Al final de la Guerra Civil, tanto el Director Sr. Pizá como el Secretario Sr. Viñas, hicieron cuanto estaba en sus manos para rehabilitar la Escuela del estado deplorable en que se encontraba. Había que empezar de nuevo y con tan pocos medios para

desenvolverse que no fue posible realizar las reformas o mejoras que exigía el estado del edificio; las paredes rezumaban humedad, el material escolar era una ruina, los talleres significaban un símbolo, no una realidad”.

El mateix autor indica que en aquell període es realitzaren algunes reformes i modificacions de l'immoble de l'Escola. Una tasca que pilotà Grau Solanes a partir de 1943. Es renovà l'entrada de l'edifici, s'hi va fer un nova escala, es reconstruí bona part de la pavimentació, s'adequaren moltes estances de l'edifici, es donà un nou aspecte a la façana i a la sala d'actes i s'habilità la planta baixa. L'autor conclou amb aquesta afirmació: “Durante esta época que podemos llamar preliminar de su renacimiento, un profesorado interino hizo una verdadera campaña de abnegación que merece ser puesta de relieve”.

La represa de l'activitat ordinària , suposant que aquest qualificatiu pugui considerar-se adequat després de tres anys de guerra, té el punt de sortida en la primera reunió del Patronat Local de Formació Professional que es convocà el 9 de maig de 1939. A diferencia d'altres casos es respectà la continuïtat del llibre d'actes i fins i tot de la numeració de les mateixes. Però ara, d'ençà d'aquella darrera reunió del 3 de setembre de 1936 registrada a l'acta número 42 moltes coses havien canviat. Des de l'idioma, fins una retòrica propagandística i de culte al dictador que tot ho enverinava. Els protagonistes principals, però, eren els mateixos i això fou una sort per la institució educativa. En aquest aspecte el cas de l'Escola vilanovina resultaria singular pel fet d'haver mantingut l'equip directiu des d'abans del 18 de juliol del 36 i fins després del 21 de gener de 1939. Un exemple de continuïtat que abastava el temps de la República, el període revolucionari posterior al 18 de juliol, la guerra civil o el nou ordre franquista.

Josep Pizà continuava com a director i Octavi Viñas seguia en les funcions de secretari. Aquest darrer fou, precisament, qui va redactar les dues actes, la darrera de l'etapa republicana i la primera de la dictadura. Les separaven poc més de dos anys i mig i dos escenaris ben antagònics.

A la reunió del maig del 39 hi assistiren, a part de Pizà i Viñas, Antoni Borbonés i Brunet, Agustí Caba i Morros i Lluís Soto i Cortés, tots ells membres del Patronat amb anterioritat al 18 de juliol de 1936. Òbviament, i com no podia ser d'altra manera, a l'acta hi consta l'adhesió de la institució al nou règim: “Abierta la sesión por el Sr. Presidente se omite la lectura del acta por no tener valor la reunión celebrada en septiembre de 1936 ni los acuerdos en la misma adoptados ya que corresponden al periodo de dominación roja. El Sr.Pizà propone que como primer acuerdo y antes de proceder a otras deliberaciones conste en acta la satisfacción del Patronato por las brillantes victorias del Glorioso Ejército Nacional y consiguiente liberación de esta villa asi como la entusiasta adhesión y acatamiento al Gobierno Nacional que con tanto acierto y entereza preside el Generalísimo Franco haciendo constar también el profundo sentimiento por los asesinatos y atropellos cometidos durante la dominación marxista, entre cuyas víctimas figuran los beneméritos profesores D. Juan Robert Fort i D. José F.Puig Soler”.

Josep Pizà va fer balanç de les gestions efectuades des del 22 d'agost de 1936 en que per decisió del ministeri es dissolgueren els Patronats i assumiren les seves funcions els directors corresponents de cada centre. Atès que les forces de l'exèrcit franquista ja no ocupaven els locals de l'Escola es preveia de reprendre les activitats del Patronat immediatament i, per aquesta raó, es convocava a tots els vocals d'aquell organisme que ho eren el 18 de juliol de 1936 i que continuaven a Vilanova i la Geltrú.

Cal dir que , a semblança del llibre d'actes, el registre documental de sortides de l'Escola mantingué la continuïtat física dels apunts. Entre els registres corresponents al 18 de gener de 1939, tres dies abans de l'ocupació feixista, i el 1 de febrer del mateix any, hi consta una diligència transitòria que diu: “liberada por el glorioso Ejército Nacional la población de Villanueva y Geltrú el día 21 de enero de 1939 a las 21 horas, terminado con ello el periodo rojo se cierra en esta

fecha el presente libro de salidas”. Es donà continuïtat al llibre, però en canvi es reinicià el número d'ordre dels apunts que s'hi detallaven.

La conseqüència més notable fou, més enllà de les absències forçades d'alumnes i professors, la decisió d'anul·lar els estudis cursats amb posterioritat al 18 de juliol del 36. Imposat el nou ordre, el llibre d'honor de l'Escola fou mutilat en evident acte de barbàrie i ignorància. Tal com s'indica a *Fets memorables de l'Escola* hi hagué una veritable obsessió per negar el passat: “estan suprimits, tallats arran del llom, tots els fulls que corresponen a l'època republicana”.

Una Ordre Ministerial de 8 de juliol de 1939 publicada al *Boletín Oficial del Estado* el 16 de juliol suposava la dissolució dels actuals Patronats Locals de Formació Professional. El preàmbul del text deia el següent: “encomendada la formación profesional de los Patronatos locales para que esta pueda reorganizarse con la debida eficacia en el proximo curso, principalmente en aquellas provincias que hasta los últimos momentos estuvieron sujetas al dominio marxista, se precisa, en primer término, reorganizar aquellos, constituyendolos de nuevo con representantes autenticos de los Organismos y Entidades que hayan de integrarlos con arreglo a los preceptos del Estatuto y de las normas específicas de la Carta Fundacional respectiva”. Per aquestes raons, l'Ordre Ministerial imposava la dissolució immediata dels Patronats de Formació Professional d'aquelles poblacions que el 1 de desembre de 1938 encara estaven “bajo dominio marxista”. Per substituir-los es constituïria, a semblança del que s'havia fet pel de Madrid, una comissió integrada pel Governador Civil o persona delegada per ell a les capitals de província o per l'alcalde respectiu en altres localitats, i directors i secretaris dels Centres corresponents. Les Comissions farien la proposta al Ministeri de quines altres corporacions o entitats haurien d'estar representades i els seus membres. Un cop constituïts els Patronats es faria una proposta de presidència al mateix Ministeri.

Una Ordre Ministerial de 21 de juliol restablia les funcions de les Escoles Superiors de Treball a tot l'Estat, limitant el seu nombre d'acord amb la reducció del personal i els recursos disponibles. La de Vilanova en resultà afectada i, en conseqüència, desaparegueren els estudis de peritatge. L'ordre tenia el caràcter de suspensió temporal. Els ensenyaments de peritatge o, més concretament, de Tècnic Industrial quedaven invalidats per segon cop en menys de vint anys. La història de l'Escola, doncs, es definia perfectament per l'alternança d'avenços i regressions. Malgrat tot, continuaven els ensenyaments de l'Escola Elemental on es podia estudiar Oficialia i Mestratge Industrial. En el camp de les pràctiques, on tant d'èmfasi s'havia posat des de sempre per part de l'equip docent, se n'impartien al laboratori elèctric de l'edifici de la plaça de la Vila amb el professor Jaume Demestres. Mentre, a la plaça de l'Estació funcionaven els tallers de fusteria amb Emili Rovira, el taller mecànic amb Miquel Artigas i Francesc Ràfols, i el taller tèxtil, llavors ja en desús tal com s'explicita en el text *Fets memorables d'Escola de Vilanova i la Geltrú i al seu entorn* editat el 1995 amb motiu dels cinquanta anys de la recuperació dels ensenyaments tècnics.

El 22 de juliol de 1939 els responsables de l'Escola foren convocats a un ofici religiós en homenatge a les víctimes, alumnes i professors, de l'Escola del Treball de Barcelona. El convit anava signat pel seu director Antonio Robert i encapçalat per una retòrica triomfant desfermada: "La Guerra Santa liberadora que bajo la mano firme y sabia de nuestro invicto Caudillo salvó a España de la esclavitud marxista y con ella la civilización occidental cristiana; llevó a los frentes de combate a la juventud generosa y heroica de nuestra Escuela".

Dins el moviment de professors cal esmentar el reingrés a la càtedra de Manuel Tous i Bertran que l'any 1942 fou traslladat a Terrassa. Com a professors interins continuaven J. Manuel Montesinos, Pere Vallcorba, Frederic Serrano i Artur Galceran. També prosseguien les classes nocturnes per a obrers,

administratius, delineants i dibuixants artístics, aquests amb Damià Torrents i més endavant amb Salvador Massana, Agustí Soler i Francesc Ribalta.

Una ordre del Ministeri d'Educació Nacional de 10 d'abril de 1939 autoritzava als Centres per la constitució de Comissions que substituïrien els antics Claustres de Professors. El 20 de setembre es notificà que es reobrien catorze Escoles Superiors de Treball. Sis, però, continuarien tancades, entre elles la de Vilanova i la Geltrú.

L'octubre d'aquell mateix any encara es realitzaren gestions per a poder desmantellar una mena de petit hospital militar que s'havia condicionat a l'edifici de l'escola. El record de la guerra encara era ben viu.

Amb motiu de constituir la Comissió que havia d'assumir interinament les funcions del dissolt Patronat Local de Formació Professional d'acord amb el que establia l'Ordre Ministerial de 8 de juliol, el 12 de setembre de 1939 es celebrà una reunió a l'Ajuntament de Vilanova i la Geltrú. Convocats per l'alcalde-gestor hi assistiren Josep Pizà i Xatart, director de les Escoles Superior i Elemental, i Octavi Viñas i Heras, secretari del mateix Centre. S'hi llegí la disposició legal que s'havia d'adoptar i la carta fundacional del Patronat de l'Escola aprovada per la Direcció General de Corporacions el 28 de novembre de 1929 i que establia els representants que havien de integrar el Patronat de l'Escola de Vilanova i la Geltrú i que ja s'ha detallat en el seu moment.

El director Josep Pizà argumentà que, d'acord amb l'esperit i la lletra de les Ordres Ministerials de 9 de setembre de 1938 i 21 de juliol de 1939, havia disposat la celebració dels exàmens de revalida per les assignatures aprovades durant el "periodo rojo-separatista", es a dir, anul·lant els exàmens posteriors al 18 de juliol del 36. Així mateix, el procés de matriculació pels ensenyaments de l'Escola Elemental pel curs 1939-40 es faria d'acord a les disposicions existents anteriors a aquella data. La comissió presidida per l'alcalde prenia l'acord de dirigir-se a les entitats que havien de tenir representació al Patronat, segons la

carta fundacional esmentada, a efectes que designessin els seus respectius delegats. Cal fer notar que la disposició que regulava els delegats corporatius integrants del Patronat Local de Formació Professional ja havia estat aprovada durant l'etapa dictatorial de Primo de Rivera i que, a grans trets, s'havia considerat vàlida durant el període republicà.

El Patronat Local no es constituiria fins el 7 de febrer de 1940. En reunió celebrada a la sala de juntes de l'Escola Industrial i presidida per l'alcalde Santiago Diaz Moyano i per Luís Riviere, ponent de cultura de la Diputació Provincial, es formalitzà la composició del Patronat. Quedava integrat per Josep Pizà com a director de l'Escola, Luís Riviere per la Diputació, Rafael Pollés i Oliver en representació de l'Ajuntament, Luís G. Bover en representació del Magisteri Nacional, Pere Vallcorba pel professorat de l'Escola Superior de Treball, Artur Galceran per l'Escola Elemental de Treball i Agustí Caba i Joan Mestres en representació de la Central Nacional Sindicalista (CNS), un organisme provincial dels antics sindicats verticals de la dictadura.

En el decurs de l'acte Rafael Pollés fou nomenat president del Patronat Local, Josep Pizà vicepresident i Bover secretari. També es debateren alguns aspectes relacionats amb els recursos i funcionaments del nou organisme.

El 25 de gener de 1941 Eduardo Pascual Fábregas fou nomenat alcalde per decisió governativa. Pascual, metge de professió, era un carlí que arrossegava el sobrenom de *el mort de dins* heretat del seu avi. Fou un personatge polèmic i controvertit, amic de les escenografies paramilitars i que va incomodar als propis gestors del *Movimiento*. El seu caràcter distava molt de la discreció del seu predecessor Santiago Diaz Moyano, un militar retirat que perdé dos fills durant la guerra i que es dedicà a la tasca que li havia estat encomanada amb l'estricta aplicació de la normativa i la disciplina pròpia del seu esperit castrense. És en al·lusió a aquesta manera de fer que es popularitzà la dita "Diaz Moyano, con la ley en la mano".

En qualsevol cas, el nomenament de Pascual va tenir conseqüències en l'organització del Patronat Local de l'Escola Industrial. En la sessió del Patronat del 28 de maig de 1941 Rafael Pollés va presentar la dimissió argumentant la seva qualitat de representant municipal elegit per l'anterior Comissió Gestora presidida per Diaz Moyano. Amb el canvi a l'alcaldia, Pollés es sentia deslegitimant per continuar en aquell càrrec. Així fou com el nou Ajuntament proposà i nomenà a un vell conegut, José Grau Solanes, no únicament com a membre del patronat, sinó directament com a president d'aquell organisme. El president sortint glossà la personalitat de Grau amb aquestes paraules: “personalidad muy destacada por su cultura, capacidad de trabajo y sobre todo por su acendrado patriotismo, cuyas dotes pone una vez más al servicio de Villanueva”.

També en parla Virella al text del programa de Festa Major de 1977. Referint-se a Grau diu: “es comprometé a fons per a obtenir millors resultats que en la seva anterior gestió. I val a dir que aquesta vegada els seus esforços obtingueren satisfactòria recompensa”. Grau disposava d'un planter de professors exclusivament vilanovins amb l'excepció del barceloní Pere Vallcorba. Destacaven en el cos docent: Ferran González Buxens, Antonio Ferrer i Pi, Frederic Serrano i Mora, Joan Manuel Montesinos, Mn. Lluís Vendrell, Carlos Redondo, Jaime Puig i López, Dr. Manuel Echevarria i Barguñó o Joaquin Rodriguez Sales, entre altres. És significativa la presència de Fernando González Buxens, en relació al que s'esmenta d'ell a *Fets memorables a l'Escola*: “anterior bibliotecari depurat i apartat del servei per Pilar Corrales, de la Biblioteca-Museu Balaguer, enviada per Madrid a la institució balagueriana per fer neteja”.

En aquella i successives reunions del Patronat es prioritzà la recerca de recursos econòmics, especialment entre els industrials i els municipis de la comarca i comarques veïnes que suposadament podien aprofitar els serveis que el centre

oferia. Així mateix es parlava de la reforma del mobiliari, de les instal·lacions i de l'edifici. Aquests i altres temes, especialment l'interès que des d'un primer moment tingueren els components del Patronat per restablir els estudis superiors de peritatge, va suposar molts viatges a Madrid. Recordem que Grau Solanes també va dirigir el Patronat durant el període de supressió dels ensenyaments superiors corresponent a la dictadura de Primo de Rivera. Podem considerar, doncs, que es tractava d'un personatge especialitzat en etapes difícils o de crisi.

Durant la seva presidència i gràcies a les subvencions de l'Ajuntament i de la Diputació i a l'ajut dels industrials locals es va poder iniciar un modest però sostingut pla de reformes per permetria anar adaptant-se a les exigències del estudis actuals i dels que havien de venir. Cal dir que l'estat també va implicar-se més en el suport econòmic de l'Escola per intentar atenuar la precarietat de recursos de que es disposava.

Un decret de 22 de juliol de 1942, publicat al *Boletín Oficial del Estado* el 7 d'agost posava les bases per a la reforma dels estudis de pèrit industrial. La carrera es reorganitzà en dos grups preparatoris i tres grups d'especialitat, mecànic, electricista, químic o tèxtil segons constata De la Poza. L'anterior denominació genèrica de Tècnic Industrial es convertiria novament en la clàssica de pèrit industrial en l'especialitat corresponent. El nou pla d'estudis definia les atribucions en els següents termes: "los Peritos industriales, como jefes técnicos de la industria en inmediata dependencia de la dirección del ingeniero, interpretan el plan concebido por éste, distribuyen el trabajo, disponen su más adecuada realización, inspeccionan ésta y van recogiendo la experienciaa de los resultados obtenidos en el taller, para conseguir una mayor eficacia en la labor, e incluso pueden actuar, en su caso, como directores de empresas de menor envergadura".

Als anys quaranta es va fer més evident una mena de conflicte soterrat entre poder acadèmic i poder polític local. Aquest darrer, amb dependència directa de

la *Jefatura Local del Movimiento*, un organisme amb l'objectiu de vigilar i controlar totes les activitats i institucions que funcionaven a la vila. Les autoritats acadèmiques, en un zelós afany per protegir les tasques educatives de les influències i les pressions polítiques van propiciar més d'una situació tibant. Aquell escenari es repetiria els anys seixanta amb l'assoliment d'un major grau d'autonomia per part dels gestors educatius i la mateixa voluntat de control per part de l'autoritat municipal.

Entrats els anys quaranta l'Escola continuava com a centre Elemental de Treball. S'hi feien estudis de pre-aprenentatge i, sobretot, s'obtenien els títols d'Oficial Industrial i de Mestre Industrial, disciplines imprescindibles per nodrir de bons professionals el teixit industrial de la ciutat. També s'hi feien ensenyaments preparatoris per poder accedir als estudis de Tècnic Industrial o peritatge a les Escoles Superiors de Treball que aleshores oferissin aquella mena d'estudis. Així mateix, i en justa fidelitat als orígens, continuaven els ensenyaments de perfeccionament obrer en horaris compatibles amb la jornada laboral.

Durant el curs 1942-1943 es redactà una modificació del pla d'estudis "en beneficio de los alumnos que aspiren a ingresar en una Escuela de Peritos Industriales, puedan servir a éstos de eficaz preparación para el ingreso".

Així, doncs, es tractava de preparar a aquells alumnes amb afany de continuar els ensenyaments de peritatge que aleshores no es podien cursar a l'Escola vilanovina. El pla d'estudis de l'Escola Elemental contemplava: "Nuevas normas de organización pedagógica regiran el funcionamiento de las clases al objeto de conseguir que la cotidiana labor y meritorios esfuerzos de profesores y alumnos alcancen toda su eficiencia y máximo rendimiento".

Per aquelles dates s'hi cursaven en la modalitat d'estudis diürns: pre-aprenentatge, aprenentatge (oficial obrer), mestria industrial i curs preparatori per l'examen d'ingrés a les escoles de pèrits industrials.

Alhora, s'hi podien cursar ensenyaments de formació mixta lliure en format de classes nocturnes i altres de perfeccionament obrer en horaris compatibles amb la jornada laboral i que comprenien els apartats diferenciats d'ensenyaments industrials i ensenyaments artístics. Així mateix, es preveia un programa de “conferències i excursions científic-industrials” com a complement. En el curs preparatori per l'examen d'ingrés a les escoles de Pèrits Industrials publicat el setembre de 1942, especialment important per les ambicions del centre vilanoví, es plantejava l'ingrés amb una edat mínima de catorze anys i havent aprovat els cursos d'Oficial i el primer de Mestre, o bé superant un examen d'admissió. El pla d'assignatures comprenia: Complement de matemàtiques, Física general, Química general, Cultura general amb Geografia industrial, Gramàtica castellana, Història de la cultura espanyola i Nocions de Ciències Naturals; Francès o Alemany, Religió, Dibuix geomètric i a ma alçada, Tallers i Higiene i educació física.

A la sessió del Patronat Local de Formació Professional corresponent al 10 d'agost de 1943, en període de vacances, es posà de manifest l'ofegant situació econòmica de l'Escola i la imperativa necessitat de iniciar gestions per poder recuperar els estudis superiors de peritatge. Així es constata a la redacció de l'acta de la reunió: “El Sr. Presidente (Grau) expuso la situación anómala i verdaderamente angustiosa de la Escuela de Trabajo, dando cuenta de las gestiones realizadas a fin de lograr, de acuerdo con la organización sindical la conversión de la Escuela Elemental de Trabajo en una Escuela que responda a algo práctico que favorezca el progreso industrial de nuestra villa, al amparo de cuya institución puedan formarse adecuadamente los Jefes de empresas industriales y los obreros especializados que necesita nuestra industria”.

Coincidim amb el qualificatiu de “angustiosa”, però no entenem el de “anòmala”, atès que aquella situació de precarietat, lluny de ser atípica com sembla interpretar-se, ha estat més aviat un comú denominador endèmic i

consubstancial a l'existència de la pròpia institució acadèmica. Derivat d'aquella sessió es va cursar una instància al Ministerio de Educación Nacional demanant el restabliment de l'Escola Superior de Treball amb al menys un peritatge mecànic-electricista. La instància fou subscripta pels industrials de la localitat, l'Ajuntament, la Jefatura Local de Falange i la Central Nacional Sindicalista. A la mateixa reunió es redactà un pla de treball.

El 1943 el director Josep Pizà i el secretari Octavi Viñas, els dos únics professors numeraris, foren traslladats a l'Escola Industrial de Terrassa. S'acabava per ells –tot i que Viñas tornaria anys després– un singular periple a Vilanova que es remuntava al període d'abans de la guerra. Ambdós foren, com hem dit abans, els artífex de que l'Escola Industrial vilanovina tingués una transició de la República a la dictadura franquista passant per la guerra civil caracteritzada per un clima de relativa normalitat. La seva presència continuada als òrgans de direcció del centre permeteren una adaptació sense traumes, més enllà de les decisions derivades per la imposició del nou Estat.

El trasllat i la seva consegüent dimissió del Patronat va provocar la reunió conjunta del Patronat Local de Formació Professional i la Junta de Professors el 4 de novembre de 1943. Les circumstàncies pròpies del moment i la delicada situació de l'Escola feia que aquelles pèrdues fossin especialment sensibles per les expectatives futures del centre. En aquest sentit són prou eloqüents el seguit de lamentacions i reconeixements que, segons consta a l'acta de la reunió, es repetiren durant aquella sessió solemne. Per aplicar una solució d'urgència el professor Antonio Ferrer Pi proposà el nomenament de Grau Solanes com a director de l'Escola, càrrec que simultaniejaria amb el de president del Patronat. El nomenament s'aprovà per unanimitat. En diferents intervencions es parlà de “deplorable situación económica”, i el vicepresident del patronat i delegat local de la C.N.S. Josep Riera va apuntar diferents línies d'actuació.

Malgrat tot, o per això mateix, continuaven les gestions per pel restabliment dels

estudis superiors. Les esperances s'esvaïren temporalment amb la visita que el Director General d'Ensenyament Professional va fer a Catalunya el 1944. Les autoritats polítiques i acadèmiques locals lamentaren que no s'hagués inclòs una visita a l'Escola Industrial de Vilanova i la Geltrú dins l'agenda de viatge.

Les coses, però, no trigarien a arreglar-se. Si més no, una miqueta. A la reunió del Patronat del 20 d'abril de 1945 es va fer esment de les gestions protagonitzades a Madrid per Luciano Novo. S'hi van referir en aquests termes: “antiguo alumno y más tarde Profesor de esta Escuela y en la actualidad Jefe del Gabinete Técnico de la Dirección General de Enseñanza Profesional y Técnica, quién secundando los propósitos de este Patronato, ha iniciado una gestión para restablecer en nuestra Escuela las Enseñanzas Superiores”. A propòsit d'això, el mateix Novo demanava al Patronat que li fossin facilitades una sèrie de dades necessàries per continuar les negociacions.

El juny d'aquell any es produí la dimissió del vicepresident del Patronat Josep Riera que fou substituït per Pere Vallcorba. Mentre, Pelayo Lopez Elias exercia de secretari del mateix organisme.

L'ESCOLA D'ENGINYERIA. LA RECUPERACIÓ

(1945-1971)

El 1945 es restabliren els estudis superiors en l'especialitat de peritatge mecànic i es normalitzà la situació en la mesura que permetien les condicions de postguerra, farrides de precarietats materials i personals. Poc a poc s'anaren incorporant altres especialitats. L'altre element determinant d'aquest període fou la definitiva construcció del nou edifici de l'avinguda Víctor Balaguer que s'inaugurà el curs 1959-1960 sota la denominació establerta un any abans d'Escola Tècnica de Pèrits industrials. L'any 1967 es convertí en Escola d'Enginyeria Tècnica Industrial en les especialitats de mecànica, electricitat i química industrial.

El panorama internacional també tindria un punt de inflexió contundent. El maig i el setembre de 1945 capitularen els governs alemany i japonès, respectivament, posant punt i final a la Segona Guerra Mundial que s'havia iniciat el setembre de 1939 amb la invasió alemanya de Polònia. La victòria aliada va fer renàixer les esperances d'una possible intervenció que derroqués la dictadura franquista. Això no va passar, però provocà un enduriment internacional contra el règim que fou contestat amb apassionades mostres d'adhesió al Caudillo. La croada anticomunista que sacsejà el món occidental i l'inici de la guerra freda legitimaren i oxigenaren el franquisme. El clima permeté un tímid oberturisme beneït per factors com el concordat amb el Vaticà, els acords de cooperació amb els Estats Units o l'acceptació en organismes internacionals com la Unesco o la ONU. L'assassinat de Kennedy el 1963 commogué el món.

A nivell local Manuel Navarro abandonà l'alcaldia i fou rellevat en el càrrec per Antonio Ferrer Pi que l'ocuparia durant un període de vint-i-tres anys. Fou

un personatge ambiciós i lleial que aplicà amb rigor i fermesa els dictats del Movimiento i només es mostrà lleugerament tolerant davant les reivindicacions de sectors col·laboracionistes de conviccions catòliques, i també catalanistes, que alimentaren les més pregones arrels del vilanovisme. D'aquesta manera es recuperaren entremesos i balls populars o les incipients bases del carnaval i altres tradicions locals. Ferrer Pi fou substituït el 1969 per Miquel Benavent. Una nova societat s'obria camí al món occidental, i el país maldava per adaptar-se i evolucionar. Malgrat això, la dictadura es mostrà inflexible i immobiliista, perpetuant l'aplicació de l'estat policial, la repressió i la negació de les llibertats individuals i col·lectives. En el terreny econòmic l'autarquia donaria pas als plans d'estabilització concretats en els "planes de desarrollo" inspirats i liderats pels nous tecnòcrates de l'Opus. Fins el 1953 no es recuperarien els nivells de renda anteriors a la guerra. A Vilanova i la Geltrú la hegemonia de la indústria tèxtil cediria davant el desenvolupament del sector metal·lúrgic. Es constitueixen Fundiciones Industriales, S.A. (FISA) o Tallers Camacho, embrió de la futura empresa Industrias Mediterráneo, S.A. (IMSA). Un altre sector emergent fou l'activitat avícola amb la celebració d'una fira monogràfica i la multiplicació de granges de pollets orientades al mercat interior i a l'exportació. També s'escamparien una bona colla de petites empreses tèxtils de teixits de cotó i de fibres sintètiques. Des de 1949 el port es convertí en un nou element de dinamització econòmica, especialment dedicat a l'exportació de ciment. A la dècada dels seixanta s'instal·là la singular empresa Salvamento y Demolición Naval. També Pirelli inaugurava la nova planta de La Plana. Es crearen les primeres plataformes de Comissions Obreres i es constituí el Consejo Económico y Sindical de Villanueva y comarca. A la dècada dels seixanta i setanta s'estableixen empreses com Contemar, Robbins, Geclisa, Belcor, Peyton, Madofa, Maytex o Mago.

El ritme social batejava entre la contradicció d'un règim tronat i jacobí i les

possibilitats immenses que oferia el món exterior. El 1952 s'acabà l'etapa de racionament. *La casita de papel*, *La vaca lechera*, *El Guerrero del Antifaz*, *Raza*, la Sección Femenina, NODO o el Frente de Juventudes eren alguns dels referents ineludibles de l'època. La rambla s'allargà fins la platja, es reconstruí el temple arxiprestal i nasqueren els primers barris perifèrics fruit de les onades immigratòries que consolidarien una evident expansió demogràfica i urbanística. Creixement i desenvolupament, però, no sempre seguiren la mateixa direcció. La radio es consolidà a totes les llars i l'arribada de la televisió va aportar, malgrat la censura, una nova percepció del món. El llançament de l'Sputnik o l'arribada de l'home a la lluna eren fites prou atractives. A nivell local centraven l'atenció les campanyes de beneficència de l'Hospital i l'inseparable Lalo, la constitució del Centre d'Estudis del patronat de la Biblioteca-Museu Balaguer o les satisfaccions esportives dels equips de futbol o hoquei patins. Els felïços seixanta tenien en la tele i el 600 els referents més emblemàtics. El *baby-boom* s'instal·là entre la proliferació de *boites*, ballarugues engominades, swing o bugui-bugui, hippies i els primers turistes afamats de sol i de platja. El temps també anava de bòlit. La nevada de 1962 va mostrar una imatge inèdita de la ciutat i els aiguats de dos anys després provocaren destrosses importants. Malgrat això, la "pertinaz sequia" no s'aturava malgrat rogatives i processons i convertí el problema de la manca d'aigua en un maldecap insostenible per usuaris i administració. Fruit d'això fou la manifestació de les galledes de 1965 i la municipalització del servei d'abastament d'aigua. El món canviava ràpidament i la societat s'ofegava encotillada pel règim i els seus gestors de curta mirada. Havien quedat enrere la guerra i la postguerra i calia mirar endavant amb determinació. Ja s'havia perdut massa temps. S'obrien noves possibilitats i un món ple d'oportunitats. La dictadura, però, encara es mostrava implacable i refractària a les evidències del progrés. Sense llibertats era com avançar ensorrats en el fang.

REPRESA I OPTIMISME (1945-1958)

El 23 de juny de 1945 s'emet una Ordre Ministerial “por la que se restablecen las Escuelas de Peritos Industriales de Cádiz, Córdoba, Vilanova y Geltrú y Béjar”. Tal com havia passat amb la reinstauració del peritatge després de la dictadura de Primo de Rivera, els estudis es limitarien a l'especialitat mecànica. L'Escola Superior mantindria temporalment la mateixa direcció que s'havia ocupat fins aleshores de l'Escola Elemental.

L'Ordre del Ministerio de Educación Nacional signada a Madrid pel Director General d'Ensenyaments Professionals i Tècnics Ibañez Martín fou publicada al *Boletín Oficial del Estado* el dilluns 16 de juliol de 1945. El preàmbul justificava vagament la decisió: “Suprimidas temporalmente, por circunstancias diversas, las Escuelas Superiores de Trabajo (hoy de Peritos Industriales) de Cádiz, Córdoba, Villanueva y Geltrú y Béjar, y siendo conveniente su restablecimiento para el mejor servicio de la Industria y de la Enseñanza”.

El restabliment afectava al peritatge mecànic a les escoles de Vilanova i la Geltrú, Cádiz i Córdoba i al peritatge tèxtil a la de Béjar. Els ensenyaments s'impartirien a partir del proper curs acadèmic i en forma successiva.

L'Ordre també establí altres formalitats: “se designan Directores i Secretarios interinos de las respectivas Escuelas de Peritos Industriales a los actuales Directores y Secretarios de las Escuelas Elementales de Trabajo, en cada una de las cuatro localidades antes citadas. De acuerdo con las autoridades locales respectivas, los señores Directores indicados daran comienzo urgentemente a las gestiones necesarias para la puesta en marcha de las Escuelas que la presente Orden restablece y elevarán a este Ministerio las oportunas propuestas para nombramiento de personal interino”.

El Patronat Local de Formació Professional va analitzar la situació del centre en la reunió del 5 d'agost, dia de la Festa Major. L'Escola de Vilanova i la Geltrú

tornava a tenir Estudis Superiors. Havien passat prop de nou anys d'ençà de l'inici de la guerra civil.

L'Escola impartí el recuperat títol de peritatge a partir del curs 1945-1946 i sota la denominació oficial de Escuela de Peritos Industriales. Ràpidament es va fer una proposta dels professors que impartirien les classes de preparatori i del primer curs del peritatge mecànic. Es necessitaven més professors per a cobrir els nous ensenyaments. Provisionalment, es va poder avançar amb professors procedents dels estudis de mestria industrial, però al cap de poc temps s'incorporà un equip de professors numeraris, actuals catedràtics, i també d'auxiliars numeraris.

L'equip de professors interins l'integraven: Francesc Ràfols, Joaquin Rodríguez, Pere Vallcorba, Carlos Redondo, Jaime Puig Lopez, Federico Serrano, Antonio Ferrer Pi, Fernando González Buxens i Mn. Lluís Vendrell. El primer professor numerari o catedràtic fou Vicente Tortosa Lacasta. Després s'incorporaren Joan Majó Torrent, Tomàs López Martínez, Francisco Tormo Sans, Francesc Simó Prats, Luis del Arco Vicente, Jaume Solà Torrella, Cesar Capdevila de Guillermo, Josep Lluís Ruiz Cardona i Enric Guitón Ribelles. Actuaven com encarregats de curs Joaquin Ferrer Pi, Frederic Travé Alfonso i Manuel Echevarria Barguñó, entre altres, segons testimonia Freixa al *Bosquejo*.

Es tractava, segons s'indica a *Fets memorables...*, d'una majoria de professors joves, sense experiència, amb sous baixos i en molts dels casos amb la necessitat d'exercir la pluriocupació, bé donant classes particulars o bé exercint la docència a la Formació Professional o en altres nivells de l'ensenyament.

El nou planter docent, però, aviat imprimí una nova empenta i, sobretot, milloraren el nivell de l'ensenyament cobrint d'aquesta manera les mancances de recursos i infraestructures. La vitalitat i l'esperit d'aquella remesa de professors deixaren una empremta profunda que, en alguns casos, persistí durant molts i molts anys.

Com s'ha dit, la direcció de la nova Escola Superior aniria a càrrec de José Grau i Solanes, que ocuparia la màxima responsabilitat fins el 18 de gener de 1955. Mentre, exercia de secretari interí Eugenio Tejero, que deixà el càrrec el 31 de desembre d'aquell mateix any i es traslladà a València. El 31 de gener de 1946 seria rellevat per Pere Vallcorba.

La represa no fou gens fàcil. A la manca de professors i recursos calia afegir l'estat d'unes instal·lacions en condicions precàries i mancades de manteniment. En aquest sentit són significatives les vivències recordades a la publicació *L'Abans*: “La represa es dugué a terme a l'antic edifici de la plaça de la Vila, sota unes condicions ben precàries: la humitat, la manca de recursos i material i les contínues restriccions foren algunes de les majors mancances. Molts professors havien de fer les classes amb l'abric posat, molt poques habitacions disposaven d'estufa que funcionava amb serradures. Com que el tub d'expulsió comunicava amb l'exterior, una mica de vent en la direcció errònia, feia venir tot el fum cap a l'interior de l'aula”. En qualsevol cas, es tractava d'estufes que “feien més fum que calor”.

L'abril de 1945 el bisbat de Barcelona havia nomenat Mn. Lluís Vendrell com a professor i assessor de religió, un personatge tan carismàtic com controvertit.

En aquella època Joan Segalà i Ventosa es convertí en president de la demarcació de Vilanova i la Geltrú del Col·legi de Pèrits Industrials. La corporació professional tornava a posar-se en marxa fidel a uns precedents dels que Vilanova i la Geltrú en fou pionera. Segalà ocupà el càrrec fins l'any 1949 en que fou rellevat per Pere Morilla i Gadeu que en resultà màxim responsable fins el 1961.

L'octubre de 1946 es reintegraren els primers professors numeraris. Ho feren López Martínez, Tortosa Lacasta, Solà Torrella i Viñas Heras. Segons les actes corresponents al 3 d'octubre el director i el secretari demanaren ser substituïts, extrem que no fou aprovat.

En anys immediatament posteriors s'incorporaren a la docència: Maria Betriu, Joan Majó, , Simó, J. M. Montesinos, M. Angeles Gimeno, Marc Basora, Joan B. Furió, Angel Olivé Gatell, J. L. Ortín, Lluïsa Crusat, Josep de C. Esplugas, J. de Orús o J. Vericad entre altres.

El setembre de 1947 dimití del seu càrrec el secretari Pere Vallcorba. El director no utilitzà en aquest cas el seu dret a l'elecció directe i demanà una proposta del claustre de professors. Aquest elegí el 29 de novembre de 1947 i en votació secreta a Joan Majó com a secretari i a Jaume Solà com a secretari habilitat.

El maig de l'any següent el claustre nomenà una comissió per estudiar i fer noves propostes respecte el sistema d'ingrés als estudis de peritatge. Fou en aquella mateixa sessió que el professor de religió reivindicà la inclusió de l'assignatura en els plans d'estudi dels cursos superiors.

Per aquelles dates, i a títol d'anècdota, un professor del centre fou agredit per un alumne afectat d'un excés d'ortodòxia religiosa, indignat per haver-se programat un examen la "sagrada" diada de Corpus, tot i que el docent havia estat degudament autoritzat pel bisbat. L'alumne, digne sentinella de la reserva espiritual, fou expulsat.

Amb motiu de la nova organització dels tallers de l'Escola el 27 de febrer de 1948 es convocà una reunió extraordinària del Patronat Local de Formació Professional amb l'assistència de l'alcalde, representants del claustre de professors i representants de les empreses Manufacturas El Fénix, S.A. Marqués, Productos Pirelli, S.A. i Griffi.

La relació de l'Escola amb la ciutat i el seu entorn era més aviat migrada. Els anys quaranta, immediats a la postguerra, foren una etapa de penalitats i la gent no estava per romanços. Els efectes de la guerra encara eren recents i presents i, per això, bona part de la ciutadania posava en pràctica allò de "de casa a la feina i de la feina a casa".

El director Grau Solanes es reunia periòdicament amb el màxim mandatari

municipal per informar-lo de la marxa de l'Escola. En aquells moments el control polític era indefugible i, més enllà del intercanvi de informacions per posar-se al dia, ambdues institucions mantenien una certa actitud impermeable a les possibles interferències de l'altra part.

Fou precisament en aquest context que l'Escola fou protagonista el 1948 de la gestació d'una activitat que s'erigiria com un veritable aparador i vehicle de projecció exterior del centre. Eren els Cursets d'Estiu, convertits i popularitzats posteriorment amb el nom de Cursos Politècnics. Els promotors de la primera edició foren els alumnes que tot just havent acabat la carrera pretenien continuar vinculats al centre d'ensenyament i alhora posar-se al dia en novetats especialment tècnic-científiques.

És amb aquest objectiu que naixia una Comissió d'Extensió Cultural donada a conèixer públicament amb motiu dels actes commemoratius del centenari de la carrera de pèrit industrial. A la comissió li fou cedit un local als baixos de l'edifici de l'Escola. Fou en un acte acadèmic el 30 d'octubre de 1948 que es llegí la memòria de la constitució de la Comissió. Tot seguit tingué lloc la conferència de Luciano Novo de Miguel, ex-alumne i ex-professor de l'Escola de Vilanova i en aquell moment de Terrassa. El tema fou: "Aportación de la Escuela Industrial de Villanueva y Geltrú al desarrollo de la enseñanza técnica en España".

A l'àpat que es va celebrar posteriorment Albert Cantarell, secretari de l'Associació Nacional de Pèrits Industrials (Agrupació de Catalunya i Balears) fou qui "a l'hora del brindis, va suggerir la possibilitat d'organitzar uns cursets d'estiu, amb projecció a l'exterior, de caràcter politècnic", segons paraules de Virella en el text el setanta-cinquè aniversari.

La idea fou immediatament compartida pel director Grau Solanes. Era la llavor definitiva que permetria el naixement dels Cursets Politècnics a partir de l'estiu de 1953. Els objectius d'aquella iniciativa han tingut valoracions de signe

diferent segons es fes referència al seu contingut i al veritable aprofitament d'aquelles sessions per part de l'alumnat o respecte el grau de divulgació, prestigi i promoció exterior que allò suposà per l'Escola vilanovina i per a la pròpia ciutat. Ambdós aspectes no sempre coincidiren. Com diu Virella: "objectivament, cal manifestar que per damunt de tot, els cursets proporcionaren a l'Escola vilanovina fama i prestigi i una excel·lent oportunitat per a fer sentir la seva veu per mitjà dels més amplis medis de comunicació, com la premsa i la ràdio i, en els darrers temps, la televisió". Els Cursets es celebraren durant divuit anys consecutius, els de 1953 i 1954 sota la direcció de Grau Solanes i els restants fins l'any 1971 sota direcció de Joan Majó i Torrent.

Simultàniament, a les jornades formatives s'editava un modest butlletí de seguiment dels temes impartits reproduït en ciclostil. Durant els primers deu anys l'edició es feia d'un dia per l'altre, fet que representava un esforç important per part dels organitzadors. En edicions posteriors les memòries i les conferències es publicaren íntegrament en finalitzar les jornades. En determinat moment i quan va perillar la continuïtat dels cursos, Joan Majó hi apostà clarament posant èmfasi en la necessitat d'una reorientació adequada.

Al llarg del seu periple, els cursets tingueren la col·laboració entusiasta de molta gent, de la ciutat o de fóra, de l'Escola o alienes a ella. Destaquem en aquest sentit la participació del reconegut i eminent catedràtic d'Universitat Josep Baltà i Elias, que impartí conferències i lliçons magistrals a partir de la tercera edició i fins la divuitena i última. Baltà era fill de Vilafranca del Penedès, Doctor en Ciències, Catedràtic de la Universitat de Madrid, membre de la Reial Acadèmia de Ciències, director i conseller de diferents organismes del CSIC i antic professor de l'Escola de Terrassa i de les Universitats de Barcelona i Salamanca. En els Cursos Politècnics Josep Baltà desenvolupà tota mena de temàtiques científiques i fins i tot pseudo-científics, com quan el 1968 dissertà sota el títol de "Los enigmáticos OVNI. Su antigüedad y estado actual, de ésta palpitante

cuestión”. També cal destacar la presència el 1963, presidint l'onzè curset, de l'economista Fabià Estapé. Un any abans havia estat convidat el professor Ramon Tamames que finalment no hi assistí. Qui sí que va fer-ho aquell mateix any fou Ernest Lluch.

La darrera edició dels cursets, la divuitena, es celebrà entre el 13 i el 17 de març de 1972. Tomàs Escofet, un dels organitzadors habituals, atribueix el final dels cursets a la nova Llei General d'Educació, una normativa que exigia més dedicació al professorat. Fou un final d'etapa sense premeditació. L'any 1973 ningú es preocupà de la seva organització i d'una manera senzilla i sense estridències moriren per inanició.

Tornem, però, a la successió cronològica dels fets. Una Ordre Ministerial de 28 de maig de 1949 restablí els estudis de peritatge elèctric. D'aquesta manera, es retornava finalment a la situació d'abans de 1929. Ara només calia la recuperació dels estudis de peritatge químic i tèxtil tal com havia estat fins el 1925. Amb la restauració dels estudis superiors el 1945 en l'especialitat mecànica i el 1949 en l'elèctrica, els índex d'assistència a l'Escola s'incrementaren de forma notable. Només cal veure les xifres de matriculats: 46 el curs 1945-1946, 210 el 1946-47, 266 el 1949-50, 329 el 1950-51, 446 el 1951-52, 629 el 1954-55, 721 el 1956-57 i 771 el curs 1957-58.

El 1949 s'acordà la reorganització de la biblioteca del centre. El secretari Joan Majó i la bibliotecària redactaren un pla de desenvolupament i un programa de funcionament que permetria racionalitzar i donar més vida a aquella dependència prioritària i emblemàtica.

Segons es desprèn de les actes de les reunions, el claustre de professors va prendre l'acord de situar una placa commemorativa a l'entrada de l'immoble amb els noms del ministre Ibañez Martín i el director general Ferreiro. Així mateix, es restauraria la que ja hi havia en honor dels fundadors: el ministre Navarro Rodríguez, el president del govern Conde de Romanones, i el mateix

Víctor Balaguer.

Aquell any es publicava el llibre d'Albert Virella *Vilanova i la Geltrú. Imatges de la ciutat i de la comarca*. En el text l'autor apuntava de forma precisa l'estat decadent de la institució educativa, en altres èpoques baluard i referent ineludible de la riquesa cultural de la vila. Per això s'hi feia aquest comentari: “La gent estudiosa, coneix a Vilanova i la Geltrú per la seva Escola Industrial. Hi entrarem, però, amb recança, amb la mateixa recança que deuen sentir dels seus bon temps els homes que ja frisen la senectut o els fills de casa bona vinguda a menys. I és que, el que menys interessa, és el present de la nostra Escola Industrial, realment immerescut si el comparem amb el seu esplendorós passat”.

Deixava, però, una porta oberta a l'esperança: “L'èxit de matrícula ha augmentat cada any i és un esperançador símptoma de que, encara que no torni a l'impossible passat esplendorós, podria almenys, mantenir-se l'existència de la nostra Escola Industrial, si no fossin les maniobres dels forans que estan pugnant per la seva desaparició definitiva”. Subratllem l'anotació “impossible passat esplendorós”. Un pronòstic que, afortunadament, no es compliria. Avui, més de cinquanta anys després no tant sols hem vist renéixer l'Escola sinó que s'han assolit unes cotes de qualitat, participació i equipaments que ni el més optimista dels observadors hauria pogut sospitar mai.

També ens crida l'atenció el referent als “forans que pugnen per la seva desaparició”, unes paraules que no podem interpretar i que acompanyarem d'un enigmàtic interrogant.

Aprofitem la visita literària del historiador per acostar-nos a la fisonomia d'aquella Escola de postguerra. A la planta principal i al segon pis hi havia la secretaria, oficines administratives, direcció, despatx i oficines del Patronat Local de Formació Professional, sala de professors, biblioteca, arxiu, laboratori i psicotècnic, dues sales per a dibuix industrial i artístic de 125 i 136 m², respectivament, un laboratori químic i sis aules per classes teòriques.

En els darrers quinze anys els baixos havien estat ocupats pels tallers, però aleshores es trobaven a les noves instal·lacions de la plaça de l'Estació. Hi havia tallers de mecànica, fusteria, motors, filats i teixits i un gimnàs i camp d'esports. Encara romanien al vell edifici de la plaça de la Vila, aleshores "18 de julio", el laboratori electrotècnic i el de pràctiques d'electricista. Cal dir que el 1951 s'inauguraren els nous tallers d'electricitat.

Aprofitem per transcriure també les observacions que Virella feia respecte els nous tallers de l'avinguda Víctor Balaguer: "es va començar la construcció a l'any 1930 i fa bastants anys que està paralitzada la continuïtat de les obres, mancant la façana principal, que deu donar en front de la Biblioteca-Museu. La part construïda, d'un aspecte adequat al seu caràcter industrial, però desprovist de bellesa arquitectònica, malmet avui la perspectiva del lloc on es troba". Tanquem el parèntesi i tornem a l'activitat del centre.

Pere Vallcorba i Sánchez deixà el càrrec de secretari interí i fou rellevat per Joan Majó i Torrent en qualitat, ara sí, de secretari titular en virtut d'una Ordre de 30 de març. Ocupà les funcions entre l'1 de juliol de 1949 i el 18 de gener de 1955. Així mateix, Pere Morilla i Gadea es convertí en president de la corporació de Pèrits Industrials de Vilanova i la Geltrú, càrrec que ocuparia fins l'any 1961. Morilla assumí el paper que com a titular o en funcions havia ocupat Joan Segalà i Ventosa des del 1928, pràcticament des dels inicis de l'associació local. Havia estat un període especialment complicat, ateses les desgraciades circumstàncies polítiques i socials que s'havien viscut. La corporació s'havia dispersat i molts dels membres de la junta ja no tornarien a la ciutat. En aquest estat de transitorietat Segalà, que era dipositari de bona part del material de l'Associació, fou la persona que va mantenir un mínim esperit aglutinant que permetria un procés de continuïtat.

El 1950 moria Octavi Viñas qui havia durant molt de temps secretari i director accidental de l'Escola i a qui se li reconeixia l'esforç per normalitzar la vida

acadèmica després de la guerra civil. Tal com transcriuen les actes del claustre de professors, actes semblants a les moltíssimes que ell va redactar, l'Ajuntament va prendre l'acord de crear una beca amb el seu nom.

Els exàmens corresponents al curs 1951-52 s'avançaren a les dates habituals de final de maig amb motiu de la celebració del Congrés Eucarístic Internacional a Barcelona. Sovint, exàmens i religió, han estat companys de viatge i aliats de conveniència. Davant l'antipàtic ritual de tot examen molts estudiants han apel·lat desesperadament a les més remotes, volàtils i efímeres conviccions religioses.

Tradicionalment, el món de l'estudiant, especialment dels forasters, es movia entre dues actituds ben contradictòries. D'una banda, lluny de la família i de l'entorn habitual l'estudiant gaudia d'una llibertat i uns privilegis impensables en el context de l'estructura social i familiar de l'època. D'altra banda, rebia d'aquest mateix entorn la pressió i les exigències per no demorar en excés el temps d'estudi més enllà de l'estrictament necessari. En uns casos hi havia el condicionant econòmic, atès que a part dels estudis calia pagar els viatges, l'estada i la manutenció; i en d'altres situacions, prou comunes, la pressió es centrava en la necessitat de que el futur titular accelerés el procés per incorporar-se al negoci familiar, amb plenes responsabilitats o sota la tutela del patriarca.

En aquest sentit, algunes fonts han apuntat que a Catalunya la titulació d'enginyer tècnic ha tingut un èxit remarcable en correspondència directa amb l'estructura empresarial majoritàriament formada per petites i mitjanes empreses. Destaquem en aquest punt les paraules de Jordi Garriga a la *Crònica professional dels enginyers tècnics industrials de Catalunya*: “la mitjana o la petita indústria mantenia a Catalunya un règim familiar al qual venia gran la presència de tècnics superiors i no li interessava que els fills miressin de ser-ho pel perill que, per culpa de l'examen d'ingrés, s'allarguessin els estudis. Que fessin una carrera tècnica ja els anava bé però...que no tiressin per savis!”. Seguint amb

aquest raonament, l'autor explicita: "Les escoles de pèrits a Catalunya eren tres: Barcelona, Terrassa i Vilanova i la Geltrú; totes tres amb quadres de professors elogiabls. L'esmentat industrial de casa nostra en tenia prou si els fills obtenien els coneixements tècnics suficients per aplicar a la fàbrica familiar. I les tres escoles responien a aquesta conveniència i d'elles n'ha sortit gent de molta vàlua".

A l'equador del nou segle, el projecte més anhelat i imprescindible era el nou edifici. Passaven els anys i sobre la taula s'amuntegaven avantprojectes, estudis i pressupostos. Eren prop de vint anys empaitant un mateix objectiu. El 1952 l'Escola encarregà a l'arquitecte Julio Chinchilla el projecte integral d'un nou edifici que agrupés les aules, tallers i serveis. El secretari Joan Majó fou comissionat per presentar el projecte al Ministeri.

També aquell projecte començava a tenir quelcom de miraculós. Serveixi això per retrobar-nos novament amb la formació espiritual. La religió i la doctrina catòlica era omnipresent a la societat franquista i per extensió al món de l'ensenyament. L'Escola no n'estava al marge i, ja hem esmentat anteriorment, l'interès del responsable de l'assignatura de religió per tenir un pes específic i una presència més destacada en la vida educativa. Algunes actituds posaven al descobert les misèries intel·lectuals i espirituals de la dictadura. La vocació i l'obsessió per esdevenir la "reserva espiritual de occidente", segons el tronat discurs del moment, provocava situacions extremes que avui podríem qualificar de veritablement surrealistes.

El guardià impertorbable dels valors morals a l'àmbit de l'Escola fou Mn. Lluís Vendrell, cap visible de la Congregació Mariana i figura influent i també controvertida a l'àmbit acadèmic i ciutadà. S'ha dit que en certs moments ell tingué tanta o més autoritat que els propis professors. Mn. Lluís donà una ampla cobertura a moltes iniciatives i projectes locals, creant al voltant de la Congregació Mariana un veritable grup de deixebles i seguidors que algú

qualificà com una mena d'elit casolana. En aquests mateix terreny, a mig camí entre l'anècdota i la llegenda, s'ha dit que qui estava a prop aconseguiria una bona feina. Conscient d'aquella condició, el clergue semblava gaudir d'una eficient i profusa xarxa informativa. En determinada ocasió s'enfrontà a una part dels alumnes, òbviament tots de sexe masculí, per haver assistit a un espectacle de patinatge artístic, òbviament del sexe femení, a la pista del Peixerot, potser amb pretensions més estètiques que no pas esportives. El mossèn no tant sols disposava dels noms dels presumptes implicats, sinó fins i tot de les seves fotografies !.

El 1953 s'iniciaven els ja esmentats Cursos Politècnics que, inicialment, es celebraren sota l'epígraf de Curso de Verano de Estudios Politécnicos. La primera edició fou el setembre de 1953 i l'activitat es repetí anualment fins el març de 1972 amb una, val a dir, trajectòria irregular en quan a nivell de participació i continguts. Els primers anys els cursos s'impartiren durant la primera quinzena de setembre, dins el període de vacances i abans de iniciar-se la inauguració del nou curs acadèmic. El programa d'activitats incorporava conferències i projeccions de temes tècnics d'actualitat i visites tècniques i culturals a centres industrials i altres indrets. Els primers programes eren ambiciosos, farcits de contingut i d'un nivell no sempre a l'abast de tothom. Després, poc a poc, aquelles programacions desproporcionades es racionalitzaren i simplificaren adaptant-se a una realitat més modesta. La comissió organitzadora dels cursos també tenia un caràcter prou ampla i aplegava la representació de diferents sectors vinculats a l'Escola, amb variacions en funció de les edicions: Escola Superior, Patronat Local de Formació Professional, representants del Sindicato Español Universitario, agrupació d'antics alumnes, representació de la indústria local i Associació Nacional de Perits Industrials, Agrupació de Catalunya-Balears. La primera edició s'organitzà sota la presidència de Pau Alegre i Pi i una comissió

honorífica amb l'Associació de Pèrits i el S.E.U. com a principals promotors. El novembre d'aquell any s'aprova un reglament per regular el funcionament dels cursos d'estiu. L'edició dels treballs i ponències fou presentada pel seu president Pau Alegre: “nacidos en el verano de 1953, por feliz iniciativa de la Asociación Nacional de Pèritos y Técnicos Industriales, Agrupación de Cataluña y Baleares, secundada con el mayor entusiasmo por el Sindicato Español Universitario, estos cursos merecieron seguidamente, por el alto fin que perseguían, el más decidido patrocinio de nuestro Ilustre Ayuntamiento y de Escuela de Peritos Industriales, el apoyo de la industria local, y la más decidida colaboración de los ex-alumnos de la Escuela, de forma que bien pronto se logró asegurar su persistencia y continuidad”.

El seu contingut anava dirigit a tècnics del camp de la indústria que volguessin incrementar i perfeccionar els seus coneixements científics i tècnics per a millor capacitat i rendiment. En el *Boletín del Curso Politécnico* corresponent al VIIè curs de 1959 s'afegien més detalls de la gènesi d'aquella iniciativa:

La idea de la celebració de estos Cursos fué desde mucho tiempo cobijada en la mente de D. José Grau Solanes, restaurador de las enseñanzas técnicas en nuestra ciudad y por aquel entonces Ilustre Director de la Escuela de Peritos Industriales; pero fué a raíz de la conmemoración del I Centenario de la creación de la carrera de Perito Industrial, el día 30 de marzo de 1952, cuando surgió realmente la idea de su posible realización. Entre las corporaciones que oficialmente asistieron a dicha conmemoración figuró, naturalmente, la de la Asociación Nacional de Peritos Industriales (Agrupación Cataluña-Baleares) presidida por su Presidente D. José Bertran Tarafa, y el Secretario de la misma D. Alberto Cantarell Tous, también asistente a los actos, tuvo ocasión de manifestar durante el banquete la posibilidad de celebrar en esta localidad unos cursos de verano con proyección al exterior; plan aquel de mucha ambición pero que al año siguiente se hizo realidad superando no pocas dificultades.

Albert Cantarell era professor a la Facultat de Ciències Econòmiques i Empresariales. El 1973 publicà la monografia *Los orígenes de la Escuela Industrial de Barcelona*. L'organigrama d'aquells certàmens era veritablement ambiciós, amb

regust de política d'aparador i altes dosis d'autocomplaença, tal com es pot deduir, a títol d'exemple, del quadre organitzatiu corresponent a la cinquena edició dels cursos celebrats el setembre de 1957. La comissió d'honor era formada per: Jesús Rubio Garcia-Mina, Ministre d'Educació Nacional com a president; Gregorio Millan Barbany, Director General de Enseñanzas Técnicas com a sots-president; Guillermo de Reyna Medina, Director General de Enseñanza laboral; Antonio Torroja Miret, Rector de la Universidad de Barcelona; Jesus Aparicio, Jefe Nacional del SEU; i autoritats civils i eclesiàstiques com el governador civil Felipe Acedo Colunga, l'arquebisbe Gregorio Modrego Casaus, arquebisbe de la Diòcesi o l'alcalde Antonio Ferrer Pi. La comissió organitzadora era presidida per Pau Alegre Pi i un seguit de vocals entre els que destacaven Joan Majó, Enric Guitón, Tomàs Lopez, Juan Montesinos, Angel Olivé, Antonio Granda i Mn. Lluís Vendrell en representació de l'Escola de Pèrits; Joan Alias per l'Ajuntament; José Grau Solanes per la Junta Local de Formació Professional, ex-alumnes i representants d'algunes indústries locals com Marqués, FISA, El Fénix o Griffi.

Calia afegir-hi les figures d'un tresorer, un secretari i un sots-secretari. Com es diu en aquests casos: de tot i força. Amb unes comissions honorífica i organitzadora de tant generoses dimensions, calia un programa d'activitats ajustat a similars adjectius. Es celebraren conferències, projeccions tècniques, visites i fins i tot una missa de l'esperit sant. D'allò se'n deia començar amb el sant de cara, com bé pronosticava el redactor de la memòria del curs: "Dios es la causa remota de la ciencia y de la técnica y por esto el primer saludo ha de ser tributado a Dios, levantando este acto triunfal de pública adoración. Con el sermón del Rdo. Padre Vendrell, no podia empezar bajo mejores auspicios nuestro V Curso Politécnico".

Paral·lelament a les jornades s'editava un butlletí diari dels cursos que, contrarellotge, elaboraven els organitzadors. En aquella edició les visites

tècniques es realitzaren a: FISA, la Universitat Laboral de Tarragona, La Calibradora Mecànica i instal·lacions i pantans de ENHER.

Tornem, però, als inicis de la iniciativa. El I Curs d'Estiu d'Estudis Politécnics es dugué a terme entre el 1 i el 15 de setembre de 1953 amb l'organització preferent del Sindicato Español Universitario. Albert Cantarell i Enric Guitón exerciren de president i secretari de la comissió organitzadora, respectivament.

En el dilatat capítol de prop de cinquanta conferències destacà la intervenció de Joan Majó que dissertà sobre “Aplicación de las ecuaciones diferenciales a la técnica”, la de José Martín Olagorta sobre “Organización Científica del trabajo en la industria”, de Josep Rius sobre “Síntesis histórica de la hilatura de algodón”, de Josep Maria Cucurella sobre “Mediciones de los cables eléctricos aislados”, de Joaquín Ferrer Pi sobre “Presente y futuro de la energía atómica y su aplicación industrial”, o la Josep Agell i Agell sobre “Los textiles sintéticos”. Agell era professor honorari de l'Escola de Vilanova, doctor en farmàcia i director general de la Sociedad Anónima de Fibras Artificiales (SAFA).

Les activitats docents s'alternaren amb visites tècniques a Manufacturas El Fénix, la Pirelli, Marqués, FISA, Griffi, La Papelera Catalana o SEAT. El programa, com es pot comprovar un cop més, era complet i atractiu. Així mateix, es feren sortides culturals al Foment Vilanoví, Casa Papiol, Castell de la Geltrú, Biblioteca-Museu Víctor Balaguer i Casa Mir, projeccions de cinema tècnic-cultural i ball de gala a la pista del Peixerot. Una síntesi de cinquanta-tres conferències, set visites a centres industrials, cinc visites a centres culturals i un total de 180 matriculats. Les conferències, publicades íntegrament, es venien a deu pessetes.

En el règim ordinari de funcionament del centre, aquell any el claustre de l'Escola aprovà la constitució de sis comissions, encapçalades per una permanent, la d'activitats culturals, la de propaganda, d'organització de visites a empreses, de règim intern i econòmica. A la sessió del claustre del 11 de maig de

1954 fou nomenada una comissió encarregada de negociar amb l'arquitecte Josep Maria Miró el projecte de nou edifici. En reunió de 7 de juliol la comissió suggerí, d'acord amb l'arquitecte Miró, que es proposés un nou arquitecte. Seguint els consells del ministeri el nomenament recaigué, cal com s'ha esmentat anteriorment, en Julio Chinchilla.

El 15 de desembre del mateix any el professor Del Arco, en nom de la comissió, va fer l'entrega solemne dels plànols del projecte al claustre. El projecte presentat per Julio Chinchilla i pressupostat en vuit milions de pessetes fou aprovat pels òrgan directius de la institució. Segons es dedueix de les actes del claustre de professors el resultat final s'hauria pogut millorar si l'arquitecte hagués consultat i tingut en compte els suggeriments del personal directiu i docent de l'Escola.

Recordem que les pretensions d'un nou edifici venien de molts anys enrere. Superat l'equador del segle XX, amb més de cinquanta anys d'existència, l'Escola Superior havia d'adaptar-se a les renovades necessitats dels ensenyaments moderns i de la indústria en un edifici trist i humit, mancat de l'espai i els equipaments necessaris que exigia el present i el futur.

En el capítol de les anècdotes, a les actes del claustre i tal com s'apunta al text *Fets memorables a l'Escola...*, es dona notícia d'un antic projecte d'edifici invalidat per no haver-se previst una escala d'accés als pisos superiors.

De fet, el pressupost inicial contemplat per la junta directiva era de cinc milions de pessetes, una valoració extremadament prudent i conservadora fins l'extrem que les pròpies autoritats acadèmiques i el corresponent Director General a Madrid el trobaren massa restringit. Tot i això, no s'hi feren modificacions notables i, tal com indicava Joan Majó al text del setanta-cinquè aniversari, el temps vingué a donar la raó perquè el centre aviat va resultar insuficient.

Del 1 al 15 de setembre de 1954 tingué lloc el II Curs d'Estiu d'Estudis Politécnics organitzat pel S.E.U., però ara amb la contribució directa de

l'Escola, el Patronat Local de Formació Professional i la indústria local. El president de la comissió organitzadora era José de Orbaneja, i Joan Majó el secretari. S'hi matricularen un total de 250 alumnes, tot i que l'assistència a les conferències no va cobrir de lluny les expectatives dels organitzadors, tal com es manifesta al Butlletí dels cursos. Aquest cop, el programa de conferències pretenia formular una orientació més concreta: “se creyó conveniente incluir, entre una variada gama de técnicas diversas, una buen parte de conferencias dedicadas a la divulgación de materias relacionadas con la productividad y sus aplicaciones, tema de candente actualidad”. Les projeccions tècnica disposaven de material inèdit facilitat per algunes empreses estrangeres a través de les seves ambaixades. La irregular assistència va motivar el debat en el sí del claustre qüestionant la continuïtat d'aquella iniciativa. Joan Majó fou qui en defensà la conveniència glossant alguns dels beneficis que aportava a l'Escola i als seus alumnes.

Una Ordre Ministerial de 20 de desembre cessava a José Grau i Solanes com a director de les Escoles de Treball i Pèrits de Vilanova i la Geltrú. Per la mateixa Ordre es nomenava al fins aleshores secretari i professor de matemàtiques Joan Majó i Torrent com a nou titular de la direcció del centre. El càrrec de secretari correspongué al professor Enric Guitón i Ribelles. Els nomenaments foren publicats al BOE el 14 de gener de 1955 i oficialitzats en la sessió del claustre del dia 18. Grau, que havia ocupat la direcció des del 1943 a l'Escola Elemental i del 1945 a la Superior, fou nomenat director honorari.

Algunes fonts han apuntat que els professors numeraris no podien admetre la singularitat de tenir un director que no fos professor i, per aquesta mateixa raó s'emprengueren accions prop del Ministeri dirigits a afavorir la seva destitució.

Ja hem parlat de Grau Solanes amb anterioritat. F.X. Puig i Rovira, en un text a la premsa s'hi referí amb aquestes paraules: “figura local bastant controvertida, vinculada des dels temps de Primo de Rivera a l'organització de la Formació

Professional”. Malgrat tot, fou un protagonista indiscutible de la restauració de 1945 i de la immediata evolució posterior. Deixà la direcció als 80 anys d’edat i sense haver estat mai professor de l’Escola. Encara va continuar, però, com a president del Patronat Local de Formació Professional.

Joan Majó exercí el càrrec durant prop de trenta anys i esdevingué el personatge clau per conduir i adaptar l’Escola vilanovina a les transformacions que els temps moderns i l’evolució de l’ensenyament i de la tècnica exigien. Inicialment, ocupà la direcció fins el 10 d’abril de 1969, funcions que li foren prorrogades per O.M. del 2 d’abril del mateix any i que el mantingueren fins l’1 d’abril de 1984, data de la seva jubilació.

Per la seva part, Enric Guitón ocupà el càrrec de secretari fins l’1 de maig de 1984. Els successius equips directius de Majó incorporaren una llarga llista de professors prou rellevants i significatius en la vida i trajectòria de la institució d’entre els que esmentem, sense perjudici de deixar-nos altre noms també prou notoris: Marcos Basora, Àngel Olivé, Andreu Caballé, Juan Bautista Furió Muñoz, Ramon Nogué, Joan Llaverias o José Luis Pardo. També, i en funció de la Llei de 20 de juliol de 1957, per una O.M. de 7 d’abril de 1958 es nomenaren Luis del Arco Vicente i Juan Manuel Montesinos Montesinos com a interventor i administrador, respectivament. Ocuparen aquelles funcions entre el 8 d’abril de 1958 i el 31 de desembre de 1972, segons dades de les actes dels claustres i publicades al text *Fets memorables a l’Escola...*

Joan Majó i Torrent era catedràtic de matemàtiques des del 1946, una assignatura comuna a totes les especialitats que va fer que la totalitat dels alumnes passessin per la seva aula. Aquesta particularitat i l’assumpció de la màxima responsabilitat directiva de la institució li atorgaren una dimensió notabilíssima que el convertiren en el personatge determinant en el procés d’obertura del centre educatiu i en l’etapa de transició i adaptació als nous escenaris socials i polítics que havien de venir.

Definitivament, s'encetava una nova i densa etapa per l'Escola d'Enginyeria de Vilanova i la Geltrú. Els canvis podien situar-se en el context d'una reforma més profunda que afectava la vida acadèmica en concret i que tenia connotacions més amples en els camps econòmic i social del país. Es tancava, potser, el llarg i feixuc període de la postguerra i les seves conseqüències. Hi havia pressa per deixar enrere les mancances materials i espirituals que havien caracteritzat els anys quaranta. Els índex de repressió s'havien atenuat i el règim d'autarquia ferotge dels primers anys deixava entreveure una tímida obertura. Es posaven en marxa els elements necessaris per una transformació modesta, però decidida, que passaria pels "planes de desarrollo" i altres iniciatives imprescindibles per adaptar-se a un món que, després de la segona Guerra Mundial, havia guanyat en velocitat. Les normes es flexibilitzaven, els marges de tolerància s'eixamplaven i les activitats considerades frívoles fins feia poc podien contribuir a endolcir un ambient poc procliu a l'optimisme. Qualsevol moviment, però, era ben controlat per les autoritats del règim que no admetien alegries espontànies. La dictadura encara duraria molts anys. L'Escola també s'impregnà d'aquell clima de relaxament en règim d'una incipient llibertat condicional. En aquest context cal situar iniciatives i activitats de tota mena promogudes per les joves generacions que no havien fet la guerra. Potser fou aquest escenari de distensió el que motivà l'actuació de l'estudiantina –la tuna– de l'Escola de Pèrits Industrials de Barcelona i la futura creació d'una tuna local. Atenent al context de l'època en que es va produir ens referirem sempre al concepte de "tuna", en detriment de l'accepció normalitzada i catalana d'estudiantina, entenent que el mot castellanitzat ofereix una interpretació més clara d'allò que significaren, i encara avui representen, aquella mena de formacions.

Era el 6 de febrer de 1955 en una "matinal còmic-musical" al Teatre Bosc i tot sembla indicar que aquell fou el precedent immediat per la fundació de la futura tuna vilanovina. Així fou que el 7 de març, festa de Sant Tomàs d'Aquino patró

dels estudiants, es presentà en públic la nova Tuna del Sindicato Español Universitario de la Escuela de Peritos de Villanueva y Geltrú. Les tunes eren unes formacions o comparses musicals masculines que, abillats amb l'antiga indumentària dels estudiants rescataven les tradicionals estudiantines tan populars en altres èpoques en aquelles poblacions amb ambient universitari.

El projecte, del que en fou promotor i primer cap el reusenc José Luís de Miguel Val, havia germinat en poc més d'un mes i mig mercès a la participació d'un grup d'estudiants tant carregats d'entusiasme com mancats de coneixements musicals. Potser per això es podia parlar, tal com ho feia el setmanari local, de "el milagro de la tuna".

José Maria Ferrer, Jefe Local del S.E.U., parlava de la sobrietat de la presentació en carta al *Villanueva y Geltrú* del 12 de març: "Fue una presentación íntima, sin vistosidad de trajes ni cintajos y sin la algazara de las panderetas; no importa, había algo que lo suplía todo y hacía lo todavía más emocionante y era la sencillez y el entusiasmo, y un poco también la sorpresa".

El mateix setmanari en donava informació més detallada en l'edició del dia 26 sota el missatge de "el milagro se produjo el día de Santo Tomás de Aquino, patrón de los estudiantes": "El citado día se realizó el prodigio: un grupo de estudiantes de la Escuela de Peritos Industriales de Villanueva hizo su entrada triunfal, al compás de un pasacalle, en el salón de la Escuela, donde se celebraba el acto académico en honor al patrón de los estudiantes". I afegia: "ánimo pues, y al grito de ¡Viva la Tuna!, llevad siempre muy alto el estandarte de vuestra Tuna del SEU, que es el de la Escuela y el de Villanueva".

Les darreres paraules d'ànim que segueixen, bé podrien considerar-se com el colofó de la carrincloneria, molt en la línia de l'adoctrinament sexista de l'època: "y si algún día el desaliento hace mella en vosotros, pensad que dicho estandarte va a ser bordado por blancas manos de las Jovenes de la Sección Femenina de la FET y de las JONS, y sintiendoos un poco Quijotes, recobrad el ánimo por el

honor de vuestras dames”.

Paral·lelament, s'organitzà una subscripció popular a efectes de finançar la compra de l'equipament necessari. Les tunes foren en aquells temps uns elements representatius i simbòlics d'algunes institucions universitàries. Tota universitat o escola de grau superior amb orgull i afany de prestigi havia de tenir la seva pròpia tuna. Els seus components ho veien com una manera plausible de viatjar, relacionar-se i passar-s'ho bé. Anys a venir, aquella mena de formacions anirien perdent la raó de la seva existència, entesa aquesta com una aposta singular que encaixava en un entorn i una època predisposava a assimilar propostes lúdiques com aquella. La reparició posterior d'aquell fenomen ha obeït exclusivament a la voluntat de rescatar un anacrònic *divertimento* amb atractives i alhora caduques reminiscències exòtiques o nostàlgiques.

La tuna de l'Escola integrada per dinou persones aviat es popularitzà a la ciutat i la seva presència es repetia en actes i festes de tota mena. Les actuacions públiques s'alternaven amb les clàssiques “rondes” personalitzades, cantant sota la finestra o el balcó de la noia escollida. Sovint, aquelles demostracions de galanteria eren encarregades i pagades pel pare o potser pel pretendent de la homenatjada. El grup es presentà a la ciutat a través de les ones de Radio Villanueva. Farien actuacions a Vilanova i la Geltrú, Vilafranca del Penedès, El Vendrell, Lleida, Valls, Sant Sadurní d'Anoia, Sitges, Igualada, Tarragona, Reus, Picamoixons o Figueres. Poc a poc les sortides es tornaren més ambicioses, i el 1956 i el 1960 es viatjà a Mallorca; el 1957, 1958 i 1960 a les Falles de València i el 1959 feren una gira per Huesca, Navarra i País Basc. Aviat arribarien també les sortides internacionals.

Un punt d'actuació habitual era al programa “Fantasia” que emetia Radio Nacional. Un dels entreteniments més conreats pels seus membres era el “col·leccionisme” de cendrers i altres trofeus aliens que poc a poc anaven engruixint el singular museu de la tuna.

Capítol a part mereix un dels viatges més celebrats i de més conseqüències realitzat per la tuna universitària vilanovina. Fou la sortida que el desembre de 1960 els dugué al Santuari de Mariazell, el centre espiritual més emblemàtic d'Àustria situat a les muntanyes d'Estíria. Els estudiants vilanovins portaren una imatge a escala real de la Mare de Déu de Montserrat. La imatge fou dipositada en un lloc preferent a l'altar d'Espanya i estratègicament situada al costat d'una diminuta Virgen de la Paloma que havien ofrenat els estudiants madrilenys dos anys abans. Aquell altar havia estat reconstruït amb diners espanyols. Tot plegat va fer que la visita dels estudiants vilanovins tingués un important ressò mediàtic tal com reflectiren portades i planes de informació, al *Villanueva y Geltrú*, *La Vanguardia*, *ABC*, *Ya*, *Arriba*, *Destino*, *El Alcazar*, *Hoja del Lunes*, *El Correo Catalán*, *El Español* i altres mitjans de l'època. Aquell clima d'eufòria el ratifiquen els testimoniatges de Jaume-Miquel Montanera i Marcel·lí Ferrer que formaren part de l'expedició, el primer en qualitat de cap de la tuna. Al conegut com a santuari d'occident s'hi escoltà *El Virolai*. Malgrat les actuacions complementàries a Viena, Salzburg, Graz i Innsbruck i altres indrets del llarg trajecte, el problema econòmic fou la constant d'aquell viatge. La imatge costà 20.000 pessetes, una quantitat apreciable per l'època, que fou parcialment finançada pel Monestir de Montserrat amb 5.000 pessetes i altres 3.000 provinents de diferents donacions particulars i institucionals. El viatge fou subvencionat en part per l'Escola amb una aportació de 10.000 pessetes que sumarien a les quantitats recaptades per les pròpies actuacions del grup.

El 1966 foren els austríacs qui en reciprocitat dugueren una imatge de Mariazell al Santuari de Montserrat. Aquella primera iniciativa fou la base d'un sòlid lligam d'amistat entre ambdós pobles que tingué continuïtat fins els nostres dies. La relació es concretà amb la repetició de trobades, l'ofrena de palmes i palmons als nens i nenes el diumenge de Rams per part de la delegació catalana, diferents celebracions commemoratives, una plantada d'arbres del país del Tirol a la

plaça de Catalunya de Vilanova i la Geltrú i una altra a Montserrat, o la constitució de l'associació Amics d'Àustria. El lleidatà Jaume-Miquel Montanera és el principal impulsor i promotor d'aquestes singulars iniciatives. La fascinació per aquella aventura el dugué a posar a la seva primera filla el nom de Mariazell. Ell mateix confessa que estudià a Vilanova i la Geltrú seduït pel mar i per la visió d'una actuació de la tuna a Lleida. Aquella primera aventura va arrossegar unes importants dificultats econòmiques que es volgueren sufragar amb un festival benèfic organitzat al Teatre Bosc el maig de 1961, segons apunta Albert Virella al text del setanta-cinquè aniversari.

Vilanova i la Geltrú tenia l'oportunitat de seguir la realitat de l'Escola a través del programa Carrusel del Estudiante que emetia periòdicament l'emissora radiofònica local EAJ-35.

Per acord municipal de 18 de març de 1955 es nomenà l'anterior director José Grau i Solanes fill adoptiu de la ciutat. L'endemà rebia un homenatge al Saló de Plens de l'Ajuntament promogut pel S.E.U. i pels ex-alumnes agrupats a la Comisión de Extensión Cultural.

Del 5 al 12 de setembre es celebraren les sessions corresponents al III Curs d'Estiu, ara sota el nom de Cursos Politécnics, amb Joan Majó com a president de la comissió organitzadora i 272 persones matriculades. El nombre de conferències es reduí dràsticament, probablement en benefici d'una major qualitat i assistència i es potencià la participació dels ex-alumnes de l'Escola. Destacaren les lliçons: "Aplicación de potencia sin tubos Electrónicos" de Josep Baltà, "Observaciones prácticas sobre un aspecto de la vida industrial" de José Grau Solanes o "El estudio del universo a través de las radiaciones" de Ernest Guille.

En aquella edició inicià les seves col·laboracions el vilafranquí Josep Baltà i Elias, Doctor en Ciències, Catedràtic de la Universitat de Madrid, Acadèmic de la Real i entre altres, director del Institut de Física Alonso de Santa Cruz del

Consejo Superior de Investigaciones Científicas. Unes col·laboracions que s'allargarien ininterrompudament fins l'estiu de 1971.

El curs 1955-1956 una part dels estudiants impulsà la creació de la revista *Estudiantina*, una publicació modesta i d'aparició irregular que es presentava com a *Pregón de los estudiantes* i que era promoguda pel S.E.U., Sindicato Español Universitario de Vilanova i la Geltrú. La iniciativa era semblant a la d'altres centres educatius en que l'alumnat també disposava del corresponent òrgan d'expressió com *Aula 13* a l'Escola Tècnica de Pèrits Industrials de Barcelona o *Facultades y Escuelas*, el butlletí del Gabinet de Estudios Sindicales del SEU. No hem tingut ocasió de veure, ni de poder avaluar les característiques i contingut del primer número. En qualsevol cas sí que tenim coneixement del segon i posteriors que es succeïren al menys fins el número 29, datat aquest el maig de 1962. El segon fou imprès amb procés de impremta, tot i que els números posteriors foren editats en ciclostil. L'edició d'aquell número es justificava com segueix: “la inauguración del nuevo Hogar del SEU, y demás dependencias, y la bendición del banderín y las primeras actuaciones oficiales de todo el equipo de la tuna, justifican plenamente el presente número”.

El “Hogar” pretenia ser el lloc de trobada i esbarjo dels estudiants amb la finalitat de crear l'ambient universitari que tant anhelaven els responsables del S.E.U., com veurem més endavant. Inclouïa també un article de presentació fet per José Maria Ferrer i Soler, cap local del S.E.U.: “Nuestra Escuela Industrial, de año en año ve aumentadas sus matriculas. Cada curso son más los estudiantes que de otras ciudades vienen a la nuestra para cursar la carrera de Perito Industrial. Continuamente surgen problemas y necesidades contra las que hay que luchar para salvarlas, y si no contamos con el factor unidad, todos los esporádicos esfuerzos serán inútiles”.

La retòrica del moment es feia sentir amb força: “El SEU está hecho para los audaces, para los que sienten la Misión que les ha sido encomendada, y no para

los que le ven como una ordenanza más o menos agradable”.

En parlar dels estudiants forasters, es posava èmfasi en un fenomen que Vilanova i la Geltrú ha viscut intensament com a conseqüència de la implantació de l'Escola. Un dels problemes quotidians era l'allotjament de tants estudiants que durant el curs es destacaven a la nostra ciutat per seguir els cursos de l'Escola Superior. El SEU local posà en marxa un Centro Guía o Oficina de personas amb el propòsit de posar en contacte particulars, hotels o pensions amb els estudiants forasters necessitats d'un allotjament. Uns dels llocs habituals d'estada fou durant molt de temps l'hostal L'Univers, situat a la rambla transversal i, més endavant, el Goya.

S'havia parlat també del projecte d'un menjador universitari. L'anàlisi d'aquelles necessitats va fer que aviat es demanés la construcció d'un col·legi major o d'una residència d'estudiants. La majoria de les opinions coincidien en que la segona opció responia millor a les necessitats reals de la població. El projecte, però, no es va arribar a concretar mai. Passaria prop de mig segle abans que Vilanova i la Geltrú disposés d'una residència d'estudiants.

Mentre, estudiants vinguts d'arreu hagueren de triar entre les modalitats que s'oferien i que podríem distribuir en tres grups. El primer i més tradicional era l'allotjament en hostals i pensions. En un nivell de molta acceptació es situava el lloguer d'apartaments, molt especialment a la zona de baix-a-mar. Una opció que els estudiants feien de forma individual o bé compartida amb altres companys per poder alleugerir les despeses. Una altra modalitat singular era la possibilitat d'allotjament que oferien alguns particulars. En aquest supòsit les famílies posaven a disposició dels estudiants una o més habitacions lliures del immoble, i allora tots plegats compartien serveis i escenes de la vida familiar i quotidiana. Aquesta relació tan directa, o bé altres formules més pautades de la integració dels estudiants de l'Escola a la vida vilanovina, va comportar més d'un casori, l'ingrés en alguna de les indústries o negocis de la vila i, en

definitiva, l'establiment per sempre de molts d'ells que per voluntat pròpia es convertiren en nous vilanovins i vilanovines d'adopció gràcies a l'Escola Industrial. El director Joan Majó parlava en una entrevista dels alumnes del centre en aquests termes: “son buenos chicos y he de decir, además, que nunca me han metido en un compromiso. Yo creo que los alumnos y la Escuela están en unas relaciones muy cordiales”.

Sovint es posava de manifest que malgrat l'elevat i creixent nombre d'alumnes la ciutat no percebia ni vivia un autèntic ambient universitari. Es considerava que els estudiants estaven centrats exclusivament en la seva tasca acadèmica sense cap interès en implicar-se en altres iniciatives que beneficiessin la pròpia Escola o a la ciutat. La direcció del centre eludia aquella problemàtica i, en tot cas, pensava que allò era responsabilitat i feina del Sindicato Español Universitario. Per la seva part, aquest darrer organisme es queixava precisament de la poca participació dels alumnes en la vida universitària.

Una nota del secretari local del sindicat a la revista *Estudiantina* del mes de febrer de 1957 alertava sobre aquest extrem: “Es cosa evidente e irrefutable que el SEU es desconocido e ignorado por un importante sector de estudiantes, los cuales llevados por su desidia e indiferencia no se han molestado lo más mínimo para conocer la Organización Sindical a la que estan adheridos por sindicación obligatoria”. Les seves missions fonamentals contemplaven el vessant professional, el formatiu i l'assistencial.

Fou, tal vegada, amb la inauguració de la Residència Goya el curs 1957-58 que hom pot apreciar un notable increment de l'activitat estudiantil que podríem qualificar de extra-acadèmica. Com reconeix Jaume Muntanera, testimoni privilegiat de la posada en funcionament d'aquella primera residència del carrer Puigcerdà, el Goya es convertí en el veritable aglutinant dels estudiants que compatiren vivències, projectes i iniciatives. De fet, tot i que el nombre d'estudiants matriculats a l'Escola vilanovina era considerable cal dir que molts

d'ells no assistien regularment a les classes. Hi havia un gruix important d'alumnes que per motius laborals estudiaven "per lliure" o es preparaven pels exàmens en alguna de les moltes acadèmies que existien a Vilanova i la Geltrú o a Barcelona. L'Acadèmia Guiu era precisament un dels centres de preparació més sol·licitats.

A la inauguració de la Residència Goya, reconvertida de feia poc, hi assistí el Jefe Nacional de Albergues Universitarios. Les habitacions disposaven totes del corresponent llit, lavabo, sanitari i bidet, i era precisament aquest darrer element el que feia sospitar les antigues funcions d'aquelles estances. Un equipament difícil d'argumentar per molts dels estudiants forasters a l'hora d'ensenyar l'allotjament a amics i familiars.

En una època sense televisió, poc cinema i amb escasses possibilitats de gaudir de motos i automòbils, als estudiants només els quedava estudiar o alimentar la imaginació. Així, preferien organitzar activitats i distraccions al marge de les ensopides proposades oficials que provenien del Sindicato Español Universitario. En qualsevol cas, sembla que el SEU local no havia de donar gaires explicacions a les instàncies superiors o centrals de Barcelona, de manera que les quotes es quedaven íntegrament a Vilanova i la Geltrú per fer-ne un us raonablement adaptat a les necessitats dels estudiants locals.

La majoria del jovent es refugiava en fórmules d'esbarjo tradicionals, assistint als balls de societat que s'organitzaven amb motiu del carnaval, com el ball de les dues hores al Foment, el ball de la festa de les modistes o altres celebracions semblants.

Un dels fets que més cridaven l'atenció als estudiants forasters eren els balls de disfresses. Anar amb la cara tapada era encara un simbolisme combatut per la dictadura. Vilanova i la Geltrú era una de les poques places privilegiades en que aquella pràctica era mínimament tolerada.

Altres activitats conreades pels joves estudiants eren, tal vegada, menys

ortodoxes, com l'afició d'alguns membres de la tuna a manllevar les cintes de la corona floral commemorativa que les autoritats dipositaven al monument "a los Caidos" el dia de la "liberación". Les cintes, òbviament, es penjaven a la bandera de la tuna. L'acció no tenia pels seus autors cap interpretació política més enllà d'una senzilla bretolada. Malgrat això, en repetides ocasions foren severament recriminats per l'autoritat municipal que els amenaçà davant de tan indigne ultratge. Els estudiants forçaren una bona colla d'accions entre còmiques i rocambolesques, de caire provocador i festejant el repte, el risc i el sentit de clandestinitat. En una altra ocasió foren sorpresos mentre prenien els dàtils dels jardins de la Biblioteca-Museu Balaguer. Com a plec de descàrrec tramitaren una instància a l'Ajuntament al·legant que recollien els dàtils com a nutrient indispensable davant l'època d'exàmens. Com diu el tòpic..., cosa d'estudiants!. Els propis autors reconeixen que aquelles activitats no eren més que una fórmula per a passar-s'ho bé, amb l'afegit d'una certa dosi de ingenuïtat i un tímid esperit contestatari.

En aquest capítol és digne d'esment la fundació el curs 1959-1960 d'un Club Universitari. Aquest s'instal·là als baixos de l'antiga Escola de la plaça de la Vila, on havia estat l'aula de dibuix. L'objectiu del Club era tenir un lloc de trobada on poder conversar i prendre unes copes. La iniciativa fou autoritzada per l'alcaldia, malgrat la ferma oposició d'un regidor que al·legava que el club només serviria "per desflorar les noies de Vilanova". En paral·lel també s'organitzaven *jam sessions* i mostres de cinema-club a la Biblioteca Víctor Balaguer. El 1956 es fundà a nivell general la B.U.T. o Borsa Universitaria de Trabajo, amb un delegat a Vilanova i la Geltrú.

El 15 de febrer d'aquell mateix any es constituí una nova Junta d'Escola presidida per l'alcalde Antonio Ferrer Pi i integrada per Joan Majó i Torrent, director de l'Escola de Pèrits; Francesc Ribalta Eito, Mn. Lluís Vendrell, Agustí Caba i Morros i Virgili Pérez, per l'Escola de Pèrits; José Grau i Solanes i Joan

Alias i Ruiz, designats per l'alcaldia i Carmelo García Castejón, ex-alumne designat pel Governador Civil.

La reunió del claustre del 27 de juny es va fer ressò de la visita a Madrid del director Joan Majó per parlar amb els responsables el ministeri. Els aspectes que aleshores prioritzaven i condicionaven el futur de l'Escola eren la construcció del nou edifici i el restabliment dels peritatges químic i tèxtil.

Majó imprimí una nova orientació als Cursos Politècnics amb motiu de la seva quarta edició que es celebrà entre el 2 i el 17 de setembre amb 251 matriculats. Com es deia a la memòria: “a fin de procurar que las enseñanzas que se desprendieran de dichos Cursos fueran principalmente aprovechadas por los técnicos de la localidad y ex-alumnos de la Escuela, vinculando plenamente los Cursos Politécnicos a las actividades de la misma”. Al quadre organitzador hi apareixen per primer cop els ex-alumnes de l'Escola de Pèrits Industrials. José Maria Ferrer Pi i Angel Olivé eren respectivament president i secretari del curs. L'omnipresent Mn. Lluís Vendrell hi era en qualitat d'assessor religiós.

En acta de la junta de professors es fa la següent referència a les activitats de Mn. Vendrell: “el Rdo. Luis Vendrell informa que se ha llevado a cabo en cumplimiento de lo ordenado por la superioridad, una tanda de Ejercicios Espirituales y que como final de los mismos convendria realizar un viaje en el que se conjugasen el carácter espiritual y técnico del mismo”.

A les jornades dels Cursos destacà un conferència sobre “El puerto de Villanueva” feta per Aurelio Gonzalez Isla, enginyer director del projecte i s'encetà l'experiència pionera de convocar un concurs amb l'objectiu de premiar els millors treballs tècnics a partir de la temàtica exposada a les conferències del curs.

L'Escola de Pèrits consolidava la seva posició a l'espera del moment en que es poguessin restablir les especialitats que encara mancaven. Mentre, el Patronat de Formació Professional centrava els seus esforços en potenciar i donar a conèixer

els estudis d'oficialia i mestratge industrial. Algunes veus apunten que en cert moment, un mestre industrial format al centre vilanoví podia tenir tan o més prestigi que el propi pèrit industrial, i així era valorat pels responsables de les indústries locals. Potser en consonància amb aquest aspecte, prenen més força els arguments aportats per Puig Rovira en l'article publicat al *Diari de Vilanova* del 16 d'octubre de 1976: "A l'haver-hi a Vilanova una major oferta de pèrits, aquest títol es cotitza per sota d'altres nuclis industrials. Es la llei de l'oferta i de la demanda".

Amb motiu del cap d'any la tuna de l'Escola actuà a Mallorca. La tuna viatjava i també ho feien els estudiants que cada cop més es preocupaven dels viatges de final de carrera amb finalitats de formació i aprenentatge. Empreses de Vilanova i foranes, bancs i altres institucions contribuïen a finançar aquella mena de sortides lúdic-culturals. Els viatges eren un incentiu i una possibilitat molt apreciada per poder sortir a l'estranger en una època prou difícil. Per traspasar les fronteres calia justificar-ho com un mecanisme d'ampliació dels ensenyaments i l'obtenció de coneixements i experiències tècniques aplicables als estudis. Inicialment proliferaren els destins peninsulars com Madrid, Bilbao, València o Sevilla. El finançament provenia de la contribució d'empreses locals i de l'organització de diferents activitats i rifes.

Amb l'organització de la cinquena edició del Curso Politécnico, que deixava enrere definitivament el nom primigeni de Curso de Verano de Estudios Politécnicos, es publicava per primer cop el *Boletín Informativo del Curso Politécnico*.

El limitat tiratge del sistema de multicopista només va permetre l'admissió d'un centenar de subscripcions del Butlletí, nombre molt inferior a la participació de *cursillistes*. El Butlletí, doncs, anava força buscat. L'any següent desaparegueren aquella mena de problemes. Els Cursos Politécnics transcendien la pròpia Escola i el seu entorn tal com ho manifestaven les opinions d'Enrique Francés, cronista del *Villanueva i Geltrú*, en article publicat el 31 d'agost de 1957 sota el títol "Los

Cursos Politécnicos, medio de atracción turística de primer orden”: “Al compás de la actualidad, nos salen este año los temas nucleares y de productivitat (...) Debemos rechazar que las poblaciones industriales repugnan al turista. El Curso Politécnico es un elemento diferencial de primer orden en este aspecto turístico (...) No todos los turistas buscan en sus días de vacaciones la frivolidad de una playa”. Aquella activitat ens podria fer recordar a ulls d’avui les actuals i prolífiques escoles i universitats d’estiu.

Enmig de propostes d’alt contingut tecnològic i de projecció exterior –parlar d’energia nuclear a l’equador dels cinquanta era com a mínim innovador i agosarat–, l’Escola convivia amb els tradicionals i endèmics problemes de caire domèstics com el fred a les aules. Les estufes no escalfaven, però continuaven fent fum. Ho denunciaven els alumnes a la revista "Estudiantina" del gener de 1957: “sólo hay una estufa que funcione bien y que realmente caldee la habitación en que se encuentra. ¿Averiguais cuál és...?”.

L’Escola, però, rebé un nou revulsiu amb motiu de la promulgació de la nova Llei de reordenació dels ensenyaments tècnics de 20 de juliol de 1957. Amb virtut d’aquella normativa l’Escola passà a anomenar-se Escola Tècnica de Pèrits Industrials.

La reforma de l’ensenyament tècnic pretenia la coordinació i homologació de totes les carreres tècniques. A partir d’aleshores seria necessari el batxillerat elemental per accedir a les escoles de pèrits o escoles tècniques de grau mig. Com recorda Jordi Garriga, la imposició de nous plans d’estudis o la modificació dels existents no sempre ha resultat beneficiós pels interessos de la titulació: “si bé durant els primers decennis de l’existència d’ensenyaments tècnics universitaris aquestes modificacions es realitzaven per tal d’anar-se emmotllant a les necessitats que la indústria reclamava i per tal de sintetitzar el sistema i fer-lo més pràctic i homogeni, moltes de de les modificacions dels plans d’estudi han anat en detriment del nombre d’hores lectives”. I seguint en aquesta línia, el mateix

autor es fa ressò de les paraules d'Antoni Carrillo al text "Proposta per a un nou model universitari dels ensenyaments d'enginyeria tècnica industrial" on hi diu: "sembla que la sensible disminució del temps lectiu de la carrera s'ha degut, posteriorment, més a la voluntat de diferenciar-la de l'enginyeria industrial que no pas a les necessitats formatives reals".

Aquell any els Cursos Politècnics es celebraren entre l'1 i el 16 de setembre. El president de la Comissió organitzadora fou Pau Alegre i Tomàs Escofet el secretari. Escofet fou qui tingué cura, amb la meticulositat i rigor que sempre caracteritzà la seva trajectòria professional, que els Cursos es desenvolupessin de manera metòdica i efectiva. Fou precisament ell qui facilità a l'autor d'aquest text la consulta els *Butlletins dels Cursos Politècnics* acuradament enquadernats i qui d'una manera viva i entusiasta guarda la memòria del que fou i representà aquella iniciativa única i singular de la vida de l'Escola de Vilanova i la Geltrú. El meu agraïment personal per això i per tantes altres coses.

En el programa destacava una vegada més la lliçó magistral del vilafranquí i doctor en ciències Josep Baltà i Elias sobre Cosmonàutica, una intervenció que omplí la sala fins sobreixir. També cal destacar la xerrada del directiu de IBM Frederic Travé, veí de Cubelles, sobre "Las máquinas electrónicas elaboradoras de datos y la automatización de la labor administrativa", un precedent directe de l'era informàtica que s'acostava. Esmentem també la de José Maria Princep Curto sobre energia nuclear o la de José de Orbaneja al voltant del "Plan de Ordenación de la economía nacional ante el Mercado Comun Europeo". Temàtiques totes elles de rabiosa actualitat i que tindrien encara una influència més decisiva en un futur immediat, elements que diuen molt a favor dels seus organitzadors.

En la inflexió de la segona meitat dels cinquanta el règim havia assajat els primers moviments d'un tímid oberturisme i l'economia avançava de bracet dels "planes de desarrollo" deixant enrere les més ràncies pràctiques de

l'autarquia imperant. La llarga travessa del desert havia estat molt dura i ara tothom maldava per treure's una mica la son de les orelles. L'Espanya de Franco havia estat beneïda pels deixebles de l'oncle americà i pel Vaticà. Què més es podia demanar ?. S'acostaven els feliços seixanta i la gent es preparava per tirar la casa per la finestra. Si més no, una miqueta.

La vida acadèmica semblava encomanar-se també d'aquell esperit moderadament optimista, i tot i que qualsevol activitat organitzada encara estava fortament condicionada al control de les autoritats, els actes de caràcter extra-acadèmic es multiplicaven dia rere dia.

Inicialment, aquelles activitats eren vetllades fiscalitzades pels llargs tentacles del Sindicato Español Universitario (SEU), de caràcter estatal i exclusiu. Els estudiants, però, aviat intentaren desfer-se d'aquell lligam.

Les activitats més repetides, i alhora més asèptiques, eren òbviament les de caire esportiu. Basquet, hoquei patins, i més endavant el futbol serien els esports més practicats i seguits pels estudiants. Un dels esdeveniments més celebrats era el tradicional partit que per la festa de Sant Tomàs enfrontava als alumnes de les especialitats de mecànica i d'electricitat. Els partits de basquet es disputaven habitualment a la pista esportiva de ca l'Escarrà, l'Acadèmia Almi de la rambla.

En un apartat més espiritual destacaven les celebracions religioses organitzades per Mn. Lluís, tot aprofitant qualsevol diada assenyalada o amb motiu de la imposada i tronada Fiesta del Estudiante Caido, que únicament homenatjava aquells estudiants que havien estat víctimes d'una de les parts del conflicte civil.

Al voltant del mes de febrer els estudiants organitzaven les festes del "pas de l'Equador", celebrant així la superació del punt mig de la carrera. Una de les cerimònies més singulars i esperades, molt en l'actualitat del moment, era l'aixecament d'uns coets espacials més o menys domèstics. En nom de la rivalitat es pretenia que any rere any el giny s'enlairés una mica més amunt que l'anterior. La primera edició celebrada durant el curs 1958-59 es va fer a la

plaça de la Vila, llavors del “18 de julio”, on es va fer espetegar un coet ple de talc amb ànim d’empastifar els assistents. En anys posteriors l’espectacle es traslladà a la platja.

Virella constata que no serà fins cap el 1966 que el jerarques del S.E.U. acceptaran compartir el protagonisme tutelar sobre els estudiants amb l’anomenada Comisión de Curso. El 1958 es repetiren els viatges al Ministerio de Educación Nacional de Madrid. Finalment, l’adjudicació del nou edifici de l’Escola de Vilanova i la Geltrú estava al caure. En data de 10 de març es va emetre una notificació signada pel sots-secretari del ministeri on es posà en coneixement que l’adjudicació de la nova Escola havia entrat a subhasta per un valor pressupostat de 8.834.209 de pessetes. L’obra s’adjudicà finalment a l’empresa Pérez Pla Torres Hnos., amb un pressupost definitiu de 7.937.536 ptes. Les conjectures al voltant d’aquest projecte quedaren reflectides a la reunió del patronat del 15 de març. Les obres començaren immediatament, tal com indica Josep Maria Freixa: “en abril del presente año se tuvo la satisfacción de ver que se iniciaban las obras, llevadas con un ritmo tan acelerado que pronto será un realidad la terminación de la misma”.

La construcció constaria de soterrani, planta baixa i tres pisos, preveient d’acollir l’Escola de Pèrits i la de Mestria. Recordem que els tallers ja estaven instal·lats de feia temps a la part posterior de l’edifici en construcció. Les obres no es donaren per finalitzades fins el 2 de juny de 1960, segons informacions extretes de les actes del claustre i publicades al text *Fets memorables a l’Escola ...*

Aquell era el darrer capítol d’una sèrie inacabable que es va iniciar l’any 1930 amb la construcció de les naus-tallers com a precedent, suposadament immediat de la nova Escola. Ara s’havia convertit en una realitat. El fet representà un ineludible punt d’inflexió en la vida del centre educatiu. Les modernes instal·lacions de l’avinguda de Víctor Balaguer deixaven enrere les estretors del immoble mal condicionat, vell, humit i ròneg en que s’havia convertit l’edifici de

la plaça de la Vila. L'Escola Industrial i la magna institució balagueriana compartirien ara un veïnatge celebrat i força simptomàtic. L'espai es convertia així en un veritable fòrum de cultura amb el comú denominador de l'ombra perenne de Víctor Balaguer, fundador de la Biblioteca-Museu i impulsor de les pretèrites Escola d'Arts i Oficis i l'Escola Superior d'Indústries.

El curs 1957-58 l'Escola ocupava el quart lloc en referència al nombre de matriculacions d'entre els vint-i-tres centres similars existents a tot l'Estat. El clima d'eufòria es sintetitzava en algunes notícies que la direcció procurava d'administrar adequadament: "Gracias al profesorado actual empieza a ser una realidad aquel aforismo de: Se necesita Perito Industrial a poder ser de la Escuela de Villanueva".

Aquesta i altres informacions les publicava *El Noticiero Universal* en l'edició del 23 d'octubre de 1958 amb motiu de l'acte inaugural del nou curs. Els mèrits atribuïts a l'equip de professors venien referendats per les opinions de Josep Maria Freixa exposades al *Bosquejo*: "estos profesores competentísimos, son los que han logrado llevar a la realidad, el sueño que venía perfilándose: lograr que nuestra Escuela se colocara a la altura de las mejores de España".

L'Escola Elemental no es quedava enrere i, dia rere dia, guanyava en reconeixement i prestigi. Maria Angeles Gimeno es convertí en secretaria de l'Escola de Mestria. Aquella secció impartia les especialitats de: forjador, fonedor, fresador, ajustador, matricer i torner a la branca del metall; muntador, instal·lador i bobinador a la branca elèctrica, químic de laboratori, fuster i filador-teixidor.

El nou pla d'estudis exigia un mínim de catorze anys per ingressar a l'Escola Elemental en alguns dels cursos d'aprenentatge, oficialia o mestratge industrial. Històricament, els alumnes de les escoles elemental i superior tingueren direcció i serveis comuns. Aquesta situació s'allargaria fins el 1972 en que la nova Llei General d'Educació obligaria al nomenament d'una direcció exclusiva pel

centre de Formació Professional.

El darrer curs de la dècada dels cinquanta l'Escola de Pèrits acollí 311 alumnes matriculats. Per la seva part la de Mestria en tenia 212 que cursaven els estudis segons el pla antic i 52 que ho feien segons el nou pla d'ensenyament. L'equilibri entre estudis elementals i superiors era evident. Un dels projectes més innovadors fou el que presentà el cap local del S.E.U. a les jornades dels cursos politècnics: “destaca el establecimiento de una Residencia estudiantil con capacidad para cuarenta inscritos durante el presente curso”. La idea no prosperà, si més no fins al cap d'uns quants anys.

Les actes de l'Escola indiquen que el 23 de març es designà com a compromissari de l'Escola per a l'elecció dels diputats provincials al professor Marcos Basora.

Una Ordre Ministerial de 13 d'octubre de 1958 nomenà el mateix professor sotsdirector-cap d'estudis, càrrec que ocupà entre el 25 dels corrents i el 30 d'abril de 1983, amb la particularitat que l'any 1976 es separaren ambdues funcions.

Entre el 31 d'agost i el 15 de setembre es celebrà la VI ena. edició dels cursos politècnics amb Joan Alias, tinent d'alcalde de cultura i esports i Tomàs Escofet com a president i secretari, respectivament, de la comissió organitzadora. El *Boletín Informativo del VI Curso Politécnico* presentava dos interessants estudis sense signar, però que hom atribueix a Josep Maria Freixa, sobre l'evolució de la indústria local i l'Escola Industrial sota el títol “Bosquejo histórico de la Industria y de la enseñanza técnica local”. L'autor aporta informacions al voltant de la industrialització en la línia d'altres treballs seus i afegeix algunes dades quantitatives i característiques de les principals empreses de la vila actualitzades en el moment de la publicació. A l'apartat de les conclusions hi abocava algunes reflexions simptomàtiques: “es acaso imposible que se pierda el angel de esta villa, y se quiebre el siempre ascendente camino de su historia?”.

La interrelació entre indústria i ensenyaments tècnics hi era omnipresent: “la Escuela de Villanueva tiene una madre, que es la Industria y tiene un padre, que es la misma Villanueva”. I en aquesta sentit constatava el declivi dels ensenyaments de perfeccionament obrer, anunciant, ens atreviríem a dir, la futura davallada del sector industrial: “la matricula de tales enseñanzas disminuye de un modo tan alarmante en estos últimos años, que de continuar a este ritmo, tememos que en un futuro no muy lejano, desaparezcan estas, que en otros tiempos fueron un timbre de gloria de la Escuela y la ciudad”.

Avançats els anys cinquanta s’havien creat els col·legis com a òrgans reguladors de les activitats professionals.

El 1 de maig de 1958 es constituí el Colegio de Peritos e Industriales de Cataluña-Baleares, una organització corporativa que coexistiria temporalment amb l’existent associació de Pèrits Industrials i dirigida per les mateixes persones. Cinc mesos després es constituí una delegació local d’aquesta darrera Asociación Nacional de Peritos Industriales en acte celebrat a l’Escola i presidit pel Josep Maria Cabestany, president de l’agrupació de Catalunya i Balears. La junta directiva de la delegació local fou presidida per Pedro Morilla. Durant el seu mandat la seu social del col·legi professional s’instal·là al propi edifici de l’Escola. Els successius responsables de la delegació foren: Raul Jané, Josep Nadal, Carlos Redondo i Manuel Serra.

Un text de Fernando Calvet i Prats, catedràtic de bioquímica de la Universitat de Barcelona i president de la comissió organitzadora del setè curs politècnic posava de manifest un cop més l’objectiu últim d’aquelles jornades de formació i divulgació: “Para el personal técnico de las industrias que, día tras día, debe resolver nuevos problemas en sus especialidades y que no puede dedicar un tiempo para profundizar en las ajenas, este Curso Politécnico, en su breve período de duración, ofrece la oportunidad de ponerle al corriente, por el simple esfuerzo de escuchar y atender, de novedades científicas y técnicas que,

probablemente, le pasarían desapercibidas”.

Amb l'experiència adquirida calia reorientar aquells cursos. En finalitzar l'edició de 1958 els organitzadors del certamen es comprometeren a preparar les següents jornades tot just iniciat el nou any, amb la possibilitat de racionalitzar més el temps, el programa i els continguts. La informació estadística posava en evidència que la majoria dels participants en anys precedents eren professionals de formació tècnica dedicats a la indústria. Així, doncs, es valorava que els continguts dels cursos eren potser massa genèrics i teòrics. S'adoptà l'acord de incentivar més les temàtiques tècniques i es nomenà Joan Majó, director de l'Escola, com a nou director dels cursos amb la col·laboració d'una recent creada comissió organitzadora de caràcter permanent.

El setembre de 1959 es publicà una miscel·lània que recollia les activitats de les primeres jornades politècniques anteriors a l'any 1957 en que s'inicià la publicació del corresponent butlletí. Aquell any els cursos es celebraren entre el 31 d'agost i el 15 de setembre i cal destacar la qualitat de les projeccions tècniques programades amb material cedit pels consolats a Barcelona d'Alemanya, Estats Units, França i de l'ambaixada britànica. Hi hagué 308 participants amb la següent adscripció professional: 77 pèrits, 57 estudiants, 46 mecànics i electricistes, 37 administratius, 30 ajudants tècnics o encarregats i altres ocupacions més minoritàries. La cloenda dels cursos reservà un especial i emotiu apartat al immediat canvi d'edifici: “Quizá sea un deber romántico para finalizar, despedirnos de este viejo edificio que pronto será *L'Escola Vella*, estas paredes saben de nosotros, más que nosotros mismos, ya que en ellas los años no menguan los recuerdos, conocen nuestros secretos y pecadillos de estudiantes y porque no, las inquietudes de estos Politécnicos”.

El maig de 1959 s'incorporà com a oficial interí de la secretaria Alfonso Ramos i López. La seva trajectòria i implicació amb l'Escola el convertiren en un personatge significatiu i singular, una veritable institució dins la institució.

El novembre s'aplicà un nou reglament de funcionament en virtut de la reordenació de les escoles tècniques, i en el sí del centre es constituïren les comissions econòmica, permanent i docent. També aquell mateix any Emilio Marzoa es va fer càrrec de les sessions d'Educació Física i substituï a Enrique Francés com a professor de Formación del Espíritu Nacional. Com veiem, el conreu del cos i de l'esperit semblaven anar estretament lligats.

EL PROJECTE ES CONSOLIDA (1959-1971)

Durant el curs 1959-1960 s'inicià el trasllat gradual des de les dependències de l'immoble de la plaça de la Vila al nou edifici de l'avinguda Víctor Balaguer. El període de vacances d'estiu fou aprofitat per fer el canvi definitiu. La nova seu s'inaugurà amb motiu de la celebració del VIIIè. Curs Politècnic que tingué lloc entre l'1 i el 15 de setembre de 1960. L'Escola obrí amb la nova denominació oficial d'Escola Tècnica de Pèrits Industrials. En aquella edició el president de la comissió organitzadora del curs politècnic fou Josep Agell.

En un altre moment s'ha fet esment de la diferencia de criteris que, especialment als anys seixanta, provocà el divorci evident entre les autoritats acadèmiques i les polítiques, molt especialment les municipals. El poder polític local va pretendre en diferents ocasions intervenir en la gestió i presa de decisions que corresponien al centre educatiu. La gelosa actuació dels seus directius i la decidida aposta per mantenir la independència del poder local va impermeabilitzar qualsevol acció que pogués distorsionar l'esperit exclusivament acadèmic de la institució. Calia salvar els esculls mínims indispensables: el control del S.E.U., mantenir informades les autoritats, cuidar el protocol i la diplomàcia dels actes oficials i..., poca cosa més.

No podríem qualificar les relacions entre Escola i Ajuntament d'enfrontament

directe, però sí que hi trobaríem elements objectius suficients com per entendre que es tractava d'una relació freda i distant on sovint imperava la ignorància mútua. Mantes vegades, les relacions estrictament personals o l'acció d'aquells que n'estaven implicats per ambdós costats atenuaren les friccions que feien perillar la necessària i imprescindible cohabitació i col·laboració. L'Escola fou objecte de repetides mostres d'aïllament per part de les autoritats locals encapçalades per l'alcalde Antonio Ferrer i Pi, que veié frustrades un i altre cop les seves ambicions intervencionistes.

El 14 de maig de 1960 s'inaugurà oficialment el nou edifici de l'Escola amb la visita del Ministro de Educación Nacional Jesús Rubio Garcia-Mina i el Director General d'ensenyaments tècnics Gregorio Millán. Convidats per les autoritats municipals visitaren també la Biblioteca-Museu Víctor Balaguer. Algunes fonts apunten que en el decurs d'aquesta visita es produí un velat enfrontament entre representants de l'Ajuntament i de l'Escola, a propòsit d'atenuar l'excés de protagonisme que pretenien els primers. En el llibre commemoratiu *Fets memorables a l'Escola...* s'hi apunten alguns detalls anecdòtics que posarien de manifest aquella discreta topada i com l'Escola va aconseguir de focalitzar bona part de l'atenció dels visitants, amb actuació de la tuna inclosa. Citant la mateixa font, s'ha apuntat que l'autoritat local promogué en diferents ocasions la destitució de la direcció de l'Escola. Així mateix s'impulsaren inspeccions administratives amb el propòsit de comprometre l'equip directiu. No cal dir que aquella mena de pressions externes s'aliaven amb les mancances pròpies de pressupost i infraestructures. L'Escola, però, va saber mantenir el seu hermetisme i s'aïllà perfectament dels efectes perniciosos que aquella voluntat obstruccionista i intervencionista pretenia. L'Escola es tancà en l'activitat docent i acadèmica que li era pròpia.

Paradoxalment, el vestíbul del centre fou l'escenari escollit per organitzar l'acte d'homenatge i comiat a l'alcalde Ferrer i Pi. Hi assistiren més de cinc-cents

comensals i, com es diu en el text de referència, l'Escola Industrial actuà d'amfitriona "en l'últim acte públic del comiat de qui en va ser un opositor constant".

El curs 1960-61 s'organitzà a l'Escola de Vilanova i la Geltrú la reunió de delegats d'activitats culturals de totes les facultats i escoles universitàries de Catalunya. L'acte aplegà més de cent delegats i comptà amb un important desplegament de les més variades mostres d'activitats universitàries lúdico-culturals: teatre, conferències, tunes...

Per una ordre del Ministerio de Educación Nacional datada el 4 d'agost de 1961 aquell organisme acordà el retorn a l'Ajuntament de l'edifici de la plaça de la Vila, en altre temps seu de les escoles Ventosa i cedit posteriorment a l'Escola Superior d'Indústries. Així, l'immoble revertia novament al consistori i a la ciutat, que en el seu moment n'havia fet una cessió gratuïta. L'acte oficial de traspàs es formalitzà el 24 de febrer de 1962 amb l'assistència d'una representació municipal encapçalada per Ferrer i Pi i una de l'Escola Industrial amb Joan Majó i Torrent en qualitat de director. També hi assistiren Marc Basora com a sots-director de l'Escola de pèrits industrials i Enric Guitón com a secretari del mateix centre i vice-director de l'Escola de Mestria. Joan Manuel Montesinos i Luis del Arco ho feren com a administrador i interventor, respectivament, d'ambdós centres. Cal notar el ball de càrrecs i els solapaments que es produïen entre les escoles d'ensenyament elemental i superior.

La comitiva es traslladà a l'interior del vell edifici on pogueren comprovar l'estat de conservació del immoble abans de procedir a la cerimònia de presa de possessió per part de l'alcalde.

L'1 d'octubre de 1961 moria José Grau i Solanes, antic director de l'Escola i un dels seus impulsors més decidits, especialment en l'etapa anterior a la represa dels ensenyaments tècnics després de la guerra civil. D'ell digué Virella al text del setanta-cinquè aniversari: "no es pot referir la història de l'Escola de Pèrits

Industrials en els anys que seguiren a la postguerra sense ponderar la immensa tasca portada a efecte per qui en fou el seu director durant catorze anys”.

Entre el 4 i el 15 de setembre de 1961 es celebraren els IX Cursos Politécnics amb Miquel Elizalde com a president de la Comissió Organitzadora.

Mentre, la continuïtat de la revista *Estudiantina*, sots-titulada “Pregón de los estudiantes”, estava qüestionada i la redacció semblava passar per un període de crisi. El gener de 1961 advertien: “se necesita ayudante para redactar Estudiantina, que sepa escribir a máquina, no importa que sea con dos dedos y el pulgar, con tal de que lo haga rapido y sin faltas de ortografia”.

Els anys passaven i la pobre participació dels estudiants en la vida de l’Escola era un tema redundat que amoïnava especialment als gestors més ortodoxes i també a alguns estudiants amb ganes d’activitat. Així ho posava en evidència una carta de Jaime Miguel a la *Estudiantina* de febrer de 1961: “Venimos llenos de dinamismo, con ideas claras y concisas, más cuando todavía no ha desaparecido el último vagón que nos ha dejado en la Estación, nos entra esa pereza y nos dejamos arrastrar a esa vida tonta y aburrida que algo, quizás comodidad debe tener. Van estas palabras para todos vosotros compañeros que estáis estudiando en Villanueva, a vosotros los de Mallorca, los de Lerida, los de Gerona, los de Tarragona, a todos los que habéis elegido Villanueva para matricularos y por esa causa vivís aquí. A todos vosotros os pido que reflexioneis para que no se os ocurra perder de ésta manera tonta y absurda el tiempo. Habéis pensado alguna vez, ¿que és la vida universitaria? (...)”

Per vehicular aquelles pretensions hom suggeria una major projecció del Club Universitario, ja esmentat anteriorment. Els primers seixanta es parlà d’un projecte de coalició entre el Club Universitario i la societat Gran Peña. Els responsables d’aquesta darrera reconeixien que “desearian que los universitarios de Villanueva frecuentasen sus locales”.

En aquest capítol d’entreteniments extra-acadèmics destacaven un seguit

d'opcions de caràcter cultural. S'hi comptava el cinema-club del S.E.U., el programa radiofònic Estudiantil que cada dimecres emetia Radio Penedès o la iniciativa del T.E.U. –Teatro Español Universitario– de la Escuela de Peritos Industriales de Villanueva y Geltrú que s'estrenà amb la representació de l'obra *Corrupción en el Palacio de Justicia* del dramaturg italià Ugo Betti.

El sindicat oferia altres serveis complementaris no sempre prou efectius ni del gust de tothom.

Des de les pàgines de *Estudiantina* es discutia el funcionament de la Cooperativa Universitaria San Jorge del S.E.U. Segons bona part dels estudiants el servei que s'oferia era dolent i car. A partir de 1960 i en virtut del nou reglament d'ensenyament tècnic es facultava a l'Escola per poder editar els programes i el material docent necessaris, funcions fins aleshores reservades en exclusivitat a la Jefatura Local del S.E.U. Aquell episodi provocà l'enfrontament obert entre l'equip directiu de l'Escola i el S.E.U. Quelcom començava a canviar.

Per cert, molts estudiants criticaven els redactors de *Estudiantina* per la seva “escasez de sal”. Els anys seixanta començaven amb l'expectativa d'unes millors oportunitats.

En aquella època es posaren de moda les regles de càlcul, precedent de les modernes calculadores. Un invent que donava molts mals de cap i més d'un no acabava d'entendre el seu funcionament, però, com indicava la revista dels estudiants, “llena las arcas de la cooperativa del S.E.U.”.

Si abans esmentàvem la poca implicació dels estudiants amb l'Escola i el seu entorn, caldria fer extensiu el comentari a l'equip docent. Sovint s'ha parlat de la poca integració d'una bona part del professorat amb l'entorn i la realitat de Vilanova i la Geltrú. Això era especialment aplicable a aquells docents que es traslladaven a Vilanova per impartir la seva activitat professional docent o directiva. La revista *Estudiantina*, en la seva edició de novembre de 1961, feia el següent retret: “una sincera felicitación a nuestro catedrático don Luis Vicente

del Arco por su magnifico libro de termotecnia. Nos ha gustado de verdad. Pero creemos traducir el sentir de todos los compañeros al decir que todavia nos hubiera gustado más ver el nombre de Villanueva y Geltrú por alguna parte”.

Tot i la seva moderació, *Estudiantina* es convertí en la tribuna preferida per divulgar opinions i combatre actituds i comportaments considerats poc lícits. Un dels punts més criticats era l'actitud, a parer dels estudiants, acomodada d'alguns catedràtics que relaxaven les seves obligacions sota el pretext d'unes modestes remuneracions. En un àmbit més concret hi havia qui es queixava perquè els exàmens incorporaven teòricament matèries fora de programa.

Més enllà dels aspectes purament acadèmics, la revista cridava l'atenció sobre un punt que no passava per alt a ningú i que sintetitzava una realitat que acompanyà durant molts anys a l'Escola vilanovina i, de forma genèrica, a la majoria d'escoles i universitats tècniques. El maig de 1962 deien: “nuestra Escuela está condenada a un castigo implacable: la escasez de chicas”.

Certament, allò era una veritat com un temple. Tanmateix, les poques que hi havien, després dels preceptius cursos de ingrés i selectiu marxaven a un altre centre on poder cursar el peritatge químic. En qualsevol cas, l'interès de les dones per aquella mena d'estudis era baix i la seva integració més aviat difícil, probablement condicionades per la pressió social i els prejudicis del moment. Segons el redactor, les noies formaven “un compacto e indivisible grupito en una formación tan perfecta que sólo puede abordarselas por los lados”. Quedava, però, una esperança, expressada en els termes barroers i masculistes propis dels seixanta: “cuando nuestra Escuela cuente con el peritaje químico veremos por los laboratorios cantidades industriales de alumnas que aprenderan a lavar matraces y pipetas como si de los platos de su casa se tratara”.

El gener de 1962 es celebrà el I Congrés de Delegats del S.E.U. de l'Escola de Pèrits Industrials de Barcelona. Alguns dels acords més rellevants afectaven per extensió a la resta d'escoles i titulats. D'entre les demandes específiques més

genèriques destacaven la celebració anual d'una assemblea nacional d'estudiants de pèrits, el canvi de denominació de la titulació de pèrit industrial per la d'enginyer tècnic especialitzat –que funcionava en altres països– o sol·licitar l'increment de les seves atribucions professionals respecte al potencial elèctric o els cavalls de potencia d'una instal·lació. Unes limitacions tècniques que exigien l'actualització, atès que la seva vigència es remuntava a 37 anys enrere.

El 9 de maig d'aquell mateix any es posà en pràctica un nou pla d'estudis que reorganitzà i racionalitzà l'ensenyament posant al dia i adaptant uns estudis que cada cop tenien més acceptació. De fet, el pla vigent es remuntava al que fou aprovat el 22 d'agost de 1942 amb lleugers retocs el 1948. La reordenació comportà un increment d'alumnes.

L'increment de l'alumnat duia com sempre problemes afegits. Un d'ells, del que ja se n'ha parlat, era la manca de infraestructures per poder acollir la gran quantitat d'estudiants que es traslladaven a Vilanova i la Geltrú. Es calculava que eren al voltant de 400 els estudiants que residien a la ciutat. D'una part es reivindicà un cop més la construcció d'una residència i per altre es criticaven els abusos especulatiu d'alguns propietaris d'habitatges

Entre el 3 i el 17 de setembre de 1962 i sota la presidència de Juan Weil s'organitzaren els X Cursos Politècnics. Destacà la cerimònia religiosa que oficià Mn. Lluís Vendrell, professor especial i assessor de religió, en memòria de Grau Solanes, traspasat poc menys d'un any enrere. La “Misa del Espiritu Santo” fou seguida per l'actuació de l'Schola Polifónica Arciprestal. La conferència inaugural de Josep Baltà versà sobre “Producción y Aplicación de los Ultrasonidos”. En aquest capítol destaquem la conferència que impartí un jove Ernest Lluç al voltant de “Las relaciones económicas entre Cataluña y el resto de España”. A les activitats pròpies de les jornades hi hagué entre 50 i 100 participants d'un total de 300 alumnes inscrits. Es posà sobre la taula si la temporada d'estiu era l'època més aconsellable per organitzar aquella mena de

cursos.

Una Ordre Ministerial de 14 de gener de 1963 establí els ensenyaments de l'especialitat de Metal·lúrgia. La reordenació de l'ensenyament, la incorporació de noves especialitats, la requalificació professional del peritatge i altres avenços significatius conduïren a l'Escola a un increment d'alumnat que no sempre tenia una relació directa de proporcionalitat amb la necessitat de infraestructures, recursos i espai.

Els terrenys on s'havia construït la nova Escola encara eren motiu de polèmica entre les institucions implicades. Des del ministeri es volien aclarir les condicions exactes en que s'havia fet la transmissió de terrenys per part de l'Ajuntament, remuntant-se a les gestions efectuades els anys trenta i analitzant els documents corresponents a aquella transacció.

Entre el 2 i el 13 de setembre de 1963 es celebrà l'onzena edició dels Cursos Politécnics sota la presidència de l'eminent Fabian Estapé, catedràtic de Política Econòmica de la Universitat de Barcelona. S'impartiren un total de deu conferències d'entre les que ressaltem la que pronuncià el professor Luis del Arco amb el títol "Aceleradores de partículas". Com a novetat es deixà de publicar diàriament el butlletí tal com s'havia fet en les darreres edicions i es presentà en forma de revista-memòria un cop finalitzats els cursos.

El 23 de setembre s'elegí una nova junta de govern del Col·legi de Pèrits a Vilanova i la Geltrú. Josep Nadal i Borràs fou nomenat nou president en substitució de Raúl Jané i Soler. Temps després el secretari Manel Serra va substituir Nadal.

En els successius canvis al davant de la delegació local de la corporació cal afegir les posteriors presidències de Carmelo García Castejón entre 1964 i 1966 i la de Carles Redondo i Sanz entre 1966 i 1976. Es dona la circumstància de que ambdues persones coincidien en la seva dedicació professional a Pirelli i en el paper de tinent d'alcalde de l'Ajuntament de la ciutat.

Amb la nova llei d'ordenació de l'ensenyament tècnic de 29 d'abril de 1964 l'Escola Tècnica de Pèrits Industrials obtingué la denominació d'Escola d'Enginyeria Tècnica Industrial. El canvi suposà un seguit de controvèrsies amb el col·legi professional i les institucions universitàries corresponents als enginyers industrials que veien afectades o amenaçades les seves competències.

De fet, es tractava exclusivament d'un canvi de nom amb el propòsit d'harmonitzar la situació de les enginyeries amb els altres països de la CEE. Les atribucions professionals dels nous enginyers tècnics no quedarien, però, ben definides fins l'any 1971. És aleshores quan es reconeixeran als enginyers tècnics els mateixos drets que tenien els pèrits industrials, limitats a la seva especialitat concreta, fet que per a molts representà una pèrdua real d'atribucions.

A partir d'aquell moment i amb la legislació de 1964, més enllà del canvi de nom també s'exigí el batxillerat superior per poder accedir a la carrera. La normativa desdoblava les especialitats clàssiques en ensenyaments i títols més específics que s'anirien incorporant progressivament al programa educatiu. L'especialitat mecànica ho faria en els títols d'Enginyer Tècnic en Construcció de Màquines i en Enginyer Tècnic en Estructures i Instal·lacions Industrials (creada per O.M. del 30 de juliol de 1966); l'especialitat elèctrica es transformava en Enginyer Tècnic en Màquines Elèctriques, i l'especialitat de química industrial derivava en els títols d'Enginyer Tècnic Metal·lúrgic (O.M. del 14 de gener de 1963) i Enginyer Tècnic en Control de Processos i Instal·lacions Químiques (creada per O.M. de 11 de setembre de 1967).

Algunes de les reaccions al nou sistema lamentaren no haver aprofitat per incloure un quart any d'estudis per organitzar les assignatures bàsiques i les d'especialitat.

Al curs 1964-65 la matrícula conjunta del centre voltava els 2.000 alumnes. En el moment de fer balanç es recordaren els 46 alumnes matriculats el curs 1945-1946, menys de dos decennis enrere. L'Escola continuava creixent i superava les

millors èpoques d'algidesa i esplendor.

Entre el 7 i el 18 de setembre de 1964 es celebraren les jornades corresponents a la XIIIa. edició dels Cursos Politècnics sota la presidència de Joan Majó. Els cursos següents s'anirien succeint submergits en una mena de narcòtica rutina i alimentats per un programa de mínims a partir d'unes quantes conferències temàtiques que justificaven la seva continuïtat i que, alhora, evidenciaven no trobar-se massa lluny del procés de decadència que els portaria a la inevitable desaparició. Era la política de “qui dies passa, anys empeny”. Les jornades es feien ara el mes de desembre, no es publicava la memòria i sí, únicament, alguna conferència en forma de separata.

Talment com l'Escola anava consolidant la seva posició, el mateix passaria amb el reconeixement professional dels nous enginyers tècnics. Un decret del 19 d'agost de 1967 els concedia unes atribucions de 250 CV de potència i 45.000 V de tensió.

El 1968 es fundà l'Institut Politècnic Superior, un organisme que agrupà les escoles tècniques estatals existents a Barcelona. La iniciativa pot considerar-se com el precedent immediat de la Universitat Politècnica de Barcelona i de la UPC. De fet, Víctor de Buen, president del Institut Politècnic es convertiria en el primer rector de la UPB.

Aquell any l'Escola vilanovina afrontava el que seria la primera ampliació. El projecte aprovat el mes de juliol i pressupostat en poc més de vuit milions de pessetes consistia en remodelar les naus-taller de la part posterior de l'edifici i aixecar-hi un pis al damunt. Les obres s'adjudicaren el setembre a l'empresa SAPIC. La recepció provisional no es faria fins l'octubre de 1970 i la definitiva fins el 1974, segons consta a les actes del claustre de l'Escola.

Un decret de 16 de juliol de 1969 redefiní novament les especialitats corresponents a cada secció de l'ensenyament de l'enginyeria tècnica provocat pel degoteig de noves incorporacions a partir de la llei de reordenació del 64.

El 1970 es produí un fet cabdal que orientà el futur dels ensenyaments tècnics en general i, molt particularment, definí el camí a seguir de l'Escola de Vilanova i la Geltrú. El 4 d'agost d'aquell any s'implantà una nova reordenació educativa amb l'aprovació de la Ley General de Educación y de Financiamiento de la Reforma Educativa, més coneguda per llei Villar Palasí, ministre d'Educació que pilotà el projecte. La normativa afectava tots els nivells, del bàsic al universitari, i clarificava els continguts i el model d'ensenyament dels estudis d'enginyeria tècnica. També afectava els estudis de formació professional, en els termes d'adaptació a la realitat que transcrivia Ramon Tamames al seu text més emblemàtic *Estructura Económica de España*: “la Formación Profesional tiene como finalidad específica, la captación del alumno para el ejercicio de la profesión elegida, guardando en su organización y rendimiento estrecha relación con la estructura y las previsiones de empleo”.

En virtut de la legislació aprovada, la Universitat tindria autonomia en la gestió i l'administració dels centres i també capacitat única de decisió respecte els serveis, sistema d'ensenyament, docència, control i verificació de coneixements. L'autonomia universitària seria, doncs, una realitat.

Amb l'estructuració establerta, els estudis d'enginyeria tècnica podien convertir-se i quedar relegats a un tercer grau de Formació Professional i, el que era pitjor, renunciar a la qualificació i homologació d'uns estudis universitaris en tota regla. Directius, professors, alumnes i professionals es mobilitzaren per evitar aquella possibilitat que representava una recessió històrica sense precedents. Les reunions i les visites a Madrid es repetiren. L'opció de l'estament implicat era clara, volien ser Universitat. Se'ls presentava una dicotomia en la que era vàlida aquella dita popular: ser cua de rap o cap d'arengada?.

L'assimilació universitària es produí amb la creació de les Escoles Universitàries. La homologació, però, era deficient i provocava diferències fonamentals en els requisits d'entrada o en les possibilitats d'accés al segon cicle de carrera. L'accés

a les facultats tècniques exigia el Curs d'Orientació Universitària (COU) i la prova de selectivitat, elements no necessaris per a fer-ho en escoles universitàries. Així mateix, s'establien dificultats afegides a la possibilitat d'accedir a un segon cicle de les facultats o escoles superiors en forma de curs pont. En qualsevol cas, l'integració de les escoles de grau mitjà o d'enginyeria tècnica a la Universitat ja era un fet.

El decret 2.541 de 13 d'agost de 1971 signat pel ministre d'Indústria Jose Maria López de Letona reconeixia al enginyers tècnics industrials les mateixes atribucions i facultats que la legislació del moment reconeixia als pèrits industrials. El seu contingut determinava les facultats dels Enginyers Tècnics i les següents atribucions: la direcció d'obres i instal·lacions segons un projecte; la col·laboració en la redacció de projectes amb un enginyer superior; formulació i redacció de propostes tècniques en instal·lacions a fins 250 CV de potència i 45.000 V.; direcció de fàbriques i tallers i elaboració de valoracions, peritacions, informes, dictàmens i càlculs tècnics.

L'article segon indicava que els enginyers tècnics industrials: “tendrán, dentro de sus respectivas especialidades, las mismas facultades y atribuciones que la legislación en vigor reconoce a los Peritos Industriales”.

La Llei General d'Educació també va provocar que el març de 1972 es nomenés un director en exclusivitat pel Centre de Formació Professional de l'Escola Industrial de Vilanova i la Geltrú, càrrec pel que fou nomenat el professor Joan Montesinos i Montesinos.

Mentre, el març de 1971 es constituïa la Universitat Politècnica de Barcelona (UPB), embrió del que més tard esdevindria la Universitat Politècnica de Catalunya. Inicialment, la UPB estava formada per les Escoles Tècniques Superiors d'Enginyers Industrials de Barcelona i de Terrassa, l'Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Barcelona i alguns instituts de recerca. El mateix any es creava l'Escola Tècnica Superior d'Enginyers de Telecomunicació.

L'ESCOLA D'ENGINYERIA. L'EXPANSIÓ

(1972-2001)

El 1972 l'Escola Industrial de Vilanova va fer un pas considerable en convertir-se en Escola Universitària d'Enginyeria Tècnica Industrial, en passar a formar part de la Universitat Politècnica de Barcelona. Poc abans dels anys vuitanta es crearia la secció d'estudis d'electrònica industrial. Amb la incorporació l'any 1982 dels estudis de Telecomunicacions el centre es convertí en Escola Universitària Politècnica. El 1989 s'implantaren els estudis de la Diplomatura en Informàtica, uns ensenyaments que serien substituïts tres anys després pels d'Enginyeria Tècnica en Informàtica de gestió. La dècada dels noranta suposaria l'expansió plena de l'Escola. A partir de la construcció del nou centre de Formació Professional s'inicià la remodelació física de la institució. La racionalització i requalificació dels estudis es posà en marxa el 1995 amb un nou i ambiciós pla d'estudis. El centre entraria al segle XXI amb la consolidació d'un campus propi i uns dignes equipaments formats per un aulari i una nova biblioteca, la residència d'estudiants o el centre tecnològic. Noves titulacions, ensenyaments de segon cicle i una aposta decidida per la qualitat esdevindrien els nous i renovats reptes de l'Escola d'Enginyeria de Vilanova i la Geltrú.

Els mateixos canvis vertiginosos que marcarien amb força l'evolució de l'Escola en poc menys de trenta anys, tenien el seu paral·lel en la contundent transformació que la societat i el país tindrien en el marc d'aquest mateix període. No podia ser d'altra manera. El final de la dictadura, la transició i la consolidació de la democràcia serien un escenari sobreeixit de fets i d'experiències, de satisfaccions i també de decepcions.

La dictadura s'extingí amb la mort de Franco el novembre de 1975. Dos anys abans ETA havia acabat amb la vida del president del govern Carrero Blanco.

La dictadura executà penes de mort fins el darrer moment. Algunes de les més rellevants foren les de Salvador Puig i Antich o la del militant basc *Txiki*. El Rei Juan Carlos I de Borbón es convertí en el nou cap d'Estat. Les posicions reivindicatives prenen força i amb elles moviments com l'Assemblea de Catalunya i els pilars fonamentals de Llibertat, Amnistia i Estatut d'Autonomia. L'evolució política i la transició cap a la democràcia es precipitarien en un allau de transformacions i convocatòries electorals. El referèndum del projecte de llei de la reforma política el 1976, les generals de 1977, l'aprovació de la Constitució el 1978, les municipals del 1979 o les autonòmiques de 1980 escamparen la cultura política i participativa entre la ciutadania. Jordi Pujol i Adolfo Suarez eren els presidents dels respectius governs de Catalunya i de l'Estat espanyol. L'intent de cop d'estat de 1981 fou el preludi de la contundent victòria socialista de 1982 que situà Felipe Gonzalez, líder del PSOE, a la presidència del govern. A les acaballes de segle fou rellevat per José Maria Aznar en representació del Partit Popular.

En l'àmbit local, el socialista Jaume Casanovas fou elegit alcalde del primer ajuntament democràtic del post-franquisme, substituint a Josep Piqué. Casanovas fou rellevat per l'alternança d'Esteve Orriols de CIU i de Josep González de Iniciativa per Catalunya. A les següents legislatures municipals l'alcaldia de la ciutat seria ocupada primer per Esteve Orriols de CIU i posteriorment pel socialista Sixte Moral.

L'economia també patí tota mena de vicissituds, afectada potser per un excés de sensibilitat als canvis. Els feliços seixanta donaven pas a la crisi energètica provocada per l'encariment del petroli i acompanyat al nostre país per una espiral d'inflació alarmant. En aquest clima s'afegeixen les reivindicacions sindicals i laborals. Mentre, la regressió de la indústria local és un fet. S'enderroquen les velles fàbriques de cal Marquès o El Fénix. Mahle construeix una factoria a Mas d'en Puig i Pirelli aixeca la nova planta de Cavigel. També

apareixen empreses de nova implantació, i transformacions d'altres ja existents: Hitecsa, Mahle, Sealed Power, Kuka, Componentes Vilanova, Dayco...

Els vuitanta també porten l'expropiació de Rumasa o l'ingrés a la CEE. A finals de la dècada es crea a la ciutat el centre de formació ocupacional de La Paperera i a les portes del traspàs de segle desapareix FISA i s'acorda el trasllat de la planta de Pirelli Mar als afores de la ciutat.

Els anys setanta foren intensos en moviments reivindicatius polítics i socials. L'any 1972 la instal·lació de la Tèrmica de Cubelles motivà importants mobilitzacions comarcals. La xarxa comunicativa milloraria decididament amb l'autopista AP-7 per Vilafranca del Penedès, i després amb l'autopista Pau Casals per la costa. Amb els ajuntaments democràtics es frenà l'urbanisme especulatiu i la proliferació d'urbanitzacions clandestines. El projecte de la plaça Xoriguer fou el primer exemple de planificació urbanística amb la intervenció dels veïns. L'aparició de les Associacions de Veïns contribueixen a motivar la participació ciutadana. El moviment associatiu també serà intens. Neixen Els Bordegassos de Vilanova o l'Acord, un nou model d'associacionisme contestatari i alternatiu. El carrer serà el nou escenari de mítings, manifestacions, corredisses i més d'una garrotada. N'és un bon exemple la vaga de la fira de 1976. Es succeeixen vagues laborals a moltes empreses i l'Institut de Batxillerat viu els actes reivindicatius dels professors no numeraris, els PNN. La ciutat recupera el nom que li és propi i la festa de la Liberación del 21 de gener és substituïda per la de Sant Antoni. Els mitjans de comunicació també s'adapten a la normalitat i pluralitat del moment. Apareix el *Setmanari de Vilanova i la Geltrú*, i el *Villanueva y Geltrú* es converteix novament en *Diari de Vilanova*. L'aparició de la Comissió del Carnaval suposa la gran evolució i expansió de la festa sota el control de les entitats i deixant enrere la rància manifestació de les Fiestas de Invierno. A començaments dels vuitanta Eric el Belga espoliava el Museu Victor Balaguer i s'obria el debat sobre el nou model de ciutat. L'estiu de 1989 es

produïen les mobilitzacions ciutadanes en contra del projecte de Pirelli Mar. La ciutat creixia i a l'equador dels noranta arribava als 50.000 habitants. Amb els seus actius i les seves mancances la ciutat estava preparada per entrar al segle XXI.

UNA ESCOLA UNIVERSITÀRIA (1972-1982)

L'Escola vilanovina s'incorporà a la Universitat Politècnica de Barcelona per un decret de 10 de maig de 1972 i sota la denominació d'Escola Universitària d'Enginyeria Tècnica Industrial de Vilanova i la Geltrú. També s'integraren l'Escola Universitària d'Enginyeria Tècnica Industrial de Terrassa, l'Escola Universitària d'Arquitectura Tècnica de Barcelona i l'Escola Universitària d'Enginyeria Tècnica de Mines de Manresa.

Gabriel Ferraté i Pascual es convertí en rector de la UPB des de 1972 fins el 1976 i, posteriorment, en l'etapa de 1978 a 1994.

L'Escola de Vilanova i la Geltrú ja formava part de la institució universitària i culminava d'aquesta manera un procés d'evolució i creixement que, lluny d'aturar-se, a partir d'ara es multiplicaria com ningú havia previst.

Del 18 de gener al 2 de febrer de 1971 es celebrà la divuitena edició des Cursos Politécnics amb una participació reduïda que anava decreixent any rere any. En edicions precedents les jornades s'organitzaren en període acadèmic lectiu, habitualment el mes de novembre, per afavorir la participació de més personal. Això, però, dificultava la presència dels alumnes que assistien a les classes nocturnes. Així mateix, la nova Llei General d'Educació exigia més dedicació i atenció del professorat de l'Escola a l'hora d'adaptar-se als nous plans d'estudi. No hi havien, doncs, masses possibilitats per mantenir un model de divulgació complementari.

A tot plegat, calia afegir-hi els problemes financers que representava el pagar desplaçaments i despeses dels conferenciants. En qualsevol cas, era obvi imaginar que ben aviat es organitzadors s'adonaren de que l'esforç no venia compensat pels resultats. Entre el 13 i el 17 de març de 1972 es celebrà la dinovena i darrera edició dels Cursos Politècnics. S'hi van impartir cinc conferències i la comissió organitzadora fou presidida pel Director General d'Universitats. Els canvis detectats en aquelles jornades feien presagiar, tal vegada, el desenllaç definitiu. L'acte religiós fou oficiat per primer cop pel rector de la Geltrú. Després de setze cursos ininterromputs, també es trobava a faltar la classe magistral del Dr. Baltà. Aquella edició passaria ,com es diu sovint, sense pena ni gloria. Van passar els mesos de 1973 sense que ningú es proposés l'organització d'una nova edició. D'altra banda, la Delegació Local del Col·legi Oficial de Pèrits i Enginyers Tècnics Industrials de Catalunya-Balears i la pròpia Escola Industrial ja organitzaven al llarg de l'any algunes activitats que, d'una manera potser més modesta, compensaven la vocació de divulgació i formació professional complementària que oferien els Cursos Politècnics.

Podríem dir que després de dinou anys, d'ençà d'aquell llunyà 1953, els Cursos Politècnics morien de vells, o potser de inanició. Havien cobert una etapa i una funció important que calia guardar en la memòria.

La migradesa dels recursos disponibles continuà malgrat el caràcter universitari de la institució. Així mateix, no s'acabaria de resoldre la gairebé secular indefinició dels estudis d'enginyeria tècnica dins el marc global educatiu o el paper de les escoles de grau mig. La situació provocà malentesos, algun enfrontament i molts viatges a Madrid.

El 1974 el claustre de professors es mostrava inquiet i preocupat per aquella situació de fragilitat, tal com evidencien les actes de les reunions de l'època.

Una de les qüestions delicades era l'adequació d'horaris i la jornada dels professors numeraris amb motiu de la integració universitària. El claustre del

mes de juliol analitzava la manca de professorat no numerari i la baixa retribució d'aquests en comparació amb el de les escoles superiors, segons s'indica en el text *Fets memorables a l'Escola ...*

Aquell any, però, el centre es plantejà el projecte arquitectònic de la segona ampliació. De fet, es continuaven les obres del nou edifici iniciades el 1970 i ara calia edificar la part que donava a la plaça de l'estació –plaça d'Eduard Maristany– i modificar l'espai que havia acollit les instal·lacions tèxtils amb una nova planta i pis. En aquella zona s'hi ubicaren laboratoris de química, la foneria i les aules d'oficina tècnica entre altres. El primer pressupost amb data de novembre de 1974 s'acostava als 13,5 milions. Mesos més tard, però, quan el març de l'any següent el ministeri duia les obres del projecte a subhasta pública la xifra ja arribava als 18,5 milions de pessetes. Foren adjudicades a l'empresa Vías y Estructuras, S.A. i la recepció provisional de les obres es va fer el desembre de 1976, i la definitiva el desembre de 1978, tal com es desprèn de les actes de l'Escola. Aquelles obres, però, encara portarien problemes dos anys després.

El maig de 1975 Enric Guitón fou elegit com a representant del professorat de l'Escola a la Junta de Govern de la Universitat Politècnica de Barcelona.

El mateix any es jubilà el professor Montesinos, persona emblemàtica i apreciada per tot el col·lectiu acadèmic.

El 20 de novembre de 1975 moria el dictador Francisco Franco, i amb ell trenta-set anys de dictadura i el record de tres anys de guerra. S'iniciava ara el camí cap a la transició democràtica, una etapa carregada d'expectatives i il·lusions que no sempre es compliren.

El 16 de desembre de 1976 s'aprovà una Ordre Ministerial, publicada al B.O.E. el dia 24, on s'establien les directrius base per elaborar els plans d'estudis. Un cop més, la normativa fou causa de malestar general, molt especialment entre els principals afectats. El pla d'estudis de l'enginyeria tècnica industrial preveia

tres cursos amb un màxim de vint assignatures, trenta-dues hores setmanals i set de pràctiques experimentals

L'època era propícia a les convulsions i mobilitzacions socials que exigien més quotes de llibertat i l'acceleració cap un procés democràtic. La mateixa Junta de Govern de la Universitat Politècnica de Barcelona amb la directa participació del director de l'escola vilanovina, formalitzà una petició d'amnistia pels presos polítics, afegint-se d'aquesta manera al sentir més unànime de la població. Històricament, la Universitat ha esdevingut un dels fòrums de llibertat i pluralitat més significatius en el sí de les societats democràtiques. La participació de tots els seus protagonistes i la implicació de la institució en la societat i l'entorn que l'envolta han estat, i han de continuar essent, una prioritat per un estament educatiu amb el ferm propòsit de formar ciutadans compromesos amb la realitat que viuen i, sobretot, formar homes i dones més lliures. Aquesta mateixa llibertat que atorga el disposar dels coneixements necessaris per entendre el món i alhora per intentar de millorar-lo, en sentit contrari a la ignorància que sotmet els homes i les dones a la por i l'esclavatge.

Eren temps d'evolució, de transformació, per adaptar-se ràpid i bé a una societat que tenia pressa per guanyar temps, per rescatar el temps perdut. L'Escola de Vilanova i la Geltrú commemoraria el seu setanta-cinquè aniversari en aquell clima de regeneració vital de la societat.

Andreu Caballé, una persona que en el futur assumiria les més altes responsabilitats, era destinat al centre vilanoví procedent del de Manresa. Mentre, el vilanoví Àngel Olivé era nomenat cap d'estudis. Olivé ha estat un exemple remarcable de fidelitat a l'Escola i de compromís amb la societat i el país. Ha combinat amb encert la seva dilatada tasca docent amb funcions de gestió acadèmica i una ampla participació en infinitat d'iniciatives culturals i ciutadanes.

Una comissió de l'Escola amb la col·laboració dels alumnes participà activament

en l'elaboració dels estatuts de la Universitat. Així, l'Escola de Vilanova i la Geltrú s'implicava també en la construcció d'una Universitat més oberta, plural i democràtica.

L'any 1977 l'equip directiu encapçalat pel director Joan Majó valorava la viabilitat d'un ambiciós projecte que pretendria convertir l'Escola Universitària de Vilanova i la Geltrú en Escola Universitària Politècnica. La idea de la transformació passava per la incorporació immediata dels estudis d'Enginyeria Tècnica de Telecomunicacions i, més endavant, dels d'Enginyeria Tècnica en Obres Públiques, especialitat de la que únicament existia la titulació superior.

El projecte quedà aturat, però no mort, i com a precedent d'esdeveniments futurs, el repte de les Telecomunicacions ja estava sobre la taula.

Paral·lelament, s'obrí el debat entre escoles universitàries, personal docent i alumnes, per aconseguir l'ampliació de la carrera a quatre anys. Una discussió reiterada en el temps que tampoc fructificà.

El 13 de juny de 1977 s'aprovà el Reial Decret Llei 37/1977 sobre les atribucions professionals dels pèrits industrials en el qual s'assenyalava: "Los Peritos Industriales tendrán idénticas facultades que los Ingenieros Industriales, incluso las de formular y firmar proyectos, limitadas a las industrias o instalaciones mecánicas, químicas o eléctricas, cuya potencia no exceda de 250 HP, la tensión de 15.000 V i su plantilla de 100 operarios, excluidos administrativos, subalternos y directivos". En determinats supòsits, però, era permès d'arribar fins els 66.000 V.

Aquell Reial Decret i la Llei 12/86 d'1 d'abril de 1986 sobre regulació d'atribucions d'arquitectes tècnics i enginyers tècnics foren decisives per establir i clarificar la situació professional d'ambdós col·lectius i, com diu Jordi Garriga, per acabar definitivament amb la jerarquització dels graus mitjos i els superiors per donar pas als títols universitaris de primer i segon cicle.

El 1977 es celebraren els actes corresponents al 75 è. aniversari de la creació el

1901 de l'Escola Superior d'Indústries, precedent de l'actual Escola Universitària. El programa d'activitats preveia l'edició de textos commemoratius, taules rodones i altres celebracions que es desenvoluparien durant el mes d'octubre. Una nota commemorativa signada per M.R. al *Setmanari de Vilanova i la Geltrú* en la seva edició del 14 d'octubre de 1977 posava èmfasi en un tema recurrent del que ja hem fet esment: “discussió del perquè –i és una realitat– l'Escola ha estat sempre una mica al marge de la vida vilanovina. S'apuntaren diverses raons, des de les de voler mantenir una independència en uns moments en que tot Vilanova era controlada per una persona, fins al poc alumnat de la nostra ciutat. Avui sembla que aquests distanciament s'està trencant (...)”.

Alguns dels actes previstos eren la recepció oficial a l'Ajuntament i una taula rodona a la sala d'actes de la Biblioteca Víctor Balaguer amb la participació d'Àngel Olivé que parlà sobre la història dels estudis d'enginyeria tècnica; de Florentí Mañà, degà del Col·legi de Pèrits i Enginyers Tècnics Industrials de Barcelona (COPITI), i de Guillermo García que cobrí l'absència de Miquel Roca i Junyent. Guillermo García s'aturà en l'anàlisi sociològica dels enginyers tècnics exposant arguments potser una mica agosarats. Definí els estudiants de la carrera com: “majoritàriament provinent de les classes obreres i camperoles, el professional en aquest camp, immers en un sistema de producció capitalista que l'utilitza i l'explota i que aprofitant la seva condició de Mando Intermig, l'ha fet servir de *xivato* o de mercenari al servei del capital i en contra dels obrers”. Aquella exposició provocà, segons els redactors del *Setmanari*, la incomoditat manifesta en una part important de l'auditori.

L'acte més significatiu de la efemèrides fou la solemne inauguració del nou curs 77-78 de la Universitat Politècnica de Barcelona celebrat a la sala d'actes de l'Escola vilanovina.

Un element de referència de la commemoració fou la publicació del text *El*

setanta cinquè aniversari de l'Escola Industrial de Vilanova i la Geltrú, editat pel propi centre. El seu contingut dividit en tres parts oferia les col·laboracions d'Albert Virella, Joan Majó i Francesc X. Puig Rovira, redactors de: "L'Escola Ahir", "La Escuela Hoy" i "L'Escola de Vilanova en el futur", respectivament.

El balanç dels actes, però, no fou lloat per tothom. L'edició del *Setmanari* del 21 d'octubre feia una valoració més lacònica: "Dintre d'un ambient potser un xic encarcerat i, malauradament, sense la participació vilanovina que els organitzadors desitjaven se celebraren els actes commemoratius del 75è. Aniversari de l'Escola Industrial".

Deixades enrere les celebracions, el dia a dia continuava aportant les dificultats pròpies d'una institució que s'expandia en un règim de recursos limitats. El claustre de professors de juny de 1978 acordà, segons s'indicava al text *Fets memorables a l'Escola...*: "enviar un escrit al Ministeri, en coincidència amb moltes altres escoles i amb el Consell dels Col·legis de Pèrits i Enginyers Tècnics, en protesta pel Decret d'integració del professorat".

En aquell punt, les pretensions del personal docent eren clares i recurrents: elaborar conjuntament els plans d'estudis de les Escoles Universitàries i de les Escoles Tècniques Superiors, planificar la carrera en quatre cursos, i que pèrits i enginyers tècnics poguessin accedir a les places de catedràtics i agregats d'Escoles d'Enginyeria Tècnica Industrial, tal com era abans de la promulgació de la Llei General d'Educació.

Mentre, el 1979 es realitzà entre els alumnes la primera enquesta sobre el professorat. Les precarietats pròpies de la gestió d'un centre en expansió, amb recursos escassos i compartint l'espai amb els ensenyaments de Formació Professional comportava situacions singulars i paradoxals.

En aquest context, una Ordre Ministerial del 26 d'octubre de 1978 autoritzà la implantació a l'Escola de Vilanova i la Geltrú de la secció d'Electrònica Industrial dins l'especialitat d'Enginyeria Tècnica Industrial Elèctrica.

La nova branca d'ensenyament fou aprovada per la Junta de Rectors de la Universitat. Paral·lelament, s'iniciaren gestions per aconseguir la titulació d'enginyer tècnic de telecomunicacions. La implantació de noves especialitats podia implicar un increment d'alumnes, la reorganització de l'equip docent, menys espai disponible i, probablement, la mateixa dotació de recursos. Semblava un joc de contradiccions. En qualsevol cas, el futur de l'Escola vilanovina passava per la inevitable expansió. Calia créixer. Una actitud de renúncia, conservadora o gasiva hauria reduït les possibilitats futures del centre i hauria beneficiat altres centres similars.

El 1981 es creà una comissió mixta Ajuntament-Escola amb dos representants d'aquesta última. Les dificultats de cohabitació entre ensenyaments d'Enginyeria Tècnica i de Formació Professional eren cada cop més accentuades i una font de conflictes. La migradesa d'espai i de recursos era notable.

El curs 1982-83 es matricularen un total de 400 alumnes, la xifra més baixa dels cinquanta anys posteriors a la recuperació dels estudis superiors (1945-1995). L'Escola apostava per nous ensenyaments adaptant-se així a la corresponent evolució tecnològica. La incorporació de noves especialitats respectava també aquesta seqüència, de màquines elèctriques a electrònica industrial, i d'electrònica industrial a les ambicionades telecomunicacions.

L'Escola i les seves infraestructures s'adaptarien també a les necessitats que generava el nou entorn tecnològic. El centre s'equipà amb un ordinador central model PDP 11-70 de la casa Digital, es condicionà una sala com a embrió del futur Centre de Càlcul, es creà una sala d'actes multimèdia i s'assignaren subvencions extraordinàries per sufragar tota aquella transformació.

En aquest context es concretaren els avantprojectes de diferents equipaments que en anys posteriors modificarien profundament la fisonomia de l'Escola de Vilanova i la Geltrú.

Es parlava d'un edifici dedicat a aulari, més laboratoris, una nova biblioteca... Un procés d'ampliació, creixement i adaptació educativa i tecnològica que passava per la urgent necessitat de traslladar els estudis de Formació Professional. Així mateix, era absolutament indispensable guanyar espai per poder eliminar els barracons provisionals que servien d'aulari als terrenys dels antics Tallers Tomàs, a la part nord de la rambla de l'Exposició. Aquell territori acolliria en el futur la residència d'estudiants i la nova biblioteca.

El pla d'expansió passava per la incorporació de nous estudis i, recuperant una vella idea, convertir-se en Escola Politècnica. Per això, la reunió del claustre de 26 d'abril de 1982 aprovà la sol·licitud formal dels estudis de Informàtica.

Aquell any ocupava la presidència de la delegació local del Col·legi de Pèrits Industrials Josep Elías i Olalla que substituïa en el càrrec a Manuel Serra i Arnal. En aquesta etapa la corporació local aconseguiria disposar d'una seu social pròpia. Elías fou rellevat el 1987 per Joan Martín i Toribio, que ocuparia el càrrec fins el 1995.

L'edifici de l'Escola s'havia fet petit, potser massa ràpid, tot i les ampliacions dels darrers anys. Per si no n'hi havia prou, el 1983 aparegueren esquerdes i altres defectes estructurals que feren intervenir l'Oficina de Patrimoni de la Universitat Politècnica de Barcelona i fer actuacions d'urgència.

L'ESCOLA POLITÈCNICA (1983-1994)

Un Real Decret de 28 de juliol de 1983 concedí a l'Escola de Vilanova i la Geltrú els estudis d'Enginyeria Tècnica de Telecomunicacions. Finalment, l'Escola Universitària d'Enginyeria Tècnica es convertia en Escola Universitària Politècnica dedicada als ensenyaments d'Enginyeria Tècnica Industrial i de Telecomunicacions. Era el pas més significatiu des que s'havia convertit en

Escola Universitària onze anys abans. Amb aquella concessió l'Escola donava un pas notabilíssim, atès que era el primer centre de Catalunya en impartir aquells ensenyaments que fins aleshores només funcionaven únicament a La Laguna (Tenerife) i a Madrid. Aquell salt qualitatiu, però, només era comparable al salt quantitatiu que tingué en referència al nombre de nous alumnes matriculats. Amb l'experiència l'Escola arribaria als 3.000 estudiants, una xifra que, ni en els moments de màxim esplendor ningú hauria arribat a sospitar. La situació era de col·lapse, els uns feien nosa als altres. La coexistència d'industrials, "telecos" i formació professional era poc menys que impossible i calien solucions dràstiques i urgents. La massificació podia desgavellar l'esforç de molts anys per aconseguir un ensenyament rigorós i de prestigi. Cal recordar que als anys vuitanta, en algunes de les especialitats industrials més minoritàries, es podia arribar a un tercer curs de carrera amb grups que no superaven les deu persones en assignatures d'especialitat. En aquestes circumstàncies, el tracte, l'atenció i la qualitat de l'ensenyament convertien l'estudiant en un veritable privilegiat.

Els vuitanta arriben més reformes i modificacions estructurals de la institució universitària. La Llei de Reforma Universitària (L.R.U.) s'aprovà el 25 d'agost de 1983 i confirmà el caràcter universitari de les escoles alhora que establí una nova estructura per departaments. La normativa precedí a l'elaboració dels estatuts de la Universitat Politècnica de Catalunya aprovats per Real Decret de 4 de juliol de 1985.

En un terreny més domèstic, l'Escola vilanovina s'anirà dotant de diferents serveis complementaris per satisfer les necessitats del cos docent i dels estudiants com el servei de copisteria o el de publicacions.

L'1 d'abril de 1984 es nomenà Andreu Caballé i Llop com a nou director de l'Escola Universitària Politècnica de Vilanova i la Geltrú substituint a Joan Majó i Torrent. Un mes després es constituïa el nou equip directiu format per Ramon

Nogué com a sots-director, Antoni Codina com a Cap d'Estudis de Telecomunicacions, substituït posteriorment per José Luís Carcía de Vicuña; Joan Majó i Roca –fill de l'anterior director– com a Cap d'Estudis d'Industrials; Joan Roset com a cap de tallers i laboratoris, i Francisco de Paula Rodón com a secretari acadèmic. Al nou equip directiu li tocava afrontar una nova etapa plena de innovacions. L'Escola havia evolucionat d'una manera molt ràpida i ara potser calia assegurar-se l'adaptació i la consolidació de les fites aconseguides i solucionar els serrells i les dificultats que podien desbaratar noves ampliacions i nous èxits. Malgrat tot, la nova direcció recuperava una antiga reivindicació, sol·licitar els estudis de informàtica.

Aquell any, i d'acord amb els resultats de la notable ampliació territorial de la Universitat Politècnica de Barcelona, neix la Universitat Politècnica de Catalunya, una denominació més coherent amb la realitat geogràfica. A partir d'aquell moment el centre d'ensenyament de Vilanova i la Geltrú es converteix, doncs, en escola de la UPC.

El pla d'estudis d'enginyeria tècnica de telecomunicacions incrementa les matrícules del curs 1986-1987 fins als 1.800 estudiants, 1.160 dels quals a telecomunicacions.

L'1 de juliol de 1986 Andreu Caballé és ratificat en el càrrec de director de l'Escola. A partir del 1 d'octubre l'estructura directiva quedava definida per la creació de quatre sots-direccions: Ramon Nogué, substituït per Antoni Forn; Joan Roset, José Luís García de Vicuña i Joan Majó i Roca. Continuava de secretari Francisco de Paula Rodon.

Pel decret del Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya de 10 de novembre de 1989 es creen els estudis de la Diplomatura d'Informàtica en les seccions de Sistemes Informàtics i secció de Sistemes Físics. La nova carrera s'incorpora als ensenyaments impartits a l'Escola Politècnica de Vilanova i la Geltrú. Un nou pas, una nova fita.

Més enllà de nous estudis, reformes, ampliacions i disciplina acadèmica, els estudiants i la Universitat també alimentaren iniciatives de lleure i propostes d'esbarjo que contribuïen a connectar l'Escola amb l'entorn social.

Com a exemple podríem citar la creació a finals dels vuitanta i primers noranta d'un Club Esportiu Universitari, constituït legalment i promotor de significatives mogudes com la Vilanovaskiada, o la creació del Ràdio-Club de l'Escola Universitària Politècnica de Vilanova i la Geltrú" (EA3RKU), promogut per un grup de radioaficionats amb el propòsit de fomentar aquella pràctica dins la universitat.

El 23 de maig de 1989 la Junta de Govern aprovà per consens el nou Reglament de l'Escola, no abans d'un ampli i intens debat com insinuen les pròpies actes. El Reglament suposà una eina de referència i una brúixola per poder desenvolupar les activitats i els anhels del centre dins un marc de coherència, equilibri i respecte per les normes de convivència.

El model organitzatiu del centre s'estructurà amb interrelació amb els òrgans de govern de la Universitat Politècnica de Catalunya. Recordem que aquests eren: el Consell Social, concebut com a vehicle de connexió entre la societat i la universitat; el claustre de la UPC, òrgan elegit pels seus centre dependents; la Junta de Govern, elegida pel claustre i que funciona com a Comissió Permanent d'aquell, i l'equip Rectoral amb funcions executives i constituït pel rector, vice-rectors, secretari general i gerent.

El Reglament enunciava i regulava les activitats internes de la institució. Es definien com a funcions pròpies de l'Escola Universitària Politècnica de Vilanova i la Geltrú: l'organització dels ensenyaments específics i la seva gestió administrativa; la coordinació entre ensenyaments; l'elaboració de propostes de creació, modificació o supressió de plans d'estudi; seguiment, organització i supervisió d'avaluacions, gestió administrativa de l'activitat econòmica; organització i col·laboració en activitats d'extensió universitària, organització de

cursos, establiment de convenis amb entitats públiques o privades, foment de la investigació, participació en el govern i gestió de la Universitat, gestió del Personal Administratiu i de Serveis, gestió de les instal·lacions i, en definitiva, totes les funcions orientades cap el compliment adequat de les finalitats que la legislació vigent i els Estatuts de la Universitat li atribueixin.

Es definien uns òrgans de govern col·legiats com eren la Junta d'Escola, la Comissió Permanent, la Comissió Docent, la Comissió Acadèmica i la d'Avaluació Acadèmica; i uns altres òrgans de caràcter unipersonal constituïts pel director, sots-director i secretari. Així mateix, es definien les funcions de cada òrgan, els seus components i el règim d'elecció. S'atribuïen a la Junta d'Escola les facultats per elegir el director i els membres de les diferents comissions, aprovar les polítiques d'actuació referents a ensenyament, professors, estudiants i personal administratiu i de serveis i aprovar la política econòmica i la memòria anual entre altres funcions. Els càrrecs es renovaven cada tres anys amb excepció dels alumnes representats que ho feien anualment. La Comissió Permanent actuava com a òrgan de representació de la Junta d'Escola.

En definitiva, el Reglament de l'Escola va permetre de clarificar la seva estructura, funcions i interrelacions internes i externes en benefici d'un funcionament més àgil i racional.

Als darrers vuitanta i encetats els noranta l'Escola perdé per diferents motius alguns dels seus professors més emblemàtics. El 1988 es jubilà el professor Luís Del Arco Vicente. Del Arco ha estat, a criteri de qui això escriu, una de les persones que més mèrits hauria fet per aspirar al solemne qualificatiu de "Professor", sense més preàmbuls ni explicacions i, probablement, amb majúscules. Del Arco havia nascut en un poble de la província de León l'any 1923. Era llicenciat en Ciències Químiques per la Universitat de Salamanca, Doctor en aquesta disciplina i llicenciat en Farmàcia per la Universitat de Barcelona. El 1949 guanyà per oposició la càtedra de Física i Termodinàmica a

l'Escola de Vilanova i la Geltrú. La seva dimensió de professor, només era superada per la més transcendent condició de Mestre, en un sentit ampli del mot. Els coneixements, el domini de la matèria, la forma de transmetre-la o els valors pedagògics, i sovint també morals, podien empètir davant la força d'una personalitat que imposava, però no humiliava. Captivava, causava respecte i també admiració en l'ús adequat de les paraules i en la lluidesa de les explicacions magistrals. Cuidava els detalls en el fons i en la forma. Hom recorda els seus cabells inamovibles sota un pentinat escrupolós, la bata blanca que enlluernava sense plecs ni distorsions, o les sabates d'un negre sedós i polit fins a la perfecció. Del Arco morí a Barcelona el 26 de novembre de 1999 a l'edat de 76 anys. Vinculat a l'Escola de Vilanova i la Geltrú des de 1949, quan només tenia 26 anys, fou catedràtic de física i química. Publicà diferents llibres de text amb l'estil rigorós i pedagògic que el caracteritzava. F. X. Puig i Rovira li dedicà aquests mots en un article publicat al *Diari de Vilanova* el 10 de desembre de 1999 amb motiu del seu traspàs: "era un professor que explicava les lliçons de manera molt clara i didàctica; alhora era molt exigent i rigorós en el tracte amb els alumnes i la qualificació, que era compatible amb un comportament elegant, correcte i equànim". Del Arco ha estat un d'aquests professors capaços de fer pujar el nivell de la institució i prestigiar els estudis i la pròpia Escola.

L'Escola també perdé en aquella època a Isidre Romeu i Vives, catedràtic del centre i personatge singular com pocs.

Totes les pèrdues són prou sentides, però n'hi ha que per la seva transcendència i significació les fan més colpidores. Això fou el que passà el 27 de juliol de 1990 amb la mort d' Andreu Caballé , director en actiu de l'Escola de Vilanova i la Geltrú. Caballé patí un infart que li segà la vida als 59 anys d'edat. Portava poc menys d'una dotzena d'anys a l'Escola de Vilanova i la Geltrú, on va arribar procedent de Manresa. Amb professionalitat, bonhomia i seriositat en la gestió, es guanyà la simpatia i el respecte de col·legues i alumnes, elements que

contribuïren a multiplicar el tràngol de la seva desaparició. El sots-director d'ordenació acadèmica de la branca de industrials Joan Majó i Roca, assumí el càrrec com a director en funcions primer i com a director titular després. Ocupà la màxima responsabilitat fins el març de 1994 en que fou nomenat vice-rector de la Comunitat Universitària de la Universitat Politècnica de Catalunya.

Formaren part de l'equip directiu a partir de gener de 1991: José Luís García de Vicuña, Francesc Guinjoan, Joaquím Olivé, Antoni Barlabé, Antoni Manuel Lázaro, José Antonio Roman i Sebastià Serra, aquest darrer en qualitat de secretari acadèmic.

La Conferència de Directors d'Escoles Universitàries de l'Estat espanyol acordaren la col·locació d'una placa commemorativa en memòria d'Andreu Caballé.

La gent i els càrrecs canviaven, però la dinàmica i l'esperit del centre d'ensenyament vilanoví era sòlid com mai. Una Escola canviant en un món canviant. Els processos vertiginosos que afectaven l'entorn a nivell polític, tecnològic, geogràfic i d'altre natura ,tenien la seva equiparació en la capacitat d'adaptació que evidenciava l'Escola Universitària i, per extensió i en grau superlatiu, la Universitat Politècnica de Catalunya. El volum de la transformació quantitativa i qualitativa dels darrers vint o vint-i-cinc anys de segle ha sobrepassat de llarg la trajectòria que l'Escola havia recorregut durant els primers setanta cinc anys, plena de vicissituds i alternança d'evolucions i regressions. Encara, però, hi havia molt de camp per recórrer. L'adaptació a les noves i modernes tecnologies de la informació, nous ensenyaments, les relacions de l'Escola amb la societat , la col·laboració amb les empreses de l'entorn i amb les corporacions professionals, els efectes de la integració europea amb la mobilitat d'estudiants i l'homologació de les titulacions ;els nous plans d'estudis i el sistema de crèdits, millora i ampliació de les infraestructures amb l'aulari, biblioteca, residència d'estudiants... Aquests i altres temes formaven part d'un

futur atractiu i engrescador que esperava a tombar de la cantonada. Tot anava molt ràpid i no hi havia marge per encantar-s'hi.

El 1991 es creà una comissió de nous plans d'Estudis. Un dels projectes assolits fou la presentació a la Junta de Govern del nou pla d'estudis d'Enginyeria Tècnica en Informàtica de Gestió aprovat per la Comissió Permanent. Aquells ensenyaments que substituïen els de la Diplomatura d'Informàtica s'implantaren en virtut d'una resolució del 30 de novembre de 1993.

Així mateix, s'obriria el debat sobre la viabilitat de incorporar els anhelats estudis de Ciències del Mar, probablement amb la participació de la Universitat de Barcelona.

Una de les apostes decidides de la direcció era ampliar el Centre de Càlcul i dotar-lo dels equipaments necessaris per convertir-lo en un element de gestió eficaç i modèlic. En aquest sentit es va aconseguir la inversió necessària per disposar del nou ordinador VAX 6412 i 26 amb pantalles perifèriques.

El 1993 es signà amb l'Ajuntament l'acord de cessió d'uns terrenys ubicats a la rambla de l'Exposició, a la zona de la Bòbila, amb l'objectiu de construir-hi un aulari. El projecte de nova construcció s'acompanyava de la remodelació de l'edifici de l'avinguda de Víctor Balaguer. El finançament era compartit de forma igualitària entre el Fons Europeu (FEDER), la Generalitat de Catalunya i la UPC, sobre un pressupost de 620 milions, dels quals 400 es destinaven a l'aulari i 220 a la remodelació.

El 16 de desembre de 1993 la junta d'Escola reelegí Joan Majó i Roca com a director.

L'any 1994 es produeix un canvi de inflexió determinant en la història de l'Escola d'Enginyeria de Vilanova i la Geltrú. La separació dels estudis de Formació Professional, que es traslladaren a un centre específic, suposaren dos fets remarcables en els més de noranta anys de trajectòria. Primer, la separació física dels estudis elementals després de compartir espais comuns amb els estudis

superiors des del 1901, i segon, la disponibilitat i la racionalització d'uns espais dels que el centre sempre n'havia estat deficitari.

El juny d'aquell any l'Institut de Formació Professional es traslladà a un centre de nova construcció al barri del Molí de Vent, batejat amb el nom del qui fou tècnic vilanoví Francesc-Xavier Lluch i Rafecas. Es dona la circumstància que, més enllà dels valors tècnics del personatge, el seu pare fou propietari de la casa que aixoplugà l'Escola d'Arts i Oficis en el moment de la fundació.

L'APOTEOSI (1995-2001)

Paral·lelament, l'Escola Universitària Politècnica aprofità la situació per poder ocupar nous espais i colonitzar-ne de vells. El 23 de març de 1995 i amb l'assistència del Rector de la UPC Jaume Pagès i el President de la Generalitat de Catalunya Jordi Pujol, s'inaugurà el nou aulari de 2.000 m² a la zona de La Bòbila. La construcció tenia una disponibilitat de set aules amb capacitat per 120 alumnes i cinc aules per a 60 estudiants. Bona part de l'edifici de l'avinguda Víctor Balaguer patia o, millor dit, gaudia d'una profunda remodelació que organitzaria la planta baixa amb laboratoris i destinaria el primer pis als despatxos dels diferents departaments. La resta de l'edifici acolliria altres equipaments i serveis: aules informàtiques, biblioteca, direcció, serveis administratius, serveis de bar...

El més d'un miler de places disponibles en termes físics de l'aulari, però, encara resultaven insuficients per la demanda real de l'any 95. Així doncs, calia utilitzar també algunes de les aules que ocupaven la part anterior de l'antic immoble.

L'Escola de Vilanova i la Geltrú entraria també en la dinàmica de intercanvis internacionals d'estudiants. Així, alumnes del centre cursaren estudis i feien projectes de final de carrera a diferents països d'Europa com: França, Itàlia,

Anglaterra, Alemanya, Suècia o Holanda, a través del programa de intercanvi de la Unió Europea Sòcrates-Erasmus. Pel mateix procediment, estudiants estrangers vindrien a Vilanova i la Geltrú. Cal tenir en compte que l'any 1995 el centre gestionà un total de trenta beques d'aquella mena. El programa tenia l'objectiu de promoure la mobilitat i l'intercanvi d'experiències entre estudiants de diferents països i alhora incrementar la cooperació entre universitats europees. Amb aquest objectiu les universitats participants oferien la matrícula gratuïta als estudiants visitants i incloïen ajuts econòmics amb pretensió de cobrir parcialment les despeses de l'estada a l'estranger.

Jordi Torrades fou contractat com a nou tècnic d'administració general de l'Escola després de la jubilació d'Alfonso Ramos.

En el terreny més social l'Escola s'obria cada dia més a la societat vilanovina. A mitjans dels noranta s'hi feien classes de català i de formació ocupacional, es participava a la Fira de Novembre, i fins i tot es creava una estudiantina, una "tuna", formada exclusivament per noies.

El 12 de març de 1994 Joan Majó i Roca deixava la direcció de l'Escola en ser nomenat Vice-rector de la Comunitat Universitària de la UPC a l'equip del Rector Jaume Pagès. Interinament, ocupava la direcció en funcions i fins el 31 de maig el sots-director José Luís García de Vicuña.

Mentre, el 26 de maig la Junta d'Escola elegia a Joaquim Olivé i Duran. Així, el 1 de juny de 1994 Olivé, catedràtic adscrit al Departament d'Enginyeria Química, fou nomenat per la UPC nou director de l'Escola Universitària Politècnica de Vilanova i la Geltrú. Un vilanoví assoliria, doncs, la màxima responsabilitat del centre. Es crearen sis sots-direccions ocupades per: Marta Díaz, José Luís García de Vicuña, Francesc Guinjoan, substituït posteriorment per Francisco Castillo; Antoni Manuel Lázaro, substituït per Carles Batlle; Manuel Moreno i José Antonio Roman. Sebastià Serra desenvolupà les tasques de secretari acadèmic.

L'embranchida era imparable i any rere any s'assoleixen nous reptes i noves fites. El curs 1994-1995 es matriculen 3.203 alumnes, una xifra impensable en altres èpoques. L'Escola intenta aportar també els serveis complementaris necessaris per satisfer la demanda d'un col·lectiu tant nombrós. En aquest sentit s'inauguren les noves instal·lacions de bar i servei de menjador.

El mateix any es celebrà la commemoració dels cinquanta anys de la represa dels estudis de peritatge després de la seva supressió a conseqüència de la guerra civil. Per aquesta raó s'edità un llibre commemoratiu sota el títol *Fets memorables a l'Escola de Vilanova i la Geltrú i al seu entorn, 1945-1995. 50 anys de la recuperació dels ensenyaments tècnics*.

El 1995 moria Joan Majó i Torrent, qui fou durant trenta anys director de l'Escola de Vilanova i la Geltrú i, per a moltes veus autoritzades, el veritable impulsor i decisiu artífex en la transformació del centre. Durant el seu mandat s'havien assolit algunes de les fites més importants i rellevants de la història de l'Escola entre les que, sense anar més lluny, podem citar la construcció del nou edifici, la definició i aclariment de la situació acadèmica o la incorporació de la carrera de telecomunicacions. Per a moltes promocions d'estudiants, però, Joan Majó quedava en el record per la seva tenaç i infatigable tasca docent. Donava les classes de matemàtiques amb un estil propi i inconfusible. Tenia una capacitat innata per desplegar els raonaments matemàtics amb una senzillesa venerable i alternava els recursos pedagògics amb un caràcter ferm i disciplinat que no estava renyit amb una retòrica plena d'esquitxos humorístics i sàvia ironia que aplicava amb un posat imperatiu i murri que s'escolava per damunt de les ulleres. Majó va deixar el llistó molt alt, tant per les seves capacitats directives com docents.

El 1995 també es posaria en funcionament la Comissió de Relacions Universitat-Empresa amb l'objectiu de, en paraules del director Joaquim Olivé: "d'una banda, supervisar i fer un seguiment de les activitats que els estudiants poden fer

a les empreses com a part de la seva formació i que els nous plans d'estudis reconeixen com a crèdits optatius o de lliure elecció i, de l'altra, impulsar les relacions de l'Escola amb les empreses i amb la societat". Aquesta era una assignatura pendent que el centre pretenia incentivar per afavorir unes relacions tradicionalment fructíferes i que anys després es veurien reforçades amb la construcció i posada en funcionament del Centre de Transferència Tecnològica. La corporació professional també evolucionava i creixia i, així, el 22 de novembre es constituïa el Col·legi d'Enginyers Tècnics Industrials de Vilanova i la Geltrú en consonància amb la política de segregació seguida pel Col·legi Oficial de Catalunya. Finalment, la demarcació vilanovina disposava d'un ens professional propi i autònom que quedava integrat en el Consell de Col·legis d'Enginyers Tècnics Industrials de Catalunya. El seu àmbit territorial abastava les comarques de Garraf i Alt Penedès. Martín Toribio havia deixat la presidència i entre el 30 de març de 1995 i el 14 d'octubre de 1996 funcionà una comissió gestora presidida per Jaume Viñals i García. Aquesta situació de interinitat s'acabà amb la presidència de Joan Roset i Ventosa que es va fer extensiva fins el 1998. L'any anterior i durant poc més de tres mesos exercí com a degà en funcions Ramon Duaigües. El 1998 assumí la màxima representació del Col·legi Ramon Enfedaque i Arnau que encetà una etapa marcada per l'impuls i la dinamització de la institució.

El fet acadèmic més transcendent, i de conseqüències més immediates i directes, seria la implantació del nou Pla d'Estudis conegut com a "pla 95", publicat al *Boletín Oficial del Estado* el 22 de desembre de 1992 segons el RD 1403/1992 del 20 de novembre. Substituïa el "pla 72", convertit ja en el pla que més anys havia estat en vigència. A les portes del centenari del centre, el "Pla 95" es convertia en el catorzè pla d'ensenyaments dels darrers cent anys. Aquest es proposava de millorar substancialment l'estructura i els continguts dels estudis d'enginyeria tècnica. El "pla 95" afectava de ple els ensenyaments d'Enginyer Tècnic de

Telecomunicació, especialitat en sistemes electrònics i Enginyer Tècnic Industrial en les especialitats d'electricitat, electrònica industrial, mecànica i química industrial. Els enginyers tècnics en informàtica de gestió estaven afectats pel pla d'estudis inicial de 1993.

Algunes de les reformes més significatives les destaquen J. A. Sánchez i J. I. Perat al text "Estudis en l'Escola Universitària Politècnica de Vilanova i la Geltrú" publicat al *Full Informatiu del Col·legi d'Enginyers Tècnics Industrials de Vilanova i la Geltrú* en la seva edició de juny de 2000.

El "pla 95" establí un innovador sistema de crèdits, una mena de unitat de mesura que valorava les hores de cada assignatura i que era equivalent a deu hores totals de docència. La durada dels nous estudis quedava establerta en 225 crèdits amb el Projecte de Final de Carrera inclòs, modificant la durada del "pla 72" equivalent a 282 crèdits, sense comptabilitzar el Projecte.

L'estructura de crèdits inicials responia a la següent distribució: 123 crèdits d'assignatures troncales, 36 d'assignatures obligatòries, 22'5 d'assignatures optatives, 22'5 de crèdits de lliure elecció i 21 crèdits de Projecte. Plegats sumaven els 225 crèdits necessaris per completar els estudis. També es modificà l'estructura de cursos de carrera, passant-se del tres cursos anuals convencionals a sis cursos de caràcter quadrimestral, equivalents a quinze setmanes lectives amb avaluacions al final de cadascun dels períodes.

Les assignatures optatives eren fixades per Llei i comunes a tots els centres, les obligatòries venien fixades per cada unitat estructural, les optatives les determinava el centre i l'estudiant triava entre les possibles opcions i, finalment, les de lliure elecció eren les que l'estudiant podia cursar en qualsevol centre, dins de qualsevol matèria i es podien convalidar pel treball en empreses. Les assignatures obligatòries del primer quadrimestre constituïen la fase selectiva.

Com a fet important, el nou pla preveia la possibilitat d'accedir a titulacions del segon cicle sense necessitat del curs pont d'adaptació. L'accés era directe per

algunes especialitats i en altres casos eren necessaris uns complements.

Alhora que es feia la implantació progressiva de la reforma dels plans d'estudis d'Enginyeria Tècnica de Telecomunicació i Enginyeria Tècnica Industrial es completava la reforma als estudis d'Enginyeria Tècnica en Informàtica de Gestió.

El canvi tenia un objectiu concret, en paraules del director Joaquim Olivé que recull el text *Fets memorables a l'Escola ...*: “actualitzar tant els continguts com les metodologies didàctiques i els mètodes d'aprenentatge per tal de millorar la qualitat dels ensenyaments i el seu rendiment”. Seguint la mateixa font, es tractava de donar als estudiants una formació integral que superés la simple acumulació de coneixements a través d'un programa combinat de matèries obligatòries, matèries optatives i altres de lliure elecció. L'aplicació de la reforma, però, era difícil, entre altres causes per l'elevat nombre d'estudiants matriculats.

El juliol de 1997 la Generalitat de Catalunya i la UPC van signar un contracte-programa per al quadrienni 1997-2000 establint els objectius de la Universitat i els seus sistemes d'avaluació i finançament. Aquell contracte, però, estava d'acord amb la planificació estratègica de la UPC aprovada pel Claustre General el febrer de 1995 i que recollia la necessitat de promoure l'establiment d'objectius de millora de la qualitat i d'impulsar plans estratègics per part de les diferents unitats estructurals que formaven la UPC. En aquest context l'equip de govern de la Universitat proposà aquell mateix any l'elaboració de les propostes de plans estratègics corresponents a cada centre. El marc general del procés de planificació i millora de la qualitat dels centres docents fou consensuat el juliol de 1996 pel Consell de Directors i Degans de Centres Docents. Es tractava, en definitiva, d'optimitzar la gestió dels recursos i programar futurs objectius. Per analitzar, negociar, coordinar i seguir aquelles propostes s'establí una Comissió de Planificació Estratègica, un òrgan col·legiat en representació de l'equip

rectoral de la UPC.

Fou en aquest escenari que l'Escola Universitària Politècnica de Vilanova i la Geltrú va haver d'elaborar una proposta de planificació estratègica fonamentada en l'anàlisi del passat i el present del centre, del seu entorn i de quins eren els punts forts i febles que caldria reforçar o corregir amb la definició d'objectius i accions específiques. Aquest exercici fou, tal vegada, l'anàlisi més rigorós i exhaustiu que ha tingut l'Escola en els cent anys d'existència. De fet, aquella proposta partia d'altres estudis previs de diagnòstic fets pel mateix centre com l'Estudi de Capacitat d'abril de 1996, el protocol d'avaluació de la gestió de la qualitat de l'*European Foundation for Quality Management* o el procés d'avaluació de la titulació d'Enginyeria Tècnica en Informàtica de Gestió dins el Plan nacional de evaluación de la calidad de las universidades.

Atesa la importància de les conclusions d'aquest estudi en quan a l'anàlisi intern i de l'entorn, és convenient esmentar alguns dels punts forts i febles de la institució, així com quines eren les oportunitats i dificultats de l'entorn més significatives. Respecte a l'activitat pròpia de l'Escola es valoraven com a punts forts: l'experiència i la tradició, una oferta de sis plans d'estudi en fase de reforma acadèmica, relatiu equilibri entre oferta i demanda, percentatge elevat de personal acadèmic dedicat a temps complet, plantilla docent majoritàriament jove, adequació de les instal·lacions, remodelació de l'edifici antic i nou aulari, millores comunicatives i altres elements de caire positiu. Pel contrari, s'esmentaven com a punts febles: la coexistència de diferents especialitats i plans d'estudi de difícil cohesió i gestió, el percentatge de titulats respecte el de matriculats era baix, proporció elevada d'estudiants de fora de la comarca i comarques veïnes, poca mobilitat internacional, personal acadèmic amb pocs doctorats, departaments reduïts amb poca influència, baixa activitat de recerca i transferència tecnològica, poca relació amb el teixit industrial, i altres factors.

En quan a l'anàlisi de l'entorn l'estudi qualificava com a oportunitats la

consolidació d'un Campus, la nova biblioteca i la residència d'estudiants, implicació del sector productiu a través d'un centre tecnològic o la connexió amb els centres d'ensenyament secundari i de formació professional. Així mateix, es subratllaven les dificultats imposades pel propi entorn, especialment amb la futura creació d'un nou Campus a Castelldefels que atrauria una part important de la demanda d'estudiants, necessitat de generar una oferta diferenciada de qualitat, coincidència dels ensenyaments propis amb els d'altres Universitats properes o la Universitat Oberta de Catalunya, decreixement de la demanda per factors demogràfics, estancament en la dotació de recursos o manca de connexió exterior, entre altres elements.

La planificació estratègica de l'Escola de Vilanova i la Geltrú es valorava en funció del propi objectiu del centre, allò que se'n deia la "raó de ser", o sigui, "desenvolupar una docència i fomentar una recerca de qualitat per a formar professionals qualificats i adaptats a les necessitats de la societat". Per això, es definien uns eixos estratègics d'actuació: la millora de la qualitat i del funcionament dels estudis, inici i consolidació d'activitats de recerca i transferència de tecnologia, projecció del centre en el seu entorn, millora de la qualitat de la vida universitària o la participació en la creació del campus universitari de la ciutat. Tots aquests elements de debat generats per la proposta de planificació presentada per l'Escola de Vilanova i la Geltrú i l'anàlisi i proposta de la Comissió de Planificació Estratègica van desembocar en cinc acords o objectius generals que alhora incorporaven uns objectius específics que calia desenvolupar. Els objectius principals eren: 1. Adequar progressivament la dimensió de l'Escola a la seva capacitat, d'acord amb els recursos disponibles i les necessitats i demandes socials a les que atén, 2. Millorar la qualitat docent i l'adequació dels plans d'estudi a les necessitats socials, 3. Millorar l'organització interna i l'optimització de recursos, 4. Donar suport a les necessitats dels departaments i professors assignats al Centre en la seva

activitat de recerca i en el desenvolupament del personal acadèmic, i 5. Impulsar el Campus Universitari de Vilanova i la Geltrú.

Es designaren responsables del seguiment d'acords i objectius i es creà una Comissió de Seguiment coordinada pel vicerector de Política Acadèmica i el director de l'Escola local, assistits en els aspectes tècnics per la Unitat de Planificació Estratègica del Gabinet de Planificació i Avaluació de la UPC.

Les mesures per impulsar la planificació estratègica de l'Escola Universitària Politècnica de Vilanova i la Geltrú haurien de guiar i modular les accions i activitats del Centre fins l'any 2001, coincidint amb el centenari de la institució acadèmica.

L'anhelada interrelació entre Escola i societat tingué un punt màxim els anys 1998 i 1999 amb el doble paper de Joaquim Olivé com a director de l'Escola i, alhora, com a president del Consell Econòmic i Social del Garraf, fet que evidencià la privilegiada posició de l'Escola en l'àmbit de debat i aportació per a la millora del territori.

També cal esmentar el paper amfitrió de l'Escola en les diferents edicions del Campus Universitari de la Mediterrània organitzat per la UPC, l'Ajuntament de Vilanova i la Geltrú i el Institut Català de la Mediterrània. El Campus es desenvolupa a l'estiu i es planteja com una espai de reflexió i fòrum interdisciplinari al voltant de la temàtica mediterrània a través de cursos, trobades i altres activitats científiques nacionals i internacionals.

L'equip directiu d'Olivé estava integrat per quatre sots-direccions ocupades per José Antonio Roman com a sots-director d'Estudis, Enric Trullols a Extensió Universitària, Antoni Manuel a la de Relacions Universitat-Empresa, i Manuel Moreno a la d'Ordenació Acadèmica.

El 26 de maig de 2000 la Junta d'Escola elegí Andreu Català i Mallofré com a nou director de l'Escola Universitària Politècnica de Vilanova i la Geltrú. Català, professor adscrit al Departament d'Enginyeria de Sistemes, Automàtica i

Informàtica Industrial, substituïa a Joaquim Olivé després que aquest exercís com a director els sis anys preceptius que contempla la normativa. Català rebé el nomenament de part del Rector de la Universitat Politècnica de Catalunya Jaume Pagès, i prengué possessió del càrrec el 2 de juny. Era simptomàtic que fos novament un vilanoví qui recollís el testimoni d'Olivé.

L'equip directiu d'Andreu Català estava integrat per Jordi Prat com a sots-director cap d'estudis, José Antonio Román com a sots-director de planificació, qualitat i serveis, Rosa Maria Ros com a sots-directora de relacions internacionals, Rafael Morillas com a sots-director de relacions universitat-empresa i oferta docent, Amadeu Montoto com a Secretari acadèmic i Anna Xalabarder d'Administradora. D'acord amb l'equip directiu es definiren uns coordinadors per cadascuna de les especialitats impartides, a part d'un coordinador de cursos d'introducció i un de medi ambient. Definides per la Junta d'Escola es constituïren també una Comissió Docent, una d'Econòmica i una d'Avaluació acadèmica a part d'unes comissions específiques de Serveis informàtics, Biblioteca i Relacions Universitat-Empresa.

L'etapa que es tancava havia estat prolífica en transformacions. Com deia el director sortint : “hem intentat endreçar l'Escola”. Si no es va poder eradicar el fenomen de la massificació, sí que es pot dir que s'atenuaren força els seus efectes. L'octubre de 2000 Joaquim Olivé s'incorporà a l'equip del Rector de la Universitat Politècnica de Catalunya Jaume Pagès en qualitat de vicerector de Coordinació d'Estudis.

L'edifici de l'Escola, l'aulari, la nova biblioteca, la residència d'estudiants i el centre tecnològic han conformat una mena de “minicampus”, qualificatiu utilitzat per Olivé, prou digne i que projecta unes importants possibilitats de futur pel centre universitari vilanoví.

Fou, precisament, el 29 de setembre de 2000 que s'inaugurà el nou Centre Tecnològic de Vilanova i la Geltrú amb la presència de l'alcalde de la vila Sixte

Moral, el rector de la UPC Jaume Pagés, el ministre d'afers estrangers Josep Piqué, i el conseller d' Universitats, Recerca i Societat de la Informació Andreu Mas-Colell. L'equipament, amb una superfície de 3000 m², havia estat creat el 12 de maig de 1998 per conveni entre la UPC –amb aportació de recursos del fons ATYCA– i l'Ajuntament de Vilanova i la Geltrú i la contribució del fons FEDER. El Centre pretén convertir-se en un espai d'estudi i investigació adreçat a professors i investigadors de la UPC, i compta amb el suport de diferents entitats i institucions com l'Associació d'Empresaris del Garraf, la Cambra de Comerç, Indústria i Navegació de Barcelona; la Comissió Obrera Nacional de Catalunya, el Consell Comarcal del Garraf, el Consell Econòmic i Social del Garraf, Foment del Treball Nacional i Unió General de Treballadors.

El Centre tecnològic disposa d'espais per a la interrelació amb les empreses, laboratoris generals i multifuncionals, aula d'estacions de treball de disseny assistit per ordinador, laboratoris de ciència dels materials, d'instrumentació industrial, de disseny i fabricació de plaques de circuit imprès i una aula de formació.

Així mateix, el 9 de novembre s'obria la nova biblioteca universitària integrada al Servei de Biblioteques de la UPC amb una superfície de 1.500 m² i una capacitat per 250 persones. L'equipament, d'ús públic, està estructurat en diferents àrees: la sala de lectura o estudi individual, sales per a l'estudi en grup i espais per a la recerca, aula de formació, i prop de quaranta places d'aula d'autoaprenentatge amb punts d'accés a la xarxa i a la informació electrònica. L'antiga biblioteca ubicada als baixos de l'Escola no disposava de més de 180 m² amb 75 places de lectura.

Per la mateixa època s'obria també la nova Residència d'Estudiants "Vilanova". Fou oficialment inaugurada el 12 de març de 2001 amb la presència de Jaume Pagès, rector de la UPC; Andreu Mas-Colell, conseller de Universitats de la Generalitat de Catalunya, i l'alcalde de la ciutat Sixte Moral. La residència

consta de 45 apartaments amb una capacitat màxima per a 75 persones. L'equipament és propietat de la Universitat Politècnica de Catalunya i està gestionat per l'empresa cooperativa vilanovina Qualitat Promocions SCCL. a través d'una concessió administrativa. Existeixen quatre tipologies d'apartaments, alguns d'ells adaptats a persones amb discapacitats físiques. Tots estan equipats amb sistema de climatització, connexió telefònica i a la xarxa informàtica de la UPC, cuina, bany i mobiliari adient. A més, la planta baixa de la residència universitària disposa d'una àrea de serveis complementaris amb serveis de : reprografia, quiosc, fotografia, telefonia fixa i mòbil, llibreria, òptica i agència de viatges. Ambdós edificis de nova construcció, realitzats pel grup Qualitat i sota el projecte de l'arquitecte Oscar Valverde, estan situats al solar dels antics Tallers Tomàs, a la part nord de la Rambla Exposició. A la part interior d'aquests equipaments s'hi ha urbanitzat un espai públic amb el nom de plaça de la Ciència. La rambla de l'Exposició s'ha convertit, doncs, en la columna vertebral d'aquest veritable campus vilanoví, connectant els actuals serveis de la Politècnica i, alhora, el futur centre Neàpolis, un projecte municipal emblemàtic pel desenvolupament de les noves tecnologies de la informació i altres activitats d'avantguarda.

PRESENT I FUTUR

En avançar cap a la societat de la informació i del coneixement, es consoliden una colla de factors estratègics que esdevindran els puntals de, no només la nova economia, sinó d'una nova societat que no podrà desenvolupar-se al marge d'aquests esdeveniments. Aquest nou escenari de interrelacions socials i econòmiques no admetrà espectadors, només protagonistes. Un dels elements indispensables que pot pronosticar l'adequada orientació d'aquests esforços és el de la permeabilitat i l'obertura. El món educatiu, i molt especialment el tècnic, haurà de ser capaç de detectar i absorbir tot allò que es mogui al seu voltant. Això vol dir, actuar com un radar capaç de captar tots aquells senyals que s'estiguin produint en el món exterior, sense prejudicis de qui sigui l'emissor o el canal de transmissió. Després caldrà filtrar, analitzar, normalitzar i sistematitzar aquest allau de informació.

La Universitat tindrà un paper essencial en la modulació de coneixements. Tindrà les claus per interpretar-ho, però alhora, també haurà de ser sensible al pols de la societat per posar en sintonia una valuosa oferta tecnològica i els seus usuaris potencials. La Universitat, en tant que estament educatiu, però també com a font de recerca i investigació, haurà de liderar un procés d'evolució-adaptació prou sostingut per evitar desequilibris de tota mena. Per això, cal que sigui una institució generosament oberta.

L'Escola d'Enginyeria de Vilanova i la Geltrú, com hem vist, ha viscut cicles vitals de tots colors. Els moments d'algidesa, però, sempre coincideixen amb etapes de llibertat i, en conseqüència, de interrelació oberta amb la societat, sigui cultural, empresarial o d'un altre ordre, creant complicitats i estratègies comunes. S'ha acusat a l'Escola Industrial d'haver estat tancada i replegada en sí mateixa. En un article publicat al *Diari de Vilanova* el desembre de 2000 Puig

Rovira qualificava la relació de l'Escola i la ciutat com a “rutinària i poc intensa”. No obstant, aquesta percepció que podria ser vàlida des de l'òptica d'una estricta relació institucional, no ho seria des del punt de vista del sumatori de singularitats que han conformat aquesta trajectòria centenària. I aquesta darrera expressió inclou a molts personatges destacats i també es fa seus els resultats inequívocs de la seva funció social.

Fossin quines fossin les relacions institucionals o les circumstàncies temporals, l'evidència ha estat que bona part del personal de l'Escola; directius, professors, alumnes ..., han estat plenament integrats a l'entorn immediat i molts han tingut una influència pública rellevant. Això ho posà de manifest el mateix Puig Rovira en constatar que durant un temps l'Escola Industrial es convertí en un centre de influència política i de significació social a semblança del que havien estat l'Ateneu, Pirelli o el Foment Vilanoví. La relació ha estat especialment important amb el sector empresarial, sigui en el terreny de la col·laboració tècnica o en el camp de la pluriocupació laboral, contribuint a que molts professionals de la indústria local aportessin la seva experiència en el camp educatiu.

L'Escola Industrial ha sabut adaptar-se, malgrat l'endèmica migradesa de recursos, perquè en cap cas ha estat un centre ni selectiu, ni classista, ans al contrari, ha tingut un perfil eminentment popular, potser en consideració a les arrels d'aquells pretèrits ensenyaments nocturns d'instrucció obrera. Bona prova d'això fou l'exemple de l'Associació d'Alumnes Obrers de l'Escola Industrial de Vilanova i la Geltrú. Quina altra entitat hauria pogut fidelitzar amb més encert aquella interrelació entre Escola i ciutat ?.

Aprofitant això, obrim un parèntesi al voltant d'aquesta entranyable associació amb motiu del futur projecte d'un nou camp municipal d'esports que substituiria el terreny actual, del que en fou promotora l'Associació. Algunes fonts ja han apuntat que el nou equipament podria dur el nom de l'Associació

d'Alumnes Obrers en reconeixement a la tasca pionera en la pràctica del futbol a la ciutat i a l'esforç efectuat per disposar d'un camp on practicar aquell esport. Les instal·lacions foren convertides el 1939 en el camp d'Educación y Descanso, i des de 1952 ha estat Camp Municipal d'Esports.

Sense deixar l'antiga Associació, el seu record ens permet insistir en la necessària convergència de tecnologia i humanisme. En cap cas podríem admetre la dissociació entre conceptes que, sovint, se'ns han presentat com a antagònics. Res més lluny d'això. La tecnologia ha de ser una eina al servei de la societat, per contribuir al seu desenvolupament i incrementar el seu benestar. Del contrari, la tecnologia no seria més que un ens abstracte i inútil. El tècnic ho és de forma circumstancial, en tant que, prioritàriament, és una persona integrada i implicada en la societat que l'envolta. Per tant, la seva trajectòria professional l'obliga a interactuar amb l'entorn com a persona i com a tècnic, perpetuant aquesta bicefàlia imprescindible per conciliar interessos a voltes divergents.

La Universitat també haurà de donar resposta a aquests nous reptes amb l'aplicació de recursos, però, sobretot, amb molta imaginació. Els projectes actuals i futurs, tant de l'Escola d'Enginyeria de Vilanova i la Geltrú, com de la Universitat Politècnica de Catalunya, van orientats en aquest sentit. El febrer de 2001 el Consell Interuniversitari del Departament d'Universitats, Recerca i Societat de la Informació preveia l'ampliació a dos anys vista de les places d'estudi relacionades amb les tecnologies de la informació i la comunicació (TIC).

Els canvis que afectaran a la Universitat, sigui en el fons o sigui en l'estructura, tindran un impacte especial pel que fa al centre d'ensenyament tècnic vilanoví. La UPC contempla la creació d'un segon cicle d'Enginyeria de Telecomunicació i els estudis d'Enginyeria Tècnica Aeronàutica al nou campus de Castelldefels, on s'hi instal·larà també l'Escola Universitària del Baix Llobregat. La situació geo-estratègica d'aquest campus pot condicionar

estretament l'evolució del centre vilanoví. En aquest sentit, l'esperit del Consell Interuniversitari era prou concloent en proposar el trasllat de part de l'oferta d'Enginyeria Tècnica de Telecomunicació de l'Escola Universitària Politècnica de Vilanova i la Geltrú al Campus de Castelldefels. Així doncs, es pot assegurar que el creixement i la diversificació de l'oferta, afegit a la davallada demogràfica, provocarà una inevitable descongestió dels centres actuals. Aquesta dinàmica ha de contribuir a un canvi de inflexió determinant que permeti una reducció quantitativa dels alumnes matriculats a canvi d'oferir més qualitat.

D'altra banda, l'Escola d'Enginyeria de Vilanova i la Geltrú pretén poder disposar en el futur d'un segon cicle d'algunes especialitats i els tan reivindicats estudis de Ciències del Mar. Amb tot, l'esmentat Consell proposava un increment de l'oferta d'Enginyeria Tècnica Industrial en l'especialitat de Mecànica, concretament per les Escoles de Vilanova i Barcelona. Les limitades prestacions educatives d'aquella antiga Escola Superior d'Indústries han quedat molt enrere i, avui, el centre vilanoví ofereix un ensenyament ampli i competitiu. L'Enginyeria Tècnica en Informàtica de Gestió l'Enginyeria Tècnica de Telecomunicació en la seva especialitat de sistemes electrònics i l'Enginyeria Tècnica Industrial en les especialitats de mecànica, electricitat, electrònica industrial i química industrial, posen de manifest que l'Escola Industrial és una realitat sòlida i permanent. Però, encara queda molt de camí per fer.

L'àmplia oferta universitària, les noves tecnologies i els programes de col·laboració i intercanvi a escala europea i mundial fomentaran en el futur la mobilitat estudiantil. L'Escola haurà d'avançar en les dues direccions principals de la seva activitat, la docent i la de recerca i investigació. Aquesta darrera opció haurà de fer-se forçosament en estreta col·laboració amb les empreses industrials. Es amb aquesta voluntat que el centre disposa d'infraestructures prou potents per desenvolupar moltes d'aquestes capacitats. Una d'aquestes eines és el Centre de Disseny d'Aliatges Lleugers i Tractaments de Superfícies

(CDAL) especialitzat en el desenvolupament de components especialment per a la indústria de l'automòbil, l'aeronàutica i la transformadora. Aquest departament forma part de la Xarxa de Centres de Suport a la Innovació Tecnològica de Catalunya amb l'objectiu de contribuir al desenvolupament industrial a través de la incorporació de noves tecnologies que permetin guanyar competitivitat. En aquesta aposta de investigació i de transferència de tecnologia entre Escola i Empresa hi tindrà un paper protagonista el Centre Tecnològic impulsat per l'Ajuntament i la UPC i que forma part de la Xarxa de Centres de Recerca i Innovació de la UPC. El centre està obert a treballadors i investigadors de la UPC i equipat per treballar en l'àmbit de les tecnologies dels materials, les tecnologies de la producció industrial i de les TIC. També es preveuen activitats de recerca en el camp de la protecció del medi ambient. Així mateix, s'ha pensat en impulsar una oferta de formació de postgrau per a tècnics professionals.

Veiem, doncs, com les noves tecnologies determinaran els camins de recerca de la Universitat i els programes de col·laboració amb el món empresarial. De la mateixa manera, però, l'evolució tecnològica i, molt especialment les TIC, també condicionaran el funcionament i l'estructura de la institució educativa. Una de les experiències pioneres en aquest camp són les aules d'auto-aprenentatge amb la finalitat d'aprofitar instruments multimèdia o Internet aplicats a l'ensenyament. El repte actual està en analitzar les prestacions i el comportament pedagògic d'aquestes eines que poden facilitar el desenvolupament d'estudis a distància o semi-presencials. De fet, Catalunya compta amb l'experiència prou positiva de la Universitat Oberta de Catalunya (UOC). Ara cal veure com evolucionaran aquests campus virtuals i de quina forma interactuaran amb el model clàssic d'ensenyament.

Les noves tecnologies han de permetre de millorar la qualitat pedagògica i l'adaptació dels plans d'estudi. Amb aquesta finalitat s'han posat en marxa

alguns plans experimentals pilotats pel Centre de Recursos de Suport a la Docència. En aquesta línia s'ha elaborat el programa UPC-d per equilibrar la presència i la no presència dels estudis. Els suports i el material disponible a través d'aplicacions interactives s'haurà d'homogeneïtzar, estandarditzar, racionalitzar i sistematitzar per fer-lo pedagògicament apte. Probablement, en aquesta nova realitat el contacte directe entre docent i alumne continuarà existint, però, amb unes pautes diferents en les que el rol del professor exigirà uns canvis substancials. D'acord amb la política d'obertura i connexió amb la dinàmica econòmica del país, la UPC ha incorporat a la seva pròpia estructura institucional uns organismes encarregats de facilitar al món empresarial l'accés als diferents serveis que ofereix la Universitat. Ponts directes de comunicació com la Fundació Politècnica de Catalunya que ofereix cursos de formació permanent, el programa Innova de suport a la creació d'empreses de base tecnològica, l'Oficina d'Orientació i Inserció Laboral, la Unitat de Gestió de Convenis de Cooperació, l'Associació d'Amics de la UPC, o el Centre de Transferència de Tecnologia (CTT). Aquest darrer es creà el juliol de 1987 per conveni entre el Centre d'Informació i Desenvolupament Empresarial (CIDEM) de la Generalitat de Catalunya i la UPC. Tot plegat són mecanismes i eines que han d'actuar com a força gravitatòria per evitar que el món universitari s'orienti en sentit contrari als interessos que la societat i el món real reclama.

Aquests elements de reflexió final evidencien que la Universitat Politècnica de Catalunya, i per extensió l'Escola d'Enginyeria de Vilanova i la Geltrú, són més enllà d'unitats estructurals, uns elements dinàmics que evolucionen contínuament i a un ritme molt ràpid, com no ho havien fet mai.

Com dèiem al començament del text, equilibri, adaptació i permeabilitat, han de ser els tres eixos fonamentals per una perfecta sintonia entre canvi tecnològic, societat i universitat. Són elements que s'han de modular i que no podem deixar a l'atzar.

Els paràgrafs anteriors dibuixen una Universitat que contrasta amb la pobresa material i de identitat que la institució ha mostrat en diferents períodes de la darrera centúria. L'Escola d'Enginyeria de Vilanova i la Geltrú no ha estat al marge d'aquesta mutació. Cent cinquanta anys després de la creació de la carrera d'enginyeria, gairebé no ens queden arguments per parlar de procés evolutiu de la humanitat. Un procés evolutiu és, tal com intueix la pròpia expressió, un camí de maduració sostingut que assimila i sedimenta progressivament, en el cas que ens ocupa, els avenços tecnocientífics. Però això no ha estat així. L'evolució ha estat vertiginosa, a ritme de funció exponencial i com una gran explosió en un espai temporal infinitèsim respecte l'ancestral camí de la humanitat. Tothom, i molt especialment els tècnics, haurem d'estar preparats per saber modular, que no moderar, totes i cadascuna de les etapes que s'aniran succeint en el futur.

L'Escola d'Enginyeria de Vilanova i la Geltrú també hi tindrà un paper protagonista, com l'ha tingut en els darrers cent anys. Hauran canviat les persones, les titulacions, els equipaments, les infraestructures, els plans d'estudi i molts altres factors circumstancials, però cal que la institució preservi la capacitat i l'esperit de servei a la societat i, molt particularment, a l'entorn i a la col·lectivitat amb la que ha compartit les vicissituds del darrer segle.

Amb la perspectiva i a la vista dels resultats creiem, sincerament, que ha valgut la pena. Avui, l'Escola Industrial és un actiu destacat i irrenunciable pel present i pel futur de la ciutat i, alhora, un valuós element de referència dins el marc de la seva història contemporània. Els entrebancs de la història són permanents, tossuts i pertorbadors. Fer camí en aquestes condicions no és ni ha estat fàcil. Calen sinèrgies, col·laboracions i projectes d'equip. D'això, l'Escola Industrial i Vilanova i la Geltrú en tenen una experiència centenària. Cal que la simbiosi continuï.

FONTS BIBLIOGRÀFIQUES I DOCUMENTALS

BIBLIOGRAFIA

CARBONELL i SAAVEDRA, Jaume i CARBONELL i ROVIROSA, Josep. *Diari personal (1843-1901)*. Vilanova i la Geltrú

CARRERA PUJAL, Jaume. *Història Política y Económica de Cataluña. S.XVI al XVIII*. Editorial Bosch. Barcelona, 1946

DD.AA. *Fets memorables a l'Escola de Vilanova i la Geltrú i al seu entorn. 1945-1995. 50 anys de la recuperació dels ensenyaments tècnics*. EUP de Vilanova i la Geltrú, 1995

DE LA POZA, Josep Maria. *Un tomb de 150 anys d'història. Corporació d'enginyers tècnics industrials de Catalunya (1850-1995)*. Ed. COETIC, 1995

FREIXA, Josep Maria. "Relaciones estimativas en la formación industrial de Villanueva". *Butlletí del Centre d'Estudis de la Biblioteca-Museu Balaguer*. Vol. 3. 1954

FREIXA, Josep Maria. "Bosquejo histórico de la industria y de la enseñanza técnica local. La Industria. La Escuela". *Butlletí del VI Curs Politècnic*, 1958

FREIXA, Josep Maria. *Anales de Villanueva y Geltrú (1850-1880)*. Centre d'Estudis de la Biblioteca-Museu Balaguer, 1959

GARRIGA, Jordi. *Crònica de la vida professional dels Enginyers Tècnics Industrials de Catalunya*. Beta Editorial. Col. Theknos. Barcelona, 2000

GOMEZ, Joan. "L'Escola Universitària Politècnica de Vilanova un centre amb futur". *Diari de Vilanova*, 9 d'octubre de 1987

GOMEZ, Joan. "Breu història de l'Escola Universitària Politècnica de Vilanova i la Geltrú". *Miscel·lània Penedesenca*, XV. Institut d'Estudis Penedesencs, 1991

LUSA, Guillermo. "La creación de la Escuela Industrial Barcelonesa (1851)". A: *Quaderns d'Història de l'Enginyeria*. Vol. I. Escola Tècnica Superior d'Enginyers Industrials de Barcelona, 1996

- MAJÓ, Joan. “La Escuela Hoy”. A: *El setanta cinquè aniversari de l'Escola Industrial de Vilanova i la Geltrú*. Escola Universitària d'Enginyeria Tècnica Industrial, 1977
- MARTÍ, Casimir. *Vilanova i la Geltrú 1850-1975. Volum I. Expansió i Crisi de la Indústria i de la Democràcia. 1850-1935*. Biblioteca Antina. El Cep i la Nansa, 1997
- MONÉS, Jordi. *L'obra educativa de la Junta de Comerç 1769-1851*. Cambra Oficial de Comerç, Indústria i Navegació de Barcelona. Barcelona, 1987
- PUIG, F. Xavier. “75 Aniversario de la Escuela Industrial”. *Diari de Vilanova*, 16 d'octubre de 1976
- PUIG, F. Xavier. “L'Escola de Vilanova en el futur”. A: *El setanta cinquè aniversari de l'Escola Industrial de Vilanova i la Geltrú*. EUETI de Vilanova i la Geltrú, 1977
- PUIG, F. Xavier. “Juan Majó treinta años al frente de la Escuela Industrial”. *Diari de Vilanova*, 23 de març de 1984
- PUIG, F. Xavier. “En la mort del professor Del Arco”. *Diari de Vilanova*, 10 de desembre de 1999
- ROCA, Antoni. “L'Enginyeria de laboratori, un repte del nou-cents”. A: *Quaderns d'Història de l'Enginyeria*. Vol. I. Escola Tècnica Superior d'Enginyers Industrials de Barcelona, 1996
- TAMAMES, Ramon. *Estructura Económica de España*. Alianza Editorial, 1991
- TUBAU, Albert. *90 anys de Pirelli a Vilanova*. Consell Comarcal del Garraf, 1993
- VICENS VIVES, Jaume; LLORENS, Montserrat. *Industrials i polítics. s.XIX*. Editorial Vicens Vives, 1983
- VIRELLA, Albert. *Vilanova i la Geltrú. Imatges de la ciutat i de la comarca*. 1949
- VIRELLA, Albert. “L'Escola Superior d'Indústries”. *Programa de Festa Major*. Vilanova i la Geltrú, 1977
- VIRELLA, Albert. “L'Escola Ahir”. A: *El setanta cinquè aniversari de l'Escola Industrial de Vilanova i la Geltrú*. EUETI de Vilanova i la Geltrú, 1977
- VIRELLA, Albert. *Els anys tristos (1881-1900). Crònica de la decadència de Vilanova i la Geltrú*. Institut d'Estudis Penedesencs, 1992

HEMEROTECA

Butlletí de l'Associació d'Alumnes Obrers de l'Escola Industrial (1923-1932)
Butlletí del Comitè de Defensa Local (1936-1937)
Butlletins Informatius dels Cursos Politècnics (1953-1972)
Democràcia
Diari de Vilanova
Escoles Obreres (1919)
Estudiantina (1955-1962)
Full Oficial del Consell Municipal (1937-1938)
Guies docents de l'Escola Universitària de Politècnica de Vilanova i la Geltrú
Informacions de la UPC
La Defensa
La Gaceta de Madrid
La Politècnica
Setmanari de Vilanova i la Geltrú

ARXIUS

Arxiu Històric Comarcal del Garraf
Lligall 2725. Escola d'Arts i Oficis. Memòries (1888-1941)
Lligall 2726. Escola Industrial: Doc. varia (1881-1935)
Lligall 2727. Escola Industrial: Construcció (1918-1919)

Arxiu de l'Escola d'Enginyeria de Vilanova i la Geltrú
Llibres d'actes de les Juntes de Professors
Llibres actes del Patronat Local de Formació Professional
Llibres de registre d'entrades documentals
Llibres de registre de sortides documentals
Memòries de viatges de fi de carrera
Memòries del curs acadèmic
Acord de planificació estratègica de l'EUP de Vilanova (1987)

INTERNET

www.upc.es/eupvg (Escola Universitària Politècnica de Vilanova i la Geltrú)
www.upc.es/ctt (Centre de Transferència de Tecnologia de la UPC)
www.cetib.es (Col·legi d'Enginyers Tècnics Industrials de Barcelona)
www.etseib.upc.es (Escola Tècnica Superior d'Enginyers Ind. de Barcelona)
www.upc.es/info/normatives (Informacions i normatives de la UPC)
www.qualitat.es (Grup Qualitat)